Dr. Ioan Coltor:

CUVINTE DE LĂMURIRE

Editoriale publicate în revista „Cultura creștină" de la Blaj (1911-1926)

Editura CURS
Presa Universitară Clujeană

Dr. IOAN COLTOR

Cuvinte de lămurire

Editoriale publicate în revista „Cultura creștină” de la Blaj (1911-1926)

Colecția

Icoane din Blaj. Oameni. Locuri. Instituții

Colecție coordonată de Anton Rus

1. Delia Țălnar, *Panteonul Blajului*, Ed. Buna Vestire, Blaj, 2018
2. Anton Rusal, *Universitari între Blaj și Cluj*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2019
3. *Seminarul Teologic de la Blaj în pagini memorialistice și literare*, antologie de Anton Rusal, Ed. Curs, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022
4. *Dr. Ioan Coltor – Cuvinte de lămurire. Editoriale publicate în revista „Cultura creștină" de la Blaj (1911-1926)*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Iulius Mihu și Anton Rus, Ed. Curs, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2026

Dr. Ioan Coltor

Cuvinte de lămurire

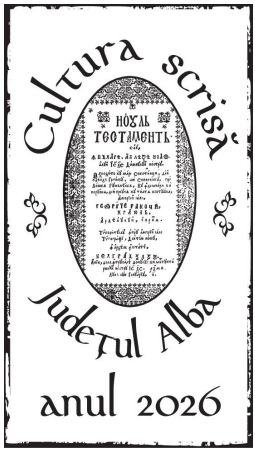
Editoriale publicate în revista „Cultura creștină” de la Blaj (1911-1926)

Ediție îngrijită și studiu introductiv
de
IULIUS MIHU și ANTON RUS

EDITURA CURS
PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
•
Cluj-Napoca 2026

Volum apărut cu sprijinul Consiliului Județean Alba, în cadrul Programului „Susținerea și promovarea culturii scrise”, secțiunea *Carte – caracter tehnico-științific*, 2026

© 2026 IULIUS MIHU, ANTON RUS. Toate drepturile rezervate.

Conceptul copertei: Mara Miriam MIHU

Editor: dr. Monica HRISCU

EDITURA CURS

Al. Padin nr. 12 apt. 35, 400508 Cluj-Napoca
tel. 0727-305103
contact@edituracurs.ro
www.edituracurs.ro

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

Str. B.P. Hasdeu nr. 51, 400371 Cluj-Napoca
tel. 0744-687884; 0264-597401; 0264-405300 / 6451
editura@ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro

ISBN 978-606-9685-73-0
ISBN 978-606-37-3024-5

Cuprins

Dr. Ioan Coltor (1886-1933), editorialist la revista „Cultura creștină" Blaj.....9

[1] Să avem și noi un sfânt.....19
[2] Viețile sfinților de azi.....23
[3] Biserica rusească.....27
[4] Gânduri de Rusalii.....31
[5] Exagerări artistice în pictura noastră bisericească.....37
[6] Un nou an de școală.....39
[7] Preoți adoratori.....45
[8] Grija Sfintei Cuminecături în biserica noastră.....49
[9] Asociația preoților adoratori români.....51
[10] Întâiul congres euharistic al preoților adoratori.....53
[11] „Luceafărul" și expoziția lui Octavian Smigelschi.....55
[12] Bulgaria spre unirea cu Roma.....57
[13] Cardinalul Rampolla.....63
[14] Noaptea de Crăciun.....65
[15] Despre jurământ.....71
[16] Oare bună este mărturisirea făcută la preot catolic, însă de rit divers de cel al penitentului?.....83
[17] Ernst Haeckel.....91
[18] Mărturisirea de Paști se poate face la oricare confesor.....95
[19] Contardo Ferrini (1859-1902).....103
[20] La începutul vacanțelor.....105
[21] Pius al X-lea.....109
[22] Concepția creștină a războiului.....117
[23] Mănăstirile de călugărițe din România.....125
[24] O profeție interesantă despre reînvierea Poloniei.....127
[25] Câteva cuvinte despre viața celibatară.....130
[26] Restabilirea patriarhatului rusesc.....137
[27] Războiul de Rusale al Spiritului Sfânt.....139

[28] Dintr-o scrisoare de pe câmpul de luptă....143
[29] Într-o noapte de Crăciun....147
[30] Episcopul dr. Vasile Hossu (1866-1916)....151
[31] Jertfe curate....156
[32] Parohul neglijent în administrarea sacramentului mărturisirii (cazuistică). .159
[33] Rusaliile....161
[34] Din lumea sufletelor de azi....165
[35] Sfânta Scriptură pe românește....171
[36] Vicarul capitular și sfera lui de activitate....174
[37] Notițe pe marginea rânduielii scurte a Sfântului Maslu....177
[38] Margareta Maria Alacoque și cultul inimii Domnului....184
[39] Congresul preoțimii noastre....187
[40] Statificarea școlilor confesionale de la sate....189
[41] Să vină Mângâietorul!....191
[42] Serbările de la Blaj....195
[43] Cruciada pentru unirea Bisericilor....199
[44] Prefața din „Istoria unui Suflet”....203
[45] Gătiți calea Domnului....215
[46] Dr. Izidor Marcu....219
[47] ASTRA la București....221
[48] Darul Romei....223
[49] Două evenimente....225
[50] Anul Sfânt....229
[51] Pe pământ pace....231
[52] Fluctuat nec mergitur....235
[53] Patriarhia românească....237
[54] Înviere. De ziua Învierii – două cuvinte de lămurire....239
[55] O sfântă din zilele noastre. Din prilejul canonizării fericitei Tereza....241
[56] La picioarele lui Petru....243
[57] Taina nopții de Crăciun....245
[58] Preoții....247
[59] Darul din 1926....249

Dr. Ioan Coltor în anii tinereții

Dr. Ioan Coltor (1886-1933), editorialist la revista „Cultura creștină" Blaj

Studiu introductiv

Preotul greco-catolic, profesorul, canonicul, consilierul, omul politic şi publicistul Ioan Coltor s-a născut la Blaj, în data de 25 septembrie 1886, din părinţi meseriaşi (Augustin, culegător tipograf, şi Rozalia Coltor, n. Socaciu). Mama episcopului Ioan Suciu, Maria, a fost sora sa. Şcoala primară şi liceul le-a urmat în oraşul natal, obţinând bacalaureatul în 1904. În perioada anilor în care a frecventat cursurile Gimnaziului Superior Greco-Catolic din Blaj, între cei patruzeci colegi de clasă, a fost mai apropiat de doi dintre aceştia: Iuliu Hossu (viitor cardinal) şi Iuliu Haţieganu (viitor medic şi rector universitar). În toamna aceluiaşi an 1904 a fost trimis de către Mitropolitul Victor Mihaly pentru studii de filozofie şi teologie în Colegiul De Propaganda Fide la Roma (1904-1910), unde obţine doctoratul în teologie şi filozofie. În 27 martie 1910 a fost hirotonit preot celibatar, prin punerea mâinilor episcopului Vasile Hossu. Reîntors acasă, la Blaj, în vara aceluiaşi an, după o scurtă aplicare în birourile oficiului arhidiecezan (în 1911 ocupă funcţia de revizor şi notar exactoral în cadrul administraţiei mitropolitane la Blaj), a fost trimis un an preot-capelan în Cluj, la biserica Bob. Apoi, timp de doi ani a fost administrator parohial în Orlat, jud. Sibiu. În contextul problematicii episcopiei greco-catolice maghiare de Hajdúdorog, prin septembrie 1912 au fost trimişi de la Blaj la Roma profesorii de teologie Alexandru Nicolescu şi Ioan Coltor, care au luat contact cu personalităţile bisericeşti mai influente. În ultima audienţă la Cardinalul Rampolla, acesta le-a spus: „Nu piere o naţie în câţiva ani" – mai ales cea română, care de atâtea ori şi-a demonstrat vitalitatea şi vigoarea. Revenit la Blaj, Ioan Coltor este numit în 1913 profesor de Teologie morală şi pastorală la Seminarul Teologic, unde a rămas până la sfârşitul războiului, predând în acelaşi timp religia la şcolile secundare. În 1918 a avut un rol important în cadrul Consiliului Naţional din Blaj. Cunoscător al mai multor limbi euro-

pene şi bine documentat în chestiunile bisericeşti şi româneşti ale Ardealului, a fost cooptat în delegaţia românească în calitate de consilier tehnic la Conferinţa de pace de la Paris (1919). Reprezentanţa României a fost condusă de personalităţi din Vechiul Regat. Alături de aceştia, din delegaţia română au mai făcut parte însă şi preotul greco-catolic Vasile Lucaciu, profesorul de teologie greco-catolică de la Blaj dr. Alexandru Nicolescu şi dr. Ioan Coltor, de asemenea greco-catolic, în calitate de translator şi consilier al lui Alexandru Vaida-Voievod. În 1919 la Paris, în numele lui Ionel Brătianu, la discuţiile cu Mons. Ceretti, reprezentantul Sfântului Părinte, legate de încheierea unui Concordat cu Sfântul Scaun, persoana care a purtat discuţiile cu cercurile catolice a fost canonicul Ioan Coltor. A desfăşurat o activitate bogată ca membru al Reuniunii de Misiuni. Organizează pelerinaje şi exerciţii spirituale: a ţinut anual câte o serie sau mai multe de exerciţii spirituale pentru preoţi şi mireni în diferite localităţi: Blaj, Lugoj, Cluj, Oradea şi chiar la sate. A fost unul dintre cei mai mari oratori ai Bisericii Unite. După cum îşi mai amintesc şi astăzi nepoatele lui, Ioana Dabu din Braşov şi Lucie Thomas din München (a căror bunică a fost sora lui Ioan Coltor, Emilia Hopârtean, directoarea Liceului de Fete „Sf. Ecaterina" din Blaj) era numit „noul Ioan Gură de Aur", pentru predicile rostite în duminici şi sărbători în Catedrala din Blaj. A tradus în limba română renumita lucrare *L'histoire d'une âme,* cu titlul „Istoria unui suflet. Sfânta Tereza de Lisieux. Ploaia de roze", al cărei cult l-a împământenit în Biserica Greco-Catolică din România.

ASTRA l-a avut un timp membru în comitetul central. A fost membru în colegiul de redacţie al revistei *Cultura creştină* de la Blaj şi o vreme a condus-o ca director şi redactor responsabil; scria editorialele şi articolele de fond. A colaborat la numeroase publicaţii şi reviste româneşti şi blăjene: *Unirea*, *Foaia scolastică, Cultura creştină* şi altele.

Intrând în viaţa politică, a fost ales deputat în mai multe rânduri, ambasador şi chiar Subsecretar de Stat în Ministerul Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale, în Guvernul Maniu III încredinţându-i-se conducerea Departamentului Sănătăţii şi al Ocrotirilor Sociale (1932). A fost ales deputat aproape în toate legislaturile, ajungând chiar de la început între fruntaşii politici ai Ardealului. A fost membru în comitetul de conducere al Partidului Naţional Român din Transilvania şi al Partidului Naţional Ţărănesc. În

ierarhia bisericească, ca profesor de teologie a fost ridicat la rangul de camerar al Sf. Părinte de la Roma, iar în 1925 canonic mitropolitan. Dicasteriile eparhiale l-au avut membru rând pe rând: defensor la Tribunalul matrimonial de a II-a instanţă pentru diecezele sufragane, membru şi secretar în Comitetul Reuniunii arhidiecezane de misiuni sfinte, preşedintele comitetului arhidiecezan al asociaţiei AGRU, asesor la Tribunalul disciplinar bisericesc, membru al Exactoratului arhidiecezan şi al Consistoriului arhiepiscopesc şi mitropolitan. A condus mai multe pelerinaje naţionale la Roma, în anii jubiliari (1925, 1930, 1933), dintre care memorabil a fost cel din toamna anului 1933, şi a celebrat Liturghii româneşti la Roma, Veneţia, Padova, Firenze, Napoli, Genova, Torino, Milano. În perioada 31 august – 4 septembrie 1930, la Bruxelles, a avut loc cel dintâi congres mondial internaţional al presei catolice, la care au luat parte păr. canonic dr. Ioan Coltor şi redactorul *Unirii Poporului* – profesorul dr. Augustin Popa. La congres a fost amenajat un colţ românesc, unde au fost expuse publicaţiile *Unirea* şi *Unirea Poporului*, vechi xilografii din tipografia Blajului. Tot aici s-a discutat despre organizarea presei catolice, pregătirea gazetarilor etc.

Pentru numeroasele sale merite naţionale şi bisericeşti a fost distins cu ordinul *Coroana României* în grad de mare ofiţer (24 octombrie 1929), comandor al ordinului *Ferdinand*, comandor gradul II al *Vulturului României* şi *Răsplata muncii pentru Biserică* cl. I.

A decedat de apoplexie cerebrală în data de vineri, 29 decembrie 1933 la Blaj, fiind înmormântat duminică, pe 31 decembrie, în cimitirul mare al oraşului, prohodul fiind celebrat în catedrală de IPS Valeriu Traian Frenţiu de la Oradea, asistat de miniştri, canonici şi o numeroasă asistenţă.

*

În ambianţa şi literatura teologică, culturală sau chiar politică, Ioan Coltor nu beneficiază de prea mare notorietate, fapt datorat, cu precădere, întreruperii segmentului istoric reprezentat de Biserica Greco-Catolică din România în perioada 1948-1989, vreme în care nu s-au promovat în societatea românească personalităţile acestei Biserici persecutate de regimul comunist.

În stadiul actual al cercetării, despre Ioan Coltor există bibliografie suficientă. Amintim aici câteva referinţe, în mod selectiv şi în ordine crono-

logică: *Șematismul Veneratului Cler al Arhidiecezei Mitropolitane Greco-Catolice de Alba Iulia și Făgăraș pe anul 1932*, Tip. Seminarului Teologic Greco-Catolic, Blaj, 1932, p. 17; *Moartea Canonicului Dr. Ioan Coltor*, în „Unirea", Blaj, nr. 52, 1933, pp. 1-2; *Solemnitatea înmormântării canonicului Dr. Ioan Coltor*, în „Unirea", Blaj, nr. 1, 1934, pp. 2-4; I.M., *Moartea ca. I. Coltor*, în „Unirea poporului", Blaj, nr. 1, 1934, pp. 3-4; Augustin Pop, *Necrolog*, în „Cuvântul Adevărului", nr. 2-3, febr.-mart., 1934, pp. 49-51; 115; Al. Lupeanu-Melin, *Evocări din viața Blajului*, Blaj, Tip. Seminarului, 1937 (reeditată, ediție, prefață și glosar de Ion Buzași), Ed. Buna Vestire, Blaj, 1999, pp. 85-89; Consiliul Național Român din Blaj (1918-1919). *Protocoale și acte*, ediție îngrijită, studiu introductiv, indici și glosar de Viorica Lascu și Marcel Știrban, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, vol. I, 1978; vol. II, 1980; Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului (1754-1948)*, Ed. Demiurg, București, 1994, p. 154; Ana Hinescu, Arcadie Hinescu, *Oameni de ieri și de azi ai Blajului*, Ed. Eventus, Blaj, 1994, pp. 55-56; Delia Țălnar, *Pantheonul Blajului*, Ed. Buna Vestire, Blaj, 2017, p. 63.

*

Lucrarea de față are menirea de a pune la îndemâna cititorului de azi rezultatul frământărilor intelectuale și al analizelor realiste ale condeierului Ioan Coltor, articole publicate în revista *Cultura creștină* din Blaj. Subliniem de la început că articolele, deși scrise în perioada 1911-1926, își păstrează actualitatea și, mai mult, relevanța considerațiilor bisericești și sociale. Prin urmare, unele articole, deși scriu despre evenimente petrecute acum o sută de ani și tratează teme teologice specifice vremii, departe de a fi anacronice, ne oferă nouă, celor de astăzi, principii de analiză și interpretare în continuare valide, păstrându-și pentru cititorul de azi, ca minimă valoare, sensul documentar și pe acela al unor lecții de înțelepciune, de luciditate și de sens profetic.

De asemenea, remarcăm respirația largă a articolelor lui Ioan Coltor, majoritatea fiind apărute sub formă de editoriale. Aceste articole nu tratează subiecte mărunte sau provinciale, ci marile teme ale momentului. O trecere rapidă peste titlurile articolelor relevă amploarea problematicilor tratate. Din micul orășel de la îmbinarea Târnavelor, citadelă culturală și religioasă, centru de învățământ secundar și superior, dotat cu tipografie și

librărie, din Blajul acela din care răsună ecouri de corifei, Ioan Coltor ştie ce se întâmplă în toată lumea europeană şi ia atitudine, împărtăşindu-şi îndemnurile şi liniile de acţiune cititorilor săi, oferindu-le piste de înţelegere şi direcţii de lucru. În acest sens, articolele nu constituie doar simple speculaţii hermeneutice, ci se transformă în apeluri la implicare.

Subiectele abordate de Ioan Coltor în articolele sale din *Cultura creştină* se raportează în general la viaţa Bisericii şi la realităţile ei.

Astfel, o parte considerabilă din subiectele articolelor sale este reprezentată de analize ale unor evenimente din viaţa Bisericii Catolice din lume şi din viaţa Bisericii Greco-Catolice româneşti. Spre exemplu, în articolul *Două evenimente* [49], scrie despre ziua de 9 octombrie 1924, încrestată ca zi de mare sărbătoare pe răvaşul cultural şi bisericesc al Blajului, când are loc impunătoarea Adunare Generală a Reuniunii Arhidiecezane de Misiuni Sfinte, precum şi întâia Şedinţă de Fondare a mult-aşteptatei societăţi „Sfânta Unire". Mai scrie despre *Congresul preoţimii noastre* [39] şi despre *Serbările de la Blaj* [42]. În articolul *Darul Romei* [48] prezintă semnificaţiile ecleziologice şi concrete ale donaţiei din partea Papei de la Roma făcută Bisericii Greco-Catolice din România şi, prin ea, culturii şi vieţii sufletului românesc, şi luarea în primire din partea Blajului a Bisericii Minoriţilor Conventuali şi a imobilelor aparţinătoare, eveniment care urma să aibă loc în cadrul unor solemnităţi petrecute la Cluj de sărbătoarea „Schimbarea la faţă" a anului 1924. Mai scrie despre sărbătorirea Anului Sfânt Jubiliar 1925 organizat la Roma, în articolele *Anul Sfânt – 1925 la Roma* [50] şi *La picioarele lui Petru* [56], pecum şi despre solemnitatea evenimentului din data de 25 mai 1925, când pelerinii români sunt primiţi în audienţă de Papa Pius XI.

A doua mare temă dragă spiritului lui Ioan Coltor este aceea legată de viaţa sfinţilor. Astfel, îşi exprimă dezideratul ca în colecţia blăjeană *Societatea Sf. Unire* să fie publicate cât mai multe cărticele despre vieţile sfinţilor. Speranţa sa se rosteşte în articolul *Să avem şi noi un sfânt* [1] , iar în *Vieţile sfinţilor de azi* [2] pledează pentru popularizarea sfinţilor „moderni", adică recenţi. Mai scrie despre *Margareta Maria Alacoque şi cultul inimii Domnului* [38], reia *Prefaţa din „Istoria unui Suflet"* [44] şi scrie despre sfânta lui preferată: *O sfântă din zilele noastre. – Din prilejul canonizării fericitei Tereza – 1925* [55].

În al treilea rând, editorialele condeierului Ioan Coltor prezintă oameni iluştri din viaţa Bisericii sau din cea culturală, cu ocazia unor evenimente sau necroloage la sfârşitul vieţii acestora. Astfel, avem articole despre *Cardinalul Rampolla* [13], *Contardo Ferrini (1859-1902)* [19], *Piu al X-lea* [21], *Episcopul dr. Vasile Hossu (1866-1916)* [30], *Dr. Izidor Marcu* [46], *Ernst Haeckel* (biolog, urmaş al lui Darwin) [17], analizând contribuţia acestora la dezvoltarea instituţiilor pe care le reprezentau.

O a patra zonă de interes era reprezentată de unirea Bisericilor. Astfel, avem articolele *Cruciata pentru Unirea Bisericilor* [43], în care se referă la faptul că în data de 12 noiembrie 1923 se împlineau 300 de ani de la ziua martiriului sfântului Iosafat, patronul unirii bisericilor, iar în articolul *Gătiţi calea Domnului* [45] îşi exprimă convingerea că românii sunt poporul gândit de Dumnezeu să fie unit cu Roma şi tot el să fie exemplu de unire cu Roma a tuturor creştinilor răsăriteni, concepţie reluată în articolul *Fluctuat nec mergitur* [52] – chestiunea unirii în credinţă a tuturor românilor. Tot în zona aceasta, prelatul Ioan Coltor este interesat de alte Biserici, precum în notiţele despre *Biserica rusească* [3], *Bulgaria spre unirea cu Roma* [12], *Restabilirea patriarhatului rusesc* [26], *O profeţie interesantă despre reînvierea Poloniei* [24], Patriarhia românească [53].

Un alt domeniu de cercetare al teologului Ioan Coltor au fost chestiunile de drept canonic. Aici avem următoarele studii de cercetare ştiinţifică: *Oare bună este mărturisirea făcută la preot catolic însă de rit divers de cel al penitentului?* [16], *Mărturisirea de Paşti se poate face la oricare confesor; despre alte chestiuni teologice şi liturgice* [18], *Grija Sfintei Cuminecături în biserica noastră* [8], *Despre jurământ* [15], *Jertfe curate, despre faptele de milostenie discrete* [31], *Parohul neglijent în administrarea sacramentului mărturisirii (Cazuistică)* [32], *Notiţe pe marginea rânduielii scurte a sfântului maslu* [37], *Vicarul capitular şi sfera lui de activitate* [36].

Alte editoriale sunt scrise cu ocazia unor sărbători creştine mari, precum Paştile, Crăciunul şi Rusaliile; astfel avem: *Noaptea de Crăciun* [14], *Într-o noapte de Crăciun, pagini literare* [29], *Rusaliile* [33], *Să vină Mângâietorul!* [41], *Pe pământ pace – cred Crăciun* [51], *Taina nopţii de Crăciun* [57]. În articolul *Înviere. De ziua învierii – două cuvinte de lămurire – misiunea BRU* [54] îşi exprimă certitudinea că Biserica Greco-

Catolică din România îşi va urma cu hotărâre destinul de a lucra la frânarea (împiedicarea, stăvilirea) fenomenului descreştinării neamului românesc.

Scriind într-o vreme de război, a publicat câteva articole despre implicaţiile sociale şi creştine ale războiului: *Concepţia creştină a războiului* [22], *Războiul de Rusale al Spiritului sfânt* [27], *Dintr-o scrisoare de pe câmpul de luptă; despre consecinţele morale ale vremurilor de război* [28], *Din lumea sufletelor de azi* [34].

Lucrând ca profesor în instituţiile de învăţământ blăjene, a scris şi despre problematici şcolare, precum în articolele: *Un nou an de şcoală. Întâi catehizarea, apoi reuniunile mariane, şi frecventarea sfintelor taine* [6], *La începutul vacanţelor, despre vocaţia pe viitor şi despre riscul lipsei de program în vacanţe* [20], *Statificarea şcolilor confesionale de la sate* [40].

Fiind cleric, a abordat şi tematici legate de viaţa preoţilor, în articole precum *Preoţii – la exerciţii spirituale la Blaj în 1926* [58], *Darul din 1926 – salarizarea redusă a preoţilor* [59], dar şi despre Asociaţia Preoţilor Adoratori: *Preoţi adoratori* [7], *Asociaţia preoţilor adoratori români* [9], *Întâiul congres euharistic al preoţilor adoratori* [10].

Nu i-au fost străine monseniorului Ioan Coltor nici preocupările artistice. Astfel, în articolul *Exagerări artistice în pictura noastră bisericească* [5] se pronunţă împotriva tendinţei de românizare a veşmintelor unor sfinţi pictaţi în unele biserici, sfinţi care, de fapt, nu erau români, iar în articolul intitulat *„Luceafărul" şi expoziţia lui Octavian Smigelschi* [11] surprinde elemente esenţiale ale celui pe care îl numeşte „cel mai de frunte pictor român, ardelean".

În final, alte subiecte abordate de editorialist sunt: *Mănăstirile de călugăriţe din România* [23], *Sfânta Scriptură pe româneşte* [35], *Câteva cuvinte despre viaţa celibatară* [25], *Astra la Bucureşti* [47].

Surprinde promptitudinea cu care scriitorul Ioan Coltor reuşeşte să puncteze diferite evenimente ale realităţii ecleziale internaţionale. În comparaţie cu zilele de azi, când avem internetul şi ştirile se află instantaneu, în perioada interbelică era nevoie de o racordare la reţeaua de ştiri, de informaţii, de ziare şi reviste, la radio, asta însemnând că Ioan Coltor era abonat la presa naţională şi internaţională, că era conectat la noutăţile zilei, dar şi că avea interesul şi capacitatea intelectuală de a selecta informaţiile şi de a analiza implicaţiile unui eveniment.

*

Articolele sunt reproduse în ordinea cronologică a apariţiei lor, adică începând cu anul 1911 şi încheind cu anul 1926. Parantezele pătrate care preced titlul fiecărui articol au fost adăugate de noi, pentru a numerota cele 59 de articole incluse în această colecţie.

Am preluat ca titlu al volumului o sintagmă întâlnită de mai multe ori în scrisul lui Ioan Coltor, ca de exemplu în titlul articolului *ÎNVIERE. De ziua învierii – două cuvinte de lămurire* [54]. Expresia ilustrează bine intenţia de fond a intervenţiilor lui gazetăreşti, aceea de a explicita aspecte ale vieţii bisericeşti şi sociale.

Mulţumind Consiliului Judeţean Alba şi Editurii Curs pentru susţinerea demersului nostru de redescoperire a mesajului creştin şi cultural al blăjeanului Ioan Coltor, la 140 de la naştere şi la 93 de ani de la moartea sa, dorim cititorilor să beneficieze cu inteligenţă şi suflet deschis de reflecţiile lucide şi profunde din lucrarea de faţă.

Anton Rus, Iulius Mihu

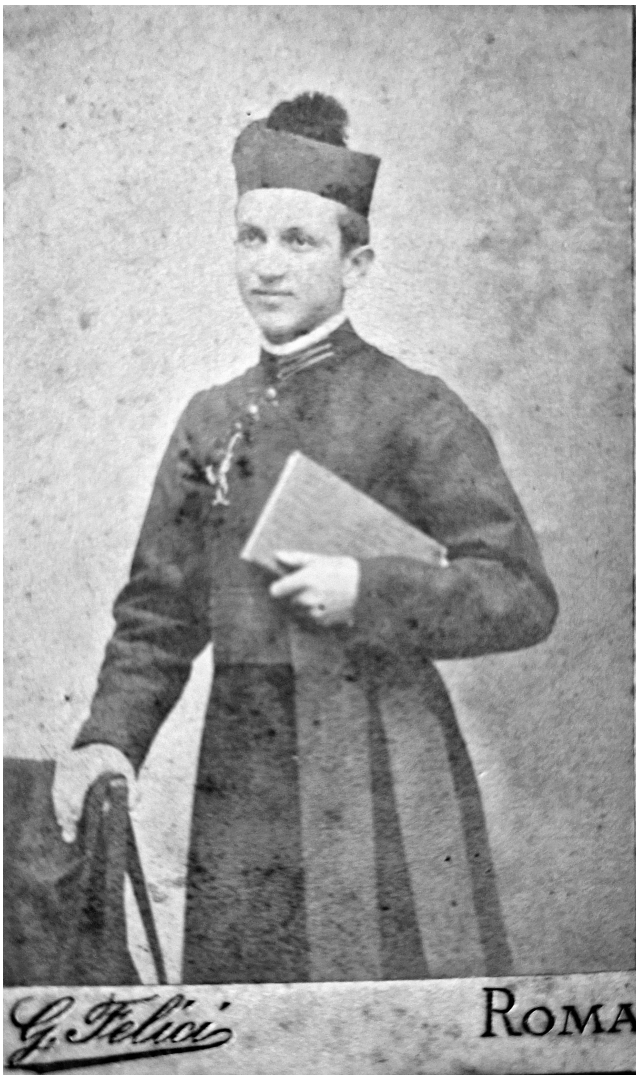
Notă asupra ediţiei

Am intervenit foarte puţin în textul original. În câteva cazuri am adăugat, între paranteze pătrate, explicaţia unor cuvinte ieşite astăzi din uz. Un astfel de exemplu este *a obveni*, *obvenit*, provenit din latină, care înseamnă *a se întâlni*, *întâlnit*. În acelaşi articol 37 apare expresia conform căreia preotul „fungează”: *fungere* (lat., it.) – a îndeplini o funcţie. O altă expresie desuetă azi este „mancă”, adică insuficientă, cu lipsuri, din lat. *maneus*, fr. *manque* – lipsă, greşeală, formulare întâlnită în acelaşi articol. Am păstrat ca atare forme lexicale proprii vremii şi graiului autorului (ex. *embrioane*, *întunerec*, *vergură*, *inescepţionabil, a zmulge* etc.), modernizând însă tacit ortografia şi punctuaţia, conform regulilor gramaticale actuale, pentru uşurinţa lecturii cititorului contemporan.

Toate notele de subsol aparţin Editurii.

Fotografiile incluse în volum provin din colecţia personală Iulius Mihu.

Editorii

Ioan Coltor, la Colegiul De Propaganda Fide
din Roma (1906)

[1]
Să avem și noi un sfânt

Sfinţii...

Iată o vorbă mare şi sfântă. Vorbă şoptită de copilaşul adormit la sânul măicuţei sale, atinsă cu respect de buzele bătrânului plecat de ani, cuprinsă cu sfială de sufletele albe şi pronunţată în mijlocul unui oftat trist de inimile de gheaţă; ea se întâlneşte cu toţi, în toţi lasă o urmă singuratică şi face să tresară în fibrele tuturor o coardă nouă în vibrări, care n-au nimic comun cu cântările de toate zilele...

Cât de departe sunt sfinţii de noi, cât de diversă e lumea lor de lumea noastră şi cât de străine gândurile lor de gândurile noastre! Da, ei sunt departe, departe în lumea mângâierilor eterne, încinşi în focul dragostei nestinse, fericiţi şi veseli în tovărăşia îngerilor, la picioarele Vergurei Maria, lângă Inima lui Hristos, departe, departe...

Care e motivul că noi ne simţim aşa departe de ei, că noi avem senzaţia ca şi cum sfinţii ar fi icoana credincioasă a veacurilor prime ale creştinismului, tipuri care azi nu mai există, ci s-au stins în negura luminoasă, ce planează peste capul cărunt al tradiţiilor apostolice, fiinţe care cadrează bine în conturile extaziate ale vremilor vecine cu fiul Fecioarei din Nazaret, care însă astăzi în lumea noastră blazată, alcătuită din nervi şi din capricii, se potrivesc mai puţin decât armele lui Saul micului David!?

Oare pentru ce s-a înrădăcinat în noi convingerea aceasta greşită, căci e o greşeală aceasta, fiind un fapt istoric, că sfinţii, aşa cum îi înţelege biserica cu fruntea nepătată şi albă, cu gândul senin şi cu dragostea lor aprinsă în suflet, adevăraţii sfinţi s-au strecurat strălucind prin întunerecul şi prin lumina tuturor veacurilor; toată epoca îşi are privilegiatul său, şi ani de ani de-a rândul şi-au găsit mângâierile în tăinuitele ascunzişuri ale unei inimi de sfânt?!

Cum dară s-a ştiut greşeala aceasta aşa de bine infiltra în minţile noastre, încât trecem peste ea ca peste un adevăr recunoscut de luminos şi clar?

Noi credem că nu ne înşelăm dacă îi scriem proveninţa dintâi şi dintâi împrejurării că noi suntem îndatoraţi să considerăm de real şi existent numai ce ne bate în ochi, ce vine într-o atingere directă cu noi, fără a dori să ne aruncăm privirea şi dincolo de liniile spălăcite ale orizontului nostru; gândul ni se frânge şi restrânge în mica suprafaţă de ape agitate de valurile noastre, că ce e dincolo, la celălalt ţărm, lăsăm să ştirbească valurile care se lovesc cu fruntea de stâncile lui; pe noi puţinel ne priveşte! Şi dacă din nefericire unda noastră e tulbure şi apele noastre au pierdut cât de puţin din limpezimea lor, credem că apele sunt cenuşii în lumea întreagă şi că toţi stropii răsfăţaţi în bătaia soarelui nu pot să aibă altă culoare!

Noi ne gândim mult la noi, trăim prea mult numai în noi înşine şi, îndatinaţi cu atmosfera strâmtă din sufletul nostru mic, ne simţim străini când ieşim puţin să străbatem înălţimile la care nu pot respira liber decât plămânii sănătoşi, organismele tari şi neatinse încă de microbii bolilor de piept. Şi cum ne pierdem aşa cu ochii în zări, fără să putem înţelege rostul liniilor neajunse de noi, credem că e „o nebunie şi proastă, şi goală" să te baţi după un infinit necunoscut, după o nemărginire ascunsă, după o aureolă de sfânt nepriceput, cu atât mai vârtos că e aşa de uşor să dai pace la atâtea frământări subtile şi să te cufunzi în alintarea dulce a strălucirilor ce le ai la îndemână, şi apoi – viaţa e atât de scurtă şi s-o petreci şi asta cercând alta, ţi se pare că nu e lucru tocmai de om cuminte, iar cuminte ai vrea să treci mai presus de toate.

Cam aşa judecă mulţi, foarte mulţi, din câţi întâlnim pe străzi în drumul nostru; cam acesta este firul roşu al tuturor preludiilor de cugete ambiţioase ce ne zvâcnesc prin tâmpla aprinsă, în făuriri de planuri măreţe.

E însă totuşi aşa de drept că te simţi bine, mai bine ca orişicând, după o mărturisire sinceră a tuturor relelor tale; ai lăsat la picioarele preotului sarcina care-ţi sfâşia cu greutatea ei umerii, te-ai apropiat de Inima lui Hristos; pricepi că eşti curat şi alb şi îţi este aşa de scumpă curăţenia aceasta, că n-ai schimba-o cu toată flacăra idealelor materialiste din zile cu negură rece pe suflet. Pare că pipăi cu mâna tăria însufleţirii la care te-ai ridicat şi ai aşa de sensibilă prezenţa dulcelui tău Isus. S-au schimbat şi gândurile tale, ţi s-au limpezit dorinţele, aspiraţiile s-au avântat la un exponent ce nu l-ai putut visa mai înainte, iar vânjoşia voinţei te ispiteşte să sfidezi rezolvarea celor mai grele probleme psihologice, tu înţelegi că s-a să-

lăşluit în tine o putere dumnezeiască, că ai intrat în şirul aleşilor, că fruntea ta e însemnată cu mir, că nu mai trăieşti tu, fără că în tine trăieşte Hristos!

Oh, ce viaţă admirabilă e aceasta?! Cât sunt de atrăgătoare frumuseţile ei?! Cum e de albă, cum e de curată, cum e de senină, de plină de spiritul păcii, cum este ea de sfântă?!

Să multiplicăm acum durata clipelor noastre de sfinţenie, să potenţăm flacăra ce simţim că ne mistuie sufletul, să-i lărgim cadrele, iar fondul ce are să-i lumineze existenţa să fie darul perpetuării şi noi vom crea un sfânt. Da, noi vom crea un sfânt; un sfânt în veacul al douăzecelea; un sfânt care să cunoască tainele zilelor noastre, un sfânt care să trăiască în mediul în care ne învârtim noi, să se ispitească de ispitele noastre, însă să rămână tare, să se întâlnească cu aceleaşi atracţii ca şi noi, dar să le ştie dispreţul, un sfânt întru toate, afară de negura păcatului, chiar întru toate, ca şi noi.

Blând, vesel, inteligent, plăcut, isteţ, delicat, prevenitor, ca şi cel mai cult personaj ce-l avem înaintea ochilor, înflăcărat de dragostea de neam, ţinând strâns la gloria fraţilor săi, vrednic de toată încrederea în toate afacerile noastre, sfântul nostru ar fi pentru noi tipul fidel al unui creştin adevărat, al unui om de caracter, al unui român bun. E fără îndoială un dar de la Dumnezeu existenţa unui sfânt într-un popor ori într-o ţară şi e unul din cele mai mari daruri, căci el aduce cu sine o ploaie întreagă de binecuvântări, dintre care desigur că nu cea din urmă este electrizarea maselor şi întărirea trainică a tuturor curentelor sănătoase care bat drumul sufletelor albe, ca şi al gândurilor cucernice.

Am auzit nu odată accentuându-se că singur ce ne lipseşte nouă în zilele de zbucium ce le trăim astăzi este prezenţa unui sfânt. El ne-ar întoarce la Dumnezeu, ne-ar curăţi aerul de veninul necredinţei ce a pătruns în clasele noastre de sus, uscând tot sucul de viaţă din ele, ne-ar ridica preoţimea la rangul de apostoli cu vorba şi cu fapta, ne-ar goli altarele de urâciunea pustiirii ajunsă în locul de frunte să potolească sub cenuşă focul sacru, ne-ar reda fala zilelor noastre cărunte: o tinerime curată, şi ne-ar împlini visul cel mai dulce al nopţilor noastre nedormite: ne-ar strânge pe toţi într-o biserică să fim una, cum Hristos e una cu Tatăl...

Eu aş cuteza să cred că nu e tocmai mic numărul celor care se împărtăşesc de mângâierile acestei păreri, care pe de altă parte mi se pare aşa de justificată pe cât de reacţionară, de ultramontană, de extravagantă s-ar

părea cutărui tinerel istovit de înţelepciunile extreme ale superficialităţilor disperate, cufundate în guri de tunuri şi în explozii de dinamită.

Da, căci nouă ne place să ridicăm la înălţimi olimpice adevărul tezei despre amestecul lui Dumnezeu în istoria noroadelor, cu atât mai vârtos că încă nimeni pe lume nu ne-a putut dovedi contrariul. Şi nouă ne mai place încă a crede şi într-o altă lume, străină de-a noastră, însă strâns unită cu ea, cu mult mai ideală, însă cu o influenţă totdeauna hotărâtoare asupra mersului treburilor de pe bruşul nostru de tină; iar de lumea aceasta necunoscută nu e de tot departe nici rugăciunea caldă şi smerită, nici viaţa umilă a unui sfânt. Şi apoi, învăţaţi avem destui, literaţi câţi frunză şi iarbă, oameni cu idei mari, cu gânduri cuminţi poate prea mulţi; sfinţi însă care să strălucească: lumină pusă pe altar în faţa lumii, n-avem niciunul, nici barăm unul.

Ne uităm către Apusul catolic şi ochii ne rămân gânditori şi poate într-o unduire tăinuită ni se va ascunde prin geană un strop fierbinte...

Nu vă speriaţi! A fost o clipă! Da, o clipă, însă o clipă trăită între aştri şi aşa nu s-a putut să nu simţim steluţa umedă, tristă, că ni se aprinde sub pleoapa plecată, iar prin piept ne-a fulgerat o dorinţă neuitată şi prin minte un duh de rugăciune cucernică: să dea Dumnezeu să avem şi noi un sfânt!

Cultura creştină, nr. 17, 1911

[2]
Viețile sfinților de azi

Biserica e pentru toate veacurile.

Toate proprietăţile ei rămân neştirbite în seria anilor care trec mereu. Hristos e de faţă în Sfânta Sfintelor şi astăzi, cum era de faţă tot acolo, când Apostolii îi împrăştiau învăţătura în lumea largă, când martirii îşi vărsau cu entuziasm sângele pentru blândul Nazarinean, ca şi atunci când se adunau părinţii prin soboare să pecetluiască dogme pe care ereticii le trăgeau la îndoială sau le negau şi să subscrie canoane dătătoare de viaţă. El îşi împlineşte cu o perseverenţă dumnezeiască promisiunea, El rămâne cu noi până la capătul veacului...

Iar unde e Hristos acolo e credinţă; cu Fiul Vergurei Maria sălăşluieşte alba lumină; lângă Mântuitorul lumii e adevărata viaţă; unde e Isus cel răstignit pe cruce, acolo măreaţă şi strălucitoare domneşte podoaba sfinţeniei. Eu sunt Lumina lumii... Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa... Cel ce vine la Mine nu va umbla întru întunerec... Aşadar, fiind Hristos veşnic de faţă în inima bisericii sale, va fi cu neputinţă ca în ea să nu ardă pururea flacăra credinţei, să nu se resfrângă în ochii ei totdeauna razele dumnezeieştilor lumini, să nu se pipăie oricând pulsul unei vieţi pe cât de mistice, pe atât de viguroase şi de nemuritoare şi să nu se întâlnească mereu nota aceea caracteristică a cereştilor înălţimi care este darul sfinţeniei.

Luând în mână filele prăfuite ale hrisoavelor bisericeşti, îţi uiţi de tine printre rânduri încâlcite din codici cu majuscule ori cu minuscule, mai dai de un sul de pergament ori de piele de căprioară şi eventual îţi pierzi privirea prin vreun palimpsest ascuns într-un colţişor uitat, dar strălucit a cutării biblioteci din Roma şi des, foarte des, inima-ţi rămâne strâns prinsă în istorisiri senine din viețile milioanelor de sfinţi care se perindă în şir îndesat prin aceste mărturii scrise a tuturor anilor, de la Hristos încoace până în ziua de azi.

Şi pieile de căprioare şi codicii scrişi cu grijă şi cu răbdare multă lasă loc marilor cărţi tipărite în *folio*, ca şi acestea la rândul lor să-şi lase locul

drăgălaşelor volume imprimate în cel mai modern linotip, ca să poţi să-ţi porţi îndestularea din suflet printre vieţi de sfinţi bătrâni în haine noi de sărbătoare, ori prin vieţi de sfinţi trăite cu noi, în aceleaşi zile de micime sufletească ca şi în aceleaşi ceasuri de încredere superbă, dar extrem de oarbă, în egoismul nostru propriu.

Însă de multe ori suflete deziluzionate de otrava unei vieţi trăite fără niciun rost, care au rămas reci citind istoriile sfinţilor din întâile veacuri cercând mângâiere şi neaflând, simţind că lipsea din ele nota vremii lor, au uitat amarul drojdiilor băute, dacă li s-a pus în mână viaţa duioasă a vreunui sfânt care a avut să se lupte cu aceleaşi tendinţe ca şi ele, care a trebuit să sufere greutatea aceleiaşi cruci; şi ticăloşia aceluiaşi veac de sceptici ca şi ele era silit să o calce în picioare.

Când pătrunzi cu ochiul umed viaţa unui sfânt din zilele tale ori din apropierea lor, parcă îţi creşte inima şi capeţi putere. Poruncile evanghelice ţi se par aşa de naturale, aşa de cuminţi şi începi să doreşti a fi tovarăş de luptă şi de învingeri cu eroul ce-ţi apare într-o lumină necunoscută nouă, el şi învăţătura ce-o spovedeşte el. Nu e aşa, iubite cititor, că rar te-ai simţit atât de curat ca şi atunci când citind suferinţele unui suflet mare, care erau şi suferinţele tale, cuprindeai că se mestecă duhul lui cu duhul tău, tăria lui o pricepeai curgând, prin venele tale vrăjindu-te în mreaja sfântă a celor mai eterice elevări sufleteşti?!

Cât de bine ne-ar prinde nouă să avem cât de multe vieţi de sfinţi. Abia avem una ori două. Cu o carte însă cu greu ocupi o lume întreagă şi şi mai cu greu o poţi vindeca de bolile ce-i sfâşie sufletul. Şi va fi bine că, dacă nu suntem în stare să compunem lucrări originale, barăm să facem traduceri şi în alegerea lor cred că va fi şi mai bine şi că am face şi cel mai hotărât serviciu cauzei mari căreia îi slujim dacă am alege vieţi de sfinţi mai noi. Sunt în literatura apuseană bogăţii nepreţuite pe terenul acesta, dintre care unele, luate şi din punct de vedere curat literar, sunt adevărate cap de opere, ce au putut stârni în lumea lor uriaşe revoluţii sociale şi culturale urmate totdeauna de enorme îmbunătăţiri morale...

Şi cum în curând societatea *S. Unire* va începe să dea roade şi să publice lucrări în direcţia aceasta, noi credem că ar fi îmbrăţişată cu toată căldura din partea întregului public românesc o colecţie de vieţi de-a sfinţilor, şi mai cu seamă de-a sfinţilor mai noi. S-au urât oamenii de-atâtea vorbe searbăde

şi goale, sufletele cer hrană solidă şi nu află numai curenţi de ape ce de multe ori nu sunt în stare să le aline setea după viaţă şi după curăţenie, căci apele acestea tulburii ţin un drum care de multe ori nu se sfârşeşte în împărăţia dalbă a inimilor feciorelnice. Lumea de azi, cufundată şi pierdută în lirism şi erotism ce foarte des scutură petale de roze abia îmbobocite, are lipsă de toată puterea electrizatoare a eroilor care au ştiut-o dispreţui.

N-am vrea însă să fim rău înţeleşi.

Nu dispreţuim noi, Doamne fereşte şi apără, pe sfinţii de demult ori slova vremurilor ce ne povesteşte viaţa lor.

Nu! Noi plecăm genunchii înaintea chipurilor sfinte, bătrâne de pe iconostas, cinstim cu smerenie pe sfântul Simeon Stâlpnicul cu viaţă de înger şi ne închinăm cu toată umilinţa înaintea bineînvingătorilor martiri şi a cuvioşilor sfinţi fără de argint, iar Sfântul Gheorghe şi Sfântul Niculaie au şi acum toată dragostea noastră, cum porunceşte sfânta maică biserică. Nici nu suntem de părerea că sfinţii care s-au strecurat luminoşi în biserică de la conciliul din Florenţa încoace ar trebui introduşi şi în cărţile noastre rituale.

Nu! Însă nici aceea nu vrem să o negăm, că sfinţii aceştia care vin aproape exclusiv din Apus ne-ar aparţine şi nouă, ar fi şi ai noştri, fiind sfinţenia în biserică a bisericii întregi oriunde s-ar manifesta ea, sub arşiţa soarelui de la ecuator ca şi în umbra Anzilor din lumea nouă, printre gheţarii etern netopiţi ai polului nord ori pe ţărmurile pururea vesele a încântătoarei Italii; *communio sanctorum* (împărtăşirea sfinţilor) nu e pecetea exclusivă a unui ori altui rit, fie el de la Răsărit ori de la Soare-Apune, ea aparţine întregii biserici a lui Hristos. Iar de altă parte, rămânând biserica etern nemişcată pe piedestalul aceloraşi dogme şi sub ocrotirea aceleiaşi morale, totuşi ea reînvie pururea reînnoită în tinereţe ca vulturul, prin mijloace care cadrează bine cu avântul şi cu umilinţa veacului în care trăieşte, şi dintre mijloacele acestea nu cel din urmă este pilda luminoasă a sfinţilor vremilor noi.

Afirmarea noastră aşadar se ţermureşte numai la lectura şi la scrierea ori traducerea vieţilor de sfinţi care au trăit aproape de noi, care au cunoscut în toată golătatea ei răutatea anilor din urmă, care seamănă cu noi, vieţuind perfect între aceleaşi îndeletniciri şi necesităţi ca noi, care prin urmare nu-ţi îngăduie pe buze scuza atât de des şoptită de inimi fără rezistenţă la rău, că s-ar fi schimbat vremurile, că o viaţă curată ar fi absolut

cu neputinţă în secolul luminii electrice şi al nebunelor automobile, că poruncile lui Hristos ar fi fost bune de oamenii simpli ai veacurilor obscurantiste, că azi am avea cu totul alte probleme de isprăvit şi alta ar fi tendinţa aeroplanului ce cucereşte văzduhul, bine că la aparenţă ar vrea să se apropie mai mult de tronul celui Preaînalt. Sfinţii care au auzit şoptindu-se la urechile lor spusul acesta desigur vor fi cu viaţa lor cea mai solemnă dezminţire a lui, zmulgând din rociul [aici cu sensul de mreajă, capcană, *n. ed.*] comod al minciunii acesteia atâtea inimi destinate unor regiuni mai sublime de cum sunt împrejurimile sufletelor de rând.

Când citeşti cu inima caldă viaţa unui Filip Neri, nou apostol a Romei, ori plângi pe cartea ce-ţi povesteşte întoarcerea sfântului Ignaţiu de Loyola, ori nu te poţi dezlipi de istoria serafimei din Andaluzia, Sfânta Tereza, ori a noului Ioan din mijlocul veac. al XIX[-lea] (Ioan M. Vianney), copil fidel al Franţei ce şi-a fost recâştigat odată credinţa ca să şi-o piardă în curând, ştie Dumnezeu pe câtă vreme încă; ori apropiindu-te şi mai tare de ceasurile ce-ţi bat tic-tac ţie, când asişti la moartea ei pe cea mai sfântă călugăriţă din Lisieux, care zboară la cer într-un act de dragoste divină tânără de douăzeci şi patru de ani în 30 septembrie 1897 (sœur Thérèse de l'Enfant-Jésus) şi apoi când nu laşi să treacă nici şase ani ca să poţi îngropa nu fără mulţi, mulţi stropi limpezi în geană la Paştele anului 1903 pe ceea ce purta vii în mâinile şi picioarele sale rănile mirelui său Iisus, pe estatica Gemma Galgani din Lucea Apeninilor, atunci, oh, atunci dispare tăria ispitelor şi a tendinţelor întunericului, soarele ţi se pare că e mai plin de lumină şi visurile tale din ceasuri vegheate sunt tot mai luminoase, tot mai vergurii, pe frunte se aşază tot seninul cerului plin de stele sclipitoare într-o noapte dulce de vară, ochii modeşti se pleacă, să nu vadă tot ce pot în veacul luminii şi buzele cu drag se feresc să spună tot ce ştiu în secolul unui văzduh spintecat de aeroplane, iar peste sufletul devenit cu adevărat creştinesc se lasă o pace adâncă, o pace netulburată, o pace sfântă, pacea unui Dumnezeu răstignit pe lemnul crucii.

Cultura creştină, nr. 2, 1912

[3]
Biserica rusească

Unul dintre cei mai pricepuţi cunoscători ai bisericii ortodoxe ruseşti, P. Aurelio Palmieri, călugăr augustinian, publica în 1908 un volum de 800 pagini intitulat *La chiesa russa – le sue odierni condizioni e il suo riformismo dottrinale* („Biserica rusească – condiţiile sale de azi şi reformismul său doctrinal"), fructul experienţelor sale personale şi al eruditelor şi îndelungatelor studii făcute în direcţia aceasta. Volumul lui P. Palmieri a produs o adâncă impresie atât în Apus, cât şi în Rusia. Şi bine că aici au fost care s-au simţit străini de concluziile lui, totuşi, în general vorbind, cartea a fost admirată de întreagă lumea cultă.

P. Aurelio Palmieri în nouă capitole face istoria contemporană a bisericii ruseşti, atingând toate chestiile mai de frunte şi tractând teme de o gravitate actuală însemnată, cu o competenţă puţin imitabilă şi cu o şi mai admirabilă obiectivitate. El notează deja de la început că, cine vrea să vorbească despre bisericile ortodoxe, înainte de toate trebuie să le iubească şi nimic nu e mai legitim ca iubirea aceasta. De fapt, ele sunt dotate cu o preoţie validă, care jertfeşte pe altare jertfa cea fără de sânge, în inima căreia să reunesc într-o unitate mistică toţi credincioşii botezaţi, şi preoţia aceasta e călăuza spirituală a milioane de suflete, care invocă pe Maria cu o dragoste gingaşă. Ortodoxia... este totdeauna unită catolicismului printr-o legătură tainică.

Condus de principiile acestea, el observă că maniera aceea de a tracta pe ortodocşi cu aere de o absolută superioritate şi de a le desface în piaţă rănile lor în cangrenă, fără de a le arăta toată dragostea şi toată compătimirea ce o merită, depărtează tot mai mult spiritele lor de lumina ce nu-s în stare să o privească în faţă, siliţi în umilirea pricinuită prin felul acesta de polemică acută să plece ochii la pământ şi să simtă că li se încălzeşte obrazul. El purcede pe alte drumuri şi, ca să dea un lustru şi mai strălucit de obiectivitate, se foloseşte numai de documente bisericeşti ruseşti, în toată dezvoltarea problemelor ce le aduce în discuţie în cartea aceasta.

Vom schiţa în câteva linii starea de azi a ortodoxiei de la Nord, privită cu toată sinceritatea prin cristalul limpede ce ni-l oferă învăţatul augustinian, rezervându-ne însă dreptul de a reveni cu altă ocazie asupra unor chestii particulare, spicuite din volumul mai sus lăudat.

După ce în capitolele dintâi P. Palmieri dezvoltă fazele prin care a trecut în anii din urmă ideea unui conciliu naţional şi a renaşterii patriarhatului rusesc, începe să scruteze cu de-amănuntul viaţa intimă a bisericii ruseşti, trecând în revistă monahismul, clerul rural, viaţa din seminare, episcopatul, luptele intestine ale diferitelor secte, apostolatul în misiuni, şcoala clerului, ştiinţele sacre şi presa ortodoxă, ca să-şi sfârşească cercetările cu un capitol admirabil despre viitorul bisericii ruseşti în relaţiile sale cu catolicismul.

Biserica rusească azi e împărţită în două tabere mari, care luptă cu vehemenţă una în contra celeilalte, creând starea aceea de nesuferit a polemicilor zilnice şi a certurilor de clişee ziaristice continue. Deoparte clerul alb, compus din preoţi căsătoriţi ori văduvi, care formează masa disprețuită a preoţimii rurale, nu poate vedea în ochi călugărimea şi episcopatul, care nu sunt decât instrumente oarbe în mâna guvernului şi care formează o castă, o parte singură îndreptăţită la onorurile de la curte şi la scaunele ierarhice, şi care la rândul său desconsideră preoţimea de la sate şi, nebăgând-o în seamă nici în pretenţiile ei cele mai juste, s-au făcut imposibili înaintea ei. Un popă de la sate nu cutează să ceară audienţă la episcopul său şi de-o tremura tot, ca varga, până când vine Preasfinţitul să-i arunce o privire rece, indiferentă, plictisită şi să-l primească, numai după ce a ascultat mai întâi toate fleacurile vreunui mirean care era şi el de faţă.

Şi dușmănia aceasta, dintre clerul alb, monahism şi episcopat, a ajuns aşa de departe, încât în tot momentul în Rusia lumea se teme de izbucnirea unei schisme. Ivan Aksakov, unul dintre cei mai celebri patrioţi ruşi, „deplângea infiltrarea ideilor laice în cercurile bisericeşti, care nu mai sunt în stare să cuprindă adevărata misiune a bisericii” şi din lipsa aceasta de apostolat au răsărit multe din relele, sub care geme colosul bolnav de la miază-noapte.

Autocratismul episcopilor a ajuns la culme şi a adus pe cei ce slujesc lui într-o situaţie foarte grea, căci de o parte clasele culte a mirenilor, înspre care le-ar gravita vanitatea, nu voise să-i primească în sânul lor, de altă parte poporul îi confundă cu cei mai crânceni duşmani ai săi. Clerul alb ar putea produce o adiere binefăcătoare politică ajutând poporul în aspiraţiile

legitime de libertate, însă influenţa lui religioasă, morală, e atât de redusă din cauza alcoolismului şi a ignoranţei sale, încât în direcţia aceasta drumul îi este curmat cu totul, încă pe multă vreme.

Viaţa ascetică a apus cu desăvârşire în clerul rusesc; ici-colo, mai ales printre protopopii de la oraşe, mai afli câte un suflet de preot curat; restul se pierde în grijile pământeşti, uitându-şi că preotul e înainte de toate binevestitorul înălţimilor evangheliei lui Hristos, a acelui Hristos care a fost răstignit pe cruce.

Şi nu e mirare, când ştim că seminariile moscovite, din care ar trebui să răsară floarea preoţimii, sunt mai mult cazarme decât seminare. Partea cea mai mare a tinerilor care intră nu intră de dragul slujbei înălţătoare a apostoliei adevărate, ci din motive pur pământeşti: ori că n-au cu ce studia pe la universităţi, ori că cred mai comodă viaţa de popă, ori că poate ca fecior de preot speră să ajungă în satul tătâne-său, unde i-ar rămânea ceva şi de la ai săi ş.a.m.d.

Şi cum intră în seminar, aşa rămân şi aşa ies. Lucrul acesta îl dovedeşte o încercare ce a făcut-o academia bisericească din Moscova să scruteze chemarea preoţească a clerului rusesc. „Au fost mai mulţi seminarişti care au răspuns că nu au cunoscut colegi care ar fi îmbrăţişat preoţia din convingere ori din impuls intern". Unii ar vrea să pună capăt la atâta rău desfiinţând seminariile de tot, alţii alungând de pe la catedrele lor mulţimea de profesori laici, alţii introducând disciplina catolică.

Răul cel mai mare însă în Biserica rusă provine din lipsa de un cap suprem bisericesc cu autoritate şi putere peste întreg corpul ei. Sinodul din Petersburg e considerat de întreg clerul alb ca şi cel mai mare contrar al vieţii sufleteşti şi a progresului religios. O adevărată autocefalie îşi poartă urmările funeste prin toate organele moarte ale birocraţiei monastice episcopeşti. Voinţa ţarului e totul şi voinţa episcopilor se modelează cu toată elasticitatea după orice ukaz ce soseşte de la M. S. Ţarul, părintele tuturor ruşilor. Un vlădică să stea în contră ca azi, ca mâine un altul în locul nefericitului răzvrătit alungat din scaun tună şi fulgeră anatema împotriva tuturor neascultătorilor ţarului, luând astfel sub scutul cârjii sale toată îndrăzneala celor mai extravagante postulate ale cezaro-papismului moscovit. Din voinţa imperială încolo, *quot capitibus tot sententias*[1].

1 (lat.) Câte capete, atâtea păreri (n. ed.)

Singurul bine ce putem observa în Rusia este credinţa vie a poporului, a mujicilor de rând, împestriţată, ce e drept, de o infinitate de superstiţii provenite din lipsa totală de creştere religioasă, însă încă destul de aprinsă pentru ca să facă să încolţească şi florile dalbe ale virtuţilor creştineşti în oceanul acela de gheaţă ce a înecat toată vitalitatea bisericii muscăleşti.

În peregrinaje dese pe la locurile sfinte, în posturi şi ajunuri multe, poate numai ei mai opresc mânia duiosului Mântuitor să nu surpe din temelii toată aglomerarea aceea de forme fără duh care se cheamă ortodoxia rusească.

S-au ivit, ce e drept, ici-colo unele figuri senine în Rusia, care, privind cu durere la rănile din trupul bisericii lor, au încercat să afle remedii la atâta rău. Au propus unii laicizarea popilor, au adus alţii pe tapet recăsătoria preoţilor văduvi (lucru ce, durere, pare că în Rusia câştigă teren tot mai larg), iar alţii, mai sinceri şi mai consecvenţi, au susţinut cu tărie absoluta necesitate a legăturii de dragoste cu Roma.

Aluatul însă în care se dospesc toate frământările acestea e încă departe de a fi alcătuit din grâu curat; prea mult se resimte puterea elementelor străine de aspiraţiile apostolilor lui Isus. Momentele ce le trăieşte ortodoxia de la Nord sunt momente de o umilire dureroasă şi de o însemnătate istorică extraordinar de mare; vremurile se schimbă acum tocmai, şi poate şi noi vom fi martorii unor noutăţi care vor depărta tot mai mult miezuinile ce din tot sufletul am dori să dispară pentru totdeauna.

Cultura creştină, nr. 6-7, 1912

[4]
Gânduri de Rusalii

Azi, când începutul regenerării bisericii noastre pare a lua un avânt nou, involuntar ne nasc în minte zorile începutului creştinismului, involuntar gândul nostru pleacă spre foişorul din Ierusalim, unde, acum aproape 2.000 de ani, Spiritul dătător de viaţă, în chip ca de limbi de foc, aprindea inimile învăţăceilor şi-i trimitea să vestească evanghelia nouă, evanghelia iubirii.

Istoria este învăţătoarea vieţii; în cutele ei vremuite noi vom afla mereu aceleaşi zbuciumări şi zvârcolirile aceloraşi tendinţe; doar împrejurările accidentale se vor schimba, substanţa va rămâne totdeauna aceeaşi. Alţi oameni vor fi slugile aceloraşi patimi şi alţi apostoli vor fi propovăduitorii aceloraşi înălţimi.

Prin urmare noii vestitori, vor avea să modeleze în viaţa şi spusul lor viaţa şi spusul mergătorilor înainte în slujba apostoliei. Şi numai aşa vor atrage în suflete focul sacru al Spiritului adevărului, care singur poate să învăluie inimile, să lumineze minţile şi să mistuie văpaia întunecată a tuturor pornirilor rele.

Să nu credem noi că alte mijloace ne-ar putea duce la aceeaşi ţintă şi că este altă cale mântuitoare. Dacă ar fi, Mântuitorul ne-ar fi spus-o, Evanghelia ne-ar fi arătat-o, biserica ne-ar propovădui-o. Rămâne deci să acomodăm vechilor concepte vorbe noi şi să îmbrăcăm în haine de azi înţelepciunea celor care aşteptau limbile de foc în Ierusalim. Iar aceştia pe Spiritul îl aşteptau în foişorul care a fost mărturie celei dintâi jertfe euharistice; îl aşteptau împreună cu Maria, mama lui Isus; îl aşteptau statornici în rugăciune.

Iată trei lucruri asupra cărora merită să ne gândim în sărbătoarea pogorârii Sfântului Spirit:

1. Dragostea sfintei Cuminecături

Aceasta este proba de foc a oricărei biserici şi a oricărui suflet în special. Este cu neputinţă ca o biserică în care este dogmă prezenţa reală a lui

Hristos în Sfânta Euharistie să rămână indiferentă faţă de taina preasfântă a altarului, să uite pe mirele său în chivot. Tot aşa este imposibil ca un suflet care ţine cu căldură la poruncile crezului său, în care se mărturiseşte viaţa euharistică a Fiului lui Dumnezeu, să nu simtă o adâncă necesitate de-a iubi mult cuminecătura. O biserică în care grija pâinii îngereşti este relegată pe planul al doilea este o biserică nevrednică de menirea ei, este o mireasă care şi-a uitat numele, care şi-a vândut credinţa.

Şi acum o mică reflexie. Oare în biserica noastră românească, cum stăm cu cultul Euharistiei, cum este cinstită Taina Tainelor şi prizonierul de iubire al altarelor noastre cum se simte la noi în Sfânta Sfintelor?...

Ce întrebări grele şi cât de mult se sfieşte condeiul a le da un răspuns care să cadreze deplin cu puritatea unui adevăr istoric! Este însă totuşi mai bine să se spună lucrurile limpede, ca să ne gândim la vindecarea răului şi să nu vină alţii care să ne apese degetul pe rană, care, cred eu, mai mult ne doare. La noi, bisericile ziua întreagă sunt închise, înaintea iconostaselor noastre nu arde candela veşnică, în foarte multe sate pruncii nu sunt împărtăşiţi şi majoritatea absolută a poporului românesc nu ştie, n-are idee, că în bisericuţele lui, şi atunci când sunt zăvorâte, şi atunci, când, la miez de noapte, sătuleţul întreg doarme, o inimă veghează şi că inima aceasta este inima lui Hristos, vie, palpitândă în tabernacul. Cuminecaţi odată în an la Paşti din potire care şi-au pierdut auritura, apropiindu-se de Domnul cu frica ce le-o inspiră mai mult ignoranţa decât credinţa într-un Dumnezeu care se apropie de ei, credincioşii noştri nu simt lipsa Euharistiei, sufletele lor nu cuprind noţiunea dragostei faţă de trupul Domnului, lor nu le este foame de pâinea noastră cea de toate zilele.

Azi, când pe catedra lui Petru stă un papă căruia popoarele i-au dat numele de *pontifex eucharisticus* în urma insistentelor sale enciclici de-a readuce frecvenţa împărtăşirii; azi, când şi printre negrii din centrul Africii şi printre indienii din America sunt bărbaţi şi femei care primesc cuminecătura în toată ziua; azi, când aproape nu sunt seminare şi internate de băieţi şi de fetiţe în care să nu fie introdusă împărtăşirea cel puţin odată în săptămână; când prin satele din Austria, Italia, Irlanda şi Germania se fac lunar statistici din care reiese numărul nespus de mare al împărtăşiţilor cu trupul lui Hristos; azi, noi suntem tot în vechea ogaşă, altarele noastre sunt tot pustii, potirele noastre tot de sticlă şi candela noastră tot veşnic stinsă!

Oh! Doamne, dar aşa nu mai merge, absolut nu mai merge!

Avem lipsă de o reînviere, avem lipsă de o primenire. Arhiereii noştri sunt gata. Dovadă cuvântul de introducere al episcopului de la Lugoj, dovadă vorba apăsat spusă, la adunarea generală a reuniunii de misiuni, de mitropolitul de la Blaj. Da, însă trebuie să fim şi noi gata, noi preoţii şi leviţii Domnului! Grija cea mai de frunte a noastră să fie grija casei lui Dumnezeu, grija altarelor lui. Protopopii noştri, în vizitele canonice, să examineze cu multă băgare de seamă vasele şi veştmintele sacre şi să scaneze fără cruţare tot ce este indecent.

Oh, ce ruşine, să întri în casa preotului şi să le găseşti toate curate şi apoi să pui piciorul în biserică şi să te împiedici în resturi de lumini şi de tămâie. În salonul părintelui lux şi în altarul lui Isus Hristos, sărăcie, lipsă şi murdărie. Preoţii aceştia fac pe laicii noştri de îşi pierd credinţa. Ei vor putea afla material bogat de gândit în vorbele acelui protestant care, după ce a fost făcut primii paşi ai întoarcerii sale, văzând pe un preot cum tratează pe Hristos în sfânta euharistie, n-a mai voit să ştie de întoarcere, zicând că noi, dacă am crede că Fiul lui Dumnezeu este de faţă în sfânta cuminecătură, pe un astfel de preot l-am arde de viu.

2. Alipirea de Vergura Maria

Iată adevărata fală a bisericii din răsărit: dragostea Maicii Domnului. Şi la noi Preacurata îşi are partea sa din sufletele noastre; cultul ei frumos este şi la noi cu multă cinste ţinut. Peregrinajele pe la locurile de rugă şi Postul Sântămăriei sunt lucruri de care se leagă foarte mult întreg felul de gândire al credincioşilor noştri. Vergura Maria ocupă un loc de frunte în mintea şi în inima ţăranului român. Azi apoi, cultul acesta a început să prindă o formă mai concretizată, prin reuniunile mariane, care se înmulţesc tot mai mult, cu tot mai multă îndrăzneală. Şi de fapt, oamenii pare că s-au convins că reuniunile mariane sunt astăzi cheia de aur care deschide porţile credinţei vii şi practice. Ele strâng într-un mănunchi energiile împrăştiate ale credincioşilor şi energiile acestea dau roade, care se cunosc şi care se văd şi în înfrumuseţarea sanctuarelor şi în înfrumuseţarea sufletelor. Membrii şi membrele reuniunilor mariane se spovedesc mai des, se cuminecă mai des şi în multe locuri, aproape numai reuniunea mariană suportă cheltuielile curente ale altarului.

Ar fi de dorit o centralizare a acestor reuniuni, precum şi o uniformizare mai severă în paragrafele statutelor din diferitele părţi. Iar înfiinţarea de reuniuni mariane în sânul studenţimii şi al fetiţelor de şcoală pare un lucru de o importanţă supremă.

Credem oare noi că este cu putinţă ca acolo unde înfloreşte cultul conştient al împărătesei cerurilor să stagneze acţiunea reînvietoare a Spiritului Sfânt, ca acolo unde tronează pietatea faţă de mama lui Dumnezeu să nu se deştepte dragostea şi alipirea faţă de Fiul ei?

3. Statornicia în rugăciune

Scopul adevărat al bisericii este să stabilească o relaţie de intimitate între cer şi pământ, să unească sufletele oamenilor cu sufletul lui Hristos. Însă legătura aceasta este absolut imposibilă fără de rugăciune şi fără de rugăciune statornică. În special, apoi, este o absurditate enormă să voieşti a fi apostol regenerator al turmei lui Hristos fără de a fi tu însuţi înzestrat cu darul rugăciunii. În zilele noastre se pune atâta preţ, şi cu dreptate se pune, pe purtarea socială şi naţională a unui preot, durere însă, se uită aproape de tot latura spirituală din menirea acestui apostol. Ieşit dintre zidurile seminarului, plin de foc şi de credinţă, el în scurtă vreme se potoleşte şi flacăra de mai înainte se stinge sub spuza rece a unor împrejurări care voiesc să-l facă tot mai mult laic şi tot mai puţin preot. Şi dacă el nu se îngrijeşte curând să stăvilească pornirea aceasta spre povârniş, noi cu durere vom fi martori căderii lui Petru, ori poate şi păcatului nenorocitului din Iscariot.

Noi ne avem cartea noastră de rugăciune, tipărită în anul acesta din nou, cu slove citeţe, cu ortografia academiei, într-un format mai manuabil: Orologeriul. Este afară de orice îndoială că un preot care nu-l recitează nu păcătuieşte păcat greu; o obligaţie strict pentru preoţimea noastră astăzi noi nu avem; dacă conciliul Vatican s-ar fi întrerupt cu trei zile mai târziu, judecând după sentimentele părinţilor din el, l-am avea; însă şi aceea este mai presus de orice îndoială că un preot care de rugăciune nu voieşte să ştie de sine însuşi îşi paralizează toată activitatea şi îşi nefericeşte sufletul, de pe buzele lui nu vom desluşi nicicând focul din inima lui, pentru că nu-l mai are.

Un preot este un om al lui Dumnezeu, un om de rugăciune; dacă el se cufundă cu totul în valurile multelor afaceri vremelnice, el va lăsa Orologeriul să-l bată colbul bibliotecii parohiale şi cu el va lăsa şi pe Dumnezeu,

care nu se apropie de cei care nu voiesc să se apropie de el. Pentru el, înţelepciunea cuminte a psalmistului va fi o literă moartă, accentele sublime ale suspinelor din cântările bisericeşti vor fi melodii neînţelese şi tot clocotul de viaţă sfântă, ce izbucneşte din rugăciunile mânecatului şi ale vecerniei, se va pierde nesimţit, bătând la poarta unei inimi de piatră ...

Ne apropiem de sărbătoarea Spiritului Sfânt. Mângâietorul promis e aproape. Focul lui sacru voieşte să cuprindă şi sufletele noastre. Dacă dorim însă ca el să vină şi „să se aşeze întru noi", să-l aşteptăm cum îl aşteptau apostolii: în foişorul sfintei euharistii, la picioarele Vergurei Maria, adânciţi în rugăciune caldă. El va bate din aripi de porumbel peste sufletele noastre şi flăcările lui, în chip ca de limbi de foc, ne vor lumina minţile, ne vor aprinde piepturile şi ne vor învăpăia inimile. El va veni la noi, va sălăşlui întru noi şi, mistuind răutăţile noastre, ne va face apostoli cuminţi, apostoli înflăcăraţi, adevăraţi apostoli ai bisericii şi ai neamului românesc.

Cultura creştină, nr. 11, 1913

Împreună cu dr. Iuliu Hossu, 1911

[5]
Exagerări artistice în pictura noastră bisericească

Mai zilele trecute am avut fericirea să citim în coloanele unui „organ naţional politic" românesc următoarele şire de o elocvenţă luminoasă: „Evangheliştii de la baza cupolei ne prezintă capetele istorice ale lui Mihai Viteazul şi Stefan cel Mare. Deasupra intrării din dreapta ne prezintă cina cea de taină într-o formă apropiată de zilele noastre: Hristos şezând la masă înconjurat de ţărani şi ţărance române în port săliştenesc".

Asistăm, nu e drept, la canonizarea costumului naţional în varianta lui de la Sălişte, aflat vrednic, graţie unui penel românesc (căruia însă noi nu voim absolut de loc să-i negăm talentul!), de înalta cinste a altarelor.

Până acum am fost obişnuiţi să vedem introduse motivele româneşti numai în ornamentica picturii bisericeşti şi a fost atât de înţeleaptă limitarea aceasta. Brâurile splendide smălţuite cu motive naţionale, care tivesc creaţiile marelui Smigelschi, sunt neîntrecute în întreagă pictura bizantină. Şi tot belşugul acela de nuanţe româneşti bogate în coloratură, care răsar din penumbre şi din colţişoare artistic scoase la iveală, fără însă de a atinge fondul istoric şi tradiţional al lucrării, redă concepţiei celui mai de seamă pictor bisericesc român caracterul actualităţii, imprimând formelor vechi toată viaţa sufletelor noi.

Atâta este absolut de ajuns şi nimic mai mult nu este de lipsă. Un adevărat artist îşi va şti vărsa sufletul său, din care n-are să lipsească unda puternică a naţionalismului, în opera sa; să nu încerce însă a introduce cu forţa sentimente străine în icoane, care au altă menire, pentru că atunci involuntar se face vinovat de apostrofarea satirică a bătrânului Horaţiu. Aşa de pildă, îmbrăcarea în haine ungureşti a Sf. Petru ar face ridicolă făptuirea unui pictor de talia lui Munkácsy. Tot aşa costumul săliştenesc străplântat pe văile şi deluşoarele din Galileea, fie şi la nunta din Cana (cum se rectifică în alt număr pomenitul ziar cina de taină descrisă mai înainte) împrumută o notă puţin serioasă unui chip de pe un iconostas.

Noi nu trebuie să imităm profilul acesta cu puţin succes din pânzele unor artişti apuseni, pentru că noi nu avem uşiţa aceea de scăpare ce o aveau ei. În Italia şi în Spania, lumea era dedată să se închine la chipuri de sfinţi care purtau îmbrăcămintea ce era la modă, şi atunci, deoarece sfinţii aceia de fapt au îmbrăcat astfel de haine, şi aşa Murillo, care nu putea picta pe admirabilul Antoniu de Padova decât în haine de franciscan, era mai cu uşurinţă ademenit să permită penelului său un oarecare anacronism când a vopsit pe Vergura Maria, fiind pe altarele din Madrid şi alte icoane sfinte, în care se venerau aceleaşi linii artistice.

Noi însă nu am avut încă niciun sfânt îmbrăcat în haine româneşti şi, oricât de român şi-ar închipui ţăranul nostru pe prorocul Ilie, totuşi nu şi-l va vedea cu cojocul pe umeri, cu toate că Biblia lui Clain vorbeşte de veşmântul acesta al Tesbiteanului şi, oricât de răspicat s-ar cita cuvintele sfântului Ioan Botezătorul despre curelele încălţărilor, noi niciodată n-am fi în stare să admirăm o icoană de sfânt apostol cu picioarele în opinci.

Lucrurile acestea sunt adevărate exagerări în arta bisericească şi este bine să le stânjenim de la început, ca nu cumva febra nepotolită a cutărui creier de artist să ne facă unele plocoane sfinte, în care cetele îngerilor să fie nouă batalioane de dorobanţi cu aripi, iar spiritele necurate vreo câteva companii de turci de-a lui Osman Paşa. Şi pentru ce nu? Dacă pe Mihai Viteazul şi pe Ştefan cel Mare îi poate cineva face evanghelişti (mai bine ar fi succes ca arhangheli!), pentru ce n-ar putea face din întemeietorii României de astăzi cete de îngeri ocrotitori ?...

Cultura creştină, nr. 12, 1913

[6]
Un nou an de școală

Unele din cele mai frumoase zile ale profesorilor şi învăţătorilor noştri sunt, desigur, primele zile ale lui septembrie. Exuberanţa aceea de viaţă şi de sănătate ce străluceşte în ochii scânteietori şi în obrăjorii rumeni, puţin prinşi de soare ai băieţilor şi ai fetiţelor de şcoală, repercutează o notă armonică de voie bună în sufletele educatorilor tinerimii noastre. Multe planuri frumoase se lasă atunci să fie întrezărite de mintea visătoare a dascălului român; şi le îmbie doar însăşi vânjoşia puterilor observate pe feţele vesele ale elevilor întorşi de la ţară; dar este un lucru cert, că cele mai multe din ele rămân numai planuri pompoase de măreţe castele zidite în aer. Le lipseşte suflarea învietoare a realităţii, chibzuirea cuminte a forţelor proprii şi mai ales statornicia. Născute în ceasuri de visare, la ce ne-am mira atât de mult dacă ele nu ne prezintă decât proprietăţile esenţiale ale unor visuri splendide, însă fatal menite să-şi piardă lumina, izbită de razele obscure ale împrejurărilor neluate în cumpănă la conceperea lor.

O întreagă literatură de articole ziaristice, extrem de măgulitoare pentru îndrăzneala fanteziei noastre bogate şi care an de an au smălţuit coloanele, mai mult sau mai puţin îngrijite, ale tuturor foilor şi revistelor noastre, ne sunt cea mai palpabilă dovadă a acestei afirmări.

Dacă însă ne este iertat să citim printre şiruri, noi vom putea descoperi cu uşurinţă un firicel roşu ce şerpuieşte ascuns prin scrisul tuturor voitorilor noştri de bine şi care nu împărtăşeşte deloc nota nerealităţii, cu zvâcnirile clişeelor periodice de la începutul fiecărui an de şcoală, şi anume: profesorii şi învăţătorii noştri să se năzuiască din răsputeri a forma din elevii lor oameni de caracter, sănătoşi şi la suflet şi la trup. Metoda nemţească-franceză, de a face din copii maşinării automate de micuţe biblioteci ambulante, îşi pierde tot mai mult din actualitate şi în schimb sistemul englezesc, care, fără de a neglija inteligenţa, se sileşte să dea tot mai multă energie voinţei, câştigă un teren din ce în ce mai lărgit printre noi.

Şi este cu cale lucrul acesta. Izvorât din spiritul distrugător al unei reacţii rău înţelese şi rău practicate împotriva „întunericului clerical" din evul de mijloc, sistemul de educaţie de până azi a rupt pe om în două şi, cercând să-l smulgă din braţele lui Dumnezeu, idolatrizându-i mintea, i-a omorât inima.

Metoda aceasta, întrebuinţată cu toată puterea de obişnuitele mari autorităţi de la universitate, şi-a infiltrat veninul şi prin sufletele unor profesori de la şcolile medii, ca, puţinel mai târzior, să o putem zări, aplicată mai mult numai în partea ei negativă, chiar şi de pe smeritele catedre ale claselor elementare. Şi astfel ne-am trezit cu o sumedenie de semidocţi răi la suflet şi buni să încurce toate iţele şi să pună beţe în roate la toate aspiraţiile mai idealiste. Azi moralul nostru a scăzut nespus de mult şi noi, graţie regulamentelor ministeriale şi planurilor de învăţământ, ne aflăm în fericita posedare a celor 80% de analfabeţi şi cu un surplus de neorânduială sufletească.

Printre mijloacele pe care cu toţii le află neapărat de lipsă la primenirea aceasta, locul de frunte îl ocupă:

1. Problema catehizării conştiincioase la şcolile medii şi elementare. *Cultura creştină* încă îşi are partea sa în desfăşurarea tezei acesteia şi acum aproape nimic nu se poate spune mai mult decât s-a zis până acum. Lucrul acesta este atât de limpede şi atât de bine cunoscut şi de apreciat de toţi. De fapt, dacă mai ales pătura cultă a neamului românesc dă azi atât de puţin pe curăţenia sufletească, dacă noi pe intelectualii noştri îi vedem atât de rar şi atât de plictisiţi la sfânta biserică, oameni care şi-au uitat ce e spovedania şi sfânta cuminecătură, motivul este că n-au avut norocul să asculte de pe buzele preoţilor o vorbă aprinsă, apostolică, de adevăraţi cateheţi. Ora de religie seamănă foarte mult cu ora de chimie şi de matematică: acelaşi laconism numeric, aceeaşi răceală de cifre, aceeaşi suflare îngheţată de noţiuni abstracte şi aceeaşi lipsă de suc şi de viaţă. Nu şi-au învăţat credinţa cum trebuia să şi-o înveţe, pentru că nu a fost cine să-i facă să o aibă dragă.

La sate apoi, mulţi preoţi şi-au fost uitat că una dintre datoriile lor cele mai sfinte era să înveţe pe prunci frica Domnului. Aici cateheza ori nu se ţinea deloc, ori o suplinea bine-rău, dar mai mult rău dascălul, şi în chipul acesta am ajuns atât de departe, încât pe sufletele ţăranilor s-a degajat o spuză groasă de ignoranţă religioasă, foarte bine exploatată de prozelitismul

pocăiţilor, care dau mai mult nutremânt inimilor sătenilor înclinate din fire spre pietate, decât apostolii lui Dumnezeu.

Îmi aduc aminte, cum, mai anul trecut, întâlnind un copil de 14 ani, absolvent al şcolilor elementare dintr-un fruntaş sat românesc, i-am pus unele întrebări din catehism şi impresia ce mi-a făcut-o a fost din cele mai dureroase. L-am întrebat anume:

— Ce ne învaţă credinţa noastră: câţi dumnezei sunt?

— Un singur Dumnezeu.

— În câte feţe?

— În trei.

— Şti-mi-ai tu spune care sunt aceste trei feţe dumnezeieşti?

După un moment de gândire îmi răspunse vesel:

— Gradul pozitiv, gradul comparativ, gradul... fu răspunsul!!!... Sărmanul copil, el a prins ceva de la popa, a prins de la dascălul ceva şi în mintea lui fragedă s-a ales cu o învălmăşeală, cu un amestec dintr-un picur de religie şi dintr-un strop de gramatică românească...

Sunt apoi nespus de mulţi cei care, la întrebarea de mai sus, răspund că persoana primă este: „în numele Tatălui", a doua „şi a Fiului", a treia „şi a Spiritului sfânt. Amin".

Acestea sunt simple constatări, care pot fi controlate de oricine, e de ajuns numai să pună la vreo câţiva elevi de-ai şcolilor noastre elementare de la sate întrebările de mai sus şi se va convinge pe deplin. Ce atestat îşi dau o seamă din preoţii noştri cu lucruri de acestea! În noul an ce începe, dacă nu voim să rămânem pururea cei din urmă, avem să insistăm mult şi cu tărie asupra catehizării în şcolile noastre. O organizaţie a cateheţilor noştri se impune. La Blaj deja se discută lucrul acesta: cum anume s-ar putea înjgheba o reuniune de aceasta după modelul celor ale altor neamuri! Roadele îmbelşugate pe care le-ar aduce activitatea unei astfel de reuniuni sunt necalculabile. Curentele de idei mântuitoare, care călăuzesc hărnicia cateheţilor din alte ţări, ar începe să se furişeze şi printre rândurile mai bine înşirate ale propovăduitorilor celor mici şi noi am fi în stare să ţinem fruntea mai puţin plecată când ni se va cere să dăm seamă despre sufletele pruncilor, acest sfânt temei de nădejde pentru un viitor mai sănătos al moravurilor neamului românesc.

2. Un alt mijloc de primenire sufletească ni-l dau reuniunile mariane. Şi nu greşeşte cine afirmă că cea mai puternică armă în mâna cateheţilor sunt tocmai ele. Aşezate sub ocrotirea Fecioarei Maria, au darul de a pătrunde şi în cele mai tăinuite ascunzişuri ale inimilor copiilor. Viaţa sufletească mai intensivă, prospeţimea reînvietoare a sfintelor taine primite mai des, căldura rodnică a discuţiilor curat creştineşti de la adunările marianiştilor şi mai ales simţământul acela puternic de simpatie încrezătoare, copilărească, dar adâncă faţă de Vergura vergurelor redau o vigoare cu totul nouă sufletelor copiilor de şcoală. Mintea lor încă fluctuantă între bine şi rău, instinctul acela fin, care în vârsta dinainte de 20 de ani îşi încearcă un obiect atrăgător în care să se fixeze, dar mai cu seamă voinţa lor fragedă, tânără şi puţin înclinată din fire spre bine, în reuniunile mariane câştigă o stabilitate greu de răsturnat în tot ce e moral, în tot ce e creştinesc.

În special însă, este aproape imposibilă o educaţie a castităţii afară de reuniunea mariară. Ştie toată lumea cât de gingaş este lucrul acesta şi cât de anevoios şi de altă parte cât de important pentru trăinicia unui popor. Curăţenia îngerească ar trebui să fie cea mai scumpă podoabă a tinerimii; viaţa castă ar trebui să aibă un câmp deschis în sufletele şi în trupurile şcolarilor. Durere însă, nu este aşa! Statisticile exacte, făcute cu multă pricepere, ne dezvăluie un colţişor nespus de întunecos în materia aceasta... Reuniunile mariane vin ca o rază de lumină, care atrage privirea elevilor spre alte regiuni, în care sălăşluieşte nepătata splendoare a celor mai îngereşti moravuri. Apropierea Vergurei Maria le electrizează simţirile şi, în grădiniţa sufletului lor, lângă crinul acesta dumnezeiesc, ei n-au tristul curaj să sădească batjocura unor buruieni rău mirositoare. Aici le lipseşte pilda rea, molipsitoare şi toate, ajutate de darul lui Dumnezeu, sunt aşa întocmite, încât, mai curând sau mai târziu, să poată întruchipa în suflete copia credincioasă a celor mai curaţi fii sufleteşti ai Maicii Domnului.

3. Un bine foarte mare aduc apoi reuniunile mariane prin dedarea frecventării sfintelor taine, aceste izvoare nesecate de viaţă. Graţia sfinţitoare aşezată în ele şi în special unirea intimă cu preacuratul Trup a lui Hristos pun în suflete o sămânţă dumnezeiască, care, căzând pe un pământ bun, în mod inevitabil aduce rod cu sutele... Cel dintâi martir al Euharistiei a fost un copil: Sf. Tarciziu... Azi copiii noştri de la sate nici nu ştiu ce e Euharistia; ori, şi de ştiu, cunoştinţa lor este atât de vagă, atât de nedes-

luşită, încât nu simt dragoste faţă de ea. Să lăsăm pruncii să meargă la Domnul. Lui îi este dulce tovărăşia lor, nevinovata lor tovărăşie. Să-i apropiem des, foarte des, zilnic dacă se poate, de inima caldă a euharisticului Hristos şi noi vom observa cum se dezvoltă în ei pe nesimţite, dar cu multă putere, fermitatea unor caractere de oţel, neaplicate să se îndoaie la toată suflarea de vânt potrivnic şi atunci noi – am mântuit neamul românesc.

4. Însă nu este corect să se lase grija sufletelor băieţilor numai în mâinile cateheţilor. Toate studiile trebuie să-şi aibă partea lor în educaţia morală a elevilor. Sunt pagini clasice în Virgilius, ca să vorbim despre licee, în Homer şi până şi în puţin chibzuitul Horatius, care trebuie cu o diligenţă de albină uzate de profesori la creşterea sufletească a elevilor. Ştiinţele naturale subministrează un material nesfârşit de bogat în direcţia aceasta. Şi noi am fost martori cum desăvârşitul pedagog Emil Viciu ştia să scoată scântei orbitoare de lecţii morale din teoriile seci ale sinusului şi ale cosinusului... „Da" – vorba unui priceput profesor de matematică – „dacă-i pe atâta, apoi şi din aritmetică ştim face Dacoromânie..."

Catehetul îşi ocupă catedra abia în două ore la săptămână, dar profesorul şi dascălul sunt într-un contact mai puţin întrerupt cu elevii. Pentru aceea, dacă ei nu vor veni în ajutor aceluia, lecţiile lui se vor uita în curând şi religia învăţată în două oare şi nepracticată în 27 (numărul orelor altor studii), cu multă greutate va putea croi sufletul atât de volubil al elevilor.

5. E oportun să se înşire tot între mijloacele de curăţire sufletească şi educaţia sănătoasă fizică a tinerimii noastre. Pare un paradox, nu e drept? Dar, judecând bine şi observând strânsa legătură dintre suflet şi trup, precum şi evoluţia aproape paralelă a amândurora, mai ales la copii şi la fetiţe, noi ne vom uimi de rezultatele frumoase ce le aduce în tăria moralităţii şi a caracterului o energică şi sănătoasă educaţie a trupului: *Mens sana in corpore sano*!

Tocmai de aceea trebuie cu multă dragoste cultivate jocurile, gimnastica şi toate sporturile compatibile cu viaţa de şcolari, în special însă e de lipsă o serioasă năzuinţă în deşteptarea spiritului de veselie între elevii noştri. O bună doză de veselie scuteşte trupul de boli şi ascute mult şi

întăreşte şi mai mult inteligenţa tinerilor şi o apără în chip minunat de multe scăpătări morale. Firea lor zburdalnică, vie, aşteaptă un exponent înalt de voie bună, de bucurie, care, dacă nu încearcă educatorii să li-l câştige, şi-o află ei acolo unde costă atât de mult.

Pentru aceea, nu se poate insista îndeajuns în inculcarea excursiilor sistematice, în crearea de aşa-numitele zile şcolare, când să răsune pădurile de chiotele de veselie ale elevilor, şi în formarea societăţilor studenţeşti de „cercetaşi", atât de moderne şi atât de reuşite... Toate acestea contribuie mult, foarte mult la creşterea omului întreg, sănătos şi trupeşte şi sufleteşte, cum l-a făcut şi cum îl voieşte Dumnezeu...

Se începe un nou an de şcoală. Adunaţi cu noi puteri pe băncile şcolilor, băieţii noştri sunt destinaţi să poarte cu o treaptă înainte încrederea noastră într-o viaţă mai sănătoasă din organismul neamului românesc. O scrutare conştientă sufletească, o analiză serioasă de anatomie psihică în progresul anilor din urmă ne sunt dovada unor speranţe care ne mângâie mult. Şi dacă paşii noştri îşi vor continua grăbirea începută acum de curând, noi în scurt timp, cu multă mândrie vom putea cânta la sfârşitul unui apropiat an de şcoală vorbele sfinte şi triumfătoare ale celui mai sărbătoresc *Te Deum*.

Cultura creştină, nr. 13, 1913

[7]
Preoți adoratori

Joi, în 11 septembrie, între ceasurile 5 şi 7 seara, mai mult de 2.000 de preoţi italieni, adânciţi în rugăciune fierbinte, se închinau preasfintei Euharistii în splendida bazilică a Sfântului Petru din Roma, la picioarele lui Pius al X-lea, veniţi să celebreze în cea dintâi biserică din lume triumful glorios al păcii constantiniane.

Erau preoţi adoratori, trimişi ai încântătoarei Lombardii, ai bătrânului Laţiu, ai încercatei Calabrii, reprezentanţi străluciţi de credinţă vie sosiţi din Turin, din Bologna, din Florenţa, din Milano, mărturii nemincinoase al spiritului de foc ce încă învăluie inimile privilegiaţilor copii ai ţărmurilor Ausoniei, din Veneto până în Messina.

Erau acolo cu toţi arhiereii lor în frunte, cu tot lustrul purpuriu al cardinalilor romani, cu toată podoaba în care se ştie îmbrăca risipitoarea mândrie a unui popor cu tradiţii de cultură de două ori milenară. Lângă uşiţa de aur a unui chivot cu Sfânta Sfintelor, care 16 veacuri a stat de pază la porţile Vaticanului, crema clerului italian a venit să reînnoiască un jurământ, să verse o lacrimă, să cânte un *Te Deum*...

În aceeaşi zi, între aceleaşi ceasuri de seară, la picioarele aceluiaşi Hristos euharistic, unele suflete de preoţi români se topeau într-o rugăciune domoală, lină, care însă nu era înconjurată nici de tăria unor amintiri de veacuri, nici de pompa unor sărbători de jubileu, nici nu străbătea seninul veşnic netulburat al unui cer de Italia. Ea însă se desprindea înceată, încrezătoare, legănându-se mai mult în aşteptările unui viitor, decât în memoriile unui trecut netrăit şi în ondularea ei liniştită se frângea un dor: înfiinţarea unei reuniuni de preoţi adoratori români.

Era gândul mult-regretatului preot şi profesor Emil Viciu, de cucernică pomenire, dezvelirea acestei flamuri albe în biserica noastră. El a adunat în jurul său vreo câţiva preoţi gremiali din Blaj, care, săptămână de săptămână, se întruneau lângă Inima Domnului şi foişorul lor euharistic era capela internatului de băieţi şi capela seminarului Bunei Vestiri. Însă

părintele Emil s-a stins ca o flacără ce se pierdea când sclipea mai vie, şi cu el s-a destrămat şi înfiriparea primelor începuturi ale unei asociaţii româneşti de preoţi adoratori. Noi însă nu putem lăsa să piară toată sămânţa aruncată de el. Avantajele nespus de roditoare ale unei astfel de grupări sacerdotale; pilda strălucită a celor mai bine de 13.000 de preoţi adoratori de pe întreg rotogolul pământului; numele bun al bisericii noastre, rămase singure fără de o astfel de reuniune şi, mai pe sus de toate, cinstea sfintei Euharistii ne silesc să depănăm mai departe firele atinse de degetele pioase ale celui dintâi preot adorator român.

Ne cheamă Euharistia! Isus Hristos din smeritele noastre bisericuţe ne strigă pe nume. Şi noi unde vom merge ? Cuvintele vieţii veşnice le are şi noi am crezut şi am cunoscut că El este Domnul şi Dumnezeul nostru.

Ne cheamă Euharistia, să întovărăşim uitata singurătate a lui Hristos, să nu-L lăsăm să ne simtă lipsa. Fiul lui Dumnezeu este întreg, întreg în chivotul nostru nebăgat în seamă: Sufletul Lui este acolo, Inima Lui este acolo, scumpul Lui Sânge, Dumnezeire a Lui nemărginită şi toată comoara fără ţărmuri a ştiinţei şi a înţelepciunii Lui veşnice, sunt toate acolo şi noi oare nu vom merge la El ?!

Ne cheamă Euharistia, să asculte şoapta aprinsă a laudelor noastre, să înţeleagă tot caldul închinărilor noastre, să asculte bătăile inimilor noastre. Ne cheamă să ne cureţe, ne cheamă să ne mângâie, ne cheamă să audă izvorând de pe buzele noastre rugăciunea tare, insistentă, cutezătoare pentru binele şi pentru norocul neamului nostru. Ne cheamă Euharistia !!!

Chintesenţa unei asociaţii de preoţi adoratori consistă în obligaţia, ce şi-o ia fiecare membru, de a face o oră de rugăciune în fiecare săptămână odată, înaintea sfintei cuminecături. O obligaţie, care dacă nu se împlineşte, nu întunecă sufletul nici cu păcat greu, nici cu păcat uşor. Isus se încrede în preoţii săi şi nu voieşte să-i strângă cu frica păcatului. El are lipsă de dragostea lor şi aceasta are să fie gajul împlinirii conştiincioase a ceasului de închinare euharistică. El nu voieşte să-i sileasca: ce fac, să facă de bună voie şi cu dragă inimă şi El este îndestulat. Iar dacă ei nu îşi vor împlini legământul, nu se vor împărtăşi nici de mângâierile pregătite pentru cei credincioşi, dar nici de mânia Lui nu se vor face vinovaţi.

O oră la săptămână ! Sunt 168 de ceasuri lungi şi grele tot la şapte zile şi dintre acestea numai unul să-l dai lui Hristos, numai unul, ca să te aşezi cu

Maria Magdalena şi să-ţi plângi păcatele lângă neasemănatul tău învăţător, unul singur, care să ştii că îl petreci în intimitatea Dumnezeului tău, rămas cu tine în sătucul tău, în grija ta, din dragoste curată.

O oră la săptămână, pe care şi-o găsesc atâtea mii de preoţi din toate neamurile, din toate riturile, din toate ţările şi numai noi să fim cei mai târzii, cei mai reci la suflet, numai noi să nu ne-o găsim? Este cu neputinţă! Şi sunt atât de multe foloasele adorării săptămânale. Apropierea de Domnul dă o vigoare cu totul nouă sufletelor preoţeşti, le spală de tina de toate zilele, le cristalizează, le întăreşte şi mai presus de toate le mângâie. Nu este nimeni care să aibă mai multă lipsă de sprijin şi de mângâiere decât un preot.

Împrejurările vieţii sale îl fac să-şi simtă toată slăbiciunea şi toată neputinţa. El este chemat să stea sus, ca un far puternic la marginea apelor, să arate cu scăpărările lui de lumină totdeauna aprinsă drumul spre portul mântuirii, dar el nu este scutit nici de izbirea furtunii, nici de furia viforului şi, neavând pe cine să-i nutrească flacăra, el se stinge în negurile nopţii, ca o scânteie prefăcută în cenuşă.

Însă atunci când el îşi reîmprospătează săptămână de săptămână viaţa în torentul de foc al soarelui euharistic, lumina lui devine mai fulgerătoare şi întunericul nu-l va cuprinde niciodată...

Cultul euharistic în biserica noastră îşi aşteaptă apostolii. Drumul spre izbândă este îngust şi greu; potecuţa e umbrită de obscuritatea multor prejudicii, pe care 200 de ani de unire cu Roma încă n-au fost în stare să le spulbere, dar siguranţa învingerii desăvârşite întăreşte paşii aşteptaţilor miruiţi ai Domnului. La Blaj s-a copt gândul care voieşte să plăsmuiască o nouă viaţă şi nu ne îndoim că vor fi mulţi, din toate colţurile provinciei noastre mitropolitane, care îl vor primi ca pe un sol vestitor de bine. Multe suflete tinere şi dornice de un nou început şi de o nouă luptă, mulţi bătrâni încărunţiţi în slujba altarului, protopopi şi preoţi din gremiu şi de la sate vor simţi lipsa extremă a unei mişcări euharistice care să înfăşoare toată vâlva unor aspiraţii cu adevărat creştineşti, care nu pot uita pe mirele sufletelor noastre desconsiderat pe altarele neamului românesc.

Tocmai de aceea, cei care doresc să intre în ceata preoţilor adoratori români vor trimite trei şire de scrisoare la adresa *Culturii creştine*. Şi am dori mult să fie cât mai bogat numărul noilor aleşi ai lui Hristos. Însă şi dacă

am fi puţini, cât de puţini, noi tot vom începe, convinşi de măreţia gândului care ne poartă şi de vrednicia stăpânului căruia voim să-I slujim. Voim să curmăm odată tot răul ce împrejmuieşte viaţa latentă din biserici a Fiului Fecioarei Maria, voim să-I populăm sfâşietoarea Lui singurătate şi să-I mângâiem inima.

Cultura creştină, nr. 14, 1913

[8]
Grija Sfintei Cuminecături în biserica noastră

Una dintre cele mai binevenite porunci aduse de cercularele noastre arhidiecezane a fost prescrierea vaselor pentru conservarea Sfântului Mir. S-a delăturat prin aceasta neglijenţa de multe ori revoltătoare cu care se trata această materie sacră a confirmării. Noi însă aşteptăm şi – pe bune temeiuri proptiţi – suntem convinşi că, în curând, aceleaşi cerculare arhidiecezane ne vor aduce aceeaşi prescriere, cu mult însă mai necesară, cu mult mai importantă, a vaselor sfinte pentru conservarea Trupului Domnului nostru Isus Hristos.

Este dureros de amar simţământul ce ţi-l deşteaptă în inimă starea aceea de reînnoită răstignire în care zace nebăgat în seamă Fiul lui Dumnezeu în unele altare. Au fost bani de ajuns ca să se ridice biserica, au fost ca să se picteze iconostasul; mai erau de lipsă câteva coroane să se cumpere un chivot, o pixidă pentru însuşi Stăpânul bisericii şi al iconostasului şi – n-au mai fost! Nu, pentru că nici în sufletul preotului nu mai era aurul curat al credinţei. Mai erau de lipsă câţiva fileri ca să ardă focul veşnic în candela aninată înaintea uşii împărăteşti şi – n-au mai fost nici ei, pentru că în inima slujitorului Domnului deja de mult se stinsese şi ultima licărire a unei flăcări vii de adevărat apostol.

Şi tocmai fiindcă pietatea privată a preoţilor, durere, dar este supusă de foarte multe ori la anumite fluxuri şi refluxuri care ar putea face să stagneze râvna ce trebuie pururea avută faţă de Sf. Euharistie, e bine ca să se insiste mult şi oficios la împlinirea canoanelor care o normează şi, în caz de lipsă, să se facă altele noi, care să asigure pe deplin splendoarea cultului sfintei Cuminecături. În biserica latină s-a observat atât de bine lucrul acesta, încât nu s-a temut să se coboare în anumite minuţiozităţi care par aproape escesive, care însă sunt cea mai vie dovadă a spiritului euharistic a ritului apusean.

Şi costă apoi atât de puţin un chivot, o pixidă, o cutioară de pus Cuminecătura la bolnavi, o candelă veşnic aprinsă înaintea altarului. Ate-

lierul de ornate din Blaj procură aproape pe nimic toate cele de lipsă pentru grija cât mai sărbătorească a Euharistiei.

Protopopii noştri care lasă să treacă abuzurile cu Sf. Cuminecătură cred că, fără de-a le-o mai spune şi noi, sunt pe deplin convinşi că nu-şi împlinesc datorinţa cea mai solemnă ce le-o impune pomposul titlu de vizitatori canonici. Nu vrem să le aducem o acuză, care în chestia aceasta ar trebui să ia proporţii criminale, ci numai voim să atragem atenţia asupra unor lucruri pe care poate, unii din prea multă ocupare, ori din o neobservare uşor de presupus după ce nu s-au prea dezvelit în public, nu le-au cumpănit tocmai bine...

Ţinem să apăsăm mai tare condeiul pe cuvintele acestea din urmă, cu atât mai vârtos că administratorii actuali ai tractelor noastre sunt atât de vrednici şi mai zilele trecute a fost tocmai un protopop care a desfăşurat drapelul alb, euharistic în coloanele *Unirii*.

Cultura creştină, nr. 14, 1913

[9]
Asociația preoților adoratori români

În nr. 14 din 25 septembrie a. c. al acestei reviste s-a făcut un apel către întreg clerul provinciei noastre mitropolitane de a intră în şirul preoţilor români uniţi închinători ai preasfintei Euharistii. Cuvântul nostru a aflat răsunet în sufletul preoţimii şi din diverse părţi ale diecezelor noastre ne-au sosit mângâitoare scrisori de aderenţă şi de încurajare.

Cu bucurie am putut înregistra printre noii aleşi ai lui Hristos preoţi şi protopopi, mai tineri unii, mai în vârstă alţii, care cu toţii doresc crepatul de ziuă al unei învietoare mişcări euharistice preoţeşti în sânul bisericii noastre. Însă cu o deosebită plăcere am avut fericirea să înşiruim printre noi figura senină a unui iubit arhiereu român. Aspiraţiile noastre au câştigat prin faptul acesta un nou şi puternic îndemn. Şi noi suntem deplin convinşi că brazda începută în numele lui Hristos are să taie în lung şi largul pământului românesc o dungă fulgerătoare de lumină. Am dori însă mult un mai pronunţat avânt în inimile preoţilor necăsătoriţi şi văduvi. Către ei s-a îndreptat întâiul gând al mirelui lor uitat în Sfântul Chivot. Ei sunt cei mai aşteptaţi binevestitori ai şoaptelor împăratului închis în altar. Ei au o mai mare lipsă de dragostea lui, de mângâierile lui. Şi biserica noastră în ei ar dori să afle o mai vie credinţă

Tot astfel ne-a surprins pasivitatea îngheţată a preoţimii unei dieceze mai de la miazănoapte. N-am dori să credem că vibraţiile de foc ale soarelui euharistic să fie încătuşate de gradele geografice mai apropiate de poli şi că viaţa supranaturală a euharisticului Isus are să urmeze cursul matematic al lucrurilor neînsufleţite. Dimpotrivă, însă încă nu e prea târziu. Noi n-am ajuns nici la ora a unsprezecea. De aceea, regândindu-ne de o parte la mângâierile ce au să inunde sufletul încercat al bisericii noastre şi la binele nesfârşit de care au să se împărtăşească inimile sacerdotale, iar de alta la uşurinţa obligaţiei ce se impune preoţilor adoratori: de a veghea o oră pe săptămână la picioarele lui Hristos, noi îndemnăm din nou pe toţi preoţii noştri să-şi dea numele proiectatei asociaţii, aducându-le aminte că noua

datorie este un flux natural al simpatiei pe care ei sunt meniţi să o aibă faţă de cinstea altarelor româneşti şi că ea, neîmplinită, nu îngreunează nici cu păcat de moarte, nici cu păcat uşor pe nimeni. Reamintim încă o dată că pentru a intră în ceata preoţilor adoratori sunt de ajuns trei şire adresate *Culturii Creştine*.

Ne cheamă Euharistia să ne mângâie, să ne ştie aproape şi să ne întărească. Şi noi vom asculta murmurul tremurător al şoptitelor ei dorinţe. Da. Pentru că noi avem o credinţă, noi avem o nădejde, pe care nimeni nu ni-o va putea zdrobi din piepturi, nimeni nu ni-o va putea smulge din inimi.

Cultura creştină, nr. 15, 1913

[10]
Întâiul congres euharistic al preoților adoratori

Din Roma ne-a sosit şi acum prima strigare a trâmbiţei de alarmă. San Giovanni în Laterano, maiestoasa catedrală a papilor, San Pietro in Vaticano, splendida lor reşedinţă ne sunt trâmbiţaşii. Sub vastele lor cupole, cuprinşi între şiruirea de marmură a superbelor colonade, cei peste 2.000 de preoţi adoratori italieni, urmaţi de vreo 50.000 de credincioşi şi de o mulţime de episcopi şi cardinali, au sărbătorit trei zile de-a rândul triumful sfintei Euharistii.

Manifestaţiile grandioase între care s-a desfăşurat această întâi reîmprospătare a Duminecii Floriilor formează una dintre cele mai falnice glorii ale poporului italian.

Deschiderea congresului avu loc în ziua de 9 septembrie. Preşedintele efectiv La Fontaine pronunţă discursul de deschidere, luându-şi de text „invitatoriul" sărbătorii *Corpus Domini*: „Să ne închinăm împăratului Hristos, stăpânilor peste neamuri..." Apoi îndată se formează procesiunea cu Sfânta Cuminecătură. Merg înainte cei din congregaţia Preasfântului Sacrament; urmează, în diferite costume care reamintesc biserica din catacombe: pagii Euharistiei, cu pompă bogată de flamuri şi prapori; apoi opt sute de preoţi în alb, cu făclii în mână şi îndată după ei un număr mare de canonici şi episcopi. Sfintele Taine le poartă cardinalul Ferrata, încunjurat de preoţii din Roma şi de copiii din *Collegium Tarsicii* în tunică romană, urmaţi de o masă compactă de peste o mie de preoţi în negru şi de zecile de mii de peregrini şi credincioşi mireni. Apoi se recitește în faţa Euharistiei tot actul de consacrare a preoţilor adoratori, compus anume de Sfinţia Sa Papa: *Ad augustum Eucharistiae sacramentum Pii X. P. M. precatio* şi cu binecuvântarea Sanctissimului se încheie şedinţa de deschidere.

Mai importante însă au fost şedinţele din 10 şi 11 septembrie, în care s-au discutat o mulţime de teme de actualitate, despre cultul euharistic şi despre împărtăşirea deasă ori chiar zilnică. Se decide între altele lărgirea aşa-numitelor zile euharistice; promovarea congregaţiilor: „Reuniunea pen-

tru cuminecarea pruncilor", „Reuniunea micilor apostoli ai cuminecării dese", asociaţiile Luiginilor, ale Pagilor şi ale oratoriilor festive. Se stabilesc normele de urmat în congresele euharistice diecezane, care au să se ţină an de an în toate diecezele Italiei şi pentru care în fiecare dieceză are să se stabilească un comitet central permanent, şi, cel puţin la trei ani odată, are să se celebreze congresul euharistie naţional cu cea mai mare splendoare. Se impune în toate parohiile din Italia ora de adoraţie lunară, la care va lua parte şi poporul. Se hotărăşte ca în toate oraşele din Italia să se formeze agenturi ale asociaţiei pentru adorarea nocturnă a lui Isus Hristos în Sfânta Cuminecătură.

O, ce viaţă nu vedem noi din lucrurile acestea, că este în sânul bisericii italiene şi cât suntem noi de departe de ea!

Punctul culminat însă al congresului a fost ora de adoraţie din după-amiaza zilei de 11 septembrie. Erau la vreo 60.000 de persoane, preoţi şi mireni, episcopi şi cardinali, monsignori şi cucernici călugări adânciţi în rugăciune sfântă înaintea chivotului din San Pietro. La sfârşit, un nou cortegiu euharistic, urmat de binecuvântarea cu Sfintele Taine dată de cardinalul Rampolla şi apoi audienţa la Papa.

Entuziasmul era la culme, îndestularea se citea pe feţele tuturor şi din toate inimile se dezrobea un imn de mărire, un imn de adorare, un imn de adâncă mângâiere, imnul Euharistiei.

Cultura creştină, nr. 16, 1913

[11]

„Luceafărul" și expoziția lui Octavian Smigelschi

De la Sibiu aşteptam să ne vină lumina şi ne-a sosit un mănunchi nenorocit de raze întunecoase. Din preajma catedralei în care îşi rostesc rugăciunile de dimineaţă arhanghelii şi serafimii lui Smigelschi însoţiţi de proroci cuvioşi, de cucernici ierarhi şi de sfinte şi duioase preacurate, doream să auzim melodia dumnezeiască a unui cor de îngeri prohodind la amintirea de un an a morţii celui mai de seamă pictor bisericesc român – şi în schimb ne-a fost dat să ascultăm numai glasul răguşit şi rece al luceafărului celui care a căzut.

Bietul Octavian Smigelschi!

A muncit o viaţă întreagă, cheltuindu-şi sănătatea, istovindu-şi nervii şi otrăvindu-şi traiul, ca să ne creeze o pictură bisericească naţională, şi a reuşit pe deplin. Viaţa ce se desprinde bogată de pe cartoanele lui splendide, înfăţişarea luminoasă a tipurilor sale de sfinţi din bisericuţe de la sate, cuminţenia senină izvorâtă pe fruntea largă şi din ochii gânditori ai mucenicilor care parcă au suferit durerile neamului nostru şi întreagă comoara aceea nepreţuită de podoabe ţărăneşti, care, alese cu o fineţe artistică şi folosite cu discreţie şi cu tact deosebit, îmbrobodesc icoanele pictorului Smigelschi, te transpun într-o lume românească şi-ţi dezvelesc amănunte şi-ţi povestesc suferinţe şi-ţi amintesc toate acordurile jalnicelor noastre doine.

Sunt sfinţii aceia buni şi milostivi, care ne-au văzut plângând la picioarele iconostaselor; sunt întristatele mironosiţe care încă n-au putut să ne vestească şi nouă învierea; este Sfântul Dumitru izvorâtorul de mir, este Sfântul Niculae de la Mira Lichiei, făcătorul de minuni, şi Gheorghe, mucenicul învingător de balauri; sunt toţi aceştia aşa cum îi cunoaştem noi, aşa cum ni-i închipuim noi şi aşa cum de atâta vreme au trăit în prietenia noastră.

Pictorul Octavian Smigelschi i-a avut şi el în suflet întocmai cum îi are orice român şi a avut darul să tălmăcească în culori ceea ce noi aveam numai în inimi. Şi acum, prorocind cu vers cobitor, vine *Luceafărul* să tragă

la îndoială viitoarele bune simţăminte româneşti ale acestui om, care, crescut într-un mediu străin, ajutat de bani ungureşti pe la şcoli şi fiind profesor la un liceu de stat, a ştiut totuşi să facă artă naţională românească, a ştiut să se însufleţească de cuşmele noastre ţărăneşti, de cămăşuţele cu pui şi de dispreţuitele noastre măriri.

Vin cei inspiraţi de d-nul director să dubiteze că cel mai de frunte pictor român, ardelean, care a ajuns să-şi românizeze şi scrierea numelui, care pe patul de moarte dorea să i se aducă osemintele să doarmă somnul de veci pe pământ românesc, care în toată viaţa lui a fost pentru cei care l-au cunoscut cea mai curată figură a unui om, care nu ştie ce-i servilismul; da, vin să dubiteze că oare nu l-ar fi momit cumva ungurii, dacă ar mai fi trăit, făcând pe artistul ce caută bogăţii (aviz avocatului *Albinei*) să-şi aducă tot mai rar aminte de noi.

Bietul Octavian Smigelschi!

Oare cu ce le-a greşit, cu ce s-a făcut vinovat să merite acest panegiric acum când zace, de un an tocmai, în cimitirul de la Blaj?

Ce păcat negru ispăşesc din mormânt oasele tale, nefericitule Octavian Smigelschi?

Ce crimă grozavă au comis mâinile care ştiau atât de bine să netezească, mângâind cu penelul vrăjit, feţe curate de îngeri?

O, era prea bun idealistul acesta decât să poată jigni pe cineva şi încă după moarte. Era prea dedată inima aceasta să petreacă între sfinţi decât să se fi putut face vrednică – de recunoştinţa *Luceafărului*?

Dar totuşi a avut şi el un păcat de moarte, un păcat neiertat: de a lăsa după sine un rămas artistic şi cinci copii orfani şi o năcăjită de văduvă. Şi erau menite pânzele să decoreze săli româneşti şi să câştige pâine orfanilor şi să ridice o cruce pe un mormânt şi să plătească datoria luată cu 9% de la o bancă românească, care lucrând cu exacte şi bine numărate cifre, nu poate cunoaşte ce-i iertarea...

Dormi în pace, Octavian Smigelschi, dormi în pace. Nu-ţi tulbure somnul răutăţile noastre, nu-ţi neliniştească visurile cu sfinţi şi cu îngeri – dragostea noastră platonică. Dormi în pace, „povestea e veche... arta caută bogăţii" şi noi suntem săraci, acum cu tine mai săraci ca oricând; dormi şi nu auzi – povestea e veche.

Cultura creştină, nr. 17, 1913

[12]
Bulgaria spre unirea cu Roma

Neamuri se coboară, neamuri se ridică. În istorie este un continuu flux şi reflux. Aceleaşi valuri lovesc aceleaşi ţărmuri. Doar apele undelor se vor schimba şi spuma lor va fi poate alta. Încolo, aceleaşi legi veşnice, aceeaşi cadenţare ritmică, acelaşi murmur mai lin azi, mai potenţat mâne, ca să se dovedească deplin vorba veche, înţeleaptă: *nil novi sub sole*.

Tocmai aşa şi în istoria sufletului omenesc. Aceleaşi credinţe bat la uşa inimii şi cer intrare, aceleaşi ca ieri şi ca azi şi ca mâine. Doar inimile vor fi ale altora şi credinţele vor cerceta alte portiţe mai primitoare, încolo acelaşi joc veşnic de suiş şi de coborâş, aceeaşi alternare de deal şi de vale.

Bulgarii erau ridicaţi sus în faţa lumii întregi, când în numele iubirii celor de un sânge voiau să scuture jugul din grumazul fraţilor lor, când în numele crucii voiau să dea jos de pe Sfânta Sofia chipul semilunei, şi să aşeze aceeaşi sfântă cruce pe acelaşi locaş dumnezeiesc; când înaintau din triumf în triumf spre cetatea sfântă cândva; dar după aceste înălţimi au început să urmeze văi după văi şi multe din văile acestea pline de sânge, până când dintr-odată coborâşul a fost atât de prăpăstios şi căderea atât de adâncă, încât se părea că despre bulgari, cel puţin o sută de ani, n-are să mai spună nimeni o vorbă. Şi n-au trecut decât câteva luni şi presa europeană întreagă din nou e plină cu numele lor. Acum însă ei scrutează alte căi şi doresc să câştige în vreme de pace ceea ce n-au putut dobândi în timp de război. Este vorba de unirea lor cu biserica Romei.

Biserica bulgară, ca toate bisericile ortodoxe, o ştiam cufundată în toate relele în care numai poate luneca o biserică numită creştină. Multă indiferenţă religioasă, multă stricăciune morală, ignoranţă groasă în preoţimea ei: acestea erau semnele după care se putea cunoaşte de departe. Cu chestii religioase nu se ocupa nimeni. Aveau alte mai bune lucruri de isprăvit. Între împrejurările acestea, nimănui nu-i putea veni prin minte că tocmai de aici are să se facă primul pas înspre apropierea Apusului cu Răsăritul. Şi totuşi n-a fost aşa.

Azi în Bulgaria se discută mai mult ca oriunde tema aceasta. Şi pare că întreagă controversa ia o înfăţişare care promite mult. Învăţaţi şi neînvăţaţi, preoţi şi mireni, oameni de la cârmă şi episcopi, cu toţii se ocupă cu zel deosebit cu rezolvarea acestei probleme.

Noi am fi dorit mult ca în istorie să se înregistreze la numele neamului nostru începutul împăcării bisericilor, aceasta atât de aprinsă dorinţă a tuturor sufletelor cu adevărat creştineşti. Fraţii din Macedonia ne-ar fi oferit o binevenită ocazie; noi însă parcă suntem cu mult mai mici decât să putem deznoda atât de încurcate noduri.

În zadar: neamuri se ridică, neamuri se coboară! Un corespondent al lui *Croix* avu o convorbire cu un fost ministru bulgar referitor la mişcările mai noi de unire cu Roma a bisericii bulgare. Fiindcă din ea apare felul de gândire de azi al bulgarilor ortodocşi, reţinem următoarele:

„Mişcarea aceasta este serioasă şi, după părerea mea, îşi va ajunge mai curând sau mai târziu scopul. Azi mai mult instinctul de conservare naţională este acela care îndeamnă pe bulgari să-şi întindă mâinile spre Apus. Dar sunt şi unele cauze mai adânci, care fac aproape necesară eventualitatea aceasta.

Între acestea, locul prim îl ocupă temperamentul nostru. În noi nu se află nici fanatism, nici bizantinism. Disputele teologice nicicând nu au ocupat pe niciun bulgar, fire-ar fi fost el chiar şi episcop ori ministru. Noi cinstim mult religia; încă şi aceia dintre noi care nu şi-o exercită. La noi s-ar putea poate vorbi de indiferentism, dar de sfezi crâsniceşti niciodată.

Dar d-voastră sunteţi ortodocşi?

La aparenţă da. Noi suntem bulgari creştini, care ne-am rupt de ortodoxia grecească. Excelenţii noştri prieteni, ruşii, nu permit să liturghisească preoţii noştri împreună cu ai lor. De Roma noi nu ne temem. În decursul istoriei noastre, de trei ori am încercat să ne unim cu ea. Şi lucrul acesta nouă ni se pare foarte simplu. Mai demult ne-a împiedecat Bizanţul, mai încoace Rusia şi noi am ascultat de ei ca nişte oi blânde. Aceasta e trist. Dacă Bulgaria s-ar fi făcut catolică, nu ar fi stat cinci veacuri sub stăpânirea turcească. În substanţă, noi nu suntem nici mari ortodocşi, nici mari slavi, noi suntem despărţiţi de lumea întreagă. Şi aceasta este o greşeală.

Şi d-voastră voiţi să corectaţi ceea ce numiţi o greşeală?

La tot cazul, ar fi de dorit. Şi îmi poţi crede mie că de lucrul acela nu suntem atât de aproape ca să ne reîntoarcem la ortodoxia grecească. Şi, de altminteri, şi pe ce titul, am cerca noi ceva în Orient? Dimpotrivă, pentru noi ar fi de mare folos unirea cu catolicii. Ei sunt cei mai potriviţi spre a ne veni într-ajutor, spre a trezi între noi credinţa, ceea ce e un lucru atât de important pentru moralizarea şi progresul unui popor, şi asta nouă ne lipseşte. Avem rituri, dar n-avem viaţă sufletească, n-avem convingere, cum aflăm la o parte din intelectualii apuseni. Unirea aceasta cu catolicii legându-ne cu apusul, ne-ar întări independenţa; cu mult mai uşor am întra în marea familie de neamuri europene, către care nu găsim o cale conducătoare nici la Constantinopol, nici la Atena şi, cu toată simpatia ce o am faţă de ruşi, trebuie să o spun că nici la Petersburg. Mai bine am fi o parte din creştinătatea europeană, bine că azi lipseşte mult din cuvântul acesta sublim. Iată fraţii noştri slavi, care s-au făcut catolici: polonezii, cehii, slovenii, dalmaţii, cu cât nu întrec ei toate celelalte naţiuni slave rămase ortodoxe.

Ar fi totuşi multe piedici în calea acestui lucru.

Eu nu văd multe piedici. La urma urmelor, ce ne şi desparte pe noi de catolicii bulgari de rit oriental? Dogma nu. Cine se ocupă la noi să discute asupra dogmelor? Liturghia este întru toate aceeaşi; disciplina aproape aceeaşi. Singurul, unicul lucru, care ar fi de schimbat este să recunoaştem Roma de autoritate supremă în locul exarhului şi al Sfântului Sinod, care până acum o împărţeau autoritatea aceasta între sine, fără ca cineva, afară de membrii corului episcopesc, să-şi fi bătut capul cu lucrul acesta. Noi nu ne-am obişnuit a ne ocupa cu unitatea formală a bisericii. Noi vorbim în plural despre biserici şi la altceva nu ne mai gândim. Fiecare îşi vede biserica sa, preotul său, fără de a se ocupa cu constituţia creştinismului. Însă aşa cred, că nimănui nu-i va fi greu să înţeleagă că o societate, o corporaţie are lipsă de un cap, de un singur cap, în mâna căruia să fie guvernarea supremă, care totuşi să permită să se mişte îndeajuns şi autorităţile intermediare. Cuvântul *papă* pe noi nu ne sperie..."

Şi felul acesta de cugetare nu este numai al unui om singuratic. În Sofia s-a făcut o comisie dintre cei mai aleşi bărbaţi, preoţi şi mireni, care să studieze afacerea unirii bisericilor romane şi bulgare. Toate ziarele sunt

pentru ideea unirii şi doresc ruperea totală de Bizanţ. Iată ce spune organul partidului guvernamental.

Vecerna posta nr. sept. 14-26 : „Noi zicem, biserica catolică îşi are petele sale obscure: inchiziţia spaniolă, noaptea sf. Bartolomeu ş.a., dar ne uităm de nenumăratele inchiziţii şi nopţi ale sf. Bartolomeu ale patriarhului constantinopolitan: acolo cel puţin au o scuză în epoca lor, în moravurile timpului, în neîndurarea unui posomorât rege spaniol sau a unei regine franceze şi a unui rege sicilian, împotriva căreia clerul catolic totdeauna şi-a ridicat glasul.

Dar aici? După prăbuşirea imperiului bizantin, patriarhatul a rămas o putere de sine stătătoare şi totuşi câte inchiziţii n-au purces de la el în contra neamurilor subjugate, câte lanţuri nu s-au făurit în temniţele lui subpământene spre asuprirea poporului. Veacuri de-a rândul, patriarhul a consfinţit tirania, cruzimea, barbaria şi toate acestea în numele ortodoxiei. (Ar putea spune şi aromânii noştri!)

Şi aceasta o continuă a o face şi astăzi. A sărutat totdeauna pe frunte pe uzurpatorii Bizanţului şi le-a sfinţit treburile lor infame, vrednice de dispreţ. Papa a făcut tocmai contrariul; în istorie pururea şerpuieşte ca un fir roşu opoziţia şi lupta lui contra vărsării de sânge, a cruzimii şi a neomeniei din lume, oricât de puternice ar fi fost acestea. Ambrozie din Milano, care a izgonit din biserică pe împăratul grec Teodosie însetat de sânge, nu este singur în biserica catolică. Şi acesta trăia în epoca unor moravuri barbare; dar ce să zicem despre patriarhul grec în veacul al XX-lea, în epoca progresului, a luminii şi a drepturilor omului. Iată cu ce patimă setoasă de sânge binecuvânta vărsarea atât de mare a nevinovatului sânge bulgar şi cu ce linişte aprobă cruzimile barbarilor săi fraţi de sânge. Şi când face lucrul acesta? În veacul al XX-lea. (Aminteşte apoi pe Les-Cases, apărătorul indienilor, pe Massillon, care a înfricat şi pe regele-soare Ludovic al XIV-lea ş.a.)

Cine află pilde de aceste în ortodoxie! Ce este un Ivan cel grozav, sălbatic şi înspăimântător: un ortodox până la nebunie... Citiţi numai pe Kovalevski. Sf. Filip de Moscova în realitate nu e decât un pitic neobservabil pe lângă Ambrozie din Milano. Până când călugării greci pe Muntele Atos şi airea nutreau ignoranţa şi pântecele mare, până atunci călugării catolici au mers în toată lumea, vestitori ai evangheliei, misionari şi însămânţători: au zidit biserici, au deschis şcoli şi orfanotrofii, află literele pe seama orbilor

(abbè de l'Epée), vindecă pe bolnavi (Kneipp), examinează şi descriu corpurile cereşti (Secchi şi azi Moreux în observatorul din Bourges). Câţi geologi, botanişti şi fiziologi, câţi numismatici, arheologi şi sociologi nu sunt în rândurile lor! Trăsătura principală de deosebire între catolicism şi între ortodoxie este că, până când acela în lungul veacurilor şi până în zilele noastre îşi are martirii săi, până atunci aceasta are episcopi renegaţi, popi, diaconi şi călugări făcuţi turci şi aceasta aşa a fost în toate timpurile, ba şi în zilele noastre."

Vecerna Posta, sept. 16-29. „...În sfârşit unirea nu pretinde schimbarea radicală a ortodoxiei. În locul patriarhului Ioachim sau al exarhului Iosif va fi Pius al X-lea... Până când grecii ne anatematizează pe apostolii noştri Ciril şi Metodiu şi în Macedonia din icoanele noastre le scot ochii cu cuţitul, biserica catolică totdeauna i-a cinstit de sfinţi mari, sărbătorindu-i mai bine decât noi. Uniţii noştri au luat cu noi parte în operaţiunile armatelor noastre; s-au luptat cu curaj în cele două războaie pentru numele de bulgar... şi acum ce ne mai desparte pe noi de aceşti buni bulgari ? Un singur cuvânt! Să sfărmăm aşa dară piedica aceasta şi să păşim cu ei laolaltă în cercul mare al civilizaţiei europene. Să ne mântuim din prejmuirea strâmtă a convenţiilor medievale şi să sorbim aerul curat al libertăţii. Mare a fost răbdarea noastră şi lungă aşteptarea şi am ajuns cei ce purtau vina tuturor şi toate aceste pentru ortodoxie şi pentru slavism, care ne-au costat pe noi atâtea suferinţe şi jertfa celor 100.000 de copii ai noştri. Să aruncăm cu dispreţ de la noi deviza aceea: «Mai bine turbanul turcului decât tiara papei!»"

Sunt cuvinte răspicat spuse cuvintele aceste. Nu ştim însă ce se va alege la sfârşit. Credinţa este un dar de la Dumnezeu şi toate vorbele oamenilor nu sunt în stare să o sălăşluiască nici barăm într-un singur suflet; de cum să o poată stabili în întreg cuprinsul unui neam. Şi dacă cuvântul se va face trup, atunci noi pe de o parte ne vom bucura, văzând cum începe să dispară bariera despărţitoare a bisericilor; de altă parte bucuria noastră se va schimba în întristare, că nu la noi au început să se ivească zorile unirii răsăritului cu apusul. Vorba vine : neamuri se ridică, neamuri se coboară.

Cultura creştină, nr. 18, 1913

Dr. Ioan Coltor în jurul vârstei de 30 de ani

[13]
Cardinalul Rampolla

Cea mai marcantă figură a purpuraţilor romani a dispărut. Vestitul secretar de stat al marelui papă Leo XIII a închis ochii pentru vecie. Cel mai temut contrar al triplei alianţe, cel mai pronunţat diplomat împotriva Quirinalului şi totodată cel mai sincer aderent al bisericilor orientale în general şi în special cel mai devotat prieten al bisericii noastre româneşti unite cu Roma, Cardinalul Mariano Rampolla marchis de Tindaro, a adormit în Domnul în noaptea dinspre 18 a lunii curente.

Născut la 17 august 1843 în Polizzi din Sicilia, simţind, din copilărie o deosebită înclinare spre statutul preoţesc, a mers la Roma, unde şi-a făcut studiile filozofice şi teologice în colegiul *Capranica*, iar cele juridice şi diplomatice la *Accademia dei nobili*, fiind totdeauna şi în ştiinţă şi în pietate cel dintâi între tovarăşii de şcoală.

Piu al IX-lea a fost primul care a întrezărit talentul lui Rampolla şi l-a introdus în diplomaţia vaticană. În etate de 32 de ani este deja auditor la nunţiatura din Madrid şi doi ani mai târziu în 1877 secretar al Propagandei. În 1882 fu numit arhiepiscop de Heraclea şi nunţiu papal la curtea spaniolă, ca peste cinci ani să fie rechemat la Roma, creat cardinal şi secretar de stat de Leo XIII. Ca secretar de stat a cunoscut lumea mai întâi pe omul acesta mare. Interpret credincios al politicii papale, el a condus cu o mână de fier şi cu un tact admirabil diplomaţia vaticană 15 ani de-a rândul.

Înclina mult spre tripla ententă şi i-a succes să susţină relaţiile prieteneşti cu Franţa, lucru pe care nu l-a mai putut face urmaşul său. În 1893 era cel mai *papabile* cardinal şi în conclavul de la începutul votărilor a avut aproape majoritatea recerută a voturilor. Şi a fost atunci că Rampolla a plătit împrumutul de diplomaţie contrară triplei alianţe.

Împăratul Francisc Iosif I., prin Cardinalul Puzyna, a pronunţat clasicul *veto* şi Rampolla s-a retras, lăsând locul lui Piu al X-lea şi secretariatul lui Merry del Val. Nemaiocupându-se cu politica, în simplul său palat de lângă San Pietro a trăit numai pentru afacerile „Congregaţiilor romane", pentru predilectele sale studii istorice şi pentru sufletul său. Nicicând nicio vorbă

n-a scăpat de pe buzele sale împotriva noii direcţii ce a luat Vaticanul. Nicicând cu niciun cuvânt n-a încercat să readucă apa pe moara sa, ci, bucurându-se mereu de toate succesele noilor îndrumări şi eventual suspinând (cum noi l-am auzit vorbind cu el în toamna anului trecut despre unele nevoi actuale româneşti...) asupra unor neajunsuri, care totdeauna i se păreau scuzabile şi uşor de îndreptat, Cardinalul Rampolla a continuat să fie cel mai sincer supus al sfântului Scaun.

În răstimpul acesta, când înălţimea lui politică nu mai era în stare să împiedece privirile oamenilor de la ascetismul sufletului său, acest strălucit diplomat s-a arătat în toată lumina pietăţii sale îngereşti. Servea Sânta Liturghie în toată ziua şi spun că o oră întreagă petrecea în rugăciuni înainte de slujbă şi o oră după sfârşitul ei.

La funcţiile sacre din San Pietro se vedea totdeauna adâncit într-o dulce reculegere sufletească, cu rozariul ori cu orologeriul în mână, şi întrecea în sfinţenia şi curăţenia vieţii şi pe cel mai piu novice iezuit. Scrierile sale, şi în special opera sa monumentală *Santa Melania*, care este o adevărată capodoperă a hagiografiei catolice, i-au asigurat locul între cei mai desăvârşiţi istorici contemporani.

Un uriaş s-a coborât în mormântul din criptele Vaticanului şi cu el a dus o lume întreagă de gânduri mari şi de simţăminte curate, creştineşti. Pentru o clipă s-a oprit întreg pământul să privească încă odată figura gigantică a celui mai de seamă diplomat al veacului al XlX-lea şi de pe buzele duşmanilor săi au răsunat pentru Rampolla cele mai elogioase cuvinte.

Cu el s-a încheiat o epocă în viaţa bisericii şi s-a deschis alta, care cel puţin în unele privinţe nu va putea să nu calce pe urmele mari lăsate de acest om extraordinar de mare. Biserica noastră încă şi-a avut partea sa în doliul acesta universal şi de la Blaj s-a trimis Cardinalului Gotti următoarea telegramă:

„*Presenti, Vostra Eminenza, le più vive condoglianze per la morte del impareggiabile Cardinale Rampolla.*

I Fedeli Rumeni Uniti di Blaj

Prezentaţi, Eminenţă, condoleanţele cele mai vii pentru moartea incomparabilului Cardinal Rampolla.

Credincioşii Români Uniţi din Blaj”

Cultura creştină, nr. 20, 1913

[14]
Noaptea de Crăciun

E noapte.

O noapte frumoasă de iarnă. Zăpada albă învăluia pământul îngheţat al Palestinei. În ceruri, sus, sclipeau treze mulţimile de stele, aruncându-şi ploile de raze aprinse în cristale curate de gheaţă, care îngrădeau streşina căsuţelor din Viflaim. O linişte adâncă domnea în întreg orăşelul. Sutele de călători veniţi la porunca lui Augustus să se înscrie şi-au fost găsit câte un sălaş ocrotitor, unde acum îşi topeau în somn osteneala drumului ce au avut să-l facă.

În visurile lor chinuite se întreţeseau fel de fel de fantasme tulburi, care le alimentau firul gândirii ziua şi noaptea. Nenorocul ţării subjugate de acei romani teribili, cărora nu le mai era de ajuns întreg pământul; umilirile continue la care erau supuşi de slujbaşii fără milă; darea tot mai grea, ce trebuia plătită cezarului; templul din Ierusalim ajuns în umbra fortăreţei Antonia; toate nefericirile şi toată batjocura poporului ales îşi răsfrângea întunerecul prin minţile agitate ale fiilor lui Israel. Şi întreg complexul acesta de patimi şi de revoltă înăbuşită, toată strânsura aceasta de accente tâmpite de mândrie naţională sfărâmată sub picioarele legionarilor din Roma, nu-şi mai afla alinare decât într-un singur strop luminos de nădejde, ce izvora senin din cărţile sfinte, într-o singură licărire de mângâiere de mult dorită, prorocită de Moise, văzută de Isaia, cunoscută de David. Şi această unică speranţă, acest singuratic dor era cuprins în figura dumnezeiască a unui erou născut dintr-o vergură, a unui stăpânitor, căruia avea să i se închine întreg pământul, a unui adevărat Mesia.

Acesta avea să vină: cărţile sfinte n-au minţit niciodată. Acesta avea să vină curând: prorocul Daniel a spus limpede şi anul. Acesta avea să vină din Viflaim: Michea preciza expres Viflaimul.

Şi visurile acestea deveneau mai albe. Şi căldura ce se desprindea din alintările lor dădea încredere inimilor îndurerate ale celor ce dormeau la distanţă de câţiva paşi de peştera unde în noaptea aceea se năştea aşteptatul

sufletelor lor. Cărţile sfinte n-au minţit, Daniel a spus bine anul, Michea a văzut limpede Viflaimul. Nu s-au înşelat prorocii. Mesia avea să vină, Mesia a venit, dar nu Mesia duşmanul romanilor: El în Roma avea să-şi pună pe cel care Îi păzeşte învăţătura şi autoritatea; a venit, dar nu stăpânitorul trupurilor, ci domnul sufletelor nemuritoare; a venit, dar ai Săi pe El nu L-au primit...

E noapte.

O noapte întunecoasă a ploiosului decembrie. Stropi grei de apă loveau în clădirile de marmură ale palatului împărătesc. Austrul vâjâia năprasnic prin străzile noroite ale Romei. Cetatea întreagă părea un colos, un monstru uriaş, ce sfida puterile naturii. Pe Palatin, în odaia lui Augustus era lumină. Împăratul stătea gânditor la masă, ochii lui erau fixaţi pe nişte manuscrise vechi: erau cărţile sibiline, care nu-l lăsau să doarmă. Un gând dureros îi brăzda mintea. Interpreţii cei mai iscusiţi ai acestor rânduri obscure spuneau că în anul acesta are să se întâmple ceva important, că din Răsărit are să vină un împărat care va stăpâni lumea.

Augustus nu dădea mult pe vorbele preoţilor romani; îi cunoştea destul de bine decât să-l fi putut înşela şi pe el. Şi totuşi avea o presimţire, care mai ales în noaptea aceea se înstăpânise pe sufletul său, o presimţire a cărei rost nu era destul de clară, dar care sprijinită de unele ştiri tainice, scrise în zilele acelea într-o eclogă de Virgilius şi pe care unii le comentau cum Augustus n-ar fi dorit, îl neliniştea mult.

Ce poate aduce Răsăritul?

Proconsulii săi erau ca nişte santinele pururea de pază şi până acum nu i-au scris nimic. Ce veac de aur aşteaptă Maro?

Ori nu-i epoca lui epoca de aur ?

Când a fost atâta bogăţie în Roma ?

Când au fost armele regilor ori ale republicii atât de glorioase, când vaza numelui de roman atât de mare?

Iudeea!... Din Iudeea cine să vină?

Ce poate face Iudeea?

Micile tulburări care aţâţau valurile vieţii poporului evreiesc nu meritau nicio atenţie. Pe izraelieni acum i-a obligat la înscriere şi ei sunt atât de puţini, încât imperiul nici nu se smereşte să le aibă grija. O, de Iudeea se temea Augustus mai puţin.

Şi totuşi nu se putea odihni. Vântul şuiera mai înfricoşat ca oricând. Capitelurile columnelor trosneau şi împăratului îi era frică. I se părea că Roma aceea păgână, în care dănţuia necredinţa şi desfrâul, lumea aceea cufundată în mocirlă şi în păcate, se prăbuşeşte. Statuile din for se sfarmă sub loviturile grele ale unor puteri nevăzute. Templele zeilor se cotropesc în ruine care nu aveau să se mai înalţe. Braţele ostaşilor săi rămân neputincioase şi armate altădată neînvinse o iau la fugă, urmărite de fiinţe misterioase. Capitolul se pleacă, tronul său împărătesc se urneşte din loc şi pe coroana, da, chiar pe coroana sa de aur, se ridică biruitoare forma unei cruci de lemn. De pe tăbliţele de ceară sosite din Iudeea, el citeşte numele subjugaţilor săi şi i se pare că dintre ele se înalţă unul nepriceput, neînţeles, dar care îl face să se cutremure : este numele unui supus al său nou născut în Viflaim, în cetatea lui David.

Mintea lui Augustus se întunecă. În numele acela el îşi citeşte condamnarea. Şi se simte nemernic şi neajutorat în faţa luminii ce ţâşneşte din slovele de foc ale acestui nume. Sufletul său se umple de groază şi simte cum toate tăriile legiunilor sale sunt slabe faţă de puterea ce izvorăşte din numele acela...

În Roma e noapte. O noapte oarbă. Noaptea răutăţii morale, a sufletului moleşit de averi şi de beţiile simţurilor; împăratul simte adâncimea prăpastiei în care îi zace capitala imperiului şi pricepe, da, pricepe fără să vrea că este lipsă de o primenire, este lipsă de o curăţire, este lipsă de o mână dumnezeiască, atotputernică şi neînfricată, care să nimicească trecutul şi să pună noi temeiuri pentru o altă viaţă şi mâna aceasta nu e a sa, nu e mâna lui Augustus... De unde soarele curat răsare, de acolo trebuie să vină noul stăpân al pământului, aşteptatul tuturor marginilor lui şi al celor ce sunt pe mare departe.

E noapte.

O splendidă noapte de Crăciun. Într-o peşteră umedă şi rece, la o mică distanţă de căsuţele Viflaimului, fâlfăie liniştită o lumânărică de ceară. Flacăra ei potolită aruncă o lumină paşnică pe fruntea unui copilaş de curând născut, aşezat într-un aşternut sărăcăcios de paie din ieslele care îi servesc de leagăn. La capul pruncului veghează cufundată într-o extază dumnezeiască măicuţa Iui. Câtă sărăcie, câtă lipsă şi câtă pace domneşte în lăcaşul acesta uitat de toţi oamenii. Copilaşul e trezit, mânuţele îi sunt

aproape înghețate de ger, obrăjorii îmbujorați de frig, în ochii albaștri, frumoși sclipeau călduțe două mărgele de apă.

Cine ar fi zis că pruncul acesta, născut între împrejurări atât de vitrege, că ființa aceasta plăpândă și nevinovată, care nu știe decât să plângă și să sugă lapte de la dulcea sa mamă, avea să fie doritul neamurilor, așteptatul pământului întreg?

Cui i-ar fi trecut prin minte că copilașul acesta avea să schimbe ideile oamenilor, să curețe aerul impregnat de prejudicii pătate, să urnească din loc lumea întreagă?

Cine ar fi putut barăm suspiciona că el este – mântuitorul omenirii?

Și totuși a fost așa. Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om și n-a voit să se nască nici în palatul lui Augustus, nici în casele evreilor răzvrătitori. El aduce pace, el este împăratul păcii. Și pacea aceasta ar putea-o gusta și Augustus și de pacea aceasta s-ar putea bucura și poporul lui Dumnezeu... Dar el a venit și să umilească munții și să înalte văile, să tulbure sufletele pline de patimi și să coboare mințile îngâmfate și superbe și așa el putea spune mai târziu, că n-a propovăduit pacea, ci războiul, nu liniștea, ci sabia: războiul sfânt al credinței și sabia cu două tăișuri a cuvântului lui Dumnezeu.

În lacrima din ochii Lui se oglindește întreagă istoria socială a lumii. Sunt cei săraci pe care îi plânge, sunt cei mici pentru care ea izvorăște într-o întâi undire domoală de sub geana plecată a lui Isus. Sunt cei lipsiți, sunt cei necăjiți, sunt cei goi, sunt toți disprețuiții pământului, pe care voiește să-i mângâie stropul acesta de foc. Da, sunt păstorii săraci, dar curați la suflet privilegiații lui Hristos. Da, sunt craii Răsăritului, desconsiderați de înțelepciunea învățaților, aleșii lui Dumnezeu. Celor dintâi le-a trimis vestitori pe îngeri; acestora a făcut să le vorbească stelele cerului...

Ce noapte sfântă, noaptea nașterii Domnului. Câte taine n-a luminat cu întunericul său. Câtă negură n-a împrăștiat cu lumina sa. În ea s-a început trezirea morală a omenirii. În ea s-a înecat răutatea inimilor. În ea s-a priceput întâia dată adevăratul înțeles al paradoxului că Învierea nu vine decât din mormânt; că pentru a putea face mare pe cei mici e de lipsă să te faci tu mic; că pentru a înălța pe cei de jos trebuie să te cobori tu însuți; pentru a putea scoate la lumina zilei pe cei din întunerec este absolut necesar să te știi și tu adânci în noapte, în noaptea uitării, în noaptea umilinței, în noaptea dezinteresului.

E noapte, noaptea de Crăciun.

Pământul se cutremură înviorat de fiorul darului împlinit, cerul se umple de bucurie, „că Dumnezeu s-a plecat până la om trup luând"; glasuri de îngeri cântă în stihuri divine epopeea nopţii acesteia: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pământ pace între oameni de bunăvoire": mărire... Pace...

Cultura creștină, nr. 1, 1914

Dr. Ioan Coltor în timpul unei predici

[15]
Despre jurământ

Unele dintre cele mai dese cazuri de conştiinţă care vin confesarului în administrarea sfântului sacrament al mărturisirii sunt fără îndoială cele ce privesc jurământul. De multe ori, preotul nu-şi poate face o idee limpede despre starea păcătosului tocmai din motivul unor jurăminte, ori forme de jurăminte, pe care acesta are datina să le folosească. Altădată vine un penitent care a promis ceva cu jurământ şi nu ştie oare obligat este, ori nu, la împlinirea promisiunii în virtutea jurământului, deoarece şi lui i se pare că vorbele acelea, cu care el crede că s-ar fi jurat, nu dovedesc tocmai bine jurământul, iar că ce intenţie a avut când le-a zis, să se jure ori nu, el nu-şi aduce aminte. Şi preotul e obligat să decidă şi să-i spună că oare obligaţia respectivă există ori nu, că dacă nu-l îndeplineşte calcă un jurământ ori nu calcă ş.a.m.d.

De aceea este bine ca să se cunoască cât mai temeinic natura acestui act religios, ca să se poată mai cu uşurinţă rezolva diferitele cazuri de conştiinţă de care atât de des întâlnim.

1. Jurământul este chemarea lui Dumnezeu de mărturie. Adică atunci când ne jurăm, pentru ca să dăm cea mai puternică dovadă adevărului cuvintelor noastre, ne provocăm la atotştiinţa infailibilă a lui Dumnezeu şi la dreptatea Lui. El cunoaşte sufletul nostru, ştie că spunem adevărul şi, ca cel mai neînduplecat apărător al dreptăţii, nu poate permite minciuna şi o pedepseşte sigur, ori acum, ori în viaţa cealaltă.

Cum reiese de aici :

a) jurămintele celor care nu cred în existenţa lui Dumnezeu nu sunt adevărate jurăminte, până când jurămintele evreilor, mohamedanilor, deiştilor sunt valide;

b) jurământul drept este un act religios, care cinsteşte mult pe Dumnezeu, întru cât adică îl presupune de atotştiutor, infailibil şi drept, iar în cel care se jură presupune teama de judecăţile lui.

De altminteri noi aflăm dovezi clare şi în Sfânta Scriptură despre prestanţa jurământului. Aşa în a Doua Lege 6, 13 „De Domnul Dumnezeul tău să te temi şi pe numele lui să te juri"; Ierem. 4. 2. „Jura-vei, viu este Domnul, în adevăr, judecată şi dreptate"; Ps. 62. 12. „Lăuda-se-vor toţi cei ce jură într-însul"; „Pe mine însumi m-am jurat, zice Domnul" Fac. 22. 16; Sf. Paul se jură la 1. Cor. 1, 23. „Şi eu martor pe Dumnezeu chem asupra sufletului meu"; iar la Rom. 1, 9. „Martor îmi este Dumnezeu, căruia servesc cu sufletul meu". Aşadar, jurământul este iertat şi este un act religios, ceea ce rezultă şi din praxa continuă a bisericii, care nicicând n-a combătut decât abuzurile cu jurământul şi ea însăşi a pretins şi pretinde şi azi depunerea jurământului în mai multe cauze.

Jurământul se poate exprima în mai multe feluri ş[i] a[nume] ori cu cuvântul, ori prin scrisoare, ori prin semne convenţionale, ori expres amintind pe Dumnezeu, ori numai făcând un semn (ridici trei degete spre cer cu intenţia de a jura), din care se vede că te provoci la Dumnezeu; ori făcând şi anumite semne şi în acelaşi timp şi pronunţând cu vorba cuvinte de jurământ.

Autorii de teologie morală împart jurământul în mai multe forme ş[i] a[nume] altul este jurământul de aserţiune, altul cel de promisiune.

În jurământul de aserţiune se invocă Dumnezeu de mărturie pentru lucrurile trecute ori prezente: „jur pe Dumnezeu, că am fost la biserică, că n-am niciun ban în bancă, că nu am furat nimic" etc.

În jurământul de promisiune (numit aşa pentru că de cele mai multe ori cu el se confirmă vreo promisiune, se aduce de mărturie Dumnezeu pentru lucrurile venitoare: „jur pe numele lui Dumnezeu că voi vinde casa, că voi duce băiatul la şcoală, că nu voi mai întra în crâşmă, că nu voi mai juca în cărţi în viaţa mea" etc.

În jurământul de promisiune se cuprinde cel de aserţiune, deoarece cel ce se jură de o parte aduce pe Dumnezeu de mărturie că acum el are intenţia de a face ori omite ceea ce zice, de alta, că pe viitor îşi va ţine cuvântul.

Jurământ[ul] este simplu (invocator) şi de blestem (imprecator). Prin cel dintâi simplaminte se aduce Dumnezeu de mărturie *p. e.*[2] „martor îmi este bunul Dumnezeu că nu sunt vinovat de păcatul acesta", „jur pe Dumnezeu că nu mă voi mai îmbăta". Prin al doilea se provoacă Dumnezeu de

2 Abreviere pentru lat. *per exemplum,* „de exemplu" (n. ed.)

martor şi se invocă răzbunarea lui dacă nu va fi adevărat ce zice cel ce se jură ori dacă nu va împlini ceea ce promite, p. e. „Aşa să-mi ajute Dumnezeu, să mă facă Dumnezeu să nu mă mai pot mişca din loc dacă nu este aşa cum spun ş. a.

Jurământul este explicit s-au implicit, după cum se pomeneşte expres numele lui Dumnezeu, ori se pomeneşte expres numai vreo făptură, în care strălucesc în mod special atributele lui: „martor îmi este Dumnezeu" (Rom. 1, 9) este un jurământ explicit; „mă jur pe Sfânta Cruce, pe Sfânta Evanghelie, pe Maica Domnului, pe toţi sfinţii, cu mâna pe Sfântul Altar, mă jur pe Cer şi pe pământ (Deut. 30 19) sunt jurăminte explicite. Cel ce jură pe sfânta Cruce se jură pe Dumnezeu răstignit pe cruce; cel ce jură pe Sfânta Evanghelie se jură pe Dumnezeu, a cărui cuvinte le cuprinde ea (sf. Toma loc. c. a. 6); cel ce jură pe cer şi pe altar jură pe Dumnezeu din cer şi din altar (Mat. 5, 34); cel ce jură pe Vergura Maria, pe sfinţi etc. jură pe Dumnezeu, a cărui daruri strălucesc în ei.

Jurământul este solemn sau nesolemn, când este împreunat cu o oarecare ceremonie externă (ex. fiind lumina aprinsă, înaintea crucii ori a sf. Evanghelii etc.) ori fără ea. În curia episcopală, la tribunale etc. se face jurământ solemn.

Este de notat că în mărturisire nu este de lipsă a se spune ce fel de jurământ s-a făcut, deoarece toate modurile în care se face sunt de aceeaşi specie morală, întrucât toate se reduc la aducerea lui Dumnezeu de mărturie, iar felul divers în care s-ar invoca Dumnezeu cel mult îngreunează uneori păcatul, când jurământul ar fi strâmb, specia lui însă nu o schimbă şi aşa nu este necesar să se explice în taina penitenţei ce fel de jurământ s-a depus.

2. Ca jurământul să fie valid se cer două condiţii şi anume (1) intenţia de a jura, (2) formulă externă de jurământ.

(1) Ca jurământul să subziste este necesară intenţia de a chema pe Dumnezeu de martor, pentru că este chiar de esenţa jurământului ca să fie un act uman (prin urmare cu ştiinţă şi voinţă liberă), care să exprime cererea ca Dumnezeu să intervină şi să întărească cuvintele noastre. Însă fără de a avea intenţia de a cere, nu poţi cere nimic. Intenţia aceasta poate însă fi şi numai virtuală, adică fără de a reflecta expres la aceea că Dumnezeu vine ca martor; este de ajuns să foloseşti în mod deliberat şi cum se folo-

sesc de comun cuvintele care exprimă un jurământ. Dacă lipseşte intenţia de a jura, chiar dacă vorbele ce se folosesc, de sine luate, ar exprima un jurământ, totuşi jurământul care să oblige în forul intern nu avem. Şi dimpotrivă, dacă cineva are intenţia de a jura, chiar şi când s-ar folosi de cuvinte mai puţin comode pentru jurământ, totuşi ar depune un adevărat jurământ. Prin urmare în scaunul mărturisirii, ca să putem decide că oare un jurământ e valid sau nu, înainte de toate vom întreba dacă penitentul a intenţionat să jure ori nu.

Dacă cineva ar exprima numai cu buzele un jurământ, ca să pară altora că jură, dar nu ar avea intenţia să jure, el depune un jurământ fictiv. Jurământul fictiv ca atare nu induce nicio obligaţie, dar

a) dacă se foloseşte spre întărirea minciunii este păcat greu, deoarece nici la aparinţă nu este permis să te foloseşti de numele lui Dumnezeu pentru susţinerea minciunii;

b) dacă jurământul fictiv se întrebuinţează (lucru rar) pentru întărirea adevărului, este numai păcat uşor şi anume este o minciună (întrucât cu vorba eu aduc pe Dumnezeu de martor, pe care cu gândul nu-l aduc) împreunată cu luarea în deşert a numelui lui Dumnezeu.

Un jurământ făcut cu intenţia de a jura, dar cu intenţia de a nu se obliga este un nonsens, un jurământ care nu e jurământ, este invalid. Dacă însă s-ar face cu intenţia de a jura şi de a se obliga, dar cu propusul de a nu împlini obligaţia, jurământul este valid, dar avem sperjur şi este păcat de moarte, chiar şi când lucrul promis cu jurământ ar fi mic.

(2) Formulă de jurământ numim cuvintele sau semnele externe, prin care se manifestă chemarea lui Dumnezeu de martor. Formulele acestea sunt atât de variate, atât de numeroase, încât este cu neputinţă a le examina pe toate. Orice cuvinte sau semne externe, care între împrejurările în care se află cel ce jură pot să însemne un jurământ, sunt apte pentru a-l depune, bine că în alte ţinuturi, între alţi oameni aceleaşi semne n-ar putea lua formă de jurământ. Tocmai de aceea, oricine voieşte să nu greşească în mărturisire, trebuie să cunoască cât de cât circumstanţele între care se învârt păcătoşii pe care îi ascultă. Totuşi, fiind natura oamenilor una şi aceeaşi, şi expresiile lor sufleteşti au foarte multă asemănare şi aşa nu va fi greu ca din câteva cuvinte ale unui străin să-i înţelegi viaţa sufletească şi – în cazul nostru – să ştii dacă într-un caz sau altul a depus ori nu jurământ.

În ceea se ne priveşte pe noi românii, formele de jurământ, cu mici excepţii, sunt aproape aceleaşi şi de aceeaşi valoare în cele mai multe ţinuturi. Şi trebuie precizată valoarea obiectivă a acestor forme, a acestor fraze, ori frânturi de fraze, din două motive, anume:

a) pentru că, în dubiu despre intenţia celui ce jură, trebuie să ne formăm o prezumţie din sensul obiectiv al cuvintelor folosite;

b) pentru că, atunci când avem de-a face cu un om dedat să jure tot mereu, avem să-l obligăm să se lase numai de acele vorbe şi semne de jurământ care în mod obiectiv, în măsura împrejurărilor între care el se află, exprimă clar forme de jurat, iar despre altele să-l instruim că nu sunt jurăminte.

a. Astfel, nu sunt – obiectiv luate – forme de jurământ a zice: „Pe onoare; pe cinste; pe barba mea îţi spun că este aşa; e sigur cum e sigur că vorbesc cu tine, cum e sigur că vezi soarele; îţi dau cuvântul meu că spun adevărul; parol că voi împlini ce ţi-am promis; cu adevărat e aşa; pun mâna pe inimă".

b. Nu sunt forme obiective de jurământ: „Îmi dau capul că e aşa; îmi dau viaţa pe vorba asta; să mă spânzure, să-mi scoată ochii de nu spun adevărul";

c. Tot aşa: „Să pier de e drept ce spune el; să mă ieie dracul; să mă calce; să nu mai văd; să-mi sece mâna; să-mi sară ochii; să orbesc; să amuţesc de am zis ceva; să nu mă mai pot mişca din loc; să nu mai văd soarele; să mă ia naiba; să plesnesc".

d. De asemenea nu sunt jurăminte: „Zău; zău aşa; da zău; zo de nu; ie zoaia; zic zău; zău lui Dumnezeu".

e. Nu e jurământ zicând: „E drept, precum e drept că este un Dumnezeu în cer; ca Sfânta Evanghelie".

f. Sunt forme dubii de jurământ şi care prin urmare pot fi jurăminte şi pot să nu fie, mai uşor ca altele, măsurat intenţiei individului: „Pe conştiinţa mea; pe credinţa mea; vede Dumnezeu; ştie Dumnezeu; jur că este aşa; pe sufletul meu; să mă fulgere, să mă trăsnească" (acestea două de comun nu sunt jurăminte).

g. Sunt forme sigure de jurământ: „Martor îmi este Dumnezeu; jur pe Dumnezeu din cer; viu este Dumnezeu sau pe viaţa lui Dumnezeu; jur pe Sf. Cruce, pe Sf. Evanghelie, pe Sfintele Taine, pe sfinţi, pe Cer şi pe

Maica Domnului, pe Sf. Biserică; pe Dumnezeul meu; să mă bată Dumnezeu" (dar aceasta foarte des nu e jurământ).

Formele de sub a. nu sunt jurăminte, deoarece nici într-un chip nu cheamă pe Dumnezeu de mărturie, ci conţin numai o întărire cam exagerată a celor spuse. Frazele de sub b. obiective nu exprimă jurământ, deoarece redau mai mult o specie de rămăşag între cei doi care vorbesc şi nu se aduce Dumnezeu în mijloc. Cuvintele de sub c. de asemenea exprimă numai în mod exagerat şi mai afirmativ sinceritatea vorbitorului. Şi apoi, observăm că prin continua folosire a frazelor acestora, mai ales din partea poporului de jos, ele s-au tocit foarte mult, încât nu mai au nici valoarea lor primitivă. Şi dacă am voi să insistăm prea mult în păcătoşenia lor, noi am găsi păcate cu milioanele în unele suflete de ţărani simpli, care desigur ar sta cu mult mai liniştiţi înaintea judecăţii lui Dumnezeu decât în faţa vreunui confesor riguros.

Cu toate acestea, dacă unele forme par a cere o pedeapsă pe care Dumnezeu o aplică, ele mai uşor pot deveni jurăminte decât altele. Aceasta se verifică mai ales cu cele înşirate sub f. Frazele de sub d. obiective nu conţin jurământ, deoarece cuvântul „zău" nu este numele lui Dumnezeu, ci cel mult o reminiscenţă veche a numelui său, iar azi exprimă numele zeităţilor păgâne, pe care nu este oprit să te juri, cu atât mai vârtos că nu se presupune că ai crede în ele. Şi şi dacă ar fi cuvântul „zău" numele lui Dumnezeu, nici atunci nu am avea jurământ, ci numai luarea în deşert a acestui nume, ceea ce este numai păcat uşor. Un argument mai palpabil despre lucrul acesta nu se poate avea, decât următorul, că adică şi persoane foarte credincioase şi instruite se folosesc de vorba aceasta şi nici prin minte nu le trece că ar fi păcat, mai ales păcat greu.

Referitor la cele de sub e., observăm că în ele nu se ia de martor Dumnezeu, ci se face o comparare între siguranţa existenţei divine şi a afirmării noastre. Prin urmare, este şi aici luarea în deşert a numelor sfinte, iar în caz de minciună avem blasfemie. Relativ la formele de sub f., să se vadă ce am zis la c.; notăm însă că sf. Alfons înşiră forma „pe sufletul meu" între formele care mai probabil obiective exprimă jurământ. Ballerini-Palmieri, n. 16, Génicot nr. 301, 5, Sanchez Decal. III, 2. nr. 10 însă susţin contrariul, zicând că ea se poate rezolva în următoarea: „iau pe sufletul meu

pericolul ce ar deriva din lucrul acesta". Prin urmare, în caz concret, vom cerceta intenţia individuală a credinciosului nostru.

Formele de sub g. obiective exprimă jurământ, deoarece avem în ele expresa ori implicita invocare a lui Dumnezeu. Sunt însă unele forme de acestea atât de uzitate, încât în praxă cei ce le pronunţă de foarte multe ori nu pot fi învinovăţiţi de păcat greu, nereflectând ei la adevăratul sens al vorbelor. Aşa fraza „să mă bată Dumnezeu". Şi lucrul acesta se întâmplă mai ales cu cei îndătinaţi la jurământ şi cu cei care încearcă să se dezveţe de el, dar încă nu le-a succes pe deplin.

Ca jurământul să fie iertat se cer trei condiţii:

– adevărul;

– judecata;

– dreptatea, măsurat cuvintelor lui Ieremia 4, 2 „Jura-vei, viu este Domnul, în adevăr, judecată şi dreptate".

1. Adevărul pretinde ca să nu ne folosim de jurământ spre întărirea minciunii, prin urmare ca vorbele noastre să fie conforme cu convingerea minţii noastre. Ex. „jur pe Sf. Cruce că am văzut pe Alexandru în pădure". Dacă eu sunt convins că l-am văzut, jurământul meu este adevărat, chiar şi dacă Alexandru n-a fost în pădure, pentru că eu mărturisesc după ştiinţa ce o am.

Ştiinţa aceasta trebuie să fie însoţită de o oarecare siguranţă morală, adică să închidă frica fondată de a nu corespunde realităţii. Aşa încât cel ce jură dubitând în mod prudent şi raţional despre ce zice comite sperjur greu, ca şi cel ce jură pe minciună şi ca şi cel ce jurând promite că va face ceva, dar crede că îi va fi imposibil să împlinească jurământul, căci în ce chip s-a putut el jura că va face ceea ce nu va putea împlini? Nu orice cunoştinţă probabilă a lucrului care excusă de la minciună ne mântuieşte şi de jurământ strâmb, deoarece oricine – şi acesta este modul de purcedere al tuturor oamenilor – pretinde o mai mare siguranţă pentru un lucru la care se aduce de martor Dumnezeu decât pentru unul al cărui martor este simpla afirmare a vorbitorului. Ex. Eu, fără să mint, pot afirma că Ştefan s-a sculat azi la orele 5, ştiind că el regulat în fiecare zi se scoală atunci. Dar nu pot susţine cu jurământ că s-a sculat la 5 şi azi, de nu cumva l-am văzut sculându-se la orele acelea şi azi.

În general vorbind, se poate face jurământ pe un lucru ştiut de la un altul demn de credinţă, însă, când se jură înaintea judecătorului, jurământul acesta nu este permis, fiindcă acolo trebuie să mărturisim despre lucruri cunoscute personal de noi şi nu despre lucruri auzite de la alţii, prin urmare în cazul când jurăm numai că am auzit ceea ce afirmăm, nu păcătuim; dar dacă am jura că de fapt lucrul este aşa cum zicem, fără de a spune expres că ştim din auzite, păcătuim greu, chiar şi dacă ceea ce spunem este adevărat şi ştim că este adevărat, dar nu avem cunoştinţă experimentală despre lucru.

Jurând cu restricţie curat-mentală se comite sperjur totdeauna, fiindcă restricţia aceasta este adevărată minciună. Jurând cu restricţie larg-mentală:

1. înaintea celui ce are dreptul să ştie adevărul limpede, se comite sperjur greu;

2. fără motiv, dar nu înaintea unuia care are dreptul să i se spună limpede adevărul, se face păcat uşor;

3. din cauză suficientă, chiar şi înaintea unui judecător care însă nu întreabă în mod legitim, nu este păcat deloc;

Motivul este că a) în restricţia aceasta Dumnezeu nu se cheamă de martor la un lucru fals şi b) se poate întâmpla că pentru ascunderea unui secret greu să fie absolut necesară o vorbire mai puţin precisă, care însă nicicând nu e permis să fie minciună. Însă pentru a putea jura în forma aceasta e necesară o cauză mai gravă de cum s-ar cere când nu se face jurământ. S. Alfonso (n. 153 ss.) aduce mai multe exemple practice când s-ar putea folosi restricţia larg-mentală întărită cu jurământ, dintre care unele sunt următoarele:

a) cel ce are bani ascunşi, dar de care are lipsă pentru a-şi putea susţine viaţa, poate jura înaintea judecătorului că n-are nimic;

b) cel ce a luat împrumut, dar şi-a plătit datoria, poate jura că n-a împrumutat, înţelegând că n-a împrumutat nimic ce ar mai trebui să plătească;

c) cel ce a iertat altuia împrumutul ar putea jura că l-a primit, adică nu mai are pretenţie la acela;

d) preotul poate jura (şi când ar fi de lipsă, este obligat să jure) că nu ştie nimic despre vreun păcat auzit în mărturisire, deoarece nu ştie ca să

poată spune; tot aşa medicii, chirurgii, moaşele, secretarii şi alţi oficiali, când îi leagă un secret al slujbei lor;

e) soţia vinovată de adulter poate jura înaintea soţului său că nu a păcătuit, subînţelegând ca să fie obligată a-i descoperi lui crima.

Sunt nenumărate împrejurările în viaţă – cum am amintit mai sus – când suntem obligaţi dintr-o cauză ori alta să păstrăm un secret din dezvelirea căruia ar putea urma daune grele în familie, în societate, în stat, iar de altă parte suntem încercaţi şi uneori siliţi să mărturisim sub jurământ ce ştim, şi atunci dacă nu ne-am folosi de restricţie larg-mentală, ar trebui sau să trădăm secretul, sau să minţim, iar amândouă aceste căi ni le închide datoria de creştini.

Să luăm un caz practic. La Petru intră noaptea un tâlhar, în două vorbe (sprijinite de frica ce o ştie produce un revolver Browning) îi spune cauza vizitei acesteia neanunţate: „ori banii, ori viaţa!" Petru de fapt nu are bani, dar va avea în curând. Tâlharul, după ce s-a convins, scrutând *p. e.* casa şi socotelile, sileşte pe stăpân, pe care-l ştie om cu frica lui Dumnezeu, să-i jure că îi va da suma cerută: „ori juri, ori te împuşc!" Scurt. Poate Petru jura cu restricţie mentală? Şi atunci când zice că jură că-i va solvi banii, poate să subînţeleagă „ţi-i voi solvi dacă îţi voi fi dator"? Poate, deoarece cauza ce-l îndeamnă este mai mult decât gravă, iar restricţia este larg-mentală.

Ori să luăm cazul soţiei necredincioase. Bărbatul o sileşte să jure că e nevinovată. Dacă ea şi-ar recunoaşte vina, ne putem închipui ce trai ar mai putea să fie în casa aceea, câte suspicionări, câte necazuri şi pe deasupra ar lua poate pentru totdeauna şi liniştea soţului său. Dacă ea n-ar vrea să jure, bărbatul, după indiciile pe care le are, o acuză de necredinţă şi îi face viaţa amară. Ea deci trebuie să jure şi va jura cu restricţie larg-mentală, cum am amintit mai sus. Dacă cel ce jură cu restricţie larg-mentală nu ar avea cauză suficientă să se folosească de ea, dar ar jura pe dreptul, el ar păcătui numai păcat uşor, mai puţin de cazul când ar jura înaintea unui judecător legitim, ori în contracte îngreunătoare, ori bilaterale; ori când aproapele ar putea avea o pagubă grea pe urma jurământului.

Când la jurământ lipseşte condiţia adevărului, avem totdeauna păcat de moarte, fiindcă este o referinţă gravă a aduce de mărturie pentru minciună (fie şi mică) pe Dumnezeu, în scaunul mărturisirii însă vom fi foarte atenţi, mai ales când se spovedesc copii şi oameni simpli, şi nu vom crede aşa uşor

că au făcut păcat greu, întărind cu jurăminte adevărate (!) minciuni uşoare, deoarece foarte mulţi sunt scuzaţi de ignoranţă, iar pe alţii îi scuză lipsa de deliberare, mai ales când se jură în mânie.

De aici urmează că este oprit sub păcat greu să pretinzi jurământ de la unul pe care îl ştii (neavând niciun dubiu) că va jura strâmb, afară de atunci când ar interveni o cauză justă ori necesară (*p. e.* în procese, în afaceri de contracte), pentru că dai altuia ocazie de sperjur şi păcatul altuia nu-l putem permite fără motiv de-ajuns.

2. Judecata pretinde ca la facerea jurământului să ne folosim de discreţia şi reverinţa pe care o cere un act religios. Discreţia voieşte ca să nu jurăm decât dintr-un motiv raţional. Prin urmare nu este permis ca pentru toate nimicurile să se facă jurământ, chiar şi când ar fi de lucruri drepte. Dar lipsa discreţiei şi a reverenţei nu este decât păcat uşor, care se reduce aproape numai la luarea în deşert a numelui lui Dumnezeu. Pe cei ce au datina să jure tot mereu, însă pe dreptul, nu-i putem obliga sub păcat greu să se lase de datina aceasta. Dacă însă jură încontinuu şi drept şi nedrept, ei au contras o datină păcătoasă, mortală, şi ne vom sili cu toate puterile să-i dezvăţăm de ea, dar dacă sunt oameni simpli, care de cele mai multe ori nu reflectă la greutatea păcatului acestuia, ne vom feri, după sfatul Sf. Alfonso n. 150, să le spunem expres că păcătuiesc greu.

3. Dreptatea ca cerinţă a jurământului pretinde ca pe Dumnezeu să nu-l aducem de martor că vom face un păcat (în jurământul de promisiune) ori când însuşi actul (nu obiectul) afirmării noastre este un păcat (în jurământul de aserţiune). Ex. Zicând „să mă facă Dumnezeu să nu-mi mai pot vedea nevasta şi copiii, dacă nu te voi ajuta să omori pe Pavel", se comite un jurământ de promisiune, prin care se ia obligaţia de a coopera la un omor, şi avem păcat împotriva dreptăţii jurământului. Tot aşa, când cineva, lăudându-se că el a ucis pe Pavel, ar zice „jur pe Dumnezeu că nu N. N., ci eu am implântat cuţitul în inima ticălosului aceluia de Pavel", avem jurământ de aserţiune, care e păcat împotriva dreptăţii recerute la jurământ.

Când obiectul jurământului de promisiune este un păcat greu, însuşi jurământul este păcat greu în contra virtuţii religiei, pe lângă păcatul greu pe care-l constituie însăşi promisiunea. Prin urmare, când cineva promite cu jurământ că-l va omorî pe altul, face două păcate de moarte, promisiunea omorului şi aducerea de mărturie a lui Dumnezeu pentru lucrul acesta

păcătos. Când păcatul promis cu jurământ are în sine o maliţie dublă, adăugându-i-se şi răutatea jurământului, avem trei păcate. Ex. Crâsnicul Ion promite cu jurământ că va fura sf. potir al bisericii, care acum se află la preot. El comite cu voinţa de a fura, un păcat de furt, cu voinţa de a fura sf. potir, un sacrilej, şi prin aducerea lui Dumnezeu de martor, un jurământ rău.

Când obiectul jurământului de promisiune este un păcat uşor, probabil avem numai păcat uşor.

1. În teorie pare mai probabil că şi atunci este păcat greu, după cum afirmă Sf. Alfonso, Génicot şi alţii, deoarece se pare a fi o nereverinţă gravă folosirea numelui lui Dumnezeu ca întărire pentru un păcat, bine că uşor.

2. Totuşi părerea contrară în practică e solid probabilă, susţinută de Noldin, Lehmkuhl, Busenbaum, Suarez şi alţii şi poate fi urmată cu conştiinţa liniştită, cu atât mai vârtos că cei ce jură că vor comite unele păcate uşoare nu reflectă că îşi iau o obligaţie întărită de mărturia lui Dumnezeu să facă păcatul acela.

La jurământul de aserţiune, defectul dreptăţii nu provine din obiectul rău al jurământului. Deci dintr-o cauză justă se poate aduce Dumnezeu de mărturie şi pentru un obiect rău. Ex. înaintea judecătorului faci jurământ că tu ai furat din banii satului. Şi prin aceasta nu păcătuieşti, numai să fie drept ce spui. Pentru că tu de fapt mărturia lui Dumnezeu o invoci pentru un lucru adevărat (furtul comis), iar nu pentru unul fals.

Lipsa dreptăţii în jurământul de aserţiune reiese din nedreptatea (neonestitatea) afirmării jurate ca atare şi astfel de jurăminte nu sunt păcate de moarte, ci numai păcate uşoare, chiar şi dacă fapta jurată ar fi păcat greu. Dar în cazul când prin jurământ se promovează în mod grav şi eficace păcatul greu jurat, atunci însuşi jurământul este păcat greu.

Dumnezeu de fapt se aduce de martor la un lucru adevărat, iar împrejurarea că adevărul acesta este un rău nu constituie o injurie gravă, ci numai o nereverinţă venială; luându-se însă Dumnezeu de martor pentru a promova în mod grav păcatul mortal, se face un abuz greu cu numele lui. De aici urmează :

1. că cel ce, fălindu-se, jură că s-a certat uşor, că a minţit uşor, că s-a mâniat uşor, că a furat un lucru mic etc., comite două păcate uşoare, unul

pentru fala de păcatul uşor de mai demult şi unul împotriva religiei pentru jurământ;

2. cel ce se fălește şi jură că a înşelat în materie gravă etc., face două păcate, unul greu pentru lauda păcatelor grele, altul uşor pentru jurământ;

3. cel ce jură o calomnie grea ori o detragere grea a numelui altuia comite două păcate de moarte, unul pentru calomnie etc., altul pentru jurământul care promovează în mod eficace calomnia ori detragerea, fiindcă cei ce îl ascultă, auzindu-l jurându-se, mai iute îl cred.

Din toate cele zise, se vede cât de mult trebuie să insiste preoţii ca să stârpească datina jurământului, care în multe părţi s-a înrădăcinat în poporul nostru, aşa încât cu cea mai mare uşurinţă mulţi jură pe nedrept, chiar şi înaintea judecătoriei. Le vor arăta cum cei ce jură tot mereu:

a) îşi pierd cu uşurinţă vaza şi autoritatea între oameni, care vor zice că nici ei înşişi nu simt că ar putea cineva sta pe vorba lor, ci au lipsă de jurământ ca să şi-o întărească;

b) se fac vinovaţi de mânia lui Dumnezeu, care pedepseşte foarte strict pe cei sperjuri;

c) se deosebesc de creştinii adevăraţi, care sunt simpli şi limpezi la vorbă şi cuvântul lor este măsurat vorbelor Domnului: aşa şi aşa; nu şi nu. (Mat. 5, 38).

Cultura creștină, nr. 2-3, 1914

[16]

Oare bună este mărturisirea făcută la preot catolic, însă de rit divers de cel al penitentului?

Au fost unii care au tras la îndoială validitatea ori realitatea mărturisirilor făcute de credincioşii de rit latin la preoţi de ritul oriental şi de credinţă orientală la preoţi latini. Ca motive, aduceau că preoţii latini au jurisdicţie numai peste credincioşi latini, iar cei de rit oriental numai peste credincioşi orientali; că mai mulţi pontifici romani şi diverse concilii ecumenice şi provinciale au oprit cu cea mai mare rigoare schimbările de rit şi aşa ar fi oprită şi mărturisirea la preoţi de rit divers de cel al penitentului. De aici, trăgeau concluzia că, în afară de cazul de moarte, când oricare preot, amăsurat sfintelor canoane, poate dezlega pe oricare credincios de orice rit ar fi el, niciodată altcândva nu este validă, ori cel puţin nu este permisă o astfel de mărturisire. Poate-se susţine părerea aceasta ori nu? Răspundem categoric că nu.

Înainte de toate, însăşi practica universală a credincioşilor din părţile acelea unde se află şi latini şi orientali (când folosiţi însă cuvântul acesta, înţelegem mereu numai pe orientalii uniţi cu Roma) de a se spovedi, cel puţin uneori, unii altora, fără a avea vreo îndoială despre bunătatea spovedaniei, este o dovadă temeinică a aserţiunii noastre. Şi lucrul acesta vine de la melhiţi, armeni, caldei, ruteni, italo-greci şi, bine că mai rar, şi de la noi românii. Ori, este cu neputinţă ca episcopii respectivilor credincioşi să nu ştie lucrul acesta şi, dacă s-ar putea cel puţin dubita despre valoarea acestor mărturisiri, este cu neputinţă să nu-l reaprobe. Dar despre probarea aceasta astăzi nici urmă nu se mai află. Prin urmare mărturisirile acestea se fac cu consimţământul lor şi astfel sunt valide şi licite.

Că apoi cât de prudentă este purcederea aceasta se vede de acolo că într-un lucru atât de greu cum este mărturisirea, este bine să se dea o libertate cât mai mare credincioşilor. De câte ori, dintr-un motiv sau altul, un credincios nu cutează să-şi mărturisească păcatele preotului său, iar preot de acelaşi rit nu are la îndemână, ci numai de alt rit, şi aşa el ar fi

aproape silit să-şi ţină fărădelegile pe suflet până când i s-ar oferi ocazia să întâlnească un alt confesor de ritul său! De câte ori fiind în călătorie, ori petrecând într-un oraş unde nu se află preot latin, ci numai preot catolic oriental, latinii ar trebui să stea nemărturisiţi, dacă le-ar fi interzis să se spovedească la acesta şi viceversa!

De altminteri, Sfântul Scaun niciodată n-a oprit astfel de mărturisiri, ci, dimpotrivă, le-a încuviinţat în mod expres. Aşa mai de curând în bulla *Ea semper* dată în iunie 1907 pentru rutenii emigraţi în Statele Unite din America la cap III art. XXV se spune: „*Fideles rutheni, etiam in locis quibus adest presbyter rutheni ritus, apud sacerdotem latinum ab Ordinario loci approbatum peccata sua confiteri, et beneficium sacramentalis absolutionis valide et licite obtinere possunt*. Credincioşii ruteni, chiar şi în locurile în care se află preot rutean, pot să-şi mărturisească păcatele la preot latin aprobat de Ordinarul locului (adică preot nu numai sfinţit, ci şi cu putere de a mărturisi, preot rânduit cum zicem noi) şi pot primi în mod valid şi licit binefacerea dezlegării sacramentale".

Acelaşi lucru se spune tocmai cu aceleaşi cuvinte într-un alt decret al Propagandei pentru Canada dat în 18 august 1913, unde se mai adaugă: „*E converso fideles latini peccata sua confiteri possunt apud sacerdotem ruthenum etc*. Pe de altă parte, credincioşii latini îşi pot mărturisi păcatele la preot rutean".

De altfel, avem alte două decrete papale mai vechi, care precizează cât se poate de bine chestia aceasta. Unul este din 5 iunie 1626, celălalt din 2 iunie 1835 al S. Congregaţii de Propaganda Fide către arhiepiscopul grec-melhit din Alep. Lăsăm să urmeze partea ce ne interesează: „*Non si è fatta poi mai alcuna distinzione de rito (s'intende nel sacramento della confessione. Nota noastră), giacchè l'amministrazione di tal sacramento non porta seco alcun cambiamento di rito, chè anzi la stessa S. Sede, quante volte si è mosso alcun dubbio su tal particolare: ha dichiarato, che non devesi fare in tal genere alcuna limitazioue. Quindi nel 1626 (5 di Giugno) vietô severamente ad alcuni vescovi latini d'impedire i loro sudditi di confessarsi dai sacerdoti ruteni e viceversa: eccole il decreto „Non debere latinos episcopos prohibere subditis suis, ne confessiones faciant cum sacerdotibus ruthenis unitis ab Ordinariis locorum approbatis: nec econtra episcopos ruthenos unitos subditos suos simili*

prohibitione Ugaré, ne confessarios latinos approbatos ad excipienda peccaia sua adeant. Nam cum rutheni uniti sint vere catholici, ubi ritus diversitas non repugnat, discordias, dissidia inter eos excitantes vel nutrientes, introducere inconveniens et damnosum est. – Şi apoi nu s-a făcut niciodată deosebire de rit (se înţelege relativ la taina pocăinţei. Nota noastră), fiindcă administrarea unui atare sacrament nu aduce cu sine nicio schimbare de rit, ba chiar însuşi Sfântul Scaun de câte ori s-a ridicat vreun dubiu asupra unei particularităţi: a declarat că în lucrul acesta nu are să se facă nicio limitare. De aceea în 1626 (5 iunie) opri cu asprime pe unii episcopi latini de a-şi împiedeca supuşii să se spovedească la preoţi ruteni şi întors: iată-vă decretul „Episcopii latini nu trebuie să-şi oprească supuşii de a-şi face mărturisirile la preoţi ruteni uniţi aprobaţi de Ordinarii locurilor: şi din contră, nici episcopii ruteni uniţi nu trebuie să lege pe supuşii săi cu o asemenea oprelişte, de a nu se duce la confesori latini aprobaţi să li se asculte păcatele. Pentru că, fiind rutenii uniţi cu adevărat catolici, este un lucru ce nu se cade şi dăunător de a introduce neînţelegeri, excitând şi nutrind între ei rupturi, unde nu se împotriveşte deosebirea de rit."

Din decretele acestea reiese limpede :

1) Că taina pocăinţei se poate primi oriunde, în orice ţară de pe pământ, de la oricare preot catolic rânduit, fie el de orice rit. Scaunul Apostolic spune expres că niciodată diversitatea riturilor nu s-a luat în considerare la sacramentul acesta. Prin urmare avem de-a face cu o lege generală a întregii biserici şi a tuturor diecezelor;

2) Episcopii niciunui rit n-au să-şi oprească credincioşii de la astfel de mărturisiri;

3) Episcopii de un rit nu sunt obligaţi să facă convenţii cu episcopi de alt rit ca ei ori aceştia să permită atari spovedanii, ori să dea jurisdicţie specială preoţilor pentru ascultarea lor. De se fac astfel de convenţii (cum s-a făcut între Mitropolitul Vancea şi episcopul transilvan Fogaraşi), se pot face din alte motive, nu pentru că ar fi necesare;

4) Se pot face spovedanii nu numai între orientali şi latini, ci şi între diversele rituri orientale: între ambrozieni, armeni, bulgari, caldei, copţi, greci, italo-greci, latino-slavi, malabari, maroniţi, melhiţi, mozarabi, români şi ruteni, deoarece diversitatea de rit nu se consideră niciodată la taina aceasta;

5) Mărturisirile acestea sunt absolut iertate nu numai în caz de lipsă, nu numai în ceasul morţii, nu numai la Paşti, ci oricând, fiind legea de tot generală şi neadmiţând nicio restrângere nici cu privire la loc, nici cu privire la timp ori la alte împrejurări;

6) Şi clericii simpli, preoţii, de orice rang sau demnitate, episcopii, mitropoliţii, patriarhii, cardinalii, cu atât mai vârtos papii înşişi se pot spovedi la oricare confesor de orice rit, pentru că legea nu deosebeşte între mireni şi clerici, aşadar *ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus*[3];

7) Se pot face mărturisiri de acestea chiar şi când ar fi comodă spovedania şi la preot de rit propriu; chiar şi când ar fi doi preoţi în acelaşi loc, de rit străin unul, de rit propriu altul; chiar şi dacă s-ar trece în dieceză străină. Aici ne vin bine cuvintele următoare din decretul S. C. d. P. F. din 2 un. 1835: „*La S. Sede ha ritenuto sempre la massima, che non si deve vincolare in alcun modo la liberté dei cristiani in un punto cosi delicato, quale è la sacramentale confessione, ed ha voluto sempre che fosse lecito a ciascuno di manifestare le sue colpe a quello tra i sacri miniştri approval, che gli fosse più a grado. Non ha egualmente mai proibito ad un confessore approvato di ascoltare nella propria ehiesa le confessioni di qualunque siasi cattolico, che si présentasse al sacro tribunale. Cosi non è proibito ai cristiani di una diocesí passare in un altra per ivi confessarsi*. – Sfântul Scaun a avut totdeauna de maximă că nu trebuie legată în niciun chip libertatea creştinilor într-un punct atât de delicat, cum este mărturisirea sacramentală, şi a voit totdeauna ca oricui să-i fie iertat să-şi descopere păcatele aceluia dintre preoţii aprobaţi, de care îi convine mai bine. De asemeni niciodată n-a oprit pe vreun confesor aprobat să asculte în biserica proprie mărturisirile oricărui catolic, care s-ar înfăţişa la sacrul tribunal. Aşa nu e oprit creştinilor unei dieceze a trece într-alta spre a se mărturisi aici."

Se iveşte acum întrebarea, că oare jurisdicţia ce o exercită în mărturisirile acestea un confesor de un rit asupra credincioşilor de alt rit, de unde şi-o primeşte el?

a) Ea poate proveni ori de la episcopul propriu al confesorului, care singur are jurisdicţie peste dieceza sa şi astfel el singur o poate da peste ori-

3 (lat.) Unde legea nu distinge, nici noi nu trebuie să distingem. (n.ed.)

care catolic de orice rit, care în mărturisire se supune unui for judecătoresc spiritual din dieceza lui;

b) Ea poate proveni de la episcopul penitentului, care singur are jurisdicţie asupra supuşilor săi;

c) Poate proveni de la papa, care are jurisdicţie peste toate diecezele şi peste toţi credincioşii şi care aprobă mărturisirile acestea. Dintre aceste trei eventualităţi, cea mai probabilă este a doua, că adică episcopul penitentului în mod tacit concede jurisdicţie asupra penitenţilor săi. Aceasta concordă mai bine cu principiile juridice, deoarece papa nu se amestecă în afacerile imediate ale diverselor dieceze, când nu este de lipsă;

d) penitenţii respectivi sunt încredinţaţi episcopilor săi proprii în toate cele ce se referă la viaţa lor sufletească şi astfel aceştia au să se îngrijească de ei şi în lucrurile de mărturisire, iar nu episcopii diecezelor străine şi aşa ei dau jurisdicţie preoţilor străini, ca să le spovedească credincioşii, având învoirea tacită a episcopilor preoţilor respectivi.

De altminterea chestia este numai teoretică; în practică, ştim sigur că oricare confesor aprobat poate asculta, în locul unde este aprobat, pe oricare catolic care i s-ar prezenta să se spovedească.

Notăm că legea aceasta universală a Bisericii nu se referă şi la călugăriţe. Acestea nu pot fi mărturisite decât de confesori aprobaţi anume pentru ele de episcopul lor propriu. În Decr. S. Congr. de Propaganda Fide din 11 dec. 1838 la întrebarea 9 „*Utrum absque speciali consensu Ordinariorum orientalium missionarii latini possint excipere confessiones monialium*. – Oare fără consimţământul special al Ordinarilor orientali misionarii latini pot să asculte mărturisirile călugăriţelor", s-a răspuns : „*Ad 9. Negative, et servetur Const. Gregorii XV. Inscrutabili* – La 9. Negativ, şi să se ţină Constituţia lui Gregorie XV. Inscrutabili". În constituţia aceasta (din 5 februarie 1522) se spune că niciun fel de confesor, fără aprobarea episcopului diecezan, nu poate spovedi pe călugăriţe.

Se naşte acum o altă întrebare destul de importantă şi anume, oare preoţii de rit divers de cel al penitentului pot să-i dezlege de păcatele rezervate de episcopii acestora. La prima privire s-ar părea că da, deoarece credincioşii unui rit, când se spovedesc la confesori de alt rit, s-ar putea considera de (cei numiţi în dreptul canonic şi în teologia morală) peregrini. Iar pe peregrini îi pot dezlega confesorii de cazurile rezervate în diecezele

lor, afară de atunci când vin anume ca să poată scăpa de rezervare, ori cum se zice „*in fraudem reservations*”.

Dar totuşi trebuie să răspundem că nu. Mai întâi, penitenţii aceştia nu sunt numai peregrini, ci şi peregrini de alt rit. Ei vin dintr-o dieceză şi sunt supuşi unui episcop străin, dar ei sunt totodată şi supuşi unei discipline diverse, iar considerând diversul mod de purcedere în afacerile disciplinare la deosebitele rituri, se pare a fi lucru foarte convenient ca preoţii, supuşi şi dedaţi cu o disciplină străină, să nu se amestece într-una dintre cele mai gingaşe chestii disciplinare cum este rezervarea cazurilor.

De altcum avem dovezi pozitive că biserica nu permite lucrul acesta. Şi anume :

1. Decretul din 11 dec. 1838 citat mai sus are la pct. 10: „*Utrum missionarii latini possint absolvere orientales a casibus quos sibi reservavere orientales Ordinarii, absque speciali consensu eorumdem Ordinariorum orientalium*. – Oare misionarii latini pot să dezlege pe orientali de cazurile pe care şi le-au rezervat sieşi Ordinarii orientali, fără de consimţământul special al aceloraşi Ordinari orientali”, răspunde „*Ad 10. Negative*. – La 10 Negativ.”

2. Decretul amintit pentru Canada (18 Aug. 1913) la cap. III. art. 28 zice: „*... Presbyteri vero rutheni absolvere non poterunt fideies latini ritus a censuris et a casibus reservatis in dioecesi latina in qua sacrum ministerium exercent, absque venia Ordinarii latini. Vicissim idem dicatur de presbyteris latinis quoad censuras et reservationes statutas ab Episcopo rutheno*. – ...însă preoţii ruteni nu pot să dezlege fără de permisiunea Ordinarului latin pe credincioşii de ritul latin de cenzurile şi de cazurile rezervate în dieceza latină, în care deprind slujba sacră. Tot aşa să se zică de preoţii latini relativ la cenzurile şi rezervările stabilite de Episcopul rutean.”

3. În renumita Enciclică a lui Leo XIII. *Orientalhim dignitas* 30 nov. 1894, în mod general şi vorbind de toţi orientalii se află la p. VI: „*Presbyteris turn latinis turn orientalibus, neque in suis, neque in alieni ritus ecclesiis, fas est quemquam absolvere a casibus qui suis cuiusque Ordinariis sint reservati, nisi facultate, ab eisdem permissa: qua in re quodvis privilégium, vel speciali mentioné dignum, prorsus revocamus*. – Nu le este iertat nici preoţilor latini, nici celor orientali, nici în bisericile proprii, nici în cele de rit străin, să dezlege pe nimeni de cazurile rezervate

de oricare episcop de-al lor, decât cu îngăduinţă dată de ei: în care lucru revocăm cu totul orice privilegiu şi dacă el ar fi vrednic de o amintire specială".

Dar oare atunci când mărturisim credincioşii de rit divers de al nostru de ce ritual trebuie să ne folosim, de al credincioşilor sau de al nostru? De sine înţeles că de al nostru, de nu cumva ar exista undeva vreo specială oprelişte. Aşa Benedict al XIV., în const. 26 mai 1742 *Etsi pastoralis*, prescrie ca preoţii italo-greci (§. 5 p. V), atunci când dezleagă în caz de lipsă pe latini, „să se folosească de forma dezlegării prescrisă în conciliul general florentin, iar după aceea, dacă ar voi, zică şi rugăciunea aceea deprecativă, pe care singură s-au îndatinat să o zică de formă a unei astfel de dezlegări". De alte ori, totdeauna fiecare preot în formula dezlegării se va folosi de limba liturgică proprie a sa, de ritualul său etc. În chestia aceasta încă avem o decizie romană şi anume a S. Congr. a Sf. Oficiu 6 sept. 1865: „*Sacerdotes confessarios orientales in excipiendis sacramentalibus confessionibus fidelium latini ritus uti debere forma et linqua proprii adprobati ritus, nisi aliter ab Apostolica Sede indultum vel decretum fuerit.* – Preoţii mărturisitori orientali, în ascultarea mărturisirilor sacramentale ale credincioşilor de ritul latin, trebuie să se folosească de forma şi limba ritului său propriu aprobat, de nu cumva s-ar fi permis s-au decretat altmintrelea din partea Scaunului Apostolic".

Cultura creştină, nr. 4, 1914

La Roma, mai 1925

[17]
Ernst Haeckel

Teoria evoluţiei speciilor de vreo patruzeci de ani încoace ocupă mereu minţile învăţaţilor apuseni. Adusă până la ultima ei limită: originea omului, a încercat să răstoarne doctrina tradiţională despre formarea primilor oameni, ajungând să construiască o serie întreagă de închipuite figuri atavice, care ar fi părinţii prea desconsideraţi ai neamului omenesc.

Întunerecul milioanelor presupuse de ani care s-ar fi perindat înainte de ivirea primului *homo sapiens* au fost foarte prielnice acestei teorii, lipsa de multe ori totală a dovezilor paleologice, cataclismele care au zguduit în diverse perioade pământul, puţinătatea şi nesiguranţa cercetărilor geologice de azi, toate erau folosite împotriva reacţionarilor care mai aveau slăbiciunea să mai creadă. Însă nici Darwin, nici tovarăşii lui n-au avut curajul să falsifice pe de-a-ntregul materialul deja existent al actualelor scrutări ştiinţifice, deşi au uzuat ignoranţa ultimelor rezultate în favorul teoriei lor.

Lucrul acesta a rămas să-l facă un alt om mai norocos şi acesta este vestitul Ernst Haeckel, căruia îi sărbătoresc a 80[-a] aniversare a naşterii sale (16 februarie). Ajuns la un renume cândva invidiabil prin teoriile sale biologice, copiind pe Darwin unde era lipsă, întregindu-l unde i se părea prea lax în judecată, el se poate făli că ne-a dezvelit acel căutat arbore genealogic omenesc, după care săpau învăţaţii prin Neanderthal şi Krapina. Păcat însă că fosilele înşirate de Haeckel încă nu le-a văzut nimeni în lume şi paginile din cartea noastră de moştenire rămase albe după Darwin, învăţatul de la Jena le-a umplut numai cu productele fantaziei sale, şi aşa noi ne-am trezit că ne cunoaştem părinţii, moşii şi strămoşii botezaţi pe limbajul greco-latin al evoluţioniştilor cu nume strălucite, care poartă în frunte armele familiilor nobilitare de *Homo palinander*, *Homo primigenius recens*, alalus *Pithecanthropus*, *Homo stupidus*, *Homo sapiens*, *Homo sapiens fossilis*, *Homo sapiens recens* ş. a.

Lui Ernst Haeckel i se cântă astăzi de unii osana, pentru că el ar fi fost „unul dintre cei dintâi oameni, care au străbătut cu spiritul lor unitatea

vieţii tuturor vieţuitoarelor", care descoperind genialul „principiu biogenetic introdus astăzi în toate ramurile cugetării omeneşti", „n-a fost omul să rămână la drumul jumătate: a tras toate consecinţele logice ale acestui principiu", care ajungând însă pe teren dogmatic „nu pot fi astăzi (sublimarea nu-i a noastră!) numite astfel, decât visări de caracter transcendental", pe care „el nu putea şi nu trebuia (nici aici nu subliniem noi) să le facă". — Aşa o foaie românească!

Amăsurat principiului biogenetic stabilit de Haeckel, dezvoltarea embrională a individului uman recapitulează prescurtând fazele dezvoltării speciei umane (filogenia ei) şi ar fi cel mai palpabil argument că omul îşi trage originea din moime (*pithecanthropus*, m. antropomorfe, catarine cu coadă), lemuride, marsupiale şi aşa, suindu-ne mereu, din clasele mamiferelor primitive, apoi ale amfibiilor, peştilor, viermilor până la ipoteticele monere, având să ne cinstim părinţii aceştia iraţionali în cel puţin 30 de generaţii. Or, baza (Cf. Dott. A. Brass, Dott. A. Gemelli, *Le falsificazioni di E. Haeckel*, Firenze, 1912, p. 52 şi următ.) pe care se zideşte acest pompos castel aerian al legii biogenetice este aproape ridicolă, deoarece din simplul motiv că individul uman în diversele stadii de evoluţie intrauterină prezintă unele asemănări pur externe cu unele specii de animale vii, s-a dedus concluzia că omul se trage de la animalele acelea. Dacă pare a semăna cu un peşte, urmează, că strămoşii lui au fost peşti ş.a.m.d. Dar oare care este dovada asertului acestuia? Haeckel nu ne-o dă, ci – o presupune. De altă parte, ultimele rezultate ale embriologiei dovedesc limpede că „majoritatea stadiilor dezvoltării individuale prin care trec astăzi diversele specii de animale, de comun nu concordă cu gradele ipotetice ale evoluţiei filogenetice" (*Ibidem*). Şi apoi, cum înţelepţeşte observă eruditul italian Gemelli, în evoluţia individuală noi trebuie să considerăm totdeauna trei factori cauzali : 1) dezvoltarea embrională prin procesele de fecundare şi de creştere celulară, 2) acţiunea ereditară, 3) influenţa externă asupra dezvoltării celulare. Dar Haeckel se cugetă la factorii 1) şi 3), iar al doilea îl omite, dispreţuind toate ultimele rezultate ale ştiinţei, pentru că nu convin cu teoriile sale.

Şi în afară de aceea, bine că la unele embrioane de animale (cetacee) s-au aflat asemănări surprinzătoare cu animale de aceeaşi (!) specie din epoca diluvială ori terţiară, totuşi la om până azi fenomenul acesta nu

obvine (Wasmann, *La biologia moderna*, Firenze, 1906), ci asemănările pe car le întâlnim aici sunt atât de vagi şi de nedesluşite, încât Haeckel a trebuit spre a le evidenţia să recurgă la unele apucături cu adevărat neoneste, şi anume a început să falsifice tabelele figurative ale deosebitelor embrioane. El avea lipsă să arate că omul se derivă din moima macaco, şi ce face? Din desenul embrionului macaco dat de Selenka şterge 15 vertebre şi pune alte 15 la embrionul omenesc figurat de His şi află că acestea seamănă foarte mult. Era necesar să reconstruiască arborele genealogic omenesc, îi lipseau însă specii de animale care să-i servească de inel între unele embrioane primitive şi între altele superioare. Haeckel pune pe Adolf Giltsch să i le deseneze cum îi trebuiau, le aşază apoi între celelalte, scrie sub tabela figurativă că sunt fotografii şi catena genealogică succede pe deplin. Apoi ca fotografiile (*sic!*) să fie şi mai reale, la embrioane de moime pune capete omeneşti şi argumentul nu poate fi mai solid, îl verifică doar şi copiii...

Dar acest mare învăţat, „căruia îi aduc omagii" şi unele gazete româneşti, nu s-a oprit aici. În *Istoria creaţiunii naturale* (pag. 242 din 1868), ca să arate identitatea ovulară canină cu cea de moimă şi cu cea omenească, foloseşte unul şi acelaşi desen de trei ori şi odată îi zice că e de câine, a doua oră că este de moimă şi a treia oară că este de om. De sine înţeles că nu putea decât să semene foarte mult un *cliché* cu sine însuşi, fie şi tipărit de trei ori. Şi acum să nu uităm că desenele fotografice (*sic!*) ale lui Haeckel sunt acelea care se folosesc de modele prin muzee, prin hărţi zoologice şi prin cinematografe. Ne putem închipui, prin urmare, ce operă de distrugere a pricinuit în mii de suflete acest falsificator al ştiinţei, care a avut în diverse rânduri tristul curaj să afirme, bine că mai târziu şi-a retras vorbele, că descendenţa speciei, aşa cum ne-o prezintă teoria evoluţiei, nu este o simplă ipoteză, ci un fapt istoric.

Haeckel, aplicându-şi teoriile naturaliste la concepte transcendentale, a devenit adevăratul fondator al monismului. În scrierile sale, combate cu înverşunare demagogică creştinismul şi din cele mai scumpe taine cărora se închină azi omenimea face obiect de batjocură. Valoarea lui ştiinţifică însă este atât de redusă, încât în H. azi nici chiar unii dintre prietenii lui nu mai văd decât un lucru vrednic de cinste, bătrâneţile. Gemelli, a cărui autoritate în chestiile acestea nu o trage nimeni la îndoială, zice din vorbă în vorbă:

„sărmanul H. este licvidat definitiv şi monismul său nu poate aspira să se bucure de credit înaintea învăţaţilor care fug de falsificări".

W. Wundt adaugă : „Cu H. s-ar crede că am fost reconduşi la epoca în care logica încă nu era descoperită şi în care ştiinţa pozitivă era copilă încă". Paulsen încheie (vorbind despre cartea lui H. *Enigmele universului*): „Eu am citit cu cea mai mare ruşine cartea aceasta şi eu am roşit cugetându-mă la ce grad de înjosire a căzut nivelul filozofic în poporul nostru. Este o ruşine că o astfel de carte poate să fie tipărită, cumpărată şi citită de poporul german" (*Gegen Monismus und Katholizismus*).

Pe omul acesta îl sărbătoreşte astăzi presa fără credinţă şi fără Dumnezeu, pe omul acesta, care n-are nimic înrudit nici barăm cu onestitatea naturală a fiinţelor omeneşti şi care el singur este poate unica dovadă a descendenţei noastre din monere, – pentru omul acesta s-au aflat şi slove româneşti de mărire.

Cultura creştină, nr. 4, 1914

[18]

Mărturisirea de Paşti se poate face la oricare confesor

În nr. 3 din 1 marţi a. c. al revistei *Cuvântul Adevărului* tratându-se la rubrica pastorală despre mărturisirea de Paşti, se afirmă „că cine în decursul postului mare s-a mărturisit la alt preot, nu la preotul propriu, a făcut un lucru bun, dar încă nu a împlinit porunca bisericii, care obligă sub păcat".

Dar dacă cineva, şi după ce i s-ar fi spus lucrul acesta, „totuşi rămâne pe lângă hotărârea lui de a se mărturisi la alt preot, să fie făcut atent că spre acest scop are lipsă de permisiunea preotului propriu". Oare se poate susţine teoria aceasta ori nu? Răspundem că nu. Prin urmare, oricare credincios din orice parohie se poate mărturisi de Paşti, împlinind astfel porunca bis., oricărui confesor, oriunde ar fi el, şi pentru spovedania lui nu are lipsă de permisiunea preotului său propriu.

Ce e drept în conciliul al IV-lea din Lateran (1215) la cap 21. „*De annua confessione*" se zice: „Tot credinciosul de ambele sexe, după ce va fi ajuns la anii priceperii, să-şi mărturisească cu credinţă singur toate păcatele sale cel puţin odată în an la preotul propriu etc." Dar din acest decret, în care se porunceşte expres credincioşilor ca în fiecare an măcar odată să se mărturisească preotului lor propriu, nu reiese:

1. că mărturisirea aceasta să fie la Paşti făcută,

2. nici că, dacă unii se mărturisesc la Paşti de bunăvoie, ar fi obligaţi să se mărturisească preotului propriu, ci pot să se spovedească atunci oricui, însă odată în an, oricând ar fi aceea, să meargă şi la preotul lor.

Cu timpul însă, s-a introdus datina de a împlini porunca aceasta bisericească în postul Paştilor şi pe vremea conciliului din Lateran, dacă vreun credincios s-ar fi mărturisit numai de Paşti, este evident că o astfel de spovedanie trebuia să o facă la preotul său propriu. Preot propriu se consideră atât parohul, cât şi episcopul diecezan, cât şi papa sau oricare alt preot delegat de aceştia. Însă porunca aceasta a sf. Sinod Lateran a ţinut foarte puţin încât priveşte partea ei a doua, adică de a se face spovedania anuală la preotul propriu, aşa încât, pe timpul conciliului tridentin, care a

reînnoit obligaţia mărturisirii anuale, era datină universală în biserică ca mărturisirea anuală să se facă, chiar şi dacă s-ar fi îndeplinit în timpul pascal, la oricare preot prevăzut cu jurisdicţie de a asculta mărturisiri, oriunde s-ar fi aflat el. De la Conciliul Tridentin încoace, toţi autorii mari de morală susţin că mărturisirea de Paşti în mod valid şi licit se poate săvârşi în forma aceasta.

Fiind chestia aceasta foarte importantă, fiindcă de la rezolvarea ei atârnă bunătatea ori răutatea multor mărturisiri de Paşti, cred că este bun şi potrivit lucru să înşir atât mărturiile celor mai de frunte autori de morală, cât si eventualele decizii canonice care normează şi explică limpede toată chestiunea.

1. Renumitul moralist belgian Ios. Aertnys[4], despre a cărui teologie morală susţine Lehmkuhl că este „*opus omnino dilucide et moderate compositum, dignum, quod cum magna laude commemoretur*[5]", vorbind despre mărturisirea anuală şi amintind dispoziţiile conciliilor din Lateran şi Trident, zice: – „Fiindcă din timpul acela (de la conciliul tridentin încoace) numai episcopii dau voie să se asculte mărturisirile, urmează de sine că credincioşii se pot mărturisi oricărui preot aprobat de episcop".

2. Bucceroni S.I.[6], profesor de teologia morală la universitatea Gregoriană din Roma, explicând a 3-a şi a 4-a poruncă bisericească, îşi pune expres întrebarea. – „Oare mărturisirea anuală ce nu se face la parohul sau la altul cu permisiunea parohului, este de ajuns spre a satisface poruncii bisericii relativ la mărturisirea anuală, de făcut înaintea preotului propriu?" Şi răspunde: „Da. Motivul este pentru că acei care se mărturisesc unui preot care are jurisdicţie şi este aprobat deja i se spovedesc cu permisiunea păstorului lor propriu, adică sau a pontificelui suprem sau a episcopului, care l-au delegat să asculte mărturisirile tuturor care merg la el".

3. În cazurile de conştiinţă propuse de cardinalul De Lugo, de P. Beniamin Elbel, de P. Ioan Petru Gury şi de alţii, care au fost rezolvate tot de P. Bucceroni, se află următoarele: – „... când un episcop oarecare şi mai târziu sinodul midenean i-a oprit [pe cei ce merg într-alt loc la spovedit, pe cei

4 Josef Aertnys, 1828–1915, preot catolic olandez (n. Eindhoven) (n. ed.)

5 (lat.) o lucrare compusă în întregime cu luciditate și cumpătare, demnă de a fi amintită cu mari laude (n.ed.)

6 Januarius Bucceroni (1841–1918), teolog moralist catolic italian. Abrevierea S.I. din continuarea numelui său se referă la *Societatis Jesu* (Ordinul Iezuit). (n.ed.)

numiţi în morală şi drept: peregrini] să se mărturisească de Paşti [altuia] afară de parohului lor propriu, sau cu permisiunea acestuia, S. C. C. [Sacra Congregaţiune a Conciliului] la 5 aprilie 1584 a hotărât că decretele aceluia n-au nici într-un chip să fie observate".

4. În aceeaşi carte la p. 164, vol. II. aflăm propus următorul caz de conştiinţă: „Leonard, preot aprobat în dieceză, dezleagă pe mulţi penitenţi, chiar şi în timpul pascal, peste voia parohilor. Ba încă continuă să o facă aceasta şi după ce a interzis episcopul, ca nu cumva să se spovedească de Paşti credincioşii cuiva afară de parohie fără permisiunea parohului". Cazul acesta îl dezleagă zicând că au fost bune mărturisirile acestea de Paşti, „deoarece, amăsurat interpretării comune, preotul propriu, căruia trebuie să se mărturisească credincioşii odată în an, este oricare preot aprobat" şi prin urmare oricărui preot rânduit, adică având aprobare şi jurisdicţie în dieceză, cum sunt la noi toţi preoţii diecezani, pot să i se mărturisească credincioşii şi la Paşti, chiar şi fără voia parohilor, care nu pot aduce dispoziţii canonice, ba chiar şi fără voia episcopilor, care în lucrul acesta, amăsurat Decl. S. C. C. 5 aprilie 1584 şi a C. Superna a lui Clemente X. § 4. 5, nu pot abroga datina aceasta universală a bisericii. – Şi să nu uităm că P. Bucceroni este unul dintre cei mai apreciaţi scriitori de morală, ale cărui păreri sunt foarte mult respectate în Curia Romană şi despre care cu atâta laudă scrie Lehmkuhl în „catalogul scriitorilor de teologie practică": „*erudite, succincte, acute res practicas tractat*".

5. În notele teologiei morale dedicate lui Piu al IX-lea de învăţatul italian Scavini, avem relativ la mărturisirea de Paşti următoarele: „Cel ce nu se mărturiseşte parohului său satisface preceptului mărturisirii anuale. Este sigur: trei papi au definit chestia aceasta: 1. Alexandru IV. în veacul XIII. în contra lui Vilhelm a S. Amore din Paris; 2. Ioan XXII. în veacul XIV. în contra lui Ioan Poliacus de asemeni din Paris; 3. Clemente VIII. în veacul XVI. în bulla *Significatum* împotriva unor parohi din dieceza Atrebatenă în Belgia. Din care motiv în mod comun se învaţă că în capul *Omnis* sub numirea de proprii sacerdotis se înţelege, da, parohul, dar fără eschiderea episcopilor şi a preoţilor, care sunt confesori aprobaţi de către ordinari; de atare este datina de pretutindeni. Preot propriu, zice Angelicul, nu este numai cel parohial, ci şi episcopul sau papa..., de unde, cel ce s-a mărturisit episcopului său ori cuiva care ţine locul lui (cum sunt în mărturisire toţi cei

ce au delegare de la el de a spovedi. Nota noastră), s-a spovedit preotului său propriu. Ba mai mult. S. C. a episcopilor în 1554 a declarat că, dacă episcopul ar porunci ca nu cumva să asculte cineva mărturisiri fără permisiunea parohului, decretul acela să nu aibă nicio valoare".

6. Lehmkuhl în opul său cu adevărat monumental *Teologia moralis*, ed. XI. la p. 839 n. 1451 din volumul I. accentuează expres, vorbind despre mărturisirea de Paşti, că deoarece episcopul dă (cum de fapt obţine şi la noi) preoţilor săi jurisdicţie peste întreagă dieceza, fiecare se poate mărturisi de Paşti la oricine şi poate astfel împlini porunca bisericească la oricare preot s-ar spovedi. Apoi adaugă: „De aceea parohul care ar voi să-şi oblige parohienii să i se mărturisească lui ar greşi şi ar păcătui greu, fiindcă ar da anză cu un zel şi râvnă indiscretă la mărturisiri sacrilege" .

7. Génicot, fost erudit profesor de morală la Universitatea din Lovaniu[7], susţine ca absolut sigur acelaşi lucru în opera sa ajunsă la a 7-a ediţie curând după moartea lui şi editată de urmaşul său în catedră I. Salsmans, spune expres: „Nu e important că la ce preot se face mărturisirea aceasta anuală, numai să se bucure de jurisdicţie".

8. Noldin, profesor de morală la Universitatea din Innsbruck, zice despre mărturisirea poruncită de Biserică: „Se poate face oricărui preot aprobat, nici nu se mai recere, ca să fie la parohul ori în biserica parohială".

9. Aceeaşi învăţătură o susţine şi s. Alfonso, care în cartea a VI-a la tractatul despre sacramentul mărturisirii, cap II, n. 564 are următoarele: „Prin urmare credincioşii se pot mărturisi liber fiecărui confesor aprobat. Astfel în mod comun învaţă Pittoniu, Mazzotta şi Bonacina cu Suarez, Coninck, Valentia cu părere comună; tot aceasta pe lung o dovedeşte Benedict XIV. Şi aceasta [să se mărturisească liber oricui] chiar şi în timpul pascal şi împotriva voii parohului, cum zic Mazzotta şi Papa Benedict. Anume ceea ce se spune în cap. *Omnis, etc. de poenit. et rem.*, că credincioşii trebuie să se mărturisească odată în an preotului propriu, este de a se înţelege (cum zice Glossa, Fagnanus şi Cabasutius) fiecărui preot aprobat de către ordinar".

10. Benedict XIV explică pe larg cine este acel preot propriu, căruia o să i se spovedească credincioşii: „Nimeni nu poate să nege, fără de a-şi pierde credinţa, că şi pontificele suprem în biserica întreagă şi episcopul în dieceza

7 Leuven (flam.), Louvain (fr.) (n.ed.)

încredinţată lui este preotul propriu, care poate să asculte mărturisirile credincioşilor şi să delege altuia facultatea de a le asculta". Iar în *Instit.* XVIII, spune anume: „*apparet, inquam, confessionis praecepto satisfacere qui peccata sua cuilibet probato sacerdoţi confiteatur* – se vede, zic, că cel ce îşi mărturiseşte păcatele oricărui preot aprobat satisface preceptului mărturisirii".

Din toate argumentele aduse până aici, cred, că se vede limpede că este datină universală în Biserică spovedirea la oricare preot care are jurisdicţie oriunde ar fi el, chiar şi dacă nu este el parohul penitentului. De altminteri, cât de înrădăcinată este datina aceasta şi la noi o putem spune toţi cei care ascultăm mărturisiri pe la oraşele şi orăşelele noastre, unde vin la mărturisit de Paşti credincioşi din satele din jur şi uneori şi de mai departe şi e datină comună de a le asculta mărturisirile şi nimeni nu-i obligă să se mai spovedească încă odată la parohul lor propriu, ori să ceară învoirea acestuia. Episcopii noştri ştiu lucrul acesta şi până azi niciunul nu l-a reprobat.

11. Dar nici nu trebuie să recurgem la astfel de argumente. Înainte de toate, canoanele ritului nostru oriental nu conţin fraza aceea expresă, că mărturisirea de Paşti să se facă la preotul propriu. În pravilă nu aflăm urmă de ea. Singur ce aflăm aici este că duhovnicul, ca să poată asculta spovedanii, trebuie să aibă încuviinţare de la episcop, să fie rânduit din partea episcopului, să aibă dalterie, cum să zicea în unele locuri, adică, precum explică canoniştii şi dogmaticii, să aibă jurisdicţie. Se poate vedea lucrul acesta atât în ediţia de Bucureşti a *Pravilei*, cât şi în *Dreptul oriental* al d-lui M. Theodorian. Pe vremuri, vestita *Teologie dogmatică şi moralicească* a teologilor de la Blaj, ieşită de sub tipar cu binecuvântarea episcopului Ioan Bobb la 1801, vorbeşte despre aceste dalterii şi despre aceea că preotul să fie „obicinuit", rânduit, înţelegând şi explicând cuvântul acesta, că să aibă jurisdicţie.

Ce priveşte dreptul canonic particular al Bisericii noastre unite, el încă nu impune obligaţia acesta. În canonul 6 al „săborului mare" din 1725 se află: „Peste aceste peste tóte, pe la sfintele Pasci totu omulu mai mare de 7 ani, se se ispoveduiasca sî se se cuminece, iara vara carele nu va face poránc'a aceast'a, daca i se va templá unuia că acelui-a morte, preutulu nice se-lu provodesca, nice se-lu ingrópe in cintirimu etc."; canon 9. „Care omu nu se va ispovedui pana la pasci, adecă in Septeman'a mare, sî nu se va

pricestui, acelui-a nice cumu se nu i se diiá (sic!) pasc'a"; canon 11. „Preoţii inca se fie datori pe la septeman'a Mare a se ispovedui in tot anulu etc."

În sinodul din 14 sept. 1700 la canon 15 se aduc pedepse peste cei ce nu se spovedesc. În canonul 37 din sinodul arhidiecezan 1869 se zice ca preotul să insiste ca credincioşii să se mărturisească în cele patru posturi, dar mai ales la sf. Paşti. Însă nici într-unul din canoanele acestea nu se pretinde ca mărturisirea de Paşti să se facă la parohul propriu.

Conciliul provincial I. tratează în două locuri despre sf. mărturisire şi anume la titlul V. „Despre SS. Sacramente", cap V. „Despre Sacramentul Penitinţei" şi la titlul II. „Despre Biserică", cap IX. „Despre parohi, administratori şi cooperatori sau capelani".

În locul prim (pag. 82-85) aminteşte

a) că ministrul acestui sacrament este preotul hirotonit şi cu drept de mărturisire, dat de superiorul legiuit;

b) că „subiectul acestui sacrament sunt credincioşii căzuţi mai cu seamă în păcate de moarte după s. botez, care sunt datori a se mărturisi cel puţin odată în an, anume la s. Paşti etc.";

c) „parohii se fac atenţi a pregăti pe credincioşii săi la mărturisire în postul mare şi a-i asculta în s. Biserică".

În locul al doilea (pag. 51-52) conc. prov. I. are următoarele: „...parohii au drept ordinar... a asculta mărturisirile credincioşilor săi în sfântul tribunal al penitinţei şi a le administra acestora echisiv sacramentul s. Euharistii pe timpul paştilor etc." Cum reiese din citatele acestea, nici conc. prov. nu induce obligaţia de a se mărturisi la parohul propriu de Paşti, ci sileşte numai să se mărturisească „odată în an [nu porunceşte cui] anume la s. Paşti". Ce este drept în citatul de sub c) s-ar putea ivi un mic dubiu, deoarece dacă parohilor li se impune să-şi mărturisească credincioşii în postul mare în biserică, s-ar părea că şi credincioşilor prin aceasta li se comanda că atunci să se spovedească la parohul lor. Răspundem că nu urmează. Fiindcă din obligaţia ce o are unul faţă de altul nu totdeauna se poate deduce că şi acest altul ar fi obligat faţă de cel dintâi. Aşa de pildă, parohul este obligat să asculte mărturisirile credincioşilor săi oricând peste an, dar de aici nimeni în lume nu trage urmarea că aşadar credincioşii oricând peste an au să se mărturisească numai la el; ci legea aceasta se rezolvă în următoarea ş[i] a[nume] parohul este obligat să-şi mărturisească

credincioşii săi, dacă vin la el să se mărturisească; iar în cazul nostru: parohul trebuie să-şi asculte de Paşti credincioşii, dacă aceştia vin la el.

De altminteri, textul conc. prov. în locul acesta direct vorbeşte despre altceva şi anume despre locul, unde să se întâmple mărturisirile şi numai cu un incis accidental aminteşte şi datorinţa aceasta a parohilor. Şi apoi, afară de aceea este sigur că cei mai mulţi parohi şi de Paşti se spovedesc la parohul lor, prin urmare cu drept cuvânt a făcut atenţi conc. prov. pe parohi, să nu lipsească a asculta în mărturisiri la Paşti pe credincioşi, când lucrul acesta pentru aglomerarea penitenţilor este foarte greu.

Mentalitatea conc. prov. reiese şi mai limpede din citatul de la pag. 51, unde se proclamă dreptul ordinar ce-l au parohii de a mărturisi şi unde apoi se adaugă exprés că au dreptul „eschisiv" („*tempore paschali exclusive s. Eucharistia e Sacramentum conferendi*") de a administra credincioşilor săi s. Euharistie pe timpul Paştilor. Este evident că aici conc. prov. face o deosebire între administrarea tainei mărturisirii şi între administrarea s. Cuminecături la Paşti. Pentru aceasta accentuează că trebuie să o dea în mod excluziv numai parohul (lucru care, de sine înţeles, ca oricare lege bisericească, admite abrogarea prin datină contrară şi e normat după interpretările probabile ale teologilor) pentru mărturisire nu. Ori, dacă ar fi voit conc. prov. să impună şi obligaţia mărturisirii de Paşti la preotul propriu, mai întâi ar fi trebuit să o spună, apoi, vorbind în mod general, să nu excludă în mod special din şirul celorlalte taine numai cuminecarea de Paşti, iar mărturisirea de Paşti nu.

Afară de aceea, o lege ca şi aceasta, de natură odioasă, Biserica totdeauna o aduce şi o impune atât de neted şi de limpede, încât să nu se poată ivi, considerând-o în substanţă, niciun dubiu raţional despre existenţa ei, deoarece altcumva s-ar expune primejdiei de a nu fi observată.

În cazul cel mai rău (ceea ce însă noi absolut nu admitem), legea aceasta ar fi o lege dubioasă, prin urmare în practică nu se poate urgita. Ba chiar şi dacă legea obiectiv ar exista de fapt, totuşi între împrejurările de faţă, fiindcă argumentele ce le aducem noi, oricui trebuie să-i fie cel puţin probabilă cu probabilitate de drept, iar în cazul unei astfel de probabilităţi însăşi biserica, chiar şi dacă jurisdicţia i-ar lipi unui confesor, o suplineşte ea, n-ar avea niciun rost urgitarea împlinirii legii respective. *Lex dubia non obligat*, ştie toată lumea.

Ca să fie însă lucrul acesta şi mai evident, trebuie să cercetăm cum s-a pronunţat Roma în chestia de faţă. Ei bine, Roma e de părerea noastră. (Vezi şi mai sus.)

a) în decretele s. Congregaţiuni *de Propaganda Fide* (2 iunie 1835 şi 30 aprilie 1862), după ce se spune, că S. Scaun nu permite să se lege nici într-un chip libertatea creştinilor în alegerea unuia ori altuia confesor aprobat, adaugă: „Apoi bine că spre a împlini porunca pascală, fiecare creştin trebuie să primească cuminecătura în parohia sa proprie, totuşi nu are niciun obligământ să se mărturisească, nici chiar cu o astfel de ocazie, parohului propriu". Continuă apoi să arate cum în taina pocăinţei nu s-a făcut niciodată deosebire între rit latin şi oriental.

b) în decretul aceleiaşi S. Congr. din 17 sept. 1792 (C. G.) se spune expres: „*Tolerari non posse obligationem impositam parochianis sese sacramentaliter confitendi proprio parocho aut alii presbytero, de eius tamen licenţia, tempore paschali*. – Nu se poate suferi obligământul impus parohienilor să se mărturisească în timpul pascal parohului propriu sau altui preot, însă cu permisiunea aceluia". Prin urmare, din toate cele zise până aici, rezultă că orice credincios se poate spovedi de Paşti oricărui confesor catolic, oriunde are acesta jurisdicţie şi de orice rit ar fi şi astfel în mod valid şi licit împlineşte porunca bisericească relativ la lucrul acesta.

Se înţelege de sine că preotul la care vine un credincios necunoscut îl va întreba dacă este catolic sau unit, dacă este căsătorit înaintea bisericii sau nu (concubin) etc. şi va purcede cum ar trebui să purceadă (ex. cu concubinii) parohul propriu al penitentului. În chipul acesta se evită, întru cât se poate, primejdia vreunei mărturisiri rele. (A se vedea notele de subsol ale articolului.)

Cultura creştină, nr. 6, 1914

[19]
Contardo Ferrini (1859-1902)

Veacul al XX-lea a văzut şi această minune a graţiei dumnezeieşti: un profesor de universitate de o rară erudiţie, şi care a făcut epocă prin scrierile sale juridice, ajunge, între împrejurări cu totul neprielnice spiritului creştinesc, să se avânte la cel mai sublim grad al perfecţiunii evanghelice.

Contardo Ferrini, renumitul profesor de istoria dreptului penal şi de exegeza izvoarelor dreptului roman la Universitatea din Pavia, este acest om extraordinar, despre care scria Mommsen: „Veacul al 20-lea, pentru studiile juridice, va fi veacul lui Ferrini".

Deja în etate de 21 ani susţinând, la şcoala care l-a avut mai târziu profesor, teza de doctorat: *Cu ce contribuie la istoria dreptului criminal studiul poeziei lui Homer şi a lui Hesiod*, Ferrini şi-a fost deschis o cale sigură printre cei mai de frunte savanţi ai lumii. Apreciat cu un vădit entuziasm de Pernice, Dernburg, Mommsen şi Voigt, care i-a dedicat lui şi opera sa celebră *Histoire du droit romain* (Cfr. *Échos d'Orient*, Nro. 104, 1914 p. 79-83 – S. Salaville), el în viaţa sa întreagă n-a făcut decât ştiinţă şi n-a avut decât un sentiment în suflet: dragostea lui Dumnezeu.

Scrierile sale numeroase, care an de an aduceau o nouă contribuţie la adevărata concepţie a dreptului romano-bizantin, au uimit lumea învăţaţilor cu precizia lor documentară, cu profunzimea gloselor şi mai ales cu exactitatea cea mai scrupuloasă în fixarea textelor autentice şi a interpretării lor. Publică parafraza greacă a *Instituţiunilor*, *Istoria izvoarelor dreptului roman*, *Izvoarele instituţiunilor lui Iustinian*, *Digeste*, *Dreptul penal roman*, *Manualul Pandectelor* şi completează *Basilicele*, traduse de el pe latină după un palimpseste grec din secolul al X-lea, aflat de Mercati în biblioteca ambroziană. Ferrini, deşi simţea în sine o atragere deosebită pentru studiile juridice, totuşi nu aici a fost el mai presus decât contemporanii săi. A fost viaţa sa îngerească, pietatea lui nevinovată, curăţenia de crin a sufletului său, care 1-a ridicat atât de sus, încât Pius al X-lea voieşte să-l aşeze sfânt canonizat pe altare. Pe catedră era tot foc şi cu ochiul său

ager, cu inima sa dreaptă, judecând corect în negurile primelor începuturi ale evului de mijloc, el ştia să-şi facă atât de atrăgătoare cursurile, încât studenţii atârnau uitându-şi de sine de buzele lui. Înainte de a intra la ore, intra în biserică şi la picioarele altarului, cerea ajutorul înţelepciunii veşnice şi numai astfel pregătit cuteza să urce catedra.

Locuia în Milano şi în fiecare săptămână călătorea la Pavia la curs, în tren însă cu capul plecat, cu fruntea adâncită într-o extază dumnezeiască, în mâini cu rozariul Fecioarei Maria, tot drumul îl petrecea rugându-se. Deja din 1890 laicul acesta se împărtăşea cu trupul Domnului în fiecare zi. Iubea atât de mult castitatea sfântă, încât nicicând n-a voit să audă de căsătorie, pe care o considera totuşi ca un lucru sfânt şi dumnezeiesc, dovadă paginile sale de splendidă apologie a tainei acesteia mari. Sufletul său şi l-a revărsat în faimoasele sale „Scrieri religioase” – *Scritti religiosi*.

Sunt petale dulce mirositoare dintr-o roză căzută din paradis. Contardo Ferrini este, credem noi, el însuşi o apologie întreagă a bisericii catolice. Nicio altă biserică n-a produs astfel de oameni, nicio credinţă n-a îndumnezeit vreodată astfel de spirite. Ferrini este însă totodată un bard puternic împotriva celor care încă mai cred că ştiinţa şi credinţa nu pot intra în acelaşi suflet şi este totodată un sprijin sigur pentru cei care susţin şi astăzi, cu prorocul, că „începutul înţelepciunii – frica Domnului”.

Cultura creştină, nr. 11, 1914

[20]
La începutul vacanțelor

S-a terminat un nou an de şcoală şi noi putem înregistra cu bucurie că s-a terminat cu bine. Un vădit progres ne îndreptăţeşte la bucuria aceasta. Cei mai mulţi dintre elevii şcolilor noastre, vorbim în special de institutele de învăţământ ale Blajului, care se împrăştie veseli pe la casele părinţilor, se duc mângâiaţi şi îndestulaţi că şi-au împlinit datoriile cu conştiinciozitate. Profesorii rămân cu senzaţia curată a unei slujbe îndeplinite cu scrupulozitatea ce o poate inspira omului conştiinţa importanţei carierei sale.

Mulţi dintre elevii care părăsesc acum băncile liceului le părăsesc pentru totdeauna. Unii o iau spre seminar, alţii spre universitate şi, dintre cei mai mici, unii – foarte puţini – spre cariere industriale. Cu toate că an de an prin foile noastre se atrage atenţia părinţilor să nu voiască cu de-a sila să facă domni din copiii lor, cheltuind cu unii bani şi vreme în zadar, ci să-i aplice la meserii, totuşi numărul celor ce ascultă sfatul acesta este deosebit de limitat, spre paguba lor şi a neamului nostru.

1. Dintre elevii care aspiră la viaţa de seminar încă ar fi bine să se scarteze unii. Părinţii ar trebui să judece bine şi să se răzgândească apoi încă odată înainte de ce ar îndemna pe copiii lor să intre la teologie. Intenţia lor trebuie să fie curată, vocaţia fiilor să fie cel puţin foarte probabilă.

Lipsa de mijloace pentru a putea continua cursurile la universitate nu este încă un semn al vocaţiei preoţeşti. Desigur Dumnezeu se poate folosi şi de împrejurarea aceasta ca să atragă în sânul clerului pe unii care altminteri nu ar fi intrat. Dar, cum ascunsele judecăţi ale Domnului nouă ne sunt necunoscute, noi chibzuind cu lumina minţii sănătoase, sprijiniţi în aceasta şi de spiritul tradiţional al bisericii, trebuie să nutrim cea mai sceptică îndoială despre astfel de vocaţii, atunci mai ales când ele par a deveni aproape o regulă generală de conduită a celor care aspiră la primirea în albul clerului tânăr.

Este greu, ce e drept, a decide cu siguranţă vocaţia cutărui absolvent de liceu; ba, cum stau lucrurile la noi astăzi, este în multe cazuri aproape cu

neputinţă. La noi încă nu s-a introdus îndeajuns spiritul acela de intimitate între elevi şi profesori, mai ales profesori de religie. Aceştia ar fi cei dintâi chemaţi să se pronunţe asupra vocaţiei postulanţilor la teologie. În diecezele latine totdeauna se întreabă şi părerea lor. În diecezele noastre însă, pe cât ştim, lucrul acesta nu se practică şi e un rău acesta, pentru că deşi cateheţii gimnaziilor noastre nu întreţin cu elevii familiaritatea aceea intimă ce o întâlnim în Apus, totuşi îi cunosc cât de cât, parte de la ora de religie, parte de la biserică, parte de la reuniunea mariană etc.

Când apoi vocaţia cutărui candidat la teologie are împotriva sa argumente solide deduse din purtarea lui din trecut, atunci, oricât de bune ar fi notele ce le prezintă tânărul nostru şi oricât de săraci ar fi părinţii lui şi oricum l-ar recomanda cineva, elevul acesta nu trebuie admis în seminar. În caz contrar noi vom încerca deziluzii, care puteau să nu aibă loc.

Din contră, când despre vocaţia unuia se are o siguranţă morală, atunci acesta trebuie preferat tuturor celor care au o vocaţie dubioasă, bine că au note mai bune. Acesta ni se pare cel mai limpede şi mai echitabil lucru, pentru că primirea în seminar şi în special primirea în beneficiu nu este un premiu al atestatului de maturitate.

2. Părinţii fac bine sfătuind pe copii la îmbrăţişarea uneia ori alteia dintre cariere, fie şi cea bisericească, nu fac însă bine când, împotriva înclinării şi a voinţei rezonabile a băieţilor, îi silesc să intre într-un stat de viaţă ce nu le convine. În chipul acesta îşi nenorocesc copiii şi de multe ori ei înşişi plâng la bătrâneţe.

Ar fi în special de dorit ca să fie mai mulţi tineri sfătuiţi să continue la silvicultură, medicină şi montanistică. Procentul mic ce-l dăm românii în ramii aceştia să ne îndemne cu atât mai vârtos, că nu obvin motive care să nu ne permită să o facem, ci tocmai dimpotrivă.

3. Ordinariatul din Lugoj publică un concurs pentru absolvenţii de liceu care ar voi să îmbrăţişeze viaţa monastică la Prislop. Noi bineînţeles nu putem decât să sprijinim cu tot sufletul concursul acesta şi am dori să fie cât de mulţi tineri care să dorească cu gând bun atractivele curate ale rasei călugăreşti. Viitorii baziliţi sunt chemaţi să lecuiască bolile poporului nostru, să propovăduiască cu vorbe de foc Evanghelia învierii noastre; de la ei aşteptăm pe dreptul aurora unei zile noi şi chiar din motivul acesta noi credem că în scurt timp va fi o mândrie adevărată să fii bazilit de ritul român unit. Nu

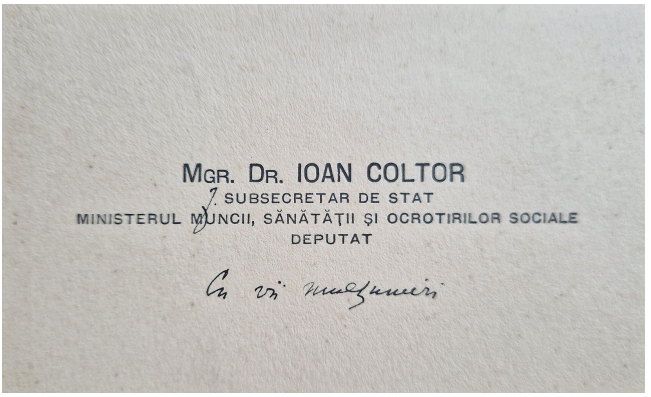
credem însă că ne înşelăm când, cu toată umilinţa, atragem atenţia cercurilor lugojene ca în scrutarea adevăratei vocaţii să se purceadă cu toată rigoarea. Baziliţii sunt meniţi la lucruri mari în biserica noastră; oamenii mici însă sunt neapţi de ele. Mai bine să nu fie niciun călugăr decât călugări care intră în mănăstire fără intenţia curată de a deveni cu adevărat sfinţi. Sf. Alfonso, când venea un nou postulant la mănăstire, prima întrebare ce i-o punea era: ai venit, frate dragă, să te faci sfânt între noi; dacă da, să fii binevenit, dacă nu, poţi să faci calea întoarsă. Ani de-a rândul a rămas numai cu doi-trei tovarăşi, mai bucuros decât să primească fraţi care nu i se păreau mânaţi de Domnul. În câteva zeci de ani însă, numărul călugărilor alfonzieni ajunge la mai multe mii, toţi unul si unul. De altcum adevărata vocaţie se va proba în noviciat, după regulile atât de prudente ale sf. Vasile.

4. Voim tot cu ocazia aceasta să relevăm un lucru care merită o deosebită luare-aminte: grija elevilor pe timpul vacanţelor de vară. Băieţii noştri se reîntorc în sânul familiilor, unde ar trebui să găsească cel mai potrivit teren de educaţie. Durere însă, foarte de multe ori nu este aşa! Mulţi părinţi, împinşi de o prea sentimentală dragoste pentru odraslele lor, le suportă toate scăderile, le dau o libertate atât de mare, încât băieţii, lăsaţi aproape numai de capul lor, pierd şi mult-puţinul spirit de disciplină ce şi l-au însuşit în zece luni de şcoală.

Sărmanii, sunt tocmai ca florile crescute mai întâi sub paza cuminte a unui grădinar, care nu se sfia să le rupă frunzuţele, ce începeau să se usuce, să le lege de un beţigaş incomod, ca să se dezvolte mai bine, să nu se îndoaie, şi care au ajuns apoi pe o mână căreia i-e frică să se atingă de ele, nu cumva să le strice. Greşeala aceasta a părinţilor sunt chemaţi să o îndrepte în primul rând preoţii noştri. Elevii care se întorc vara acasă încă sunt o parte din turma lor, de mieluşeii aceştia păstorul cel bun încă poartă de grijă. Un preot harnic se va interesa de ei, îi va lăuda, dacă au adus note bune, îi va încuraja, dacă sunt mai slăbuţi în studii şi va şti să exercite o influenţă binefăcătoare asupra întreg felului de gândire al lor şi al părinţilor lor. Se va cugeta să le dea o carte bună de citit, să-i lipească de biserică, de mărturisirea şi cuminecarea deasă şi astfel să îndrume recreaţiile de care au lipsă forţele lor trupeşti în plină evoluţie, de aşa încât puterile sufletului lor să nu scadă.

În chipul acesta elevii noştri, după o vacanţă de două luni, se vor întoarce între zidurile liceului dacă nu mai buni, cel puţin nu mai răi decât atunci când le-au părăsit.

Cultura creștină, nr. 12, 1914

MGR. DR. IOAN COLTOR
SUBSECRETAR DE STAT
MINISTERUL MUNCII, SĂNĂTĂŢII ŞI OCROTIRILOR SOCIALE
DEPUTAT

Cartea de vizită a subsecretarului de stat și deputatului dr. Ioan Coltor

[21]
Pius al X-lea

S-a stins ca şi o candelă pe altar, ca şi o stea ce apune, după ce şi-a sfârşit lumina. A fost om şi el Piu al X-lea şi a trebuit să-şi plătească şi el tributul său pământului. Până era în viaţă, a încercat cu tărie şi cu o credinţă neînfrântă să-şi împlinească slujba de apostol, de cap al apostolilor şi moartea l-a întâlnit tocmai când lumea avea mai mare lipsă de povăţuitor. Cât de nepătrunse sunt căile Domnului şi cât de ascunse gândurile lui!

Urcând tronul papilor, după ce trecuse prin toate treptele ierarhice şi după ce cunoştea de aproape, din propria sa intuiţie, neajunsurile care mai mult urgitau o sanare în sufletul omului modern, Piu al X-lea s-a silit să scoată în relief în tot decursul pontificatului său latura supranaturală a bisericii. Sărmanul papă, aflase omenimea faţă în faţă, încinsă „într-o luptă atât de sălbatică – sunt cuvintele primei sale enciclice –, încât părea aproape o luptă a tuturor în contra tuturor" şi a avut cruda durere să o vadă izbucnind într-un război grozav de exterminare cumplită. Dumnezeu pare a fi voit să aşeze în mâinile lui cârma bisericii, anume ca să o întărească mai bine în faţa uraganului ce o ameninţa. Conştient de chemarea aceasta, el a făcut tot ce i-a stat în puteri ca să asculte de şoaptele Spiritului ce-l ducea mereu înainte.

Considerată din latura aceasta, epoca domniei lui Piu al X-lea ne apare într-un scântei de lumină puternică, orbitoare, dar şi surprinzătoare şi interesantă. Omul acesta nespus de modest, pontificele acesta, care n-a voit să ştie de maiestatea poziţiei pe care o ocupa, care, după cum mărturiseşte în testamentul său, voia să moară sărac, cum a trăit şi cum s-a născut, a putut totuşi să sape brazde foarte adânci în pământul bisericii lui Hristos, a fost în stare să înceapă cu o energie de fier un drum nou de regenerare totală a spiritului ce însufleţea pe mulţi când îşi începuse el anii pontificatului.

Splendida sa enciclică *Exhortatio ad clerum*, în care ni se dezveleşte inima unui mare ascet, sufletul străbătut de o adiere de duioasă melancolie

a unui sfânt neîndestulat cu lupta ce o purtau ambasadorii lui Dumnezeu cu răul din lume, este o părticică sinceră din Piu al X-lea, oglindind fidel întreagă figura a acestui papă.

Piu al X-lea a fost înainte de toate un preot, un mare şi adevărat preot după inima Domnului. Însufleţit de bogăţiile lăuntrice ale creştinismului înţeles cum îl înţeleg sfinţii şi încercând să introducă printre palpitaţiile nervoase ale omenirii de azi simţămintele care animau conştiinţa lui curată de curăţenia unui înger a lui Dumnezeu, în tot timpul cât a guvernat naia [aici cu sensul de nava, corabia, *n. ed.*] bisericii s-a silit să reediteze formulele cuminţi, dar uitate ale Evangheliei puse în practică. Mulţi nu au fost în stare să-l urmeze în atmosfera aceasta rărită, oxigenată şi, clasându-i sforţările de tendinţe obscurantiste, medievale şi reacţionare, au vrut să vadă în stăpânul Vaticanului un preot simplu, curat la suflet, bun să conducă o mănăstire de călugăriţe cuvioase pe căile nevinovăţiei, neapt însă în fruntea bisericii universale. În Piu al X-lea vedeau un om blând şi cucernic, un om sfânt, dar nu un papă, un urmaş al lui Leo al XIII-lea.

Dumnezeu însă nu a judecat cum oamenii judecă şi năzuinţelor eroice ale lui Piu al X-lea, de a le reîntocmi toate întru Hristos, le-a dat un deplin şi strălucit succes; aşa încât activitatea bisericească a sa constituie una dintre cele mai glorioase pagini de aur ale catolicismului. Nu isteţimea diplomatică, nu fineţea politică, nu penetraţia sterilă au făcut din el un papă căruia să nu-i piară aducerea aminte; ci puritatea principiilor, ci spiritualizarea curentelor înglodate în materialism şi în special încercarea reformării sufletului omenesc şi aflarea norocoasă a remediilor care, uzuate cu credinţă, duc infailibil la nobilitarea popoarelor; acestea găsesc pentru stinsul pontifice un loc în şirul celor mai mari urmaşi ai smeritului pescar din Galileea.

Pe terenul ştiinţelor teologice, sub Piu al X-lea biserica a luat un nou şi îmbucurător avânt. În urma unor enciclice ale lui Leo al XIII-lea relativ la studiul filozofiei în seminare, a început, ce e drept, o eră nouă în şcolile catolice. Neoscolasticismul sprijinit cu atâta îndârjire de marele papă, promovat de cardinalii Iosif Pecci, Zigliara şi Satolli a fost ajuns să aibă o deosebită influenţă pe catedrele bisericeşti. Însă curentul anteleonian totuşi nu a putut să fie cu totul casat, aşa încât, atunci când Piu al X-lea lua în mâini cârma bisericii, se putea observa în unele părţi o tendinţă total opusă spiri-

tului tradiţional al învăţământului teologic. Modernismul, acest cumul de erezii al veacului al XIX-lea, îşi avea harnici propovăduitori chiar şi în sânul clerului şi amenința să sugrume ici-colo puritatea doctrinelor evanghelice. Piu al X-lea însă n-a fost omul care să se lase înfricat de atât de mult-trâmbiţatele argumente ale ultrapozitivismului ştiinţific. El, preotul simplu şi modest al cutărui orăşel obscur din Italia, a fost acel papă care a dat poate cea mai ştiinţifică enciclică ce a văzut cândva lumina zilei. La ivirea vestitei *Pascendi dominici gregis* s-au cutremurat şirurile moderniştilor şi, pe faţă la început, mai pe ascuns după aceea, aruncau săgeţi otrăvitoare împotriva „retrogradului pontifice"; nu l-au putut intimida însă. El, când era vorba de integritatea învăţăturilor creştineşti, nu cunoştea ce este teama. Şi a dat tot atunci vestitul *Syllabus* şi apoi, prescriind jurământul antimodernist, a înăduşit în faşă toate încercările de reînviere ale acestui sistem.

Tot Piu al X-lea începe opera colosală a codificării dreptului canonic. Un lucru ca acesta la care nici nu cutezau să se cugete mulţi dintre cei mai eruditi profesori de drept. Aduce în Roma şi creează cardinali pe cei mai iscusiţi canonişti din acea vreme şi-i pune la lucru. Şi Cavagnis şi Génnari şi Oaspari şi De Lai, la îndemnul neobositului bătrân din Vatican, scrutează prin arhive, comentează şi rânduiesc cu o diligenţă de albină miile de paragrafe; doi cad pe brazdă, alţii le ocupă locul şi munca uriaşă înaintează sub ochii papii. N-a avut însă nici el norocul să o vadă isprăvită.

Revederea bibliei Vulgate este, de nu mai momentuoasă, cel puţin deopotrivă de însemnată ca şi codificarea dreptului. Ultimele rezultate ale descoperirilor biblico-arheologice, ultimele studieri de noi codici pretindeau o nouă corectură a textului aprobat de conciliul tridentin şi Piu al X-lea îşi află oameni şi găseşte mijloace ca să pună prima piatră şi pentru acest monument. Peste nouăzeci de volume se tipăresc. Opera costă milioane. Dar papa ştie că este vorba de cuvântul lui Dumnezeu şi nu se retrage. Zideşte în Roma institutul biblic, cu singura menire să crească bărbaţi îndemânateci la tainele cărţilor sfinte, binecuvântă opera aceasta cu totul modernă, o aşază în mâinile iezuiţilor, iar revederea în ale benedictinilor şi cu sufletul liniştit poate să mărturisească că de pe timpul sfântului Ieronim până acum pe terenul acesta nu s-a lucrat atât de mult şi atât de bine.

Reîntocmirea orelor canonice tot în Piu al X-lea îşi află cumintele povăţuitor. Readusă psaltirea la izvoarele curate ale celor mai vechi tradiţii;

reîntocmită după tipicul reorganizat pe o bază patristică; costând osteneală multă, perseverenţă neînfrântă şi multă cheltuială, e pusă într-o formă foarte potrivită şi foarte atrăgătoare în mâinile clerului. Şi de doi ani sfârşit şi lucrul acesta, a avut darul să mângâie ultimele zile ale lui Piu al X-lea.

Abia urcase catedra lui Petru şi se cugetă la unificarea cântărilor bisericeşti. Trecut prin multe peripeţii, aproape catastrofale unele, cantul gregorian îşi pierduse nuanţa dulce, senină a misticismului primelor veacuri. Corurile catedralelor şi stranele cântăreţilor de la sate răsunau de fel de fel de melodii, care foarte des semănau mai mult cu diferitele arii ajunse la modă într-un loc sau într-altul decât cu simplitatea nemeşteşugită a cântecelor vechi creştineşti. Piu al X-lea dă celebrul *Motu proprio*, îşi face din renumitul compozitor Perosi conducător al capelei Sixtina, opreşte teatralismul din biserică, începe ediţia tipică vaticană din *graduale*, *missale* şi *antifonarium*, însărcinează congregaţia solesmiană cu studierea manuscriselor vechi de cant liturgic latin şi ajunge să vadă şi opera aceasta în mare parte alcătuită.

Nu greşim deloc dacă pe Piu al X-lea îl numim un papă al reformelor. Chiar şi în curia romană el a reînnoit atâtea lucruri, încât niciunul dintre înaintaşii săi din veacul al XVI-lea încoace. Dă o organizaţie aproape nouă congregaţiunilor romane prin bulla *Sapienti consiliu*. Schimbă puterea jurisdicţională de la *Propaganda Fide* relativ la Anglia, Irlanda, Scoţia, Canada, Terranuova, Statele Unite Americane şi îi modifică administraţia; înfiinţează congregaţia nouă *De sacramentis* şi face să funcţioneze, după mulţi ani de încetare, vestita *Sacra rota*.

El vedea bine că fără o corectă împărţire de lucru nu putea să nu fie întârziată funcţionarea acestor tribunale supreme ale bisericii. Înmulţeşte funcţionarii, stabileşte, în alt chip de cum au fost, orele de birou şi organizează altminteri slujba de prosecretar pe lângă foşti minutante.

În ordurile călugăreşti sprijină înaintarea ştiinţei şi a pietăţii. Face de se edifică în Roma, aproape de casele matre mănăstireşti, facultăţi superioare internaţionale de teologie şi filozofie. Lui Leo al XIII-lea i-a fost succes să ajute în forma aceasta ordul sfântului Benedict cu institutul Anselmian; Piu al X-lea dă viaţă la Angelicul dominicanilor, la Antonianut franciscanilor şi la noul institut al ordului serviţilor, toate trei foculare de adevărată ştiinţă, unde se adună cei mai aleşi tineri din întreagă lumea.

Centralizează seminarele în Italia, le prescrie până în cele mai mici amănunte extensia cursurilor, dă o nouă directivă seminarelor de prunci şi norme pentru educarea religiozităţii; încuviinţează intrarea în vigoare a unor noi regulamente mai aspre şi mai ducătoare la scop. Pentru învigorarea disciplinei porunceşte deschiderea totală şi fără speranţă de reprimire a alumnilor daţi afară din oricare institut de creştere, opreşte colaborarea la ziare şi citirea lor o limitează la anumite mici concesii în favoarea revistelor curat bisericeşti. Nu tolerează nici într-un chip propunerea teoriilor nesigure şi cu o grijă de părinte desenează manualele care voieşte să se folosească de text în toate diecezele.

Aproape întreagă activitatea lui Piu al X-lea s-a desfăşurat pe terenul consolidării interne a bisericii. El înţelegea foarte bine că biserica nu va putea fi nicicând atât de mult biruitoare ca şi atunci când, însufleţită de adevărata ei menire de primenire a sufletelor, se va năzui să aprindă în inimi focul acela sacru pe care Hristos a venit să-l aprindă. Şi papa ştia că aceasta nu este cu putinţă fără de o reînnoire viguroasă, care să purceadă din sucul intern de viaţă aşezat de Spiritul sfânt în sfintele slujbe dumnezeieşti, în Sfintele Sacramente şi mai ales în Sfânta Euharistie.

Lumea avea lipsă de o reînviere spirituală, iar germenul acestei învieri este aşezat în altare, este păstrat în inima lui Isus vie în sfintele sfintelor. De aceea Piu al X-lea s-a dedicat cu toată puterea de care dispunea, cu toată autoritatea de păstor suprem, cu toată inima lui mare de părinte al tuturor fiilor bisericii şi de vicar a lui Hristos, ca să readucă turma Domnului la nutremântul înviorător al trupului Fiului lui Dumnezeu, la pâinea noastră cea de toate zilele. Sforţările sale pe drumul acesta au fost atât de mari, zelul dezvelit atât de arzător şi succesul atât de neaşteptat de mare, încât istoria contemporană nu s-a sfiit să numească pe Piu al X-lea pontificele Euharistiei. Piu al IX-lea este papa Inmaculatei, Leo al XIII-lea este Leo înţeleptul, Piu al X-lea pontificele Euharistiei.

În urma bullei *Sacra Tridentina Sinodus* se iveşte pe orizontul bisericii un interes tot mai mare faţă de Sfânta Cuminecătură. Statistici exacte care înainte cu zece ani abia înregistrau câteva împărtăşiri la an, astăzi ne dau cifre nu însutite, ci înmiite. Papa înmulţeşte concesiunile indulgenţelor, care niciodată n-au fost atât de bogate ca şi acum, pentru frecventatorii zilnici ai mesei euharistice. Şi curentul acesta nu s-a lăţit numai în Apus, ci şi în

Răsărit. Aşa de pildă, până când acum zece ani în Blaj erau rari, foarte rari, cuminecările în afară de timpul pascal şi de la Crăciun, în 1913 am ajuns să numărăm mai multe mii de împărtăşiri.

Până la Piu al X-lea, copiii nu erau admişi decât foarte târziu la Cina cea de Taină, când de multe ori minţile lor crude erau deja atinse de paralizia viciilor care premergeau acţiunii graţiei sfinţitoare. El însă prescrie admiterea pruncilor la Sfintele Taine îndată ce au ajuns la uzul raţiunii şi îndată ce sunt instruiţi după priceperea lor de ajuns. Cu măsura aceasta voia să dea hrană sufletească copiilor, care să poată împiedeca decuvreme apropierea răului şi a corupţiei. „Lăsaţi pruncii să vină la mine", a fost zis Mântuitorul; „lăsaţi pruncii să meargă la Domnul", a răspuns Piu al X-lea şi glasul lui a găsit răsunet în tot pământul.

Ca nu cumva diversitatea riturilor să împiedece frecvenţa împărtăşirii, pontificele Euharistiei delătură cu un nou decret vechile oprelişti de primire a trupului lui Hristos după un rit străin. Ca nu cumva morbul şi neputinţele fizice să oprească apropierea deasă a bolnavilor de Sf. Cuminecătură, stabileşte reguli noi şi uşoare în favoarea acestora. Ei au mai multă lipsă de mângâiere şi aceasta numai din chivot poate să vină.

Sub pontificatul său, congresele euharistice mondiale iau o nouă înflorire. La Veneţia, la Roma, la Metz, la Londra, la Mont-Real, la Viena, la Malta şi la Lourdes legatul papii înalţă, an de an, splendoarea cultului Dumnezeului celui ascuns sub formele pâinii. Numărul preoţilor adoratori aproape atinge cifra de 150.000 (o sută cincizeci de mii), se sporesc buletinele euharistice şi conferinţele sociale despre domnia tainică a lui Hristos din preasfântul tabernacul.

Ca popoarele însă să poată scoate mai multă apă vie din izvoarele Răscumpărătorului, Piu al X-lea începe o muncă de apostol pe terenul catehetici. Deschide larg porţile Vaticanului şi începe el însuşi să catehizeze. Papa ajunge catehet. Sprijină apoi conferinţele internaţionale de cateheză şi cu o tărie de fier leagă de sufletul clerului catehizarea tinerimii.

Bulla sa *Acerbo nimis* a fost strigătul de alarmă pentru începerea războiului dat de cuvântul lui Dumnezeu. Şi rezultatele acestei noi lupte deja încep să încolţească. Deviza lui Piu al X-lea a fost *Instaurare omnia in Christo*. Aceasta a fost ţinta vieţii sale, scopul pontificatului său. Şi Piu al X-lea şi-a împlinit chemarea. În marile jubilee pe care a avut fericirea să le

serbeze, în jubileul strălucit de 50 de ani de la definirea dogmei nepătatei Fecioare (1904), în cel cincvantenar al arătărilor de la Lourdes, cu ocazia jubileului de 15 veacuri: a lui Hrisostom şi de 16 veacuri a lui Constantin cel Mare, Piu al X-lea a adresat mereu cerculare, enciclice şi bulle îndemnătoare la o nouă reîntărire a creştinismului. Cuvintele sale erau de o actualitate evidentă, azi vedem limpede, durere însă, mulţi nu le-au dat ascultare şi urmările acestui dispreţ faţă de cuvintele urmaşului lui Petru le ispăşim acum...

Consolidarea internă a bisericii nu putea să nu provoace nemulţumiri externe. Şi astfel, deşi Piu al X-lea a avut multe mângâieri sufleteşti pe urma activităţii sale, a avut totuşi şi multe amărăciuni. Ruperea legăturilor cu Franţa, zvârcolirile ferreriane din Spania, persecuţia bisericii în Portugalia par a fi dovedit că Piu al X-lea a fost trimis de Domnul mai mult să grijească de politica lui Dumnezeu decât de aceea a oamenilor. Deşi i-a succes să încheie concordatul cu Serbia, deşi a nimicit fără şovăire vetoul din conclav, deşi i-a reuşit să îndrepte privirile statelor spre soarta tristă a indienilor şi a negrilor şi să deştepte unele noi simpatii în Balcani, totuşi nu putem zice că în el să fi fost prevederea aceea fină, tactul acela diplomatic şi ochiul acela sigur de politician al lui Leo al XIII-lea. Nici secretariatul de stat a lui Mery del Val n-a fost atât de isteaţă ca şi aceea a lui Rampolla.

Chiar şi printre noi, românii, s-au deşteptat sentimente care nu existau sub Leo al XIII-lea şi care foarte probabil au încetat cu Benedict al XV-lea, elevul lui Leo şi al lui Rampolla, care însă sub Piu al X-lea au ajuns să se furişeze în multe suflete, gata altădată să-şi verse şi sângele pentru ţara din Vatican. Sentimentele acestea regretabile însă s-au ştiut în parte potoli într-un splendid miting de la Bălgrad, unde 25.000 de români au voit să ţină cu îndârjire la tăria unor peceţi, dar şi cu îndrăzneală la îndreptăţirea unor drepturi garantate. Şi s-au potolit mai mult, când a început să se întrezărească atât bună-credinţa lui Piu, cât şi speranţa întemeiată a unor corecturi care aveau să urmeze. Şi minţile prea fierbinţi s-au calmat încetul cu încetul la moartea evlaviosului bătrân...

De fapt, în creierul nostru nu putea să intre cum acel papă care a îndrăznit să spună liber că ţine mult la neamul românesc, că nu este zi lăsată de Dumnezeu în care să nu se roage cu tot sufletul pentru iubiţii lui români la picioarele altarului, care, însufleţit de alipirea noastră, a cutezat

să repete vorbele lui Inocentiu al III-lea, veacuri de-a rândul nespuse de nimeni în Apus, „că voi sunteţi de două ori romani", care a aşezat biserica românească în fruntea tuturor bisericilor răsăritene şi, ca să-i întărească rândurile, a poruncit să se înmulţească numărul tinerilor români din *Propaganda*; noi nu puteam înţelege cum Piu al X-lea, care în tot chipul a voit să ferească de înrăutăţire pe emigraţii noştri din America şi care, în sfârşit, cel dintâi dintre papi creează în Roma existenţa unei biserici româneşti şi postul unui reprezentant al credincioşilor noştri şi care tresaltă de bucurie, când i se spune înfiriparea noilor aşezăminte culturale române de la Gherla şi voieşte şi el să le împodobească decorul cu mozaicuri papale; noi nu puteam pricepe cum să poată omul acesta, numit chiar şi de duşmanii lui sfânt, nevinovat şi drept, să voiască să ne facă nouă strâmbătate. De aceea şirurile care s-au scris în presa noastră la moartea lui au fost rânduri de pace, cuvinte demne de un neam care pricepe ce este adevărul, vorbe vrednice de un popor care a început să cuprindă spiritul lui Piu al X-lea.

Piu al X-lea a dispărut. În criptele din San Pietro îşi doarme acest mare papă somnul dreptţilor. Sufletul său s-a aşezat în sânul lui Dumnezeu. Noi care i-am fost supuşi credincioşi, care am văzut în el pe cel ce ţinea locul lui Hristos pe pământ, dorim să privească de dincolo de mormânt la această mică părticică din turma lui Petru, să o ajute, să o întărească şi să o mângâie cu rugăciunile sale pe lângă atotputernicul stăpân al popoarelor. Azi mai ales, când valurile întunericului ne strigă din toate părţile, când vârtejul ce cuprinde lumea pare a nu voi să lase nici luntriţa bisericii noastre neatinsă, el să ne fie ocrotitor şi scut; azi, când ne cunoaşte pe deplin, să ne sprijine la Domnul şi aşa să îndrume paşii celui ce i-a păşit în loc pe scaunul Romei, încât să învingă în mijlocul nostru interesele lui Dumnezeu.

Cultura creştină, nr. 13 – 14, 1914

[22]
Concepția creștină a războiului

Războiul este o stare de luptă fizică între două sau mai multe state. Se numeşte stare de luptă, pentru ca să se deosebească de ciocnirea simplă armată. Este o stare de luptă fizică, nu numai luptă morală cu argumente şi dovezi de logică diplomatică. Războiul trebuie să fie între state diverse. Lupta internă între cetăţenii aceluiaşi stat, deşi se numeşte în înţeles mai larg război (civil), totuşi mai corect ia numele de revoluţie. Războiul este sau ofensiv sau defensiv, după cum un stat atacă sau se apără.

Războiul este drept sau nedrept, după cum purcede dintr-o cauză justă şi în mod just ori dintr-una nejustă şi în mod nejust. Biserica în toate timpurile a admis războiul drept, condamnând cu toată asprimea pe cei care poartă războaie nedrepte. De altminteri, rezonarea sănătoasă a minţii ne dovedeşte, mai pe sus de orice îndoială, legitimitatea unui război drept.

Este sigur anume că, având fiecare individ dreptul la apărarea personală, cu atât mai vârtos trebuie să aibă dreptul acesta o societate întreagă, acest agregat de indivizi. Însă apărarea aceasta uneori nu este posibilă decât prin război drept. Aşadar războiul drept este iertat.

Avem aici un silogism în toată regula, cu maioră, cu minoră şi concluzie. Maiora: societatea are dreptul la apărarea sa, este evidentă şi nu o neagă nimeni, fiindcă altminteri ar fi cu neputinţă existenţa diverselor state. Minora: apărarea proprie nu este posibilă uneori decât prin război. Starea în care se află omenimea decăzută prin păcat, face ca patimile să întunece de multe ori judecata limpede a minţii şi să confunde limitele care ţărmuresc dreptul de nedrept. Şi astfel vedem că în întreagă evoluţia omenimii se găsesc fapte care nu sunt conform obiectivităţii drepturilor reale, se găsesc nenumărate exemple de încălcări fățișe de drepturi străine, care des s-au manifestat prin atacuri cu arma. Un neam voieşte să surpe temeliile trăiniciei altui neam; un stat atentează la existenţa ori la întregimea altuia. Iar mijlocul cel mai comun al acestor fărădelegi sociale este războiul. Dacă acum s-ar da cazul când un stat ar ataca pe un altul cu arma şi ar rămânea

surd la toate protestele legitime ale acestuia, este evident că nu ar mai exista niciun alt mijloc de uzat împotriva lui, decât apărarea tot cu arma: *vim vi repellere licet*. În cazul acesta am avea război şi încă război drept.

Ar putea obiecta cineva: nedreptăţile ce ar voi să le comită un stat se pot împiedeca prin hotărârile unui for suprem de arbitraj internaţional, de la care să nu se dea nicio apelată şi de care, prin învoiri reciproce, s-ar obliga să asculte toate statele. E drept că un astfel de arbitraj recunoscut de toţi ar fi cea mai sigură garantă pentru stabilirea cât mai durabilă a păcii, însă oare cine ne asigură că toate statele se vor supune deciziilor acestui for? În special când ar fi vorba de un stat puternic, care ar crede că drepturile sale au fost atinse, ne putem noi face iluzia că el ar asculta şi ar îndeplini hotărârile arbitrajului internaţional? Desigur că nu!

S-ar putea reflecta că celelalte state l-ar sili să se supună. Dar oare cu ce l-ar putea sili cu altceva decât cu arma? Şi atunci am avea război. Prin urmare, în ultimă analiză, războiul este un lucru aşa-zicând necesar în starea noastră de astăzi. Necesitatea războiului o aduce păcatul şi răutatea oamenilor.

Se poate, ce e drept, spera că creştinismul, civilizaţia şi cultura infiltrându-se tot mai mult în sânul popoarelor, vom ajunge la un timp când războaiele vor fi foarte rare ori când vor înceta aproape cu totul. Mijloacele de reprimare care se vor folosi atunci vor fi stânjenirea comerţului şi a industriei statului nedrept, blocarea exportului şi a importului, oprirea pentru el a imunităţilor internaţionale, ruperea firelor diplomatice şi altele. Mijloacele acestea vor duce în multe cazuri la scop şi războaiele se vor rări, însă nu e nimeni să nu vadă că statul respectiv – mai ales dacă ar fi un stat vânjos – şi-ar putea forma armată şi ar putea începe să silească prin forţă statele străine ca să-i acorde din nou drepturile luate – şi în cazul acesta este evident iarăşi că ordinea nu se va putea susţine decât prin război.

Din motivele aceste biserica admite războiul, însă, pentru ca să-i mărginească frecvenţa, îl îngrădeşte cu astfel de postulate care, dacă ar fi urmate pretutindeni, numărul războaielor s-ar micşora şi s-ar toci în multe privinţe brutalitatea de astăzi a unor războaie. Sub respectul acesta a şi început să se simtă o oarecare înrâurire în vremurile mai noi. Azi de comun nu se ucid prizonierii, cum se întâmpla mai de mult, azi armele înveninate sunt excluse, azi bolnavii duşmanului se împărtăşesc de griji medicale, oraşele

paşnice sunt scutite de jafurile hoardelor de soldaţi vagabonzi, pogromul sângeros al veacurilor de incultură este oprit, azi părinţii pot să corespondeze şi să trimită ajutoare băneşti copiilor ajunşi în închisori inamice ş.a.m.d. Toate acestea sunt lucruri la care nici nu visau vechii noştri înaintaşi, care însă nici acum nu sunt observate şi păzite cu sfinţenie totdeauna şi în tot locul.

Unele dintre condiţiile esenţiale pe care le pretinde creştinismul în purtarea războaielor sunt următoarele:

Războiul drept trebuie să fie declarat de autoritatea supremă legitimă dintr-un stat, deoarece ea este încredinţată de Dumnezeu să păzească ordinea socială şi să o restabilească în caz de nevoie. Oricare altă autoritate poate recurge la autoritatea supremă pentru a obţine de la ea pedepsirea după lege a vinovaţilor. Prin urmare, numai un stat suveran poate declara război, iar statele care stau sub suzeranitate străină au să-şi încerce drepturile prin statele cărora le sunt supuse. De la regula aceasta generală numai atunci s-ar putea admite o excepţie, când autoritatea supremă legitimă nu ar putea sau nu ar voi să facă dreptate. Din motivul acesta, multe războaie purtate în evul mediu de unele cetăţi feudale pot fi totuşi considerate ca legitime.

Războiul, pentru ca să fie drept, trebuie să purceadă dintr-o cauză dreaptă. Dreptul natural nu admite nici într-un chip apărarea nedreptăţii, cu atât mai puţin apărarea ei cu arma. Cauze drepte de război sunt:

1. Apărarea vieţii, averii şi a libertăţii supuşilor. Fiecare individ are dreptul să-şi apere viaţa, averea şi libertatea personală. Cu atât mai vârtos o societate întreagă. Mai mult. Indivizii singuratici pot uneori să renunţe la apărarea aceasta, statul însă de cele mai multe ori nu. Pentru că, până când individul singuratic se apără pe sine, până atunci statul ori mai bine autoritatea supremă din stat este pusă de pază şi de scut pentru alţii. Dar oricine vede că se poate renunţa uneori la dreptul propriu, dar la al altuia nu. De aici urmează că statul nu numai are dreptul de a purta război, ci şi datoria, atunci când sunt în joc interesele mari, vitale ale supuşilor săi.

2. Recucerirea unui teritoriu reţinut pe nedreptul de duşman. Statul are dreptul la integritatea teritoriului său. Atunci însă când un alt stat îi ştirbeşte graniţele, acesta neavând eventual la îndemână alte mijloace, îl poate sili cu forţa să-i redea ce este al său.

3. Desdăunarea unei pagube grele pricinuite pe nedrept. Se zice a unei pagube grele, deoarece pagubele mărunte trebuie şi pot fi dezdăunate cu alte mijloace mai puţin teribile decât războiul; aşa de pildă, prin retorsiuni de aceeaşi gravitate ca şi răul suferit.

4. Răzbunarea batjocorii grele aduse statului întreg ori principelui. Cinstea, în general vorbind, este un bine mai mare decât averea. Dacă pentru scutirea acesteia este iertat războiul, cu atât mai vârtos pentru apărarea aceleia va fi iertat. De altminteri, cinstea statelor contribuie în mod foarte hotărâtor la stabilitatea legăturilor internaţionale. Cu un stat care nu ţine la demnitatea sa nu încheie nimeni tratate de pace, convenţii comerciale şi în chipul acesta i se reduce în mod notabil valoarea şi siguranţa existenţei şi a independenţei.

5. Pedepsirea unui stat care a ajutat la război nedrept pe altul. Pentru că dacă în cazul acesta războiul nu ar fi permis, de multe ori ar fi în avantaj un duşman nedrept, pe care, fără să se teamă de un război propriu, l-ar ajuta alt stat.

6. Pedepsirea unui stat ce a încălcat promisiunile ori a rupt pe nedrept alianţa, dacă acestea au cauzat daune grele ori batjocură şi dispreţ grav, iar încălcarea promisiunilor şi frângerea alianţei s-a făcut pe nedrept.

7. Pedepsirea unui stat care ocroteşte şi nu permite pedeapsă pentru unele crime enorme săvârşite împotriva altui stat. În cazul acesta se apără dreptul propriu de criminalistică.

8. Constrângerea cu arma la menţinerea şi admiterea drepturilor internaţionale ale ginţilor. Războiul atunci nu este decât o garantă a unor îndreptăţiri morale ori materiale admise de toţi, negarea cărora din partea unui stat, după concepţia tuturor, constituie o crimă grea şi o cauză justă de război. De cele mai multe ori din nesocotirea dreptului ginţilor urmează pagube grele în bunurile şi în cinstea statului. Aşa ar fi de pildă: negarea libertăţii de trecere neîngreunate prin ţară străină, nerespectarea inviolabilităţii ambasadorilor, ostaticilor, trimişilor pentru pace, violarea neîndreptăţită a secretului epistolar în cauze grave diplomatice etc.

9. Tot cauze drepte sunt: apărarea unui neam asuprit pe nedrept (Piu al IX-lea a condamnat propoziţia a 62-a din *Syllabul* său despre principiul neintervenirii); apărarea religiei împotriva păgânilor care ucid pe misionari etc.

Dreptatea cauzei trebuie să fie sigură în mod moral, pentru ca să se poată declara războiul ofensiv. La războiul defensiv este de ajuns dreptatea foarte probabilă a cauzei. Ca să se poată permite relele nespus de mari şi calamităţile extraordinare cu care se împreună un război, este de lipsă ca dreptatea motivului să nu fie numai problematică, ci sigură, cu o siguranţă morală ce se poate avea în lucruri de acestea; în caz contrar, s-ar putea întâmpla ca dreptatea să fie pe partea contrară şi atunci războiul, cu toate grozăviile lui, ar fi început pe nedrept. Fiind vorbă de războiul defensiv, e suficientă o dreptate foarte probabilă şi nu una sigură, deoarece statul care atacă este dator să arate contrarului dreptul său, acesta anume se află în posesia paşnică a unor drepturi de care poate fi lipsit numai prin evidenţierea nedreptăţii lor.

Ar fi apoi cauze absolut nedrepte de război: lăcomirea după teritorii noi, creşterea nedreaptă a averilor, mărirea numelui, slăbirea puterii altor state, invidia pentru extinderile coloniale sau ale comerţului, culturii ori civilizaţiei străine, ura de rasă, ura personală a domnitorilor etc. Desigur, dacă un stat îşi poate obţine postulatele sale juste pe cale paşnică ori prin acte de diplomaţie, el nu are dreptul să declare război, fiind acesta numai ultimul mijloc de susţinere a drepturilor. De aici urmează că, înainte de declararea de război, trebuie încercate alte mijloace oneste ducătoare la scop, cum sunt arbitrajul statelor neutre, intimarea de note diplomatice ori ultimaturile. În caz însă că succesul mijloacelor acestora a eşuat, atunci numai poate veni declaraţia de război. Se înţelege de la sine că, atunci când în mod evident se prevede nereuşita arbitrajelor sau a notelor diplomatice, ori eventual chiar o păgubire mai mare a intereselor proprii, dreptul natural nu mai pretinde urmarea lor; s-ar putea însă întâmpla să o pretindă dreptul ginţilor.

Din principiul acesta reiese că războiul nu se poate purta decât pentru pace şi de dragul ei. Orice altă intenţie care nu ar tinde numai la restabilirea ordinii sociale trebuie exclusă, aşa că în cazul când, pe urma unor înfrângeri deşi nu decisive ori pe urma unor păşiri energice diplomatice, inimicul ar cere cu sinceritate pace, este datoria sfântă ca pacea să se accepte; se vor înăspri condiţiile ei, dar trebuie primită, altminteri războiul ar înceta să mai fie drept.

Dreptul natural prescrie unele lucruri de urmat în decursul războiului. Permite toate mijloacele oneste care duc la înfrângerea duşmanului. Este

iertată uciderea inimicului în arme, distrugerea cetăţilor, fortăreţelor, tăierea comunicaţiilor, înconjurarea şi bombardarea locurilor de apărare duşmane, confiscarea averilor armatei, nimicirea apeductelor, chiar şi sfărmarea bisericilor şi a mănăstirilor, când ele ar servi de scut pentru armata inamică. Sunt permise înşelăciunile strategice, ocultarea planurilor proprii, simularea fugii, a retragerii, spionajul şi altele. Sunt însă oprite înşelăciunile strategice, pe care nici într-un chip prudenţa omenească nu le-ar putea descoperi. Este oprită înveninarea fântânilor, apeductelor, alimentelor, violarea cuvântului dat şi răspândirea holerei şi a ciumei. Travestirea spionilor este iertată, dar minciunile lor sunt păcate, deşi de comun numai uşoare.

Ceea ce însă nu stabileşte dreptul natural a stabilit în multe privinţe dreptul internaţional. Aşa, este oprită începerea ostilităţilor înainte de declararea formală a războiului; folosirea armelor înveninate ori prea mult distrugătoare, ca de pildă umplăturile dum-dum; uciderea soldaţilor care au depus arma, de nu cumva sunt vrednici de osândă pentru altfel de crime. Dreptul actual de război opreşte uciderea directă a persoanelor nevinovate, cum sunt bătrânii, femeile, copiii, preoţii, medicii, de nu cumva sunt sub arme. Este interzisă conturbarea materială a privaţilor, atacarea Crucii roşii şi ciungărirea prizonierilor etc.

Niciodată nu se admite cauzarea de pagube mai mari de cum cere necesitatea ţintei războiului. Niciodată nu se admite folosirea lucrurilor neoneşti pentru atingerea scopului. Sub lucruri neoneste nu se înţeleg numai faptele opuse direct moralităţii, cum sunt încălcarea jurământului, minciuna, uciderea nevinovaţilor, ci toate acţiunile care sunt contra dreptului ginţilor şi a învoirilor reciproce garantate prin cuvântul dat. Cuvântul dat duşmanului trebuie ţinut, chiar şi când ar fi spre dauna proprie, chiar şi când ar fi fost forţat prin starea actuală strategică a inamicului, chiar şi când dreptatea războiului nu ar fi pentru el; deoarece altminteri războaiele ar fi fără sfârşit.

Învingerea într-un război drept nu dă dreptul la orice fel de condiţii de pace, ci numai la acelea care, judecând omeneşte, sunt în proporţie cu pierderile proprii şi cu asigurarea viitorului. S-ar putea întâmpla din motivul acesta din urmă să fie permisă şi anexarea statului învins care s-a luptat pe nedrept. La această ultimă măsură însă, nu este iertat să se recurgă decât în cazuri extreme. Niciodată însă poporului învins n-au să i se nege drepturile

libertăţii personale, drepturile existenţei individuale. Exterminarea neamurilor este o faptă imorală.

Războiul nedrept este unul dintre cele mai înfiorătoare păcate. Cooperarea la un astfel de război este oprită. Obiectiv vorbind, în acelaşi război nu pot avea ambele părţi beligerante drept. În mod subiectiv însă, de foarte multe ori, ambele părţi cred că au dreptate, prin urmare sunt scutite de vină. Ostaşii care luptă, dacă ar şti limpede că războiul este nedrept, ar trebui să depună armele ori să împuşte în aer. Lucrul acesta astăzi însă nu se verifică aproape nicicând. Ei nu pot şti motivele adevărate ale războiului ce-l poartă şi, în caz de dubiu, trebuie să asculte, stând sub prezumţia superiorului propriu. Aşa că, dacă s-ar întâmpla ca de fapt războiul să fie nedrept, ei nu sunt vinovaţi de relele lui.

Toate condiţiile înşirate până aici, pe care le pretinde morala creştină de la cei ce cârmuiesc popoarele, sunt de atare încât prin ele se moderează mult şi se îmblânzeşte faţa războiului. Bine ar fi dacă toţi le-ar asculta şi toţi le-ar urma întocmai. S-ar vărsa mai puţine lacrimi şi s-ar uda cu mai puţin sânge omenesc pământul.

Cultura creştină, nr. 15-16, 1914

La Roma, octombrie 1925

[23]
Mănăstirile de călugăriţe din România

În sesiunea de toamnă a Consistoriului Superior Bisericesc din România s-a făcut, între altele, o propunere foarte salutară relativ la vizitatorii mânăstirilor de călugăriţe. Este cunoscut anume cum, în decursul sezonului de vară, mulţime mare de oaspeţi inundau arhondăria, chiliile maicilor şi celelalte clădiri ale mânăstirilor din ţinuturile muntoase, ducând cu ei între zidurile paşnice şi destinate reculegerii sufleteşti şi retragerii de lume tot zgomotul marilor oraşe şi lăsând pe urma lor de multe ori germenii bolilor trupeşti, de care au venit să se cureze aici.

Din motivul acesta din urmă, şi în special ca să se pună un stăvilar prudenţial împotriva tuberculozei, care se ivea des prin mănăstirile devenite astfel focare de infecţie, arhimandritul Mitrofor Dionisie Simionescu, stareţul mănăstirii Sinaia, propune ca C.S.B. să ia în discuţie chestia aceasta şi Sfântul Sinod să aducă o decizie meritorie.

Nouă ni se pare că întreagă afacerea este prea puţin băgată în seamă de înaltele feţe bisericeşti din regat. Ei nu pot să ignore starea dureroasă în care lâncezeşte viaţa puţin vrednică de invidiat a călugăriţelor neunite. Ei nu pot să nu aibă cunoştinţă de nenumăratele abuzuri vrednice de compătimire şi dispreţ care se perindă an de an, mai ales în timpul verii, prin mănăstirile monahiilor române.

Un laxisim îngrozitor s-a introdus încetul cu încetul între încăperile cuvioase ale acestor lăcaşuri zise sfinte, căruia, dacă nu voiesc sfinţiile lor să-i pună capăt, are să compromită pe de-a-ntregul tot restul de prestigiu moral ce poate a mai rămas pe seama acestor mirese ale Domnului.

O, nu, mănăstirile nu sunt zidite pentru ca să devină localuri de distracţie pentru toţi cei care caută aventuri şi traiul ieftin; ele nu au menirea să expună bună-credinţa şi uneori nevinovăţia sufletelor care s-au închis între zidurile lor, probabil cu alte gânduri decât cu acele cu care se îndeletnicesc acum. Sfântul Sinod dovedeşte o rară lipsă de energie când suferă stările actuale acolo unde ar trebui să domnească dragostea lui Dumnezeu şi

neprihănirea inimilor curate. Şi apoi, prelaţii României ştiu, desigur, că printre cei care cercetează vara mănăstirile din ţară se găsesc şi mulţi străini de pe la noi, care întorcându-se în Ardeal ne istorisesc de multe ori, cu un sarcasm răutăcios, evenimente puţin edificatoare din cronicile unor mironosiţe puţin cucernice.

Vor fi multe neadevăruri în spusul lor, multe neexactităţi, concedem, dar nu odată şi nu de două ori se poate pipăi cu degetul fondul real, nefalsificat al unor curate mărturisiri sincere. Noi nu avem să descurcăm aceste iţe încâlcite, dar credem că nu se va supăra nimeni dacă încrestăm cu multă amărăciune sufletească pierderea ce o suferă neamul românesc prin toleranţa de tot prea îngăduitoare faţă de aceste neorânduieli, care nimănui nu-i fac onoare.

Ne doare apoi nespus de mult că din răul acesta s-a născut un alt rău şi pentru credincioşii noştri. S-a întâmplat, anume, că unele suflete curate, în care cu adevărat străluceau razele iubirii lui Hristos şi care voiau să-şi petreacă anii în rugăciuni şi pocăinţă, fiind rău sfătuite, au trecut de la noi în ţară şi au îmbrăcat cu gând bun haina monastică.

Sărmanele copile!

Azi, spun cei care înţeleg lucrul acesta, nu mai conservă decât poate ultima licărire de jar ascuns sub cenuşa adunată în mănăstire. Vom vedea ce roadă vor aduce cuvintele Părintelui arhimandrit aprobate de C.S.B. şi aşteptăm hotărârile ce le va lua Sfântul Sinod. Prin marea aceea de patimi care copleşesc de multe ori deciziile acestui for suprem, se vor strecura şi idei bune, cu atât mai vârtos, că unele mici începuturi de reîntocmiri sănătoase se întrezăresc şi în mijlocul clerului, parcă mai bine condus.

Noi am avea un sfat, pe care poate că unii dintre chiriarhii României îl vor utiliza în Sfântul Sinod şi fără de a-l şti de la noi, şi anume: ar fi bine să se îndrepte puţintel privirile spre alte călugăriţe de alt rit şi de altă credinţă, care atrag atenţia şi deşteaptă admiraţie în toate inimile nepreocupate de pe pământul ţării româneşti.

Cultura creştină, nr. 19 – 20, 1914

[24]
O profeție interesantă despre reînvierea Poloniei

Frământările uriaşe ale războiului ce-l purtăm au adus şi un bine în sânul popoarelor. Omul când se simte mai neputincios, atunci mai uşor se apropie de Domnul. Aşa şi acum. Franţa (nu cea oficială) devine mai catolică, Germania mai creştină, noi mai tare închinaţi spre altare. Avem lipsă de Dumnezeu şi vrem să-l avem tot mai aproape, vrem parcă să înţelegem că fără el nu rămân nici neamurile, nu rezistă nici împărăţiile, începem să ne spiritualizăm. Bisericile ne sunt mai pline, Sfintele Taine mai des primite, cărţile religioase mai căutate, gândurile mai creştineşti, sufletul începe să respire ozonul unei noi vieţi. Din tendinţa aceasta oarecumva nouă pornind şi fiindcă am voi să putem cât de cât pătrunde în negurile viitorului, s-a născut în noi o interesare deosebită pentru tot ce are aparenţa de dezvelire a celor viitoare. De aici credulitatea aceea naivă, de multe ori, ridicolă totdeauna în prezicerile vestitei d-ne Thèbes, tip deosebit de fidel al contrazicerilor şi al impreciziilor obscure, care face din darul profeţiei (*sic!*) izvor nespus de bogat al afacerilor bine plătite. Dumnezeu, desigur, nu se amestecă în finanţarea aceasta ieftină!

Faţă de aceste preziceri stă profeţia de mai la vale a fericitului Bobola. Ea a fost publicată acum 61 de ani în renumita revistă din Roma *Civilta Cattolica*, care dăinuie şi azi. O redăm din cuvânt în cuvânt, după cum se poate controla şi astăzi în vol. VII, n. 9 din 1854.

Profeţia fericitului martir, iezuitul Andreiu Bobola.

Fericitul Andreiu Bobola martir, originar din palatinatul de Sandomir, a fost descendentul uneia dintre cele mai fruntaşe familii polone. În anul 1611, în etate de 21 ani, a intrat în Societatea lui Isus. Râvna lui pentru mântuirea sufletelor într-atâta a aţâţat împotriva sa pe schismaticii ruşi, încât în 16 mai 1657 a fost atacat de cazaci între Ianow şi Mohyla, care l-au ucis între atari chinuri, ca şi cari abia avem în istoria veacurilor mai noi altele care să se asemene cu ele. O mulţime de apariţii, minuni neîndoielnice şi multe ascultări surprinzătoare de rugăciuni, în

curând au făcut numele marelui martir obiect de veneraţie comună în Polonia întreagă; trupul lui până în ziua de astăzi se păstrează în biserica dominicanilor din Polock, fiind cu totul necorupt.

Între veneratorii speciali ai fericitului Bobola se afla şi P. Korzewiecki, dominican polon, care, ca şi fericitul, şi-a fost atras asupra sa ura şi persecutarea schismaticilor şi căruia în urma acestora i-au interzis orice activitate pastorală. Părintele acesta în anul 1819 într-o seară târziu, plângând soarta tristă a ţării sale, deschise fereastra chiliei sale; îşi îndreptă ochii spre cerul înstelat şi începu să se roage la fericitul martir şi îi atrase atenţia că el doar deja de mulţi ani prorocise învierea Poloniei şi că deja ar fi timpul ca profeţia aceasta să se împlinească, înainte de ce s-ar pustii pe veci ţara sa.

Când părintele şi-a sfârşit rugăciunea, era noapte târzie. Voi prin urmare să meargă să se odihnească, când dintr-o dată observă în mijlocul chiliei sale o figură venerabilă, ce purta reverenda iezuiţilor şi care îi adresă următoarele cuvinte:

„Iată sunt aici, părinte Korzewiecki; eu sunt acela către care te-ai adresat. Priveşte încă odată pe fereastră şi vei vedea aşa ceva ce n-ai văzut nici când."

Zguduit, părintele păşi din nou la fereastră şi îi fu mai mare uimirea când observă că zidul ce înconjura grădina mănăstirii ca şi cum ar fi dispărut şi în locul lui se extindeau înaintea ochiului său până la orizont câmpii depărtate ce nu se puteau pătrunde cu privirea.

„Câmpia care se întinde înaintea ta – zise apariţia – este câmpia de lângă Pinsk, unde am fost aflat vrednic să sufăr martiriu pentru credinţa lui Isus Hristos. Dar priveşte numai încă odată într-acolo şi vei şti ceea ce ai dorit."

Când acum părintele privi din nou, văzu câmpia întreagă acoperită de oştiri nenumărate, care toate se luptau laolaltă cu o putere şi cu o cruzime înfricoşată: ruşi, turci, francezi, englezi, austrieci, prusaci şi alte neamuri pe care nu le cunoştea. Un zgomot înfiorător şi lupte nemaiauzite umpleau toate părţile spectacolului.

Încremenit privi călugărul fioroasa arătare şi atunci fericitul făcu următoarea declaraţie:

„Când războiul acesta, a cărui chip l-ai observat acum, va fi înlocuit cu pace, atunci Polonia se va elibera din nou şi atunci pe mine mă veţi cinsti ca pe protectorul vostru principal".

Şi fiindcă părintele, cu toată bucuria şi încrederea ce o simţea, se temea de o oarecare amăgire şi ceru de la apariţie o dovadă despre adevărul prezicerii, fericitul răspunse:

„Ca semn că este adevărat ceea ce ai văzut şi că se va împlini acurat ceea ce am zis, îţi dau următoarea probă: odihneşte-te acum, iar eu îmi las aici urma mânii mele."

Şi, păşind lângă masă, o atinse şi dispăru. Korzewiecki, îndată ce îşi reveni din starea aceea extatică în care îl cufundă apariţia martirului, privi masa şi observă impresia unei mâini drepte de bărbat, ce se vedea foarte limpede. Apoi se culcă. În dimineaţa următoare, după ce s-a sculat, primul cuget i-a fost să se convingă din nou despre semnul dat de mărturie, şi observând din nou foarte bine urma mânii, îi dispăru orice îndoială. Bucuria lui nu avea margini; chemă pe toţi călugării, să se convingă despre realitatea semnului rămas".

Până aici *Civiltà Cattolica* din 1854.

Este fără îndoială o interesantă apariţie şi prezicere aceasta. Ea pare să cadreze exact cu fioroasele scene ale războiului actual, la care i-au parte toate popoarele înşirate mai sus. Polonezii, însufleţiţi de puterea cuvintelor fericitului Bobola, de luni de zile au început rugăciuni publice în onoarea lui, cerându-i împlinirea visului celui mare al fiecărui polon. Prin biserici au aşezat icoana martirului şi aşteaptă cu toată încrederea reînvierea strălucitei Poloniei.

Cultura creştină, nr. 2, 1915

[25]
Câteva cuvinte despre viața celibatară

Este o temă aceasta care foarte rar răsare prin coloanele ziarelor şi revistelor noastre. Aşa primăvara, curând se ascund printre firicelele de iarbă verde ruşinoasele viorele; nu le vezi dacă nu le cauţi şi nu le simţi mirosul îmbătător dacă nu te pleci să le strângi. Acolo apoi unde rar cresc viorele, se amintesc şi mai rar, deşi nu se încetează cu totul a li se dori prezenţa. Pare că tocmai aşa stăm şi la noi cu chestia celibatului. Preoţilor noştri le este îngăduită căsătoria, mănăstiri de călugărițe în care să ne înflorească crinii nu avem, ordinul baziliților abia acum îşi înfiripă primele forţe ale începutului; nu este mirare, dar, că despre viaţa celibatară, luată în adevărata ei concepţie, nu se scrie nimic ori aproape nimic.

Starea de încordare continuă a relaţiilor noastre cu ungurii catolici a făcut apoi să privim şi lucrul acesta printr-o frântură de sticlă colorată pe ungureşte şi ne-am uitat că, deşi Apusul ne-a luat cam de multişor cununa aceasta de pe frunte, totuşi în răsărit veacuri de-a rândul celibatul şi verguria erau cea mai scumpă podoabă a spiritului creştinesc. Şi nu este bine să se uite înălţimile propriilor măriri, fiindcă în forma aceasta de multe ori începe să lipsească unul dintre cele mai puternice coeficienţe care împintenează progresul în viaţa morală.. Este însă oare cu putinţă statul celibatar privit în adevărata lui lumină? Iată o întrebare ce se iveşte mereu pe buzele celor puţin iniţiaţi în tainele minunate ale graţiei lui Dumnezeu! Este nu numai cu putinţă, dar este uşoară şi plină de deosebite mângâieri viaţa aceasta şi nu este de lipsă să fie cineva un mare filozof ca să şi dovedească ceea ce susţinem noi.

Aruncând o mică privire peste lume, observăm că numărul persoanelor necăsătorite trece binişor peste două treimi din locuitorii pământului. Şi toate persoanele acestea sunt, ori cu voia ori fără voia lor, obligate să păstreze cel mai curat nimb al castităţii. Câte văduve nu sunt, câte copile cărora nu li se oferă niciun prilej acceptabil de căsătorie, câţi tineri sub 20 de ani, cărora dacă le-ai propune căsătoria până nu sunt în stare să-şi susţină

familia, te-ai face ridicol?! Cât de mare este apoi cifra bolnavilor, a sluţiţilor, a cerşetorilor avizaţi la ajutor străin, câţi nu suferă de astfel de neajunsuri trupeşti ori sufleteşti, încât cu siguranţă nu se pot cununa, ba ar crede că-i disprețuiești când le-ai aminti lucrul acesta!

Ei bine, toţi aceşti indivizi, care sunt necesitaţi să ducă o viaţă singuratică, sunt în aceeaşi vreme obligaţi de principiile celei mai elementare morale creştineşti să trăiască în castitate şi încă în castitate perfectă, care se păteză şi de atingerea unei singure voite desfătări momentane în cugete murdare.

Credem noi oare acum că va fi atât de nespus de grea viaţa celibatară? Oare n-am face noi un adevărat afront providenţei dumnezeieşti, care a aşezat milioane de oameni într-un stat de viaţă insuportabil ori cel puţin nespus de greu?

Da, viaţa nevinovată este grea, este chiar imposibilă pentru puterile omeneşti lăsate de sine. Are însă Spiritul sfânt în vistieriile sale ajutoare sufleteşti, care împrumută o vigoare nouă sufletului omenesc, aşezând în el germenii ascunşi, dar deosebit de fecunzi ai castităţii. Atractivele supranaturale ale graţiei săvârşesc în cei ce voiesc să conlucreze cu ele o schimbare radicală a forţelor fireşti, inoculând în voinţa omului tăria rezistenţei până la cel mai sublim grad al stăpânirii de sine. Tensiunea energetică a sufletelor ascultătoare de îndemnurile harului dumnezeiesc ia proporţii tot mai mari, după cum omul, emancipându-se încontinuu de cătuşele grele ale trupului, începe să trăiască o viaţă tot mai intensă spiritual.

Cu timpul, lipsa sforţărilor necesare la început scade şi în scurtă vreme castitatea devine aproape un postulat atotstăpânitor în orizontul larg al acestor binecuvântate suflete îngereşti. Este de ajuns numai să deschizi ochii pentru ca să te convingi că este aşa. Miile de călugăriţe care deşteaptă admiraţia lumii culte din apus, mulţimea misionarilor care lasă tată, mamă, fraţi, surori şi de multe ori avere şi rang şi onoruri şi nume mare, pentru ca să-şi îngroape viaţa prin pustiurile sălbatice ale continentelor lipsite de lumina creştinismului sunt cea mai palpabilă dovadă că Dumnezeu cu uşurinţă face din om înger, cum accentuează mereu Ioan Gură de aur.

Nu este greu celibatul pentru cel ce i se dedică din inimă curată, pentru că acesta ştie că focul nu arde dacă nu-l aţâţi, iar aţâţatul fără voie el ştie cu câtă uşurinţă se stinge, dacă voieşti să-l stingi. Nu este greu, dar oare la urma urmelor este el necesar?

Iată o altă întrebare auzită de foarte multe ori printre noi. O, nu, celibatul nu este absolut necesar, cum este necesar de pildă aerul, ca să poţi respira. Într-un sens oarecare însă, celibatul este necesar pentru societate şi în special pentru biserică. Vorbim de sine înţeles de celibatul adevărat şi de celibatul voluntar. Este un fapt constatat că oamenii sunt înclinaţi mult spre lucrurile senzuale şi au lipsă de un puternic antidot pentru a rămâne între marginile fixate de pretenţiile moralei. Iar în morală ca şi în pedagogie se spune că unul dintre cele mai eficace mijloace prezervative sau curative ale răului este pilda bună.

Verba volant, exempla trahunt. – Vorbele zboară, exemplele atrag. Ne putem oare închipui acum un leac mai la îndemâna oricărui om împins de patimi spre povârnişul demoralizării decât contactul social şi zilnic cu oameni ca şi el, din carne şi din nervi ca şi el, ademeniţi de aparenţele orbitoare ale lumii acesteia ca şi el, care însă poartă pe frunte sigiliul nevinovat al curăţeniei duse până la eroism? Sigur că nu! Cei care sunt obligaţi la un celibat involuntar, cum sunt bolnavii şi în general cei care nu se pot cununa, credem oare că vor simţi un mai mare curaj şi o mai energică tărie de voinţă cândva decât atunci când văd pe alţii care pot să îmbrăţişeze căsătoria, dar de dragul castităţii rămân departe de ea ?

Încă odată, sigur că nu! În natură n-avem lipsă numai de roade şi de frunze, ci şi de flori frumos mirositoare. Cât de trist ar fi pământul, dacă ele ar lipsi. Îmbujoratele roze, nepătaţii crini, smerenia copilărească a scumpelor viorele ori îmbătătoarea mireasmă a înfloriţilor tei, dacă nu s-ar găsi pe tărâmul nostru, nu este aşa, iubiţii mei cititori, că ar face să înceteze în mare parte farmecul vieţii de pe bruşul acesta de tină? Dumnezeu a fost nesfârşit de înţelept când ne-a zidit şi comorile acestea.

Tot aşa stă lucrul şi în sfera de activitate spirituală a omenimii. Dacă nu se învârstează roadele binefăcătoare ale capacităţii sufleteşti ordinare cu splendoarea ţâşnită din belşugul unei energii ce întrece scara de încordare comună a moralităţii, păşind dincolo de limita îngăduită, spre ţărmurii sfaturilor evanghelice, dispare în mare parte şi frumuseţea virtuţilor de toate zilele. Florile stau bine în grădiniţa de legume, castitatea celibatară aduce o armonie spirituală admirabilă în societate, lângă frumseţea moravurilor patriarhale din familiile cinstite.

Pe de altă parte, este o greşeală asemănarea cu florile în chestia celibatului, dacă o urgităm până unde ne-ar permite logica. Nu sunt numai flori frumoase sufletele feciorelnice, ci flori care, rămânând ce sunt, aduc în aceeaşi vreme şi roade nespus de bogate. Întrebaţi-vă numai unde îşi extinde mai bine rădăcinile caritatea creştinească, unde se deprind mai cu însufleţire actele de dezinteres filantropic, unde îşi află ocrotire şi scut slăbiciunea omenească, unde în sfârşit se pipăie mai uşor cu mâna dragostea altruismului, ce-şi uită de sine pentru a uşura suferinţele chinuite ale bietului muritor?

Şi dacă voim să fim sinceri, conştiinţa noastră ne va răspunde cu glasul ei nefalsificat, că în mijlocul persoanelor dedicate verguriei...

Care sunt operele de caritate în care să nu se distingă cei sfinţiţi Domnului prin votul castităţii?

Unde sunt cele mai bine îngrijite orfanotrofii?

Care sunt cele mai disciplinate case de corecţie?

În care spitale se împărtăşesc nenorociţii omenimii de cele mai gingaşe griji?

Cine sunt jertfiţii leproşilor?

Cine sunt nutritorii copiilor părăsiţi?

Cine sunt mângâietorii tuturor lepădăturilor neamului omenesc prin temniţe, prin penitenciare, prin casele de refugiu ale copilelor cu care lumea a tractat ca şi cu nişte dobitoace?

O, este limpede, este cum este lumina soarelui de limpede, că tuturor acestor neajunsuri ale vieţii, eroismul castităţii neprihănite a încercat să le dea un mare procent de interes şi de jertfire de sine. Şi lucrul acesta, har Domnului, nu-l trage astăzi niciun om cuminte la îndoială, pentru că este prea evident. Este trist, nespus de trist, că împotriva unor lucruri atât de evidente se găsesc totuşi minţi care au încă ceva de gândit şi de spus, când se tratează de a da cuiva vreun sfat oportun pentru îmbrăţişarea verguriei. Nu aşa procedau primii măeştri ai de curând născutului creştinism. Sfinţii Părinţi greci şi latini deopotrivă, cu un entuziasm nedescris se silesc să îndemne cât mai mulţi credincioşi ca să intre în slujba preacurată a fecioriei. Toţi doctorii mari ai bisericii scriu epistole şi îndemnuri calde tuturor creştinilor în favoarea celibatului.

În patrologia primelor cinci veacuri aflăm argumente nenumărate în materia aceasta. Gură de aur, Augustin, Ambrozie, Ieronim, Gregorie din Nazianz, fiecare au câte o carte întreagă, acesta din urmă o mulţime de poezii minunate, în care arată nepreţuita comoară a verguriei şi uşurinţa ei. Ciprian, Atanasie, Ilarie, Gregorie, *Dialogul* împreună cu Tertulian, cu Origene şi cu toţi marii scriitori bisericeşti ai epocii patristice au pagini atât de splendide, încât abia se pot scrie altele mai frumoase şi toţi de acord luptă pentru lăţirea celibatului şi a verguriei.

Creştinii înflăcăraţi de pilda şi cuvintele acestor mari dascăli nutreau un deosebit interes pentru lucrul acesta, aşa încât începând din veacul al 2-lea d. H. nu se găseau oraşe mai mărişoare în care să nu fie mulţime nespusă de celibatari şi de fecioare. S-au schimbat timpurile, va zice cineva. O da, s-au schimbat, în privinţa aceasta nu însă spre mai rău. Să ne reamintim numai lumea romană şi greacă, în care trăiau fecioarele primelor veacuri. Putem zice că nu ar fi mai multă corupţie morală astăzi ca atunci. Toate murdăriile au fost ajuns la modă, sf. Paul ne spune curat. Viaţa individuală era izvorul tuturor scăpătărilor rele. Castitatea era mai mult o idee abstractă, crezută de mulţi ca absurdă, iar de alţii de vrednică să fie înşirată între actele săvârşite de nebuni, cei mai mulţi însă o admiteau ca posibilă numai în vestalele constrânse la vergurie.

Desfrâul îşi plimba domnia de tiran şi prin palatele împăraţilor şi prin colibele sclavilor. În lumea aceasta coruptă au trăit primele floricele ale verguriei creştineşti; iar în lumea noastră de astăzi trăiesc în ţările apusene sute de mii de călugăriţe şi de celibatari, care nu sunt de loc mai pe jos decât primii ostaşi ai fecioriei.

Sfinţii Părinţi n-au făcut altceva decât au imitat pe Apostolul Paul în sfătuirea tuturor la vergurie. „Aş voi ca toţi să fie ca şi mine", adică neînsuraţi, zicea el; adăugând îndată: „Cel ce-şi mărită fecioara bine face, cel ce nu şi-o mărită mai bine face ...; că bărbatul însurat se gândeşte cum să placă muierii şi muierea bărbatului şi sunt împărţiţi, iară vergura se cugetă cum să placă lui Dumnezeu..."

De altcum însuşi D-l Hristos îndeamnă pe toţi care se simt în puteri să rămână în statutul necununiei: „cel ce poate cuprinde să cuprindă", iar sfinţii Părinţi explică acel „poate" cu „voieşte să poată". Dar dacă ar rămâ-

nea toţi necununaţi s-ar stinge neamul omenesc!? Ce observare naivă! Dacă s-ar face toţi ciubotari, am putea zice noi, apoi cine ne-ar mai croi veşminte?

Natura omenească în starea ei de astăzi e într-o astfel de dispoziţie, încât nu trebuie să ne temem deloc de o atare eventualitate. Chiar şi dacă s-ar aduce cele mai draconice legi (nu sfaturi evanghelice) care să oblige la celibat, chiar şi atunci s-ar afla mulţi care să se cunune. Aceasta ne-o spune mintea sănătoasă şi experienţa de toate zilele. Nu e aşa? Unii dintre noi privim lumea printr-o prismă foarte îngustă, nu este mirare deci dacă razele răsfrânte ale luminilor care ne lovesc pupila nu corespund perfect realităţii. Multe prejudicii înrădăcinate, ştie bunul Dumnezeu din ce motiv, în mintea noastră nu lasă locul pentru scânteia curată a judecăţii cumpănite. Aşa şi în chestia celibatului. S-au văzut poate uneori pilde de celibatari care n-au fost la înălţimea menirii lor şi influenţa acestor singuratice şi rare experienţe a avut nenorocul să lase în umbră o învăţătură creştinească esenţială. Este fără îndoială un simptom dureros, că în biserica noastră sunt atât de puţini cei ce se dedică verguriei şi celibatului.

Laicii noştri nu sunt deloc străini de dorinţa de-a avea cât mai mulţi preoţi celibatari, cari însă să fie cu trup cu suflet sfinţiţi primenirii morale a poporului românesc. În *Gazeta Transilvaniei,* când cu afacerea Hajdudorogului s-a insistat cu seriozitate asupra lipsei ce o avem de preoţi celibatari, care să nu aibă în cârcă năcazurile familiare şi să poată lupta cu dezinteres şi fără frică de guvern pentru binele neamului nostru. Toţi marii arhierei ai bisericii noastre, majoritatea absolută a cărturarilor din vremuri mai bune, au fost celibatari. Şincai, Clain, Maior, Cipariu, Bărnuţiu, Grama, Bunea ş. a. mulţi au fost celibatari. Unii cu condeiul, alţii cu graiul, iar alţii cu crucerul tras de la gură au fost sprijin puternic al bisericii şi al neamului nostru. Ce ar fi fost dacă numărul lor ar fi fost întreit, înzecit ori însutit? Cine poate spune unde am fi noi acum?

Nu voim să zicem că în statul matrimonial nu s-ar putea face mult bine. Doamne fereşte! Repetăm numai ideile sfintei Scripturi şi dogma definitivă în conciliul tridentin: „De va zice cineva că statul conjugal trebuie pus înaintea statului de vergurie ori de celibat sau că nu ar fi lucru mai bun şi mai fericit a rămâne în vergurie ori în celibat decât a se uni în căsătorie: să fie afurisit".

Vorba sfântului Paul: „cel ce nu-şi mărită fecioara mai bine face". Pe de altă parte, nici aceea nu voim să o afirmăm, că nu ar fi mulţi dintre cei căsătoriţi care dacă s-ar fi celibat ar fi fost eventual răi celibatari. O nu! D-l Hristos a zis lămurit: nu toţi înţeleg cuvântul acesta, ci cei cărora le este dat; iar Sf. Paul adaugă: mai bine este a se cununa decât a arde. E drept! Fie-ne însă permis să credem că la noi cu mult mai mulţi sunt cei chemaţi, care nu vor însă să fie şi aleşi. Nu este doar cu putinţă ca tocmai la români să lipsească adevăratele chemări sfinte mai mult ca în orişicare biserică unită ori latină de pe întreg rotogolul pământului.

Care va fi oare adevărata cauză a acestei stagnări? Nu riscăm a ne spune părerea. Ni se pare însă că şi lipsa de a vorbi mai des despre avantajele şi frumuseţea verguriei va fi unul dintre motive. *Ignoti nulla cupido*, ziceau cei bătrâni, „nu dorim ce nu cunoaştem", am zice noi.

...Privesc gânditor la cristalele de gheaţă care atârnă liniştite şi reci de streaşina unei bisericuţe româneşti ce cade în ruine. În ele se aprinde un foc tăinuit: reflexie indiscretă de raze aruncate de flacăra vie a candelei de dinaintea Sfintei Euharistii. Fâlfâitul cadenţat al luminii din faţa iconostasului învie în inima îngheţată a frumoaselor cristale icoane învăpăiate de jăratec. Luciul curat de gheaţă se împreună într-un amestec ciudat de culori cu focul sacru din candelă. Cristalele mele însă rămân tot liniştite şi reci. Trupul lor îngheţat tot îngheţat rămâne şi pe faţa lor nepăsătoare nu se observă nici urma unui singur strop de apă. Sărmane cristale, dacă aţi şti voi câte gânduri îmi brăzdează creierul, când vă văd, cum staţi încremenite sub pulberea de raze ieşită dintr-un altar românesc şi cum mă doare că razele vă ating şi vă pătrund, însă nu sunt în stare să vă topească. Mi se pare ca şi cum voi aţi fi tot atâtea suflete curate, menite să străjuiţi cinstea şi podoaba unui românesc locaş al Dumnezeului ascuns sub vălul cuminecăturii, care vă aruncă săgeţi aprinse din inima sa neprihănită, ca să vă poată topi răceala şi ca să aţâţe în voi focul mistuitor al fecioriei. Şi voi suflete, pe care mirele sufletelor vă cheamă la sine, nu vă mişcaţi, nu vă înfioraţi de minunile darului ce vă aşteaptă şi rămâneţi tot afară în vânt şi în frig, tot în întuneric lângă o bisericuţă în ruine, tot nepăsătoare şi – tot de gheaţă.

Cultura creştină, nr. 6 – 7, 1915

[26]
Restabilirea patriarhatului rusesc

A fost o veche dorinţă a ortodocşilor din Rusia această corectură în politica lui Petru cel Mare, care astăzi pare a se şi împlini. Veacuri de-a rândul s-a dezbătut cu foc chestia aceasta în foarte multe sinoade din Rusia, dar a avut totdeauna un tragic rezultat: întărirea cezaro-papismului ţarilor şi umilirea tot mai adâncă a vechilor aspiraţii clericale din împărăţia moscovită.

Deja din veacul al X-lea mitropolia Kievului a fost considerată ca centrul creştinismului ortodox de la miazănoapte. În 1299 strămutată fiind mitropolia la Vladimir şi de aici în 1328 la Moscova, devine aceasta cea mai strălucită reprezentantă a bisericii ruseşti. Până la 1589, mitropolitul primat era supus ierarhic al patriarhului bizantin. De la data aceasta Rusia, cu învoirea patriarhilor orientali, îşi arogă independenţă patriarhală, rupând legăturile de ascultare cu Constantinopolul.

Au urmat apoi neînţelegeri, afurisiri reciproce uneori, separare totală şi în ierarhie şi în dragoste, până când Bizanţul a sfârşit prin a renunţa în faptă la supremaţia unui titlu ecumenic, lărgit cu fantázia fecundă orientală, amăsurat înţelesului etimologic al cuvântului.

Patriarhatul rusesc a ajuns însă la înflorire politică naţională numai cu suirea lui Filaret din familia Romanovilor (1619) pe tronul din Moscova. Din ceasul acesta a început a se valida puterea necunoscută până atunci între neuniţi a unui cap ierarhic, care ştie să gândească şi ştie să-şi impună voinţa. Nicon, patriarhul cel mai energic al ruşilor (1652), ţinea atârnătoare de cârja sa credinţa poporului şi sceptrul împăraţilor. După 14 ani de o astfel de stăpânire, depus de nemulţumirea bisericii sale, mai mult decât de hotărârile ecumenice de la Constantinopol, se retrage, lăsând locul unor urmaşi asupra cărora istoria abia voieşte să-şi fixeze privirile.

Petru cel Mare nu mai umple scaunul patriarhal (1700), nevoind să mai dea anză sforţărilor bisericanilor după mărire politică, şi face din întreaga biserica rusească un rob legat în cătuşele de fier ale voinţei ţarului. Ruşii 21

de ani n-au niciun cap suprem bisericesc, până când, înfiinţat sfântul sinod (1721), se dă acestuia puterea patriarhilor de mai înainte.

P. A. Palmieri O. S. A.[8], în cartea sa clasică *La Chiesa Russa*, arată cu o imparţialitate admirată de toţi învăţaţii orientali starea de dureroasă coborâre a autorităţii acestui sinod şi despotismul procuratorului suprem din el, ca reprezentant al ţarului.

Dese erau plângerile ortodocşilor pentru încetarea scaunului patriarhal, dese şi deplin motivate din punctul lor de vedere. Azi pare că împotriva tuturor pronosticărilor de mai înainte, ţarul s-a decis să le satisfacă dorinţa. Vom vedea dacă se vor împlini promisiunile făcute în vreme de război şi dacă nu se vor înfunda planurile când erau să păşească în lume. Fapt este că biserica rusească poate să privească cu o oarecare satisfacţie la succesul acesta al luptelor sale, care o aduce cu un pas mai aproape de Roma.

Cultura creștină, nr. 6 – 7, 1915

8 Padre Aurelio Palmieri (1870–1926), teolog și istoric italian, din ordinul Sfântului Augustin (abr. O.S.A.) (n. ed.)

[27]
Războiul de Rusale al Spiritului Sfânt

„Adunaţi fiind învăţăceii lui Hristos s-a făcut sunet ca de suflare ce vine repede şi a umplut casa unde erau şezând şi toţi au început a grăi în străine graiuri." Şi pe urma vorbelor de foc ale apostolilor s-au tulburat popoarele şi au început a vesti măririle lui Dumnezeu. Era războiul sacru al Spiritului Sfânt, ce aducea primele trofee ale învingerii binelui pe pământ în ziua de Rusale.

De atunci au trecut ani şi ani.

Neamurile au părăsit din nou drumul cel drept. În multe suflete s-au ofilit florile primăverii. Pământul ce le încolţea a avut lipsă de o puternică irigare şi, vai, irigarea a venit în valuri de sânge omenesc. Geometria gândirii popoarelor şi-a fost sfărmat axa de orientare, logica noastră şi-a fost uitat de silogismele moralei. Spiritul Sfânt se află în faţa unei mase amorfe de spirite omeneşti, care nu mai voiau să admită influxul dătător de viaţă al şoaptelor lui, printre cutele îmbătrânite ale omenirii nu-şi mai găsea loc seninătatea dumnezeiască a credinţei. Era lipsă de o primenire radicală, de o simţită zguduire supranaturală şi aceasta a sosit, cutremurând pământul şi înmuind inimile tuturor. Un nou război zguduie popoarele, nu este însă războiul Rusalelor.

Dumnezeu descuie cu două chei porţile minţii. Ori o atrage prin minunile bunătăţii şi dragostei sale, ori înfricând-o cu groaza pedepselor îi deschide ochii. În întreagă rânduiala firii se observă această dublă măsură a lucrării dumnezeieşti. Ea este însă mai învederată în împărăţia sufletelor. Sub adierile răcoritoare provocate de plutitul liniştit al aripilor de porumb, puţine priviri s-au întors spre Domnul; în flacăra mistuitoare a limbilor de foc s-au pus însă temeliile creştinismului.

Aşa şi acum.

Roua cerească lăsată pe hotarele lumii n-a înviorat decât floricelele ce erau încă în viaţă. Pildele date de sufletele mari, minunile surprinzătoare ivite ici-colo, curentele cu tendinţă spirituală ale anilor din urmă n-au avut

darul să cumințească decât pe cei ce încă n-au fost pierdut cu totul calea, ce duce spre lumină; împietriții la suflet au rămas blocuri de granit, ce nu crapă decât atunci când seismograful înregistrează zguduirile globului întreg.

La această operație dumnezeiască a sufletelor asistăm acum și ne îngheață vorba pe buze când voim să spunem ororile la care noi suntem martori. Patimile omenești dezlănțuite au fost lăsate de sine și ele au aprins marginile lumii...

Să nu fie însă nicio stavilă pentru oprirea acestui puhoi cotropitor? Ce să facem ca să îmblânzim mânia lui Dumnezeu, care ne bate?

Întrebarea aceasta au pus-o în ziua de Rusale lui Petru jidovii care au răstignit pe Hristos. Și, insuflat de Spiritul Sfânt, păstorul turmei Domnului a răspuns că să se întoarcă fiecare dintre ei.

În mijlocul necazurilor noastre a răsunat din nou glasul lui Petru. Din Vatican a vibrat strigătul de alarmă și el voiește și astăzi pocăință ca și atunci, pocăință și rugăciune. Vom ști noi oare asculta chemarea aceasta sub drapel? Vom urma noi acestei dorințe a Spiritului sfânt? Noi mai ales, care avem menirea să curățim privirea sufletelor, ne vom ști încinge în lupta aceasta împotriva tulburărilor din lume?

În evoluția evenimentelor istoriei, toate se întâmplă după voia expresă sau permisivă a lui Dumnezeu. Este o absurditate, și teologică, și filozofică, închipuirea că cel Preaînalt nu se amestecă în daraverile mărunte ale noastre. El ne este stăpân și părinte. Un tată nu-și părăsește copiii. Un stăpân nu-și lasă servii în voia întâmplării. De aceea se fac rugăciuni la toate neamurile; de aceea toate mamele azi bat mătănii; de aceea pe câmpiile de luptă se înalță spre ceruri nu numai fumul înăbușitor al prafului de pușcă, ci și fumul de tămâie al rugăciunilor spuse mai cu căldură ca oricând. Este sădit în inima oricărui om gândul acesta.

Oare vom putea noi privi cu indiferență atâta durere câtă clocotește în inimi, știind că am fi în stare să o liniștim și să nu voim să o facem? Am uitat oare promisiunea Mântuitorului, că orice vom cere va fi nouă? Oare nu a zis că toate câte le vom cere ni le va da, ca bucuria noastră să fie deplină?

Dumnezeiescul Spirit ne cheamă la rugăciune. Scânteiatul lucitor al acestei arme totdeauna biruitoare ne atrage la sine. În zbuciumul uraganului se aude glasul de tunet al dreptății dumnezeiești, cerând jertfe de împăcare, și aceste jertfe nu se pot înlocui decât prin prinosul bogat al

cererilor de pace. Aşa şi numai aşa se vor împlini vorbele prorocului, că „Îndurarea şi adevărul s-au întâmpinat, dreptatea şi pacea s-au sărutat. Adevărul din pământ a răsărit şi dreptatea din cer a privit" (Ps. 84. 10, 11). Numai învingând furia războiului de arme prin focul războiului de Rusale al Spiritului Sfânt vom putea ajunge curând să ne bucurăm fericiţi de binecuvântările păcii.

Atunci se vor primeni sufletele scăldate în văpaia focului rugăciunii şi nu va mai fi lipsă de premenirea lor prin valuri de sânge.

Pentru pacea a toată lumea Domnului să ne rugăm!

Cultura creştină, nr. 10, 1915

La Roma, octombrie 1925

[28]
Dintr-o scrisoare de pe câmpul de luptă

...Nu m-au întors, Sfinţia Ta, nici grozăviile războiului, nici frica de moarte. În faţa tuturor năcazurilor îndurate de zece luni încoace, sufletul meu a rămas de piatră, de pe buzele mele nu s-a furişat nicio vorbă care să fi adus a rugăciune.. Jarul credinţei mi l-a aprins în piept moartea stegarului Ion Bunea, cantorul din alte vremi al Sfinţiei Tale.

Iată cum s-a întâmplat.

Era ziua de 2 mai, zi de duminecă. Un soare înfocat îşi oglindea razele în baionetele flăcăilor noştri. În toată împrejurimea stăpânea o linişte de mormânt, o linişte sărbătorească; dinspre tranşeele vrăşmaşilor nicio mişcare, ca şi cum i-ar fi înghiţit pe toţi inima pământului. Doar sus în înălţimi plutea în unde câte o rândunică pribeagă şi apoi se lăsa săgeată, sfâşiind zarea, în tufişurile de lângă noi, să-şi caute cuibul ce nu mai era. Departe la orizont lunecau uşurei nori prevestitori de furtună. În ochiul fermecat al unui tău de sub coasta ocupată de batalionul nostru se scăldau câteva raţe sălbatice, înmlădiind luciul de sticlă în cercuri largi de vălurele transparente şi moi.

La trei ceasuri după amiază însă, pacea aceasta face loc unui bubuit de tun din artileria duşmanului. Urmă un scurt interval de linişte, spintecată brusc de pocnituri îndesate de puşti şi de mitraliere. Evident ni se pregătea un atac mai înverşunat.

Ne alcătuim repede rândurile, îndreptăm focul spre latura de unde izbucneau flăcările duşmane. Artileria noastră începu un duel cumplit cu artileria inamică; iar din vale de la stânga răsăriră din şanţuri şuvoaie cenuşii de flăcăi.

Ce a urmat nu pot să-ţi tălmăcesc în cuvinte. Oţelele fulgerau în scântei de diamante sub bătaia razelor de soare; gloanţele ciuruiau ca grindina în amiezi de vară; granatele, şrapnelele, bombele de tunuri se împleteau prin văzduhul învolburat, ducând moartea în rândurile ostaşilor. Ţipete, vaiete, rugăciuni se amestecau într-un şuierat ascuţit de voci omeneşti răguşite.

Feciorii trecură peste întâiul val de pământ duşman. Mulţi inşi îşi găsiră moartea în faţa plutoanelor străine. Pământul se umezi de sânge şi morţii, unii cu faţa zdrobită de o schijă de şrapnel, alţii cu pieptul despicat de bombe, alţii adormiţi cu fruntea senină, umpleau cuprinsurile câmpului de bătaie.

Stegarul Ion Bunea era mereu înainte. Lunecând prin bălţile de sânge, împiedecându-se de trupuri de răniţi ce se luptau cu moartea, înainta mereu în fruntea batalionului. Din când în când se oprea, trecându-şi mâneca tunicii peste fruntea îmbrobodită în sudori şi înnegrită de praf şi de fum, îşi făcea apoi o cruce mare cu dreapta, un „Doamne ajută" îi picura atunci de pe buza arsă şi pleca înainte. Eram încontinuu lângă el şi împrumutam tărie din curajul lui.

Deodată îl văd şovăind, îşi duce mâna sub ţâţă, îşi face din nou o cruce liniştită, mare, şi cade ca un copac prăvălit de furtună la pământ...

Două ceasuri mai târziu vijelia a fost trecut. Ostaşii rămaşi îşi storc veşmintele înmuiate în sânge, obosiţi şi tăcuţi îşi storc şi sudoarea înnegrită de pe obraz.

Eu merg să ştiricesc după stegar.

La umbra unui stejar îl grijeau doi sanitari, care l-au strâns din învălmăşeală când a căzut fulgerat de trei gloanţe. Rănile erau mortale. Pe faţa senină nu se vedea nicio urmă de părere de rău. Când m-a văzut, o undă de bucurie îi clipi în ochi, voi să se ridice, nu putu însă.

„Doreşti ceva?" l-am întrebat îngenunchind lângă el.

„Da, domnule căpitan", îmi răspunse liniştit. „Aş voi să-i scrieţi părintelui de la noi din sat să-şi cerce alt cântăreţ la strană şi să slujească un parastas pentru sufletul meu, să mă pună Dumnezeu cu drepţii".

Tăcu apoi.

Soarele îşi plimba ultimele raze pe fruntea albă ca varul a flăcăului. O aţă de vânt răcoritor îi mângâia două şuviţe de păr scăpate de sub chipiul de pedestraş. Frunzele stejarului tremurau în două ape sub farmecul luminilor amurgului, ce începea să se întindă ca o pânză alburie dinspre lac.

„Prohod şi aşa nu mi-i dat să am ca toţi morţii de la noi, mi l-oi cânta eu, domnule căpitan, să nu mă îngropaţi ca pe un păgân, că mi-a fost dragă biserica şi scumpă strana de la noi din sat."

Freamătul mulcom al stejarului repercuta şoaptele înserării. Sanitarii stăteau muţi la capul lui Bunea, crezând că aiurează. O tăcere sfântă se opri între noi. Ochii luminoşi ai rănitului căutau în depărtări o amintire parcă. Buzele lui se mişcară uşor, lăsând să se scurgă de pe ele o cântare lină, dulce, bisericească, de la rânduiala îngropării:

„Viu va fi sufletul meu şi te va lăuda şi judecăţile tale vor ajuta mie."

Un nou freamăt se desprinse din frunzişul de stejar. Ochii sanitarilor se înmuiară. Prin mintea mea treceau fulgere-fulgere aducerile-aminte din copilăria curată.

Ion Bunea urma pierdut în extaz de fericire prohodul:

„Cu sfinţii odihneşte, Hristoase, sufletul robului tău, unde nu este durere, nici întristare, nici suspinare, ci viaţă fără de sfârşit.""

Peste faţa flăcăului tresăriră două boabe de apă. În ochii adânci îi luminau scântei calde de soare. Îşi duse apoi mâna la frunte ca de închinare, se întoarse cu faţa spre mine, mă privi lung, blând, cu dragoste, surâse fericit şi – se duse „unde nu este durere, nici întristare, nici suspinare, ci viaţă fără de sfârşit".

Am plecat fruntea pe pieptul mortului şi am plâns. Nu ştiu am plâns de durere ori de bucurie. În sufletul meu s-a aprins soarele din ochii stegarului, erau luminile credinţei mele de copil...

Să-ţi vezi, Sfinţia Ta, de alt cântăreţ la strană, să slujeşti un parastas pentru sufletul lui Ion Bunea şi pentru mine să zici un Tatăl nostru, că, de va fi să mor, să adorm somnul stegarului meu, somnul apostolului sufletului meu.

Cultura creştină, nr. 12, 1915

La Roma, octombrie 1925

[29]
Într-o noapte de Crăciun

– Tu voieşti să ştii ce simte inima mea astăzi? Voieşti tu să pătrunzi ceea ce îngerii mei nu pot să pătrundă? În tainele sufletului meu doreşti să te adânceşti în această noapte sfântă, o, fiu al pământului? Tu te miri cum pot eu să suport răutăţile voastre, cum rabd nerecunoştinţa şi nu frâng cu un fulger al puterii mele ticăloşia pământului întreg? Adu-ţi aminte de cei doi fraţi, apostoli ai mei, care voiau să coboare focul din cer peste satele celor ce nu voiau să mă primească. Eu i-am înfruntat pe Iacob şi pe Ioan, că nu ştiau ce duh îi stăpâneşte. Şi acum tu reînnoieşti cu buze nepricepute cuvintele lor?

Ştii tu cine sunt eu? Înţelegi tu spiritul meu?

Priveşte-mă prunc în ieslele Viflaimului şi învaţă. Crede, ca să poţi pricepe.

În ochii minunaţi ai lui Isus eu citeam flacăra aprinsă ce-i mistuia inima. Faţa lui albă ca neaua era iradiată de o strălucire de purpură. Pe fruntea lui curată cum e curată petala de crin, luminau razele înţelepciunii eterne. Nu puteam privi la el, cum nu poţi privi la soarele din amiaza de vară, însă totuşi îl vedeam, nu ştiu cum, ca o intuiţie mentală, pură; îl vedeam mai bine de cum l-aş fi văzut cu ochii trupeşti. Şi vederea lui îmi făcea bine, mă recrea, mă umplea de o senzaţie dulce, liniştitoare, plină de fericire suprapământeană.

– Da, priveşte-mă prunc în ieslele Viflaimului şi învaţă! Nu m-am născut eu într-o peşteră umedă? Nu am avut de leagăn tocul de unde se nutreau dobitoacele? Frigul temperaturii, incomoditatea aşternutului, uitarea oamenilor, suferinţele sufleteşti ale mamei mele nu au fost oare partea mea în orele când mai întâi s-au răsfrânt în ochii mei clipirile stelelor?

Buzele lui dumnezeieşti rosteau cuvintele acestea cu un accent plin de duioşie. Păreau acorduri sublime picurate din suspinul discret al lui *D mol*[9]

9 (germ.) Gama re minor (n. ed.)

trezit în surdină. De sub arcul de aur al serafimilor din cer nu ar fi fost cu putinţă să izvorască melodia acestor cuvinte. Ascultam static şi doream să mă pierd în valurile de lumină deşteptate în mine de glasul Domnului.

Ce crezi tu, la ce mă gândeam eu atunci? Ce simţea atunci inima mea? Care erau bătăile ei? Voi eraţi toţi păcătoşi, toţi răi, toţi fii ai mâniei. Gloria Tatălui meu era călcată în picioare; porţile raiului zăvorâte; drumul spre pierire deschis.

În mintea mea se perindau, încadrate în negru, păcatele tuturor oamenilor. Meditând în întunericul nopţii asupra neascultării lui Adam, asupra omorului lui Cain, asupra căderii lui David, asupra necredinţei lui Solomon, mi se reevocau în suflet toate lunecările voastre, toate rătăcirile veacurilor viitoare şi eu sufeream mai mult decât a suferit orice om. Sub pleoapa mea plecată îşi urmau zborul decadenţa şi neruşinarea, egoismul şi lipsa voastră de dragoste. Şi a fost atunci că am simţit în geană întâiul strop de foc, întâia boabă de apă. Obrăjorii de copil aprinşi de gerul iernii tremurau şi mânuţele mele îngheţate se strângeau împreunate de rugăciune. Am suferit şi am plâns.

Faţa Domnului mi se păru acum umbrită de o dumnezeiască melancolie; în ochii lui jucau picuri de diamant.

– Tu trebuie însă să ştii că am avut şi bucurii în noaptea de Crăciun. Vezi, toţi norii îşi au marginile de argint. Priveşte şi adoră bucuriile mele.

În momentul acesta m-am aflat deodată învăluit de o lumină feerică. Cete nenumărate de îngeri adorau într-o contemplare profundă pe sositul Mântuitor. Peştera Viflaimului era centrul de atracţie al paradisului întreg. Serafimi cu aripi multe cântau versuri de iubire din *Cântarea cântărilor*. Mulţime mare de arhangheli cuprinşi de o curiozitate mistică priveau frumuseţea nevinovată a „celui mai frumos decât toţi fiii oamenilor”. Coruri nesfârşite de heruvimi fredonau catavasiile Naşterii lui Hristos. David şi Esdra cărturarul, Estira şi curata Iudit, Iosif şi Preasfânta Fecioară Maria legănau între imnuri sublime trupul dulcelui Isus. Şiruri fără capăt de sfinţi apocaliptici, de fecioare imaculate, de martiri triumfători, de ierarhi înţelepţi şi de postelnici pusnici, pătrunse de fiorii păcii, umpleau întreagă zarea Viflaimului. Cerurile spuneau mărirea lui Dumnezeu şi facerea mâinilor lui o prevestea tăria. Miliardele de stele îşi ţeseau pânzele de raze pe fruntea

împăratului lumii. De către miazănoapte se desluşeau tot mai bine stihurile pline de maiestate ale lui „Murire întru cei de sus şi pe pământ pace". Dinspre Ierusalim înainta solemnă steaua călătoare şi cei trei crai călători. Era atâta fericire, era atâta mângâiere, atâta senin în întreg cuprinsul...

– Este o părticică din bucuriile mele. Sunt prietinii mei, care m-au iubit. Sunt cei care mi-au uşurat suferinţele. Dragostea lor a copleşit inima mea. Jertfele lor, unite cu ale mele, au întrecut greutatea păcatelor voastre. N-am putut privi la voi fără să mă uit şi la ei. N-am putut cântări greşelile voastre, fără să aşez în cumpănă de cealaltă parte vredniciile lor. Ei sunt ambasadorii voştri la curtea mea. Ei sunt reprezentanţii făpturii curate, cum eu am zidit-o.

Domnul rosti cuvintele aceste într-o izbucnire sărbătorească de triumf. Privirea lui caldă îmbrăţişa pe toţi aleşii săi, odihnindu-se apoi blândă, îngăduitoare asupra mea.

– Voieşti tu să pătrunzi acum sentimentele mele? Acum când pământul întreg îmi sărbătoreşte naşterea cu bubuit de tun şi cu ropot de puşcă? Nu încerca lucrul acesta de-a dreptul. Ci caută între voi şi acum lacrimile văduvelor, suspinul orfanilor, curăţenia vergurelor, dragostea topită în rugăciune a tuturor aleşilor mei. Le vei afla. Da, le vei afla pe toate. Şi apoi să nu te mai miri că mâna mea nu loveşte, că fulgerul dreptăţii dumnezeieşti nu se descarcă, că inima mea meditează pacea în vremuri de război.

Orchestra măiastră a îngerilor aruncă stropi de lumină din cer. Un imn de preamărire a îndelungii răbdări dumnezeieşti încununa ultimele silabe şoptite de Mântuitorul. Erau primele acorduri ale cerescului *Aleluia* întrezărit de Haendel. Erau undele vii ale bucuriei ţâşnite din pieptul tremurător al mandolinei ideate de Rafael lângă Madonna di San Sisto. În cer era mărire multă şi multă pace pe pământ ...

...Clopotele catedralei anunţau ziua Naşterii Domnului şi eu m-am deşteptat la graiul lor din visul nopţii de Crăciun. A fost un vis, cuprinde însă în germen timbrul realităţilor eterne.

Cultura creştină, nr. 1, 1916

Dr. Ioan Coltor în 1931

[30]
Episcopul dr. Vasile Hossu (1866-1916)

Obosit şi zdrobit de un greu şi îndelungat morb, pe urma unui colos de muncă săvârşită după un mare plan desfăşurat de o rară inteligenţă şi executat cu credinţa, conştiinciozitatea, sinceritatea, răbdarea, stăruinţa şi cu energia unui apostol, episcopul Vasile al Gherlei moare în seara ultimă a anului 1915, în Budapesta, departe de iubitoarea sa turmă cuvântătoare.

Ziua primă a acestui an, la grelele şi fatalele împrejurări în care trăim şi trăiesc astăzi atâtea popoare, a mai adus pentru biserica noastră şi pentru întreg neamul nostru o adâncă durere şi îngrijorare, vestindu-ne căderea unui general, al cărui nume se va perpetua glorios în istoria luptelor, ce le-a condus şi a învingerilor ce le-a raportat: în creaţiunile mari şi artistice ale aceluia care s-a chemat Vasile Hossu.

Ştiam de mult că e grav bolnav, totuşi deznodământul dureros al vieţii lui, prăbuşirea acestei puternice columne ne-a cutremurat, fiindcă, deşi se spune la moartea bărbaţilor mari că trecerea lor la eternitate comportă pierderi ireparabile, credem că foarte rar s-a potrivit vorba cu realitatea ca acum.

Episcopul Vasile Hossu a trăit puţin peste 50 de ani! Însă mai rar o viaţă atât de bogată în vrednicii, în belşug, de roade folositoare şi de nenumărate binefaceri ca a lui, care, închegată în fapte mari, a împrumutat bisericii noastre glorie nepieritoare.

Bărbaţii de valoare, în special capul provinciei noastre bisericeşti, ştiind că progresul oricărei instituţii atârnă de la oamenii care o servesc şi-i stau în frunte şi recunoscând complexul de valori ce Dumnezeu le-a aşezat în sufletul răposatului arhiereu, l-au înălţat şi l-au ajutat să se ridice în fruntea unei serii întregi de instituţii religioase, culturale, literare, economice şi politice, pe care le-a servit cu tot devotamentul, cu adâncă pricepere şi cu toată căldura inimii sale.

Terminând studiile filozofice şi teologice în Roma, adormitul în Domnul, în vârstă de 22 ani, ajunge profesor la seminarul arhiepiscopesc

din Blaj, iubit fiind de elevi pentru claritatea şi uncţiunea cu cari îşi făcea prelegerile. Aici, împreună cu mai mulţi, înfiinţează reuniunea femeilor din Blaj pentru ridicarea, respectiv ajutorarea unui internat de fetiţe. Primul secretar al reuniunii a fost adormitul. Împreună cu dr. Grama, dr. Bunea, cu dr. Szmigelski şi cu dr. Marcu a înfiinţat foaia bisericească-politică *Unirea*, a cărei întâiul-redactor a fost şi în care mai ales a scris mult, apărând rezolut drepturile bisericii şi ale neamului nostru. Mai pe urmă a scris un articol rupt din sufletul său înţelegător, în care, cu prilejul jubileului de 40 ani de episcopie al I.P.S. Sale păr. mitropolit dr. Victor Mihályi, a arătat duios situaţia grea a unui arhiereu român. În etate de 23 ani e numit membru în comisia pentru revidarea cărţilor liturgice şi asesor la tribunalul matrimonial de a II-a instanţă. La etate de 26 ani ajunge în fruntea Internatului Vancean de băieţi ca rector, unde, mână în mână cu prefectul internatului Emil Viciu, a pus o deosebită grijă atât pe creşterea fizică, cât şi pe cea morală a alumnilor, ambele de cea mai mare însemnătate pentru viitorul bisericii şi al neamului.

La vârsta de 32 ani, răposatul a întrat în capitlul metropolitan ca şi canonic-cancelar. Încredinţându-i-se organizarea centrală a domeniilor fundaţionale, de mare importanţă pentru asigurarea instituţiilor noastre culturale, a fost numit inspectorul acelei organizaţii. Ca delegatul capitlului a luat parte la conciliul provincial din 1900, unde a fost numit secretar I. Din încredinţarea Ordinariatului a făcut vizitaţii canonice, spre bucuria, mângâierea şi edificarea acelora care au fost fericiţi să asculte pe acest muncitor neobosit, cugetător adânc şi ales orator. În curând a fost numit prelat papal.

Cu agilitatea, isteţimea ce-l caracterizau şi în urma cercului larg de cunoştinţe ce avea, a fost sufletul celor două pelerinaje la Roma, făcute pentru întărirea credinţei şi ridicarea mândriei noastre naţionale.

Adormitul episcop, încă tânăr profesor, a luat parte activă în toate luptele noastre politice şi culturale. „În epoca memorandistă cea mai frământată şi care ne-a cerut jertfele cele mai multe", scria în *Lupta* ziaristul I. Russu-Şirianu cu prilejul morţii d-rului Bunea, „Blajul a trimis în luptă pe doi dintre cei mai distinşi reprezentanţi ai generaţiunii de atunci: dr. A. Bunea... şi pe dr. V. Hossu... Amândoi simpatici, amândoi apreciaţi, atât pentru inteligînţa şi cultura lor înaltă, cât şi pentru manierele lor alese.

Împreună veneau la conferenţele din Sibiu şi împreună petreceau... cuvântul lor avea greutate mare: Vorbiau în numele Blajului istoric, a tradiţiei seculare, scumpă tuturor Românilor. Ei se deosebeau însă între dânşii în ce priveşte mai ales tactica luptei." În procesul memorandului, răposatul episcop a fost şeful biroului de presă. La adunările generale ale *Asociaţiunii*, vorba lui îndrumătoare era ascultată cu viu interes şi cu plăcere. Mai pe urmă a participat la adunarea generală jubilară din Blaj, de la 1911, când împreună cu toţi arhiereii români din Ungaria a format cea mai frumoasă perlă în mozaicul splendid al faptelor neuitate de la acea adunare memorabilă.

Din 1903 până la moarte a păstorit, succesiv, turma cuvântătoare din două dieceze tinere: din a Lugojului şi a Gherlei, adăugând nouă opere la cele ale antecesorilor săi, păşind pe drumuri şi avântându-se spre înălţimi de care puţini dintre muritori ar fi avut curajul să se apropie. În dieceza Lugojului şi-a cercetat oile, vizitând fiecare parohie, unele chiar şi de mai multe ori, când s-a interesat amănunţit de întreagă viaţa credincioşilor: de sufletul şi de trupul lor, stând de vorbă şi cu cel din urmă şi învăţând pe toţi de pe amvon şi din scaunul mărturisirii cu autoritate, cu răbdare, cu iubire şi intimitate de părinte. Cu multe alergări şi capacitări i-a succes să asigure existenţa şi dezvoltarea şcolilor elementare şi după sancţionarea legii aponyiane. A dat ordine pentru lupta împotriva alcoolismului. A îmbrăţişat cu căldură misiunile sacre poporale, a sfătuit şi a ajutat ţinerea lor şi în 1912 le-a organizat în reuniune.

Deplin convins despre importanţa reuniunilor pentru înfrumuseţarea altarelor, atât în ce priveşte ridicarea moralului public, cât şi mai ales pentru deşteptarea şi întărirea credinţei în Euharisticul Hristos, în consistoriul plenar ţinut în 1912 a decretat ca în fiecare parohie să se înfiinţeze reuniune pentru înfrumuseţarea bisericii. A deschis un internat de băieţi şi a realizat visul şi dorinţele şi a antecesorilor săi, ridicând în Lugoj un impozant şi modern seminar pentru ocrotirea şi educarea clerului tânăr, care înainte îşi făcea studiile împrăştiat prin diferite seminarii catolice din patrie. Cine ar putea arăta însemnătatea deschiderii acestui institut pentru centrul diecezei, pentru însăşi dieceza şi pentru cultura noastră românească?!

În 1912 a trecut ca episcop la Gherla, unde a început cu pastorale, cu o atenţie specială faţă de cler, mâna lui dreaptă, cu conferinţe pentru inteli-

genţi, cu organizarea reuniunilor de femei, cu înfiinţarea reuniunii de misiuni şi cu vizitaţii canonice, care le-a continuat până ce a îmbrâncit, chiar în părţile în care un alt episcop mare, deschizător de şcoli, şi-a dat sufletul. Ridicat din brazdă, a fost dus în Pesta pentru îngrijire medicală. Pentru Gherla a conceput un plan şi mai grandios decât seminarul de la Lugoj: a exoperat o sumă mare de bani de la guvernul ţării noastre pentru zidirea catedralei, a reşedinţei episcopiei, a seminarului teologic, care se chinuieşte în casă cu chirie, şi a preparandiei de feciori. A făcut planurile şi în 1915 a pus şi fundamentul. Pentru prăpădul ce ne apasă, lucrările de edificare s-au sistat. Dureros că acest erou al muncii n-a avut bucuria să vadă terminate cele mai grandioase creaţii ale sale: seminarul din Lugoj şi „Vaticanul românesc", cum numeau mulţi complexul de edificii care se vor înălţa în Gherla. El a văzut numai spinii şi pietrele în care a sângerat de multe ori, până ce şi-a văzut asigurată realizarea măreţelor planuri. Tot aici a deschis, în toamna anului trecut, şi o preparandie de fete.

Neuitatul răposat, în calitate de episcop, a fost membru în casa magnaţilor şi a fost ales chiar şi în delegaţii unde, cu bărbăţie şi în pilule dulci, într-o formă inescepţionabilă, a spus în repetate ori adevăruri crude. Dacă zidurile locuinţelor celor mai competenţi din Roma, Viena şi Budapesta, unde a fost primit totdeauna cu rară afabilitate, ar putea să vorbească, ne-ar spune foarte multe despre însuşirile excelente de diplomat ale meritosului decedat, care totdeauna a nutrit în sufletul său aspiraţiile, durerile şi focul luptelor noastre pentru conservarea fiinţei naţionale şi a bisericii noastre. Chiar şi în recunoaşterea partidului nostru naţional de partid politic a avut partea leului.

Personalitatea aceasta excepţională a ştiut să judece totdeauna realitatea şi să adâncească şi cele mai grele situaţii, scoţând pentru noi foloase reale, fără de a vătăma drepturile altora. Inima lui largă, deschisă şi adânc simţitoare iubea pe toţi: pe bogat şi cerşetor, pe cei de pe treapta infimă a societăţii, ca şi pe cei mai sus puşi, pe ai lui şi pe străini. Era de o rară sensibilitate atât pentru bucuriile, cât şi pentru necazurile şi durerile aproapelui. Pururea a fost gata de serviciu, afabil, condescendent, plăcut şi atent, ca o mamă, şi la cele mai mici lucruri. A fost bărbatul care s-a desăvârşit în muncă uriaşă, împlinită cu sinceritate şi în tăcere. Despre un atare om zice Carlyle: „omul de inteligenţă, de inteligenţă adevărată, nu aparentă, este

prin firea lui şi un om de nobleţe, de bărbăţie, de dreptate, de tărie cucernică".

Acum sufletul lui, cum credem, se desfată cu spiritele mari, iar trupul se odihneşte în inima diecezei căreia în timp foarte scurt i-a împrumutat cea mai mare strălucire şi nu peste mult se va aşeza în Nicula, sub icoana Maicii Domnului, pe care a iubit-o şi în care a avut o mare încredere acela care după un lung, foarte lung interval de timp, a aşezat întâiul ieromonah la mănăstirea Prislopului, cu gândul mare şi sfânt ca să se înceapă la noi de nou viaţa călugărească, atât de însemnată pentru viaţa unei biserici şi a unui neam.

Ce să mai zicem despre acela despre vredniciile căruia s-ar putea scrie o carte întreagă? Mai zicem numai atâta, că regretatul episcop dr. Vasile Hossu a fost pentru noi un trimis al cerului, pe care datori suntem să nu-l uităm şi să păstrăm şi dezvoltăm moştenirea bogată ce ne-a lăsat.

Cultura creştină, nr. 2, 1916

[31]
Jertfe curate

– Mă rog să nu uitaţi că fiecare dintre contribuabili doreşte să-şi vadă numele scris la gazetă.

– Colecta ce Vi s-a trimis a fost redată prea sumar în preţuitul d-voastră ziar.

– Ne cauzaţi o mulţime de neplăceri, dacă nu înşiraţi în dările d-voastră de seamă pe fiecare credincios care a contribuit la fondul orfelinatului.

– Să mă credeţi, sufletul fiecărui lucru astăzi este reclama. Vei şti trâmbiţa cu foc, vei face ispravă; altminteri s-a sfârşit. Iar în chestii de contribuţie binevoitoare, reclama reclamelor este înşirarea cu numele a tuturor celor din lista de colectă. Prin urmare... etc.

Redacţiile şi administraţiile gazetelor noastre care strâng bani pentru scopuri de binefacere ar putea înşira un bun număr de astfel de dorinţe, exprimate cu mai multă sau mai putină finеţe stilară în sumedenia de scrisori, care însoţesc filerii văduvei.

Privit lucrul aşa la suprafaţă, pare a fi cel mai just şi mai de sine înţeles postulat al fiecărei colectări de bani publici. Las' să aibă oamenii mângâierea asta, dacă s-au jertfit. Şi, la urma urmelor, aduni de la „public", dai seamă „publicului". O lecuţă de control universal numai folos poate!

Toate bune! Toate frumoase! Control. Mângâiere. Neplăceri sistate în faşă. Reclamă cuminte. Vanitate explicabilă şi deplin justificată. Toate bune! Toate frumoase!

Dar.

Vai, un iată nefericit: dar. Noi românii, când am ajuns la o concluzie oricât de logică, oricât de minunată, ne simţim totdeauna cu un dubitativ *dar* pe buze.

Dar ce?

Dar cum stăm atunci cu învăţăturile atât de limpezi ale Evangheliei: – să nu ştie stânga ce face dreapta ta; – să-ţi speli faţa şi să-ţi ungi capul, ca

să nu te arăţi oamenilor postind; – să încui uşa şi să te rogi în ascuns, că Dumnezeu vede şi acolo şi-ţi va răsplăti ţie.

Mi se pare că Scriptura vorbeşte pe înţelesul tuturor şi mi se pare că insistă cam cu multă vervă asupra punctului acestuia, ca şi cum ar fi tocmai temeiul învăţăturilor sale.

Nu trâmbiţă, nu clopot, nu bucium, nu tobe, nu reclamă, nu zgomot, că ţi-ai luat plata. Ci linişte, ci tăcere, ci inimă, că Dumnezeu toate le vede, toate le încrestează.

Este atât de dumnezeiască învăţătura aceasta creştină şi singură ea poate mulţumi şi cele mai subtile aspiraţii ale inimii omeneşti. Singură ea poate opune diverselor fluctuaţii sufleteşti o stabilitate statornică. Singură ea rămâne neatinsă de suiş-coborâşul continuu al impresiilor momentane, care cu cât par mai de actualitate, cu atât mai mult pierd din soliditatea adevărului, care este veşnic, cu atât mai mult reduc la minimul multiplu comun înălţările sufletului către lumina cea pururea fiitoare.

În special în chestiile luate dintr-o atmosferă mai rărită, cum sunt şi faptele de îndurare, dacă lipseşte acest factor: curăţenia intenţiilor, se pierde aproape pe de-a-ntregul strălucirea, se pierde valoarea morală, valoarea ideală a lor. De altă parte, dacă intenţia curată îşi menţine influenţa şi jertfele noastre, oricât de mici ar fi ele, oricât de puţin preţioase la aparenţă, în fond ele sunt comori nestimate, al căror preţ atrage privirile lui Dumnezeu.

Mai mult. Dacă este adevărat că reclama este indispensabilă pentru lucrurile profane, este absolut necesară şi pentru lucrurile sfinte. Nu însă reclama zgomotoasă de bâlci, nu sufletul vibrat al aurului căzut în visteria bisericii lui Solomon, ci simţirea curată a faptei nobile, ci gândul nepătat cu care se dau ultimele monete, care nu ştiu deştepta decât admiraţia îngerilor şi aprobarea Domnului. Iată adevărata reclamă a operelor dumnezeieşti. Şi a aruncat văduva din Ierusalim doi fileri şi însăşi [*sic!*] Mântuitorul s-a însărcinat să-i facă cea mai splendidă reclamă, afişată cu litere grase pe paginile Evangheliei, menită să rămână până la capătul lumii.

Binele nu face zgomot la urechile lumii, face însă zgomot la poarta îndurărilor lui Dumnezeu. Jertfa trebuie adusă în tăcerea solemnă a sfintelor altare, altminteri îşi pierde caracterul, îşi schimbă valoarea. Martirii au tăcut şi au murit. Sângele lor însă a început să grăiască şi a

fecundat pământul bisericii. Aşa şi acum. Jertfele aduse din inimă curată vor fi acelea care vor aduce binecuvântările lui Dumnezeu şi vor fi mai grăitoare decât ori care alte jertfe.

Curăţenia gândului este alchimia cerească schimbătoare de firicele de nisip în sclipiri de mărgăritare. Ea scoate din cvartal fără lucire razele admirabile de smarald. Ea purifică sunetul argintului, curăţă faţa aurului şi imprimă o lumină proprie, fulgerătoare pe arama fără splendoare.

Să vorbim graiul acesta sufletelor. Ele vor înţelege şi dărnicia lor va fi mai largă decât oricând. Să le subministrăm motive adevărate, motive eterne, şi ele se vor înmuia mai cu uşurinţă. Să nu ne preocupe însă trâmbiţarea numelui nostru prin gazete, aceasta se va face şi fără ca noi să ne aşezăm afectele într-o îndestulare efemeră. Publicarea colectelor are să urmeze cu toată scrupulozitatea; ba, aici în Blaj se va tipări şi o carte de aur cu numele celor ce au jertfit ceva pentru Orfelinatul nostru. Aceasta în semn de mulţumire, în semn de recunoştinţă şi ca să ştie orfanii neamului nostru pentru cine să se roage şi ca să-şi cunoască pe noii părinţi pe care i-au primit de la Dumnezeu.

Jertfele au început să curgă, asigurând înfăptuirea măreţului nostru gând. Să cercăm însă ca jertfele noastre să fie curate. Viul credinţei să ne oblige să le aducem şi să ne împingă cu putere, ca să le aducem din belşug. Să ni le primenim prin focul dragostei care se milostiveşte; de mângâiere aducându-ne aminte că prin jertfe curate se împacă Dumnezeu. Să ajutăm „pe fraţii noştri după putere şi peste putinţă”, cum spune sf. Paul (II Cor. 8, 3.) şi să-i ajutăm purcezând din curăţenia fără prihană a principiilor evanghelice, care împrumută viaţa divină faptelor noastre, făcându-le vrednice să cadă asupra lor privirea lină, plină de recunoştinţă, din ochii Domnului Isus.

Cultura creștină, nr. 6, 1916

[32]

Parohul neglijent în administrarea sacramentului mărturisirii (cazuistică)

În sinodul protopopesc din Deluşor s-a încins o discuţie vie între părintele I. Albu şi protopopul A. Melinte în jurul diligenţei cu care sunt obligaţi preoţii să provadă turma Domnului cu Sf. Sacrament al mărturisirii.

„Eu nu mă sinchisesc atât de mult", spune părintele Albu, „îmi spovedesc creştinii la Paşti, în ceasul morţii, dacă pleacă la oaste, iar femeile şi când sunt aproape de naştere. Mai mult nu. Aşa a fost în satul meu şi în tot jurul, totdeauna. Dacă venea cineva altădată îi spuneam limpede că nu-l ascult, meargă la alţii".

Protopopul susţinea că aceasta nu merge, este o adevărată dezertare de la slujba sacră şi, după părerea lui, fiecare preot este dator să administreze cu toată promptitudinea Sf. Sacramente, de câte ori le vor credincioşii. Datoria aceasta este gravă şi dacă numai odată un paroh nu voieşte p. e. să mărturisească pe un credincios, păcătuieşte păcat de moarte

Părinţii de la sinodul din Deluşor nu au putut cădea de acord în rezolvarea chestiunii şi cer informaţii precise de la protopopul din tractul vecin. Ce sfat trebuie să le dea acesta?

Greşeşte şi părintele Albu, şi Sfinţia sa şeful Melinte. Unul prea aspru, altul prea laxist. De fapt, fiecare preot din *cura animarum*, în urma unui contract tacit încheiat cu credincioşii săi, prin însuşi faptul că a primit să le fie păstor, este obligat sub păcat greu să le administreze Sf. Sacramente de câte ori aceştia le voiesc în mod raţional. Preoţii care nu sunt în *cura animarum* sunt datori numai în caz de necesitate şi când nu s-ar găsi alţii. Ei sunt obligaţi de virtutea caritătii. Prin urmare, dacă părintele Albu purcede cum a zis, evident comite păcat greu. Ba încă şi numai dacă mai des nu voieşte să mărturisească chiar şi credincioşi care nu au tocmai lipsă urgentă, ci numai din devoţiune se spovedesc; ori dacă şi numai odată nu ar voi să asculte pe un bolnav greu, el tot greu păcătuieşte.

De asemenea, este obligat sub păcat de moarte să nu se arate târziu şi fără voie şi mânios pe cei care vin des, s. p. în fiecare săptămână, la mărturisit. Greutatea păcatului însă atârnă de la dauna sufletească a credincioşilor. Aşa că, dacă parohul numai rar s-ar purta aşa, ori numai când şi când ar denega ascultarea vreunei mărturisiri neurgente, nu ar comite decât păcat uşor, de nu cumva modul de purcedere ar înstrăina credincioşii de la primirea deasă a Sf. Taine. Deci nu stă nici ce a zis părintele protopop. Cu atât mai vârtos că el nici nu a făcut deosebire între credincioşii parohiei proprii şi între străini. Relativ la aceştia din urmă, obligaţia preoţilor din *cura animarum* este ca şi al celor care nu poartă grija de suflete.

Parohii în special au sfânta datorie să-şi îndemne credincioşii la frecventarea Sf. Taine şi să le ofere comoditatea de a le şi frecventa.

Dacă vreun preot în *cura animarum* ar greşi în privinţa aceasta, protopopul este obligat să-l îndrepte şi, la caz de neascultare, trebuie arătat Ordinariatului.

Cultura creştină, nr. 10, 1916

[33]
Rusaliile

„Minunate lucruri au văzut astăzi toate neamurile în cetatea lui David, când Spiritul sfânt s-a pogorât în limbi de foc" (Stihirea 1 de la înseratul sf. Rusalii). S-a făcut sunet ca de suflare ce vine repede, lovind şi umplând foişorul unde erau adunaţi învăţăceii, cutremurând Ierusalimul şi străbătând minţile apostolilor. Flăcări vii, care păreau a fi limbi de foc, s-au văzut apoi coborând din înălţimi şi aşezându-se peste cei cărora li s-a promis Mângâietorul.

Eră întâia manifestare a dumnezeiescului Spirit în viaţă şi în istoria bisericii. Mai bine! Minunea Rusaliilor era începutul celei mai superbe revelări a puterii lui Hristos în lume, a minunatei sale activităţi după moarte. Era semnalul de luptă împotriva confuziei sociale adusă pe pământ de amestecul limbilor la turnul Babel. Atunci s-a coborât Dumnezeu, zice cu emfază Biblia, şi a încâlcit limbile, ca să nu se poată înţelege. Acum se coboară cu adevărat Sfântul Spirit şi armonizează gândurile neamurilor, sfinţindu-le graiurile. „Minunate lucruri au văzut astăzi toate neamurile în cetatea lui David."

Sub influenţa atotputernică a suflării Spiritului, apostolii au început a predica şi cuvântul lor a fost atât de pătrunzător, încât, aşezând temeliile bisericii, a întors sufletele celor care au răstignit pe Fiul lui Dumnezeu.

A început astfel să se ivească între popoare aurora unei alte vieţi, zorile unei noi societăţi omeneşti. Opera lui Isus Hristos a fost să readucă unitatea şi armonia neamurilor, unindu-le toate sub aripile ocrotitoare ale bisericii sale, şi astfel să împreuneze pe om cu Dumnezeu. Spiritul sfânt venea să desăvârşească capodopera Domnului. Apostolii erau mijlocitorii acestei acţiuni de reconstituire a omenirii. Brăzdând ogorul nelucrat al pământului blestemat, sămânţa într-însul grâul noilor învăţături, adăpând cu sânge spicele, care împungeau coaja de tină, ca să iese în lume. Iar peste holda de aur luceau în scântei de diamante luminile dumnezeiescului Spirit.

Acesta a fost începutul.

De atunci e mult. Aproape două mii de ani. Omenimea a început din nou a se depărta de idealurile Domnului. Dizarmonia s-a ivit din nou pe pământ. Acum nu mai mult între cei care nu cunoşteau pe Hristos, ci între învăţăceii lui. Graiurile curăţite de către limbile de foc şi-au pierdut timbrul şi încurcata turnului care voia să atingă cerul şi-a recâştigat stăpânirea pierdută câteva vreme. Omul a voit să-şi croiască o nouă istorie, independentă de Dumnezeu, străină de Hristos, pe care avea poate să-l adore, însă nu avea să-l mai iubească, pentru că nu voia să-i urmeze învăţătura şi poruncile.

În mijlocul acestor noi tendinţe, concentrice cu cele de pe timpul primelor Rusalii, stau şi astăzi apostolii legii noi, încercând să readucă era Spiritului sfânt. Au aceleaşi gânduri şi ei ca şi cei doisprezece. Dar la glasul lor nu se întorc miile lui Petru.

Care poate fi oare motivul? Unde zace taina acestui insucces? Sunt de vină oare noii apostoli, ori doar rana este atât de grea, încât nu mai e nădejde de vindecare?

Da, vai, în mare parte sunt ei de vină. În mare parte suntem noi, cărora ni s-a încredinţat slujba cuvântului, de vină. Noi ne-am uitat că pentru a sfinţi pe alţii trebuie mai întâi să ne curăţim noi sufletele; că pentru a putea fi vrednici de a câştiga pe alţii pentru Hristos, trebuie în primul rând să-i aparţinem noi. Spiritul sfânt nu a început întoarcerea lumii cu apostolii, care au părăsit pe Domnul, ci cu învăţăceii trecuţi prin focul Rusaliilor.

Unii din noi am voi să schimbăm faţa pământului cu alte mijloace, nu cu cele folosite de apostolii dăruiţi cu putere de sus. Şi nu reflectăm, că activitatea noastră, dacă voim să aducă ceva rod, e de lipsă să aibă două laturi: una pozitivă, directă, alta indirectă şi mai mult negativă. De cele mai multe ori, chiar şi cei mai buni dintre noi se silesc să-şi îngrijească turma, stând la dispoziţia credincioşilor cu toate slujbele sacre ce le doresc aceştia, dar rar, foarte rar îşi aduc aminte să se roage cu căldură, să ceară cu lacrimi şi să atragă prin jertfele lor darurile Spiritului Sfânt peste fiii lor sufleteşti. Nu mai voim să ştim de acel clasic stih din legea veche, care spune că între tindă şi între altar au să se roage cu lacrimi preoţii.

Pe inimile noastre s-a aşezat mult din pulberea de pe cale şi astfel zborul de porumb al Mângâietorului nu ne atinge, nu ne mişcă şi nu zguduie nici sufletele încredinţate nouă. Fiorii credinţei care mută munţii nu-i întâl-

nim în sufletele noastre nicicând. Şi, Doamne Sfinte, credinţa aceasta nu ar trebui să fie mai mare decât grăuntele de muştar. Şi totuşi nu o avem!

La tot răul acesta nu este decât un singur leac, însă cu efect infailibil: rugăciunea. Apostolii au aşteptat pe promisul Mângâietor rugându-se. Rugându-ne şi noi îl vom putea primi pentru noi şi pentru alţii. Şi-l vom primi cu siguranţă. El va veni sălăşluindu-se întru noi, curăţindu-ne de toată spurcăciunea, mântuind sufletele noastre. Va veni, schimbând şi transformând totul ce nu poate suferi în noi privirea sa preacurată, ce nu pot admite aspiraţiile sale cereşti.

Astfel vom începe să reconstruim unitatea şi armonia între oameni. Astfel vom reînnoi ca ale vulturului tinereţile fiilor lui Dumnezeu şi vom putea readuce pe pământ pacea, adevărata pace izvorâtă din focul de Rusalii al Spiritului Sfânt.

Cultura creştină, nr. 11, 1916

Cu Sever Dan (stg.) și Alexandru Vaida-Voevod (centru), 1927

[34]
Din lumea sufletelor de azi

Sufletul omului se dedă curând cu orice. O impresie vie, stăpânitoare, durează câteva vreme, se înalţă, vine la suprafaţă, organizează toate ideile şi sentimentele, dându-le o direcţie uniformă. Încetul cu încetul însă, fibrele gândirii se descoardă, inima cuprinde tot mai puţin căldura de care era învăluită; alte impresii vin să-i deschidă poarta, alte icoane izbesc retina. Şi atunci un curent nou devine stăpân şi nu de puţine ori vibrările noi mână apa la o altă moară, unde se macină un soi de făină străină, care nu are nimic comun cu cea de mai înainte. Este o taină de nepătruns taina aceasta din noi.

Mai des verificăm procesul acesta de dezintegrare psihologică în lumea moralului. Aici, sub influenţa unor factori externi, uşor, foarte uşor se schimbă situaţia sufletească. Iubim azi ce am urât ieri şi ce vom dispreţui mâine. Strivim sub călcâi, cum se striveşte un vierme, convingeri care altădată ni se păreau mântuitoare. Nu trece însă mult şi regretăm actul, ca la anumite intervale să-l repetăm din nou, poate cu mai multă răutate.

Există totuşi o deosebire esenţială între felul cum se reivesc ideile curate să domine şi cele păcătoase. Acestea se reîntorc cu uşurinţă, aproape spontan, iar durata le este mai lungă. Parcă ar avea ceva statornic, ceva stabil în sine. Celelalte apar la distanţe mari, luptându-se cu greutate până pot cuceri terenul pierdut şi se diluează în pripă. Statornicia lor în cele mai multe cazuri se pronunţă numai când nu-şi mai exercită influenţa asupra puterilor omeneşti. Ele nu au darul să trezească adevărate patimi, decât foarte rar. În cazul acesta însă coordonează întreagă energia vitală din om, subministrându-i un abundent procent de pace şi de fericire. Atmosfera sufletească se purifică. Orizonturile se lărgesc, limpezindu-li-se zarea. O lumină liniştită, dulce, cu iradieri minunate străbate prin toate ungherele, prin fiecare adâncime din suflet. S-ar crede că o fiinţă nouă a luat locul celei de mai înainte. Aspiraţiile acestui personaj întrec şi covârşesc cel mai înalt

exponent de idealism: un om nou s-a născut în lume; numele lui este un nume de erou.

Cât de rar ne întâlnim cu acest fel de suflet, cât de rar putem observa felul acesta de omeni. Nu fiecăruia îi este dat să-l cunoască aproape de sine. Este sporadică şi amintirea lui. În statistică nu ocură niciodată.

În schimb este deosebit de frecvent tipul sufletului pătimaş, plin de sine însuşi, plin de răutate. Îl găseşti în toate clasele sociale; îl întâlneşti pe toate drumurile; îl afli fără multă greutate în tine însuţi. Câteodată mase întregi poartă pe frunte această stigmată a patimilor, deşi mascarea şi ipocrizia nu permit să-l contemplăm pe individul acesta totdeauna în adevărata lui lumină. Este mai curios că de cele mai multe ori aflăm motive plauzibile pentru scuză, argumente eclatante pentru aprobare; mai ales când şi în noi respiră un astfel de suflet.

Ori, greşeala fundamentală care procreează zilnic atari stârpituri s-ar putea corecta. Succesul va fi cu atât mai strălucit cu cât a fost mai adâncă prăpastia din care am ridicat o inimă omenească.

Când apoi împrejurările aduc cu sine un adevărat contagiu al răului, atunci necesitatea de a lucra cu stăruinţă împotriva lui devine imperativă.

Este cazul nostru de faţă.

Pe urma războiului s-au ivit atari simptoame de stricăciune morală, care nici pe cel mai optimist sociolog conştient nu-l mai lasă indiferent. Până acum, centrele obscure de corupţie erau mai rare şi existau aproape totdeauna în clima prielnică de la oraşele mari. Noi eram cruţaţi. Satele şi oraşele noastre erau departe de a fi cuiburi de infecţie. Era sănătate la noi, era viaţă. Traiul nostru simplu, aproape patriarhal ţinea la distanţă răul. Familiile erau cinstite. Copiii isteţi şi nevinovaţi. Aerul curat.

Azi?!

Astăzi să lăsăm pe preoţi să ne vorbească. Să ne spună ei cum s-a schimbat faţa pământului, cum s-au murdărit sufletele, cum s-au îndobitocit datinile. În primele luni ale războiului, părea că toate se îndreaptă, toţi se întorc la Domnul. Bisericile erau pline. Rugăciunile erau aprinse şi nenumărate. În căsuţele spoite, albe, trăiau curate femei, care ştiau să plângă, aşa ca să le adune îngerii lacrimile şi să le ducă în cer. Bărbaţii şi feciorii erau la front cu trupul, cu inima visau acasă, cu sufletul se înălţau la Dumnezeu.

A trecut un an, au trecut doi, trec trei ani aproape şi în vremea aceasta „omul duşman a aruncat neghină". Bisericuţele au devenit prea încăpătoare. Varul ce albea pereţii căsuţelor ţărăneşti a căzut. Rugăciuni se aud puţine. Iar îngerii, sărmanii, trebuie să-şi caute o altă ocupaţie: lacrimi sunt şi acum, dar alta le este compoziţia chimică, sunt mai tulburi, conţin săruri străine şi umezesc obraji mai puţin curaţi, feţe de care nu se pot atinge îngerii lui Dumnezeu, sunt prea pătate. Pe front este multă scârbă, multă nepăsare, multă deznădejde; credinţă tot mai puţină. Amintirile de acasă s-au destrămat. Inima altcumva bate. Sufletul şi-a uitat de Dumnezeu. Nu mai e cum a fost. „Omul duşman a aruncat neghină", şi neghina a crescut mare şi multă şi a înecat holda, a înecat-o de nu se mai vede...

Voiţi ceva mai concret? Doriţi ceva mai palpabil? Ascultaţi şi fiţi sinceri în judecată. Să nu generalizăm prea mult, să nu ne închidem însă nici ochii.

Este o poveste, o poveste ca multe altele – adevărată.

„Erà tinără şi nevinovată. S'a măritat curând şi cu cine a dorit. Era credincioasă şi harnică. Casa ei era un pahar curat. Copiii erau crescuţi cu dragoste şi creştineşte. Deja mama făcea planuri pentru viitorul lor. În serile cu lună plină, în dimineţile de primăvară gândurile ei sburau înainte, departe. Se pierdea în dulci reverii, în cari îşi amestecau lumina cele mai frumoase visuri de fericire. Îşi vedea băieţii crescuţi, moşioara mărită, cinstea casei respectată. Soţul ei de bucurii şi de năcazuri erà totdeauna lângă ea, ajutându-o, întărindu-o, luând parte la toată mulţumirea inimei sale. Dumineca mergeau împreună la slujbă. La Paşti se cuminecau la aceeaş liturgie.

Şi a venit răsboiul. A venit ca un trăsnet căzut din senin. Bărbatul a plecat la luptă, lăsându-şi inima acasă. Ea a rămas aici cu copiii, cu gospodăria şi cu nădejdea; sufletul îi era la cel depărtat. Cea mai adâncă jale s'a fost lăsat peste căsuţa lor. Parecă nici copilaşii nu mai ştiau decât să plângă şi să zică Născătoarea în toată seara – pentru tata, ca să se întoarcă sănătos şi cu bine. Şi tata a căzut prins la Ruşi. A scris că e acolo şi că este rănit uşor. Mama a plâns, s'a îndurerat, că nu are să-l mai vadă, ştie Dumnezeu până când...

În sufletul ei, cum treceau lunile, se făcea însă tot mai întuneric. Singurătatea începea să-i devină tot mai supărătoare. Sările i se păreau prea lungi, nopţile nesfârşite. Trăia de câtăva vreme cu nişte gânduri cari la înce-

put o torturau, ca şi cum i-ar fi muşcat din suflet. Suspina sub povara lor şi se ruga la Maica Domnului. A dat şi slujbe, dar gândurile o urmăriau mereu şi nu o lăsau în pace. Şi a fost atunci, când într'o clipă de slăbiciune, ori poate şi de desnădejde, ea şi-a uitat întreg trecutul, şi-a uitat şi visurile pentru când vor creşte pruncuşorii, a uitat şi pe robul delà Ruşi. – Din clipa aceasta, coborâşul a fost vertiginos şi ea, sărmana, îngrozită la început, liniştită în rău pe urmă, s'a înşirat în rândul acelora cu cari se sfiea să stei de vorbă altădată. Neghina a crescut mare şi multă şi a înecat holda, a înecat-o de nu se mai vede."

E tristă povestea, e foarte tristă; mai trist e însă că este plină de adevăr şi că nu este o întâmplare izolată, ci face parte din însăşi istoria ruşinoasă a războiului de azi.

Ori, putem noi privi cu nepăsare acest simptom dureros al stărilor bolnave din aproape toate satele noastre? Nu avem nimic de spus, nimic de adăugat, nimic de îndreptat? Suntem în stare să vedem cum ni se ofilesc florile şi cum cucereşte răul? Noi, în special noi, care avem să dăm seamă de sufletele lui Dumnezeu? Cu mâinile cruciş pe piept, cu oftări muiereşti şi cu lipsa noastră proverbială de interes, vom fi mai răi decât cei căzuţi, vom fi mai vinovaţi decât turma necuvântătoare pe care o îngrijim. Va fi însuşi Dumnezeu care ne va bate, care ne va zdrobi, ca pe nişte slugi netrebnice, ca pe nişte câini muţi, care nu ştiu să latre...

Vremurile mari pretind oameni mari. Vremurile de azi cer suflete excepţional de viguroase, care să ştie rezista, şi [să] ştie şi să asude sudori de sânge. Prin urmare trebuie să ne purificăm mai întâi pe noi înşine şi apoi să ştim fi la înălţimea chemării noastre. Să nu credem însă că se cer lucruri atât de extraordinare de la noi, la care eventual nu ne-am pricepe. Nu. Singur numai activitatea noastră se cere, însă o activitate intensă, dezinteresată şi statornică.

În primul rând, trebuie să ne familiarizăm cu gândul că sufletele se trenează şi se curăţă şi astăzi tot cu aceleaşi mijloace cu care le-au curăţat şi le-au întărit toate cele douăzeci de veacuri de creştinism. Predica şi Sfintele Taine le-a aşezat Mântuitorul în biserica sa, să rămână până la capătul lumii. Să nu ne închipuim însă că, dacă odată va fi fost de ajuns spre pildă spovedania de Paşti, va fi de ajuns şi astăzi. Dacă nu se dă hrană bogată şi la timp unui suflet, acesta piere. Şi nu aşteptăm însă până ce sufletul a pierit,

ci să-l nutrim curând şi din belşug. Eu nu aş crede că un preot a făcut mai mult decât se pretinde de la el azi, chiar şi în cazul că şi-ar apropia de altar credincioşii în fiecare luni odată.

Suflul de căldură care transpiră din inima lui Hristos în Sfintele Taine are puterea să oprească răul în loc, să-i slăbească intensitatea şi să-i nimicească efectele. Şi pe cum boala este molipsitoare, aşa şi curăţenia ce răsare din contactul des cu trupul preacurat al Domnului îşi are contagiul său sacru, divin. În satele noastre este multă stricăciune, pentru că în satele noastre nu ne-am îngrijit să fie mai deasă împărtăşirea. Ai crede că ni s-a recvirat şi grâul pentru Sfânta Cuminecătură. Grâul acesta încă îl avem, dar ne lipseşte altceva, ne lipseşte adevărata dragoste a sufletelor de care noi răspundem. De pe amvon să se audă cuvântul evanghelic răsunând ca o trâmbiţă de foc în vreme de mare primejdie. De multe ori, adevăratul motiv care prăbuşeşte un suflet este lipsa unui glas care să-l cheme, care să-l trezească, care să-i dea puteri noi. Psihoza războiului, în multe cazuri, este o scuză care nu prinde când voim să ne acoperim păcatele. În tainiţele sufletului omenesc sunt ecouri care se deşteaptă numai când le deşteaptă un om cu autoritate mai înaltă, cu autoritate dumnezeiască. Acest om este numai preotul. Dacă şi el tace, ecoul tăcerii va fi sinonim cu moartea.

Este foarte greu să se menţină la suprafaţă într-un suflet aceleaşi impresii sănătoase când sufletul este lăsat de sine şi rămâne avizat la propriile sale energii. Când însă altcineva îi alimentează încontinuu ideile, când vin şoaptele de sub patrafir şi dezlegarea sfântă de-i netezesc greutăţile, când vorbele ascultate în cuvântarea din biserică distrug influenţa celor auzite pe stradă şi în urmă, când pâinea cea cerească aprinde focul dragostei dumnezeieşti şi înalţă tensiunea energetică a forţelor de viaţă sufletească, atunci gândurile curate durează şi stăpânesc.

În cazul acesta bisericuţele noastre vor deveni din nou prea strâmte, căsuţele văruite alb, fetele şi femeile se vor gândi iar la Dumnezeu, iar noi nu vom mai putea înregistra o stare de lucruri care să-ţi sfâşie inima. Vor fi din nou curate satele noastre!

Cultura creştină, nr. 13, 1917

Cu familia

[35]
Sfânta Scriptură pe românește

O carte ne lipseşte nouă, o carte sfântă, o carte dumnezeiască, o carte pe care toată lumea o are, pe care toţi creştinii o cinstesc, toate veacurile au cunoscut-o. Ne lipseşte Sfânta Scriptură pe românește. Vechile ediţii au dispărut, Biblia sfântului Sinod din ţară, fără tâlc şi fără debit poştal, rămâne la distanţă, credincioşii noştri nu au în mână cartea cărţilor.

Toată fericirea cititorilor Scripturii stă departe de noi, că e o mare şi neîntrecută fericire să ai în mână scrisoarea inspirată a Spiritului Sfânt.

Citind paginile Sfintelor Evanghelii, îl ai pe Dumnezeu atât de aproape de tine, simţi pe Mântuitorul tău venindu-ţi în contact direct cu sufletul, Îi asculţi vorba, Îi observi mersul, Îi priveşti fiinţa, aproape Îi simţi respiraţia. Apropierea de Domnul din zi în zi devine mai palpabilă, mai vie. Lumina ce transpiră din personalitatea Lui dumnezeiască se înstăpâneşte pe gândirea, pe aspiraţiile, pe întreg felul tău de a trăi. Ea se revarsă bogată şi fecundă împrăştiind noaptea păcatelor, clarificând umbrele îndoielilor, dând putere germinatoare tuturor înclinărilor bune care se ascund în orice inimă omenească.

Câţi nu şi-au aflat mântuirea numai pe urma citirii unei pagini din Sf. Scriptură. Lectura aceasta uşoară şi plăcută le-a deschis ochii şi le-a trezit credinţa, care era condamnată la moarte. I-a făcut să înţeleagă un rost în viaţa lor, o ţintă în activitatea lor şi mai pe sus de toate o credinţă într-Acela care S-a născut în iesle şi a murit osândit pentru dezrobirea omenimii.

Evanghelia are darul să scoată din robia patimilor pe oricine o citeşte cu sete, cu setea ce trebuie să o avem pentru cuvântul lui Dumnezeu. Alte cărţi pot limpezi situaţii psihologice, pot vindeca complicaţii patologice aparte, Sf. Scriptură limpezeşte şi vindecă toate tulburările sufleteşti, curăţă şi tămăduieşte deplin, toate morburile minţii noastre. Fără mult aparat, fără pretenţii de înţelepciune omenească, sfioasă şi simplă, ea este cea mai de casă medicină pentru toată boala, pentru toată neputinţa din popor.

Fiecare om îşi are în viaţă ceasurile sale grele, orele sale de nenoroc, când toate par pierdute, toate speranţele înşelate, toată încrederea în alţii

distrusă, orice ajutor venit de la oameni deschis şi orice înălţare cu ajutorul propriilor puteri – imposibilă. În orele acestea, care pe mulţi îi duc la ultima consecvenţă a acestei stări disperate, în momentele acestea de durere fără margini, de silă sufletească fără mângâiere, luând în mâini cartea cărţilor, strecurând privirea peste şirele evangheliştilor, se diluează negura şi răsare lumina farului mântuitor pentru luntriţa menită să se cufunde în valuri. Sfânta Scriptură este mângâiere celor fără nădejde.

Toate stările sufleteşti, toate emoţiile inimii noastre, toate palpitările avântului, orice sentiment, orice afecţiune morală, toate îşi au expresia fidelă, adecvată, neîntrecută în Noul şi Vechiul Testament. Adâncă pentru cei învăţaţi, mai superbă în idei decât cei cuminţi, mai variată decât orice operă de artă, sculptează monumente, descrie peisaje, cântă imnuri de biruinţă, povesteşte epopei, plânge tragedii; scormonind patimi sfinte, biciuieşte, aprinde, topeşte sufletele omeneşti. Nu este creaţia unui geniu, nu este concluzia unei filozofii bine închegate, nu evoluţia spiritului religios pe pământ: este scrisoarea lui Dumnezeu către oameni, sunt rândurile unui tată bun şi blând scrise fiului său la front; iar în rândurile acestea stropite cu sânge şi scăldate cu lacrimi bate inima lui Isus Hristos.

Cartea aceasta minunată, cartea noastră sfântă noi nu o avem. Acum sunt o sută de ani, un evlavios călugăr de la Blaj a fost îmbrăcat-o românește mai bine decât oricare altul. Dar călugărul a murit de mult, nici cruce pe mormântul său nu mai este, ca să se ştie unde doarme Samuil Clain; iar traducerea lui a urmat de mult şi ea pilda traducătorului. Cartea cărţilor, în ediţii de lux, prinsă în diamante, încopciate cu aur, se găseşte în palatele regilor, în castelele nobililor, în colibele cerşetorilor, în mâna tuturor creştinilor de pe rotogolul pământului. Negri din Africa întorşi la creştinism învaţă să slovenească răsfoind Biblia, tovarăşi în lucrul acesta cu indienii, cu arabii pururea călători, cu toate triburile barbare. O răsfoiesc, o recitesc, o învaţă pe de rost, o povestesc copiilor când îi culcă seara. Scriptura este pâinea de toate zilele a neamului omenesc, că nu numai din pâine trăieşte omul, ci şi din cuvântul lui Dumnezeu.

Iar noi Sfânta Scriptură pe românește nu o avem. Singur credincioşii noştri sunt lipsiţi de acest nutriment al sufletelor, singur credincioşii noştri nu se găsesc a fi vrednici să asculte pe Dumnezeu vorbind.

Ei pot visa la frumoase lucruri dumnezeieşti ascultând predica ori Evanghelia cetită. În biserică, dar să le răsară şi lor soarele, să le curgă şi lor

curate izvoarele, să le răsară lumina curată a învăţăturilor ziua şi noaptea, să le curgă apa vie a predicilor lui Hristos în toată vremea, când sufletul lor poftește aceasta, pare a fi prea mult pentru ei.

Şi încearcă şi umblă şi ştiricesc nu cumva ar putea şi ei să aibă de undeva slova sfântă. Noi nu le-o putem da. Ci vin alţii străini de neamul (din România nu mai vin), străini de dorinţele şi de limba şi de credinţa noastră şi le pun în mâni Biblii anglicane, Biblii pocăite, traduse mizerabil, infectate de greşeli şi ne pierd credincioşii...

Aceste considerente au mişcat pe mai-marii noştri bisericeşti, ca acum la al unsprezecelea ceas, să redea cu orice preţ pe românește deocamdată Noul Testament al lui Clain, corectat unde numai lipsa pretinde şi prevăzut cu note explicative. Am zis cu orice preţ. Dar acest preţ este extraordinar de mare. Pentru 10.000 de exemplare, minimul tirajului cerut, se cer la 40.000 cor. Iar în faţa unei sume atât de respectabile, forţele noastre băneşti stau pe gânduri. Un împrumut ne-ar salva situaţia numai pe jumătate. Deoarece preţul unui exemplar ar fi prea mare pentru a putea face concurenţă Bibliilor străine, care se vând pe sume ridicol de mici, uneori se împart şi gratis.

Din motivul acesta noi îndrăznim să ne ridicăm glasul către aceia care şi în alte necazuri ale neamului românesc au ştiut să împartă, au ştiut să ajute. Marii noştri mecenaţi, marii noştri proprietari, acei, apoi, care de pe urma acestui război au ştiut să ajungă la o situaţie mai bună vor rămâne oare străini de acest postulat al vremii, de această necesitate imperativă a sărmanului nostru popor? Nu credem.

Toţi care au la inimă cauza sfântă a neamului nostru, cu mult, cu puţin, să sprijine cu contribuţiile lor înfăptuirea acestui sfânt ideal. Ei să se adreseze, cu tot ce le stă în putinţă, Administraţiei centrale capitulare din Blaj. Cu orice preţ Sfânta Scriptură trebuie să vadă lumina zilei pe românește. Fericiţi aceia care Mântuitorului îi vor da posibilitatea si vorbească neamului românesc, ca să-l cureţe, ca să-l lumineze şi ca să-l mângâie.

Cultura creştină, nr. 3-4, 1918

[36]
Vicarul capitular și sfera lui de activitate

Credem că nu va fi fără de folos notiţa aceasta scurtă scoasă din dreptul canonic, în care vom înşira *per summa capita* unele dintre drepturile şi datoriile vicarului capitular. Pare a fi de actualitate.

În termen de opt zile după ce o dieceză rămâne fără păstor, capitulul bisericii catedrale la care a trecut jurisdicţia episcopului alege v[icarul] c[apitular]. Termenul de opt zile se notează nu de la datul vacanţei, ci de la datul cunoştinţei sigure despre vacanţă. El poate fi scurtat, numai nu cumva cu viclenie să se scurteze, de pildă, ca un canonic să nu poată sosi la vreme la votare. Nu poate fi prelungit. La caz când în opt zile alegerea nu se face, dreptul de a numi v. c. trece la mitropolitul, iar când ar fi vacant sediul mitropolitan, trece la cel mai vechi sufragan. Ales poate fi numai un membru al capitulului, de cel puţin 25 ani, capabil de slujba aceasta. Singur în caz de necesitate se admite alegerea unui necapitular.

Alegerea se întâmplă prin votare (care nu e de lipsă să fie secretă) şi cu majoritate de voturi. În caz de voturi egale, numirea v. c. trece la mitropolitul, respectiv la cel mai vechi sufragan. Nu pot fi aleşi doi ori mai mulţi vicari capitulari. Nici un substitut de vicar capitular. Ales odată, rămâne până ce noul episcop şi-a prezentat capitulului scrisorile apostolice de numire.

Prin alegere el obţine toată puterea ordinară de jurisdicţie a episcopului şi încă în mod irevocabil şi privativ pentru capitul. Acesta nu poate să-şi rezerve o parte a jurisdicţiei, nu o poate revoca, nici condiţii nu poate pune pentru exercitarea ei. În caz de absenţă ori morb, însuşi v. c. – nu capitulul – este în drept să-şi numească locţiitor, însă numai pe timp scurt.

Facultăţile extraordinare care se conced episcopilor din partea scaunului apostolic în mod abitual după dreptul mai nou le are şi v. c. (S.C.S.O. 20 aprilie şi 23 iunie 1898.)

Prin urmare, v. c. poate face vizitaţii canonice, dacă a trecut un an de la ultima vizitaţie canonică, poate la un an convoca sinod diecezan (nu prov.), poate face statute diecezane care să oblige şi pe timpul viitorilor episcopi,

poate împreuna două sau mai multe beneficii, ca şi episcopul. Are dreptul să suspende, să excomunice, să lovească prin interdict şi să dea toate dezlegările şi dispoziţiile pe care abitual le putea da episcopul. Poate aproba confesori, asista la celebrarea căsătoriei şi permite altui preot aceasta, binecuvânta (nu consacra) biserici. Nu poate însă să facă înnoiri în paguba bisericii ori a episcopului. Nu are putere să înfiinţeze mănăstiri noi (S.C.E. 19 febr. 1633), să înstrăineze bunurile bisericii catedrale ori bunurile mensei episcopeşti să le dea capitulului, nici să excardineze preoţi (Cone. Trid. 7. 10-23. 10 de Ref.), nici să aprobe statute ori să înfiinţeze confraternităţi (SCI. 13 nov. 1878 Leo XIII). Nu-i stă în voie să confere beneficii, fie acele vacante înainte ori după văduvirea diecezei, ci să pună administratori sau să ceară aprobarea pentru conferirea beneficiului de la scaunul apostolic, care uşor se dă (S.C.E. 3 febr. 1604 şi cap. lila 2 *Ne sede vacante*). V. c. nu trebuie amintit la liturghie (Ben. XIV *Ex quo primam*), nici el nu e obligat să aplice liturghia pentru popor (S.R.C. 12 nov. 1831). Nu poate concede indulgenţe (S.C.C. 13 nov 1688). Actele vicariale le sigilează cu sigiliul capitular (S.R.C. 28 mart. 1709).

Toate limitările acestea de drept, induse pentru abuzurile comise uneori cu ocazia sedisvacanţei, v. c. poate cu învoirea sfântului Scaun, ori când există datină contrară legitimă, să nu le observe. Se pretind însă motive suficiente pentru o astfel de relaxare a legilor.

Cultura creştină, nr. 3 – 4, 1918

Carte poștală expediată lui Octavian Goga la București, la Ministerul de Interne, cu semnătura lui Ioan Coltor. 1927

[37]
Notițe pe marginea rânduielii scurte a Sfântului Maslu

Întreagă biserica noastră a luat cu bucurie act de aprobarea rânduielii scurte a sfintei ungeri din partea Scaunului Apostolic: mirenii şi preoţii deopotrivă. Ne îngrijim de bolnavii noştri mai bine, semn că îi iubim mai mult, îi avem mai la inimă. Ei au mai multă lipsă de mângâiere, de o mai deosebită grijă, de un interes mai viu. Ei, care stau pe marginea prăpastiei care desparte lumea de la noi de lumea celor ce nu mai sunt. Ei, care mai pe urmă în viaţă primesc manifestările de dragoste ale miresei lui Hristos; în privirea cărora obosită se frânge poate pentru ultima dată raza de soare. În ochiul lor pierdut în nemărginire se citeşte poate mai pe urmă groaza de trecut şi frica de ziua de mâine. Fraţii noştri care suferă îşi cer interesarea noastră, îşi cer partea ce le compete din inima noastră. O cer atunci mai vârtos când ei nu mai pot să se ajute, când sunt în joc, în ultimul joc fatal, interesele lui Isus în sufletele lor.

Ungerea de pe urmă, acest untdelemn alintător de suferinţe, iertător de păcate, curăţător de răni sufleteşti, ispăşitor de grele pedepse, această dumnezeiască invenţie a iubirii lui Hristos pentru copiii săi care dau ultimele lovituri de lopată ca să-şi ducă la ţărm luntriţa udă de spume, Maslul Sfânt era la noi o prea rară armă împotriva durerii, rară, pentru că prea anevoios de manuat [mânuit, aplicat, administrat, *n. ed.*].

Câţi vor fi murit fără să-i simtă ajutorul, câţi fără să le ajute puterea ei, câţi care încă nu trebuiau să ne părăsească, dacă ar fi primit sfânta ungere de pe urmă?!

Să vorbim într-o formă mai scolastică.

Efectele acestei Sfinte Taine sunt de-a dreptul extraordinare.

a) Ea dă o vigoare proprie sufletului în lupta dintre viaţă şi moarte, nu numai înmulţind graţia sfinţitoare, ci conferind un drept special la graţii actuale menite anume pentru învingerea greutăţilor morţii.

b) Şterge păcatele uşoare şi pedepsele trecătoare.

c) Iartă păcatele de moarte, care nu s-au şters prin mărturisire ori prin părerea de rău perfectă: „şi de va fi făcut păcate se vor ierta lui".

d) Redă sănătatea, când ar fi bine să se redea: „şi-l va ridica pe dânsul Domnul" (Iac 5, 14).

Efectele acestea minunate foarte mulţi credincioşi de-ai noştri nu le-au experimentat, pentru că era în multe cazuri greu lucru administrarea maslului în forma aceea solemnă prescrisă în euhologiu. De aceea este atât de binevenită forma aceasta prescurtată, „ca niciun bolnav să nu fie lipsit de binefacerile acestei sfinte taine" (Cercular arhid. 2 febr. 1918 nr. 145).

Avem aşadar două forme de servit Sf. Maslu. Când ne vom folosi de una şi când de cealaltă? Cercularul nostru aminteşte patru puncte de mânecare pentru practici, pastorala de la Oradea două (pag. 7). Desigur însă observările acestea sunt numai puncte de plecare, care sunt obligatoare, când obvin [se întâlnesc], care însă aruncă lumină şi asupra cazurilor analoge, care nefiind schiţate, credem a face un bun serviciu atingându-le noi, fără însă a le exaurià.

„Drept aceea – scrie Cercularul nostru – facultăm şi îndatorăm (obligamântul este sub păcat de moarte! Nota noastră, de acord cu întreagă teologia) pe toţi fraţii preoţi aplicaţi în păstorirea sufletelor, ca cerând lipsa (*sic!*) să servească „Rânduiala sfintei Ungeri, care se cântă de un preot":

1. De câte ori este primejdie că bolnavul şi-ar pierde simţurile, ori ar chiar muri, până ce s-ar săvârşi maslul cu toate solemnităţile prescrise în euhologiul nostru". La aceasta notăm: a) primejdia este de ajuns să fie probabilă; b) să nu fie aşa de mare încât eventual să nu se poată săvârşi nici forma scurtă; în cazul acesta se recitează *inomis* rugăciunea peste untul-de-lemn (de nu s-ar avea ulei sfinţit mai înainte) şi se unge bolnavul, zicând preotul partea esenţială din formă (de cumva nu e timp să zică întreagă forma euhologiului): „Părinte sfinte, medicul sufletelor şi al trupurilor, vindecă cu darul Hristosului tău şi pe robul tău acesta de neputinţa trupească şi sufletească ce-l cuprinde şi-l fă să vieze"; c) folosim rânduiala scurtă şi când bolnavul numai cu greu poate suferi rânduiala cea lungă, deşi nu este teamă de pierderea simţurilor ori moarte iminentă. Sunt o mulţime de boli grele (ex. de inimă, de rinichi) ori boli cu febră înaltă (pneumonie, meningită cerebrală) ori cu dureri violente, încât bolnavul strigă, se vaietă amar, se zbate (rac, înveninări ş.a), când rugăciunile lungi şi obositoare atât

de mult îl debilitează pe bolnav, încât uşor se poate agrava boala. Cine va cuteza atunci să aplice rânduiala lungă? Pildă grăitoare: fie-iertatul mitropolit care a cerut rânduiala scurtă, tocmai din motivul că numai cu greu putea suporta pe cealaltă. Asemenea regretatul profesor Octavian Bonfiniu-Banfi; d) tot aşa purcedem când bolnavul, ori căsenii bolnavului, nu se învoiesc la administrarea rânduielii lungi. Aici sunt de notat cuvintele de aur ale lui Berardi (*Th. moralis*, V. pag. 374 p. 698), care atrage atenţia că, în cazul când nu este necesar maslul, penitentul fiind mărturisit şi cuminecat, se poate omite, în cazul când s-ar naşte tulburări şi neplăceri. Prin urmare, zicem noi, *a fortiori*, într-un astfel de caz se poate omite forma pe lung, când se poate fără neplăceri uza rânduiala prescurtată. Iată cuvintele lui: „Trebuie să ne îngrijim ca nu numai bolnavul să fie mulţumit, ci şi familia lui, deoarece altminteri de comun s-ar naşte tulburări şi nu s-ar ajunge la nimic bun"; e) lipsa de timp (nu numai cea prevăzută la pct. b) încă ne îndreptăţeşte la folosirea noii rânduieli. Cazul acesta mi s-a întâmplat tocmai mie. Chemat de urgenţă seara la un bolnav foarte grav, fiind pe drum spre casa ei, mi s-a adus la cunoştinţă un caz de apoplexie ce provenea în cealaltă extremitate a parohiei. Celei dintâi nu-i mai puteam amâna maslul, putea să moară în două-trei oare, la cea de a doua trebuia să merg îndată. În câteva minute am uns-o pe prima şi apoi dincolo pe a doua. Aceasta a murit peste noapte, cealaltă după o agonie grozavă de vreo două zile, lipsită aproape tot timpul de simţuri, şi-a dat şi ea sufletul.

În p. 2 Cercularul nostru spune: „Când muribundul s-ar afla în vreun spital ori în alt loc, în care administrarea pe lung a maslului ar fi anevoioasă ori moralmente imposibilă".

Foarte cuminte! a) În spitale cine te suferă câte un ceas şi jumătate, apoi cine suferă mai mulţi preoţi în jurul unui pat? b) „Ori la alt loc", de pildă pe front, ori în tranşee, ori pe naie, ori la gară, ori în prinsoare, ori într-o casă de oaspeţi unde s-ar îmbolnăvi greu un străin, ş.a. c) „Anevoioasă ori moralmente imposibilă", adică ori când numai cu greu poţi folosi forma lungă, ori când (mai vârtos) chiar nu o poţi (moralmente) folosi. Aceste două cuvinte nu sunt sinonime. Prin urmare nu numai imposibilitatea morală, ci şi nevoia îndreptăţesc forma scurtă. Doamne, multe sunt anevoie a le face (şi de aceea de multe ori nu se fac), deşi nu sunt imposibile nici barem moralmente.

În p. 3 avem: „Când bolnavul suferă de boală contagioasă ori grasează în comună vreo boală epidemică".

Prin urmare a) în cazurile de tifoidă, dizenterie, tuberculoză pulmonară primejdioasă, vărsat, scarlatină (ca să nu ducă preotul bacilul la ora de cateheză ori la copiii proprii), holeră asiatică, ciumă ş. a. b) Este de notat că, în caz de pestilenţă ori holeră ori alte epidemii, numai acelora este obligat parohul să le administreze ungerea de pe urmă care nu au putut fi în mărturisire dezlegaţi în mod sigur valid şi care nu se pot ajuta pe sine înşişi (Noldin, *De Sacramentis*, n. 456; Génicot, *Th. moralis*, instit. II). În cazuri de acestea extreme însă se purcede şi fără rânduiala aceasta prescurtată, folosind numai forma esenţială. c) Putem aici adăuga cazurile de bolnavi care produc un miros deosebit de greu şi d) pe nebuni. Aceştia, dacă au avut intervale lucide, cum se zice, trebuie unşi fără nicio condiţie. Este însă greu în cele mai multe cazuri să li se aplică rânduiala cea lungă, nu cumva să profaneze sacramentul, dacă sunt furioşi, şi chiar şi administrându-li-se forma scurtă, trebuie sau legaţi, sau bine ţinuţi. Dacă însă numai probabil au avut momente clare, în tot cazul trebuie să li se dea maslul, care eventual pentru ei este singurul remediu, dar să li se dea sub condiţie, adică, intenţionând cu gândul „dacă eşti apt spre a-l primi". e) Celor greu răniţi printr-o nefericire cum ar fi cu ocazia ciocnirilor de trenuri, exploziilor de gaze, cutremurelor de pământ, ruinărilor de case, de stânci, în general are să li se aplice rânduiala scurtă, dacă este timp comod şi pentru ea, dacă nu, la tot cazul simpla formă esenţială şi ungerea cu ulei sfinţit.

În p. 4. „De câte ori nu se pot aduna mai mulţi preoţi la săvârşirea maslului, preotul care fungează [din lat., it. *fungere* – a îndeplini o funcţie, *n. ed.*] singur, să servească Sf. Ungere după formula scurtă". Regula aceasta trebuie fixată foarte bine, cuprinde în sine aproape cel mai important punct din cele patru înşirate de Circularul nostru. Ea stabileşte o excelentă şi înţeleaptă dispoziţie, menită să aducă cel puţin în chestia aceasta mult dorita uniformitate rituală. Este de natură preceptivă, în consecvenţă sigur obligatorie. Putea fi stilizată mai uşor, ca să nu dea anză la interpretări sofiste, la răstălmăciri scrupuloase şi neghioabe. Sensul ei adevărat este că, ori de câte ori un singur preot administrează Sf. Ungere, el are să se folosească de forma prescurtată. Aşadar în orice caz, oricând, chiar şi când comod şi uşor din toate punctele de vedere ar putea folosi forma cea lungă,

să nu o facă aceasta; pentru că a) să nu fie unii preoţi, care servind singuri folosesc arbitrar o rânduială, alţii alta; şi atunci adio uniformitate, b) să nu se dea ansă la perplexităţi în care uşor ajung mai ales preoţii mai zeloşi ori cei tineri, că oare are ori nu are motiv suficient să folosească rânduiala scurtă; c) să nu se dea ansă credincioşilor ca să creadă că preotul lor unora le face slujba într-o formă, altora într-alta, dacă unul şi acelaşi preot ar putea după chibzuiala proprie să varieze rânduielile; d) să se tolereze abuzul pe care unii preoţi l-ar putea uşor introduce relativ la stola pentru maslu lung şi scurt, iar de aici aproape inevitabilă superstiţia poporului, şi e) în sfârşit, pentru că însuşi titlul acestei rânduieli aprobate de sf. Scaun spune expres că e „Rânduiala Sfintei Ungeri, care se cântă de un preot", prin urmare, când un preot „fungează singur, să servească Sf. Ungere după forma scurtă".

Cât priveşte ritul administrării scurte a sfintei ungeri,, textul aprobat nu-l precizează în de-ajuns şi era bine să o facă. În privinţa aceasta, rubricatura noului rit poartă prea imprimat în frunte timbrul euhologiului nostru, lăsând un prea vast teren de dezvoltare practicii unuia ori altuia preot. Unele mici observaţii nu strică nici aici.

1. Însuşi titlul noului rit admite o uşoară corectură. În loc să se zică: „Rânduiala Sfintei Ungeri, care se cântă de *un preot"*, mai exact era: „care se foloseşte când serveşte un singur preot". Sacramentele şi sacramentalele nu se cântă pe niciunul din cele opt versuri, cel mult se modulează unele părţi din ele, ca de pildă aici ecteniile, Apostolul şi Evanghelia, dar acestea, deşi se citesc cu un fel de nuanţă melodică, totuşi numai se citesc. Iar răspunsurile, chiar dacă s-ar cânta (ce nu credem să fi voit să ni le impună), nu au darul, fiind părţi neesenţiale, ca pentru ele să se numească întreg serviciul cântat.

2. Rânduiala scurtă a Sfintei Ungeri se poate oficia fără ajutorul cantorului ori crâsnicului. Textul ei presupune să fie de faţă şi alte persoane înafară de preot: „Iară noi începem: Sfinte Dumnezeule ...". În practică este foarte des anevoioasă prezenţa cantorului ori a altor persoane de ale bisericii. Prin urmare, oricine din casa bolnavului poate recita rugăciunile de început şi răspunsurile. Când şi aceasta ar fi greu, le rosteşte preotul.

3. Apostolul şi Evanghelia se citesc cum este datina să se citească, deşi textul rânduielii nu spune decât un „Să luăm aminte", înaintea Apostolului,

fiind în privinţa aceasta rubricatura absolut mancă [insuficientă, din lat. *mancus*, fr. *manque* – lipsă, greşeală, *n. ed.*]. Corect ar fi fost să se tipărească tot ce se spune, deci în chipul următor: Să luăm aminte. – Prohimenul – Înţelepciune – La citirea din epistola catolică a sf. Apostol Iacob – Să luăm aminte. La sfârşitul Apostolului: Pace ţie – Şi spiritului tău (dacă nu citeşte preotul Apostolul) – Aleluia, înţelepciune, drepţi să ascultăm Sf. Evanghelie – Pace tuturor – Şi spiritului tău (dacă este cine să răspundă) – La citirea Sf. Evangheliei de la Luca – Să luăm aminte – Mărire Ţie, Doamne, mărire Ţie. La sfârşitul Evangheliei din nou: Mărire Ţie, Doamne, mărire Ţie.

4. Când preotul binecuvântează untul-de-lemn, face semnul crucii peste el fără să-l atingă (pag. IV.) la cuvintele „sfinţeşte untul-de-lemn acesta". În rugăciunea a doua (una se putea omite) a untului-de-lemn se repetă aceleaşi cuvinte, dar binecuvântare nu se mai dă (pag. VII).

5. „Şi după rugăciunea aceasta preotul ia din untul-de-lemn şi unge pe cel ce-i (*sic!*) face ungerea, zicând rugăciunea aceasta ...". Astfel e textul, fără să precizeze câte ungeri se fac, ce părţi ale trupului se ung, cum se face ungerea şi de unde se începe; toate lucruri care trebuiau expres amintite, deoarece aproape ating esenţa ritului şi ştim câte discuţii şi câte păreri s-au ivit în jurul acestui lucru şi în Apus şi în Răsărit. După ce rubrica aici nu precizează, urmează că ungerile se efectuează ca şi până acum, numai nu de şapte ori cum expres ne atrage atenţia cercularul nostru.

Se vor face aşadar în modul următor (cf. Dr. Marcu, *Liturgica*, p. 512):

Se întinge în uleiul sfinţit un beţigaş înfăşurat la capăt cu bumbac, fuior, vată ori altceva şi se unge cu el în formă de cruce pe frunte, pe ambii umeri ai obrajilor (între organele văzului şi auzului) începând de la dreptul, pe barbă [bărbie] (în mijloc puţinel mai sus), pe piept, pe dosul mâinilor (începând cu dreapta) şi pe picioare (începând cu dreptul şi deasupra, la mijloc între încheietură şi degete, nu în talpă). Deodată cu ungerile se rosteşte formula: „Părinte sfinte...".

Uzul beţigaşului numai în biserica noastră se mai admite, fiind la celelalte rituri permis numai în caz de boală contagioasă. Latinii şi ceilalţi orientali catolici ung cu degetul cel mare al mâinii drepte. Beţigaşul apoi se arde.

În caz când un picior sau o mână ar fi amputată, se unge partea imediat din apropiere. Tot aşa se face când pentru răni mari ori bandaj nedelătura-

bile nu s-ar putea unge barba, ori obrazul ori pieptul. În vreun caz extraordinar, ca d. p. la vreun muribund îngropat sub ruine, dacă numai o parte oarecare a trupului se poate unge, să se ungă aceea. Se omite ungerea unei mâni sau a unui picior, când numai cu greutate ar putea fi întors bolnavul, care eventual ar zace pe ele.

Cercularul notează: „Şi la săvârşirea acestei rânduieli se pregăteşte masa pe care se pune uleiul de măsline, crucea, Evanghelia şi lumânări ...". Rubrica aceasta (exceptând uleiul) relativ la cruce, Evanghelie (care pare că numai din greşeală se aminteşte şi la rânduiala scurtă, fiind aici casată relativ la ea rubrica din partea a 4-a a maslului servit pe lung) şi lumini, nu obligă sub păcat (cf. Noldin I. c. p. 455).

Preotul îmbracă patrafirul, omiterea lui este păcat greu, în afară de cazul necesităţii, când altfel bolnavul ar muri fără maslu.

Cu orice fel de ulei în afară de cel de măsline, ungerea este invalidă şi sacrilegă. Preotul să aibă totdeauna astfel de ulei sigur (!) la casa sa. De nu poate să-şi procure din farmacie cu reţetă de la medic (nu din prăvălii, unde este, mai ales acum, sigur falsificat), să ceară de la Ordinariat. Să folosească foarte puţin. Cu un decilitru poate unge cinci sute de bolnavi.

Ungerea de pe urmă trebuie administrată şi copiilor ajunşi la pricepere.

Notez, ca în treacăt, că după părerea mai multora, părere nu numai solid probabilă, ci certă, Sf. Maslu se poate da condiţionat şi necatolicilor care ar fi în bună credinţă şi mai ales celor care profesează acest sacrament, evitând însă scandalul ori indiferentismul religios. Cf. Lehmkuhl, *Th. moralis*, II, p. 716, şi Kern, *De sacr. extremae unct.*, p. 317.

Sfârşesc cu un citat potrivit din cel mai acreditat scriitor de morală, Lehmkuhl I. cp . 727: 1. „Parohul păcătuieşte greu dacă nu face maslul unui bolnav (se înţelege greu) care îi cere, deşi bolnavul nu ar avea atâta lipsă de el, pentru că e în drept să-l primească; de nu cumva din aceasta ar urma pentru preot o primejdie mai mare: Sf. Off. 23 martie 1656. – 2. Asemenea păcătuieşte greu, dacă cu o diligenţă prudentă nu procură ca bolnavii care nu se îngrijesc de sine să fie făcuţi atenţi la vreme şi ajutaţi cu taina aceasta." Rânduiala scurtă a Sfintei Ungeri va aduce rărirea cazurilor de moarte fără aceasta sfântă taină.

Cultura creştină, nr. 5-6, 1918

[38]

Margareta Maria Alacoque și cultul inimii Domnului

La câte paradoxuri nu asistă omul în viaţa sa, la câte nepotriviri şi ironii de-ale sorţii. Cum se naşte firul de grâu când piere în pământ grăuntele, cum surâde curcubeul când moare furtuna, aşa şi în lumea sufletelor cât de des creapă de ziuă când s-ar părea că întunerecul nopţii voieşte să-şi prelungească la infinit stăpânirea.

Astăzi pământul întreg geme sub povara păcatelor, sub furia răzbunării, sub nebunia războiului şi astăzi, ca un paradox neînţeles, undeva la marginile unui cer neutral, în zidurile Vaticanului, răsună trâmbiţa jubilară a celor mai sublime bucurii sufleteşti: este canonizarea Sfintei Margareta Maria Alacoque. Este încoronarea solemnă, triumful splendid al inimii lui Isus. Sf. Margareta este numai o mărturie autentică, o mărturie dumnezeiască a iubirii neţărmurite, ale cărei flăcări mistuitoare arde de nouăsprezece sute de ani în inima unui om, a unui Dumnezeu-om, în inima adorabilă a lui Isus Hristos.

Evanghelistul Ioan, la Cina cea de Taină, simţind palpitările vii ale inimii Domnului, a fost înaintemergătorul apostol al acestei iubiri; seria lungă a sfinţilor din Răsărit şi Apus: Gură de aur, Augustin, Cyril, Bernard, Gertrud, Mehtilda, Luitgards, Toma de Aquino a fost aurora devoţiunii Sfintei Inimi; Maria Margareta Alacoque este ziua plină, curată, strălucitoare, fără de nor.

Toţi până la ea au vorbit despre străpungerea ei, niciunul însă nu s-a gândit să răspândească cultul ei aparte, să-i ridice altar şi să-i aducă jertfe. Dumnezeu a ales-o pe ea, pe îngerească soră vizitandină, să-i fie evanghelist şi proroc, apostol şi martir.

Retrasă în mănăstirea din Paray-le-Monial, curată şi nevinovată ca un serafim din cer, Margareta a fost aflată vrednică să se coboare asupra ei privirea dumnezeiască a lui Isus, care, arătându-i inima, i-a zis: iată inima aceea care a iubit atât de mult pe oameni, povesteşte tuturor tainele inimii mele şi învaţă-i să o adore şi să o mângâie. Din ziua aceasta – era sărbă-

toarea evangelistului Ioan – din ziua aceasta de 27 decembrie 1673, începe epoca de aur a gloriei Sfintei Inimi.

Sfânta ascultă, se cutremură, plânge, voieşte să se retragă, crede că este chemată la o nouă creare a universului, ea, părăsita şi uitata călugăriţă din Paray, lumea nu o înţelege, biserica ezită, păcătoşii o batjocoresc, învăţaţii o timbrează de vizionară, dar Isus insistă; i se arată şi a doua şi a treia oară, Isus voieşte; iar când el vrea ceva, când Dumnezeu voieşte ceva, se zideşte o nouă lume, se molcomesc învăţaţii, îşi schimbă părerile, păcătoşii se întorc, biserica convinsă înalţă flamura sfântă, cu icoana inimii Domnului, încinsă cu spini, surmontată de o cruce, aprinsă de foc şi străpunsă de suliţa Sf. Longin.

Din mănăstirea vizitandinelor din Paray-le-Monial porneşte curentul nou înviorător, străbate munţii, trece graniţele ţărilor, cucereşte mările, ocoleşte pământul întreg. Câţiva ani mai târziu, icoana inimii lui Isus sfidează gheţarii Groenlandei şi arşiţa ecuatorului. Din Anzi până în Apenini, de pe piscurile Pirineilor până prin pustiurile mongole, inima Domnului pătrunde, strivind orice împotrivire, domneşte, nimicind orice prejudiciu, triumfă, cotropind, nivelând, pulverizând toate piedicile, toate duşmăniile.

Închizând în sine toată bogăţia comorilor lui Dumnezeu, Sf. Inimă satisface tuturor aşteptărilor neamului omenesc. Şi a fost atunci că la glasul Sfintei Margareta, al acestei dulci călugăriţe, se pleacă toate coroanele imperiale, se umilesc toate tronurile regeşti şi se închină, se dedică şi se sfinţesc inimii lui Isus: papii şi cerşetorii, domnitorii lumii şi dezmoşteniţii pământului. Aceia cearcă iertare, aceştia ajutor şi mângâiere, mai ales mângâiere.

La noi, puţin s-a răspândit acest cult în forma sa pronunţată, în forma sa gingaşă. Păcat. Un mare păcat şi o mare pagubă. El cadrează minunat cu formele noastre liturgice, îşi găseşte ecouri puternice în scrierile doctorilor noştri răsăriteni, aici mai întâi. Mărgăritar produs în mările noastre, împodobeşte mări depărtate de noi, luminează orizonturi dintre alte linii meridionale.

Nu va trece însă mult şi inima lui Isus, care nu-i nici răsăriteană, nici apuseană, ci una şi nedespărţită pentru toate limbile, pentru toate riturile, pentru toate neamurile, care nu este nici a noastră, nici a lor, ori mai bine care este şi a lor, şi a noastră, va domni mai cu putere şi peste noi şi împotriva noastră, împotriva neglijenţei, a indiferentismului şi a preocupărilor

noastre; răspândind binefaceri, nobilând inimi, cucerind suflete, cucerind toate sufletele care îi aparţin.

Binecuvântată mâna care va zidi întâiul altar românesc întru mărirea inimii lui Isus!

Cultura creștină, nr. 9, 1918

Dr. Ioan Coltor, 1931

[39]
Congresul preoțimii noastre

Are să fie expresia credincioasă a gândurilor care frământă astăzi preoţimea noastră de la sate şi din oraşe şi orăşele. Sunt străjerii credinţei preoţii, sunt înainte-luptătorii cauzelor noastre sfinte, sunt aceia care până astăzi au susţinut ca tărie şi cu dezinteres vitalitatea şi nădejdea neamului românesc de pe aceste hotare. Ei au purtat flamura în cutele căreia stăteau scrise cu litere de foc temeiurile nădejdii noastre. Ei cu crucea în frunte, eroii de epopee şi martirii tragediilor de veacuri, au semănat sămânţa cea mai curată din care a răsărit şi înfăptuit astăzi idealul nostru românesc.

Ei se adună să-şi spună păsurile inimii, să-şi povestească nevoile, să-şi croiască matca, în care au pe viitor să purceadă cu tăria din trecut. Toţi simt la fel trebuinţa închegării rândurilor, toţi cunosc deopotrivă lipsurile acestui scump popor, ai cărui conducători fireşti au fost totdeauna şi voiesc să rămână. Au luptat cu idealism în trecutul îndepărtat şi în trecutul de ieri. Au suferit mai mult decât oricine. Ei au umplut închisorile ungureşti, ei au fost ţinta predilectă a sălbăticiei jandarmilor, ei au fost târâţi cu sutele să guste pâinea amară a pribegiei şi a internării, urgisiţi de toată lumea duşmanilor noştri, urgisiţii popi valahi. Ei se adună în congres, să se mângâie de o învingere câştigată integral, să se bucure de un triumf, să cânte un *Te Deum*; – însă şi ca să-şi croiască o soartă mai bună şi ca să-şi purifice, de cumva ar fi lipsă, şi mai mult intenţiile şi să dovedească limpede, ca să audă cu toţii, cu toţii să ştie, că fără de ei nu se poate întări, nu se poate consolida ceea ce din darul lui Dumnezeu am câştigat acum.

Va avea deci, credem, o întreită menire acest congres preoţesc. 1. Va afirma cu tărie importanţa rolului ce revine preoţimii în toate revendicările trecutului şi în toate aspiraţiile din viitor. 2. Va încerca mijloace potrivite care ar putea să înalţe mai sus sufletul şi inima preoţilor de la sate, să-i cureţe, să-i apropie mai mult de Acela ai cărui reprezentanţi sunt ei printre oameni. 3. Va spune pe urmă, deschis şi cu demnitate, în ce chip văd preoţii asigurată mai bine soarta bisericii şi prin urmare ce situaţie socială şi

materială pretind ei pentru sine, ce fel de ingerinţă, salvând sfinţenia canoanelor, doresc ei să exercite în administrarea bisericească, ce cred necesar pentru o cât mai rodnică activitate spirituală între credincioşi.

Faptul că se adună cei mici nu are nimănui să-i cauzeze nicio mirare, după ce nu au de gând să-şi valideze drepturile decât pe cărarea lor legiuită. Şi asta să se ştie şi să se noteze bine.

Nu neîncrederea faţă de arhierei, nu lipsa de simpatie faţă de forurile superioare bisericeşti, nu gânduri revoluţionare ori anarhice adună la sfat preoţimea unită, ci puterea de viaţă ce o simte în sine, ci tăria convingerii celei mai curate, că astăzi în forma aceasta se salvgardează mai cu energie şi mai cu succes interesele mari ale credinţei. Astăzi masele vorbesc, astăzi cuvântul răspicat spus al mulţimii află totdeauna curând ascultare.

Vor trece încă vreo câteva săptămâni până la ziua congresului, probabil se va ţine în săptămâna a 4-a din Faur, până atunci fraţii preoţi vor face foarte bine dacă vor medita adânc situaţia lor şi a bisericii noastre, care sperăm că nu peste mult are să intre în cea mai prielnică atmosferă a adevăratei sale înfloriri. *Cultura creştină* va sta cu plăcere la dispoziţia tuturor celor ce ar dori lămuriri ori ar avea propuneri. Dorim însă, mai presus de toate, ca toţi preoţii să-şi aducă aminte acum mai mult ca oricând să ceară cu tărie, să ceară cu inimi de foc binecuvântările Domnului peste via aceasta pe care a sădit-o de-a dreapta Sa.

Cultura creştină, nr. 1-2, 1919

[40]
Statificarea școlilor confesionale de la sate

O chestiune de actualitate. A fost atinsă de congresul profesorilor, va fi element de discuţie la cel al învăţătorilor şi preoţilor. O pomenesc şi păsările cântând prin văzduh. Ce zicem noi?

Statificarea şcolilor involvă în sine un gearmăn atât de radical, care ar fi în stare să aducă cele mai funeste şi cele mai nedorite urmări, nu numai cât priveşte interesele bisericii, ci şi cele ale neamului.

Biserica ar fi nevoită să-şi restrângă autoritatea numai la ora de catehează. Ce fel de spirit însă se va cuprinde în cărţile de şcoală, ce spirit va călăuzi lecţiile învăţătorului şi în special ce educaţie religioasă-morală vor primi copiii noştri de la un învăţător care nu are nimic comun cu biserica, decât că poate a fost botezat de ea, biserica nicicând nu va putea nici să controleze, nici să observe.

Un antagonism pronunţat între preot şi învăţător ar fi primul efect al statificării şi aceasta e o pagubă evidentă pentru satele noastre. Preotul nu va ceda, şcoala iară nu, iar sătenii vor despărţi în sufletul lor propovăduirea dascălului de cuvântul ascultat de pe amvon. Unii vor înclina spre Apus, alţii spre Răsărit; niciodată însă, ori poate foarte rar, vor şti împreuna cei mici ceea ce au despărţit conducătorii.

Ca mâine apoi, cine garantează oprirea curentului la punctul acesta, cine asigură chiar existenţa catehismului între zidurile reci ale unei şcoli laicizate? Să fim realişti. Rămas-a undeva în Apus vreun astfel de curent la calea jumătate? iar urmările nu s-au observat la cinci, la zece ani după o astfel de experienţă?!

Cât de greu ne-ar cădea nouă să vedem rupându-se firul de aur care lega prin sfinte tradiţii şcoala românească de altarul Domnului. Firul acesta s-ar rupe cu siguranţă, iar noi curând nu am mai avea puterea să-l depănăm încă odată.

Vânturile care bat azi vor aduce şi aduc deja idei menite să dezghioace coaja care apăra sănătatea sâmburelui. Bolşevismul, anarhia ispiteşte cu un

farmec incluz în toate seminţele răsărite din păcat. Dacă în faţa acestor evenimente de o crudă actualitate noi am prezenta tăria noastră fărâmiţată în două, vom fi oare capabili de rezistenţă?

Mai este apoi ceva. Politicianismul. Va fi el exclus din şcoală sau nu? Noi ne vom sili. Ne va succede însă? Peste zece ani se poate, până atunci în parte boala aceasta va cauza încă febră de 39°. Şi atunci, dacă învăţătorul ar fi liberal, iar partidul de la putere conservator, preotul tot conservator, ori întors, care este autoritatea să niveleze asperităţile şi cu o grijă de mamă să salveze situaţia satelor necoruptă, dacă biserica nu mai are cu şcoala nimic de a face?

Toate necazurile care astăzi provoacă discusiuni în punctul acesta îşi au istoria lor în vechi întrelăsări şi neglijenţe uşor de constatat şi în învăţători, şi în forurile care conduceau şcoala confesională. Aflăm scuze şi pentru o parte, şi pentru alta. Aflăm însă că nu e iertat să ne închidem ochii, aflăm şi umbre.

Ori, greşelile trecutului sunt oare ireparabile? Nu din groapă ţâşneşte viaţa şi învierea? Nu între dureri de naştere se zbuciumă orice fecunditate pe pământ? Noi credem că nu există situaţie disperată în viaţa unui popor ajuns tocmai să-şi trăiască zilele de glorie şi de avânt. De aceea este cu neputinţă să nu se poată salva atât situaţia materială a învăţătorilor, presupunând bineînţeles ajutorul statului, cât şi progresul învăţământului, presupunând şi aici controlul şi mâna de ajutor ale cârmuitorilor ţării.

De altă parte, România are încă multe de isprăvit pe alt teren ori chiar şi pe cel al instrucţiunii, preluând şcoli de stat menite până ieri să ne distrugă; înfiinţând şcoli noi unde nu există deloc, stabilind cursuri de pregătire pentru profesori şi dascăli, ori eventual, în conformitate cu punctele adunării de la Alba-Iulia, amestecându-se cu delicateţă şi tact în chestiile şcolilor confesiunilor neromâneşti.

Să nu mai îngreunăm situaţia şi să nu provocăm o luptă de care azi nu avem nici trebuinţă, nici voie.

Răul se poate vindeca şi tăind în carne, şi miruind cu ulei. Să ne folosim de acesta şi să nu spintecăm unde putem cauteriza rana cu mult mai uşor.

Cultura creştină, nr. 1-2, 1919

[41]
Să vină Mângâietorul!

În formă ca de limbi de foc, aprinse şi vii, coborând tainic peste sufletele înfricate ale apostolilor nouelor bunei vestiri, să vină Mângâietorul! Să coboare vijelios, cutremurând inimile, zdrobind zăgazurile neîncrederii, pustiind tăriile slăbiciunilor omeneşti; peste frunţile îngândurate ale tuturor apostolilor neamului românesc, în ziua de Rusale, să vină Mângâietorul! În suflete înstrăinate să ţese înmrejuire de prieteneşti atrageri, în minţi îngheţate să topească îngheţarea; să aprindă jăratecul de supt spuză, să înalţe văpaie şi vâlvătde flăcări mistuitoare în toţi preoţii altarelor noastre. Să facă grăitoare cuvintele, să facă de aur, curate ca de aur lămurit prin foc toate simţurile şi toate simţirile celor care i se închină lui în Spirit şi adevăr.

Va fi atunci o zi mare, o mare sărbătoare a cincizecea zi de la înviere, sărbătoarea promisiunii împlinite a lui Isus, „că alt Mângâitor voi da eu vouă, Spiritul adevărului". Ar fi dumnezeiasca sărbătorire a fuziunii totale între cei care se înţeleg şi se iubesc, între spiritele purificate şi puritatea eternă a Spiritului divin. Va fi atunci o mare sărbătoare, cea mai mare dintre toate, pentru că ne va indica singura cărare care duce la izbânda deplină, la triumful suprem a cauzei lui Hristos în sânul neamului românesc. În luminişul deschis de razele noului foc se vor limpezi minunat toate îndoielile, toate dubiile, toate preocupările. Vor ţâşni izvoarele apelor vii şi nu vom mai sta să ne întrebăm: „Doamne, unde vom merge?" Vom şti drumul drept şi calea adevărului vieţii ne va fi cunoscută .

Dar veni-va el oare? Nu în bătăi de aripi albe de porumb, ci în fâlfâit scânteietor, orbitor, de aprindere? Nu ca peste apele murmurate în curs lin de Iordan, ci ca în piepturile celor din Ierusalim pe care îi pregătea de război şi de – învingere.

Veni-va Mângâietorul ?

O întrebare, cu un singur răspuns. Dacă îl vom chema cu dor; va veni.

Iar noi vom putea să nu-l dorim? Putea-vom să nu-l chemăm cu strigăte ce nu se pot spune, cu picături de amărăciune în glas cu suspine, în care să trăiască întreagă durerea de astăzi şi de ieri a bisericii noastre, a neamului nostru? Vom fi noi în stare să privim cu răceală desfăşurarea evenimentelor la care suntem martori, caleidoscopul acesta urât de tot ce înseamnă patimă şi nebunie? Nu suntem noi convinşi de înălţimile ameţitoare la care suntem chemaţi şi de şi mai ameţitoarele adâncimi în care se cufundă tot mai mult cei pe cari îi iubim? A încetat biserica noastră să aibă o menire în sufletul acestui popor, ori va putea acest neam să evite fără noi prăpastia descreştinării sale?

Cum vom fi deci în stare să nu invocăm peste noi Spiritul Domnului, Spiritul de foc care din fricoşii pescari galileni, ascunşi şi tremurând de frică, încuiaţi în casă, a făcut apostoli printre neamuri şi martiri printre popoare?

În mijlocul slăbiciunilor şi greşelilor noastre, să nu uităm, de Rusale, că măsura graţiilor care se revarsă este măsura încrederii şi puterea şi forţa rugăciunii.

Fără rugăciune noi nu vom primi pe Spiritul Sfânt.

Fără chemarea insistentă şi statornică, Mângâietorul nu se va coborî. Cei meniţi apostoliei şi istoriei martiriului, pierzându-se în noaptea uitării şi a remuşcărilor, vor face loc altora. În alţi ochi curaţi ca de copil se vor frânge luminile de extaz ale Spiritului, alte mâini vor tămădui rănile, alte buze vor şopti la inima celor fără mângâiere şoaptele dumnezeirii. În biserici nu vor lipsi darurile, nici apostolii: cu cât vor fi mai mulţi aceştia, cu atât se vor multiplica acelea, cu atât va fi mai bogată, mai fecundă activitatea „vistierului bunătăţilor".

Să nu ne oprească mulţimea răutăţilor în drumul către Spiritul tuturor mângâierilor! Cum îşi dezmiardă o mamă copilul ne va dezmierda şi ne va face să uităm cât suntem de slabi şi de răi: ne vom înveşmânta cu putere de sus. „Va fi arzând inima noastră întru noi" când ne va vorbi el şi când ne va spune ce să vorbim şi ce să răspundem altora. Ne va lăsa să întrezărim viitorul frumos al idealurilor predicate de noi. Ne va îngădui să privim ca într-o viziune, ca într-o răpire tot ce va înfăptui biserica noastră aici în răsăritul Europei.

Atunci misiunea bisericii noastre se va împlini, atunci sufletele curăţate de putere a focului se vor uni cu Domnul, de pe altarele noastre se vor înălţa mirodenii divine de jertfe de împăcare, că – a venit Mângâietorul.

Cultura creștină, nr. 5, 1923

Serbările din 3-15 mai 1926. Printre cei prezenți,
dr. Ioan Coltor și dr. Vasile Suciu.

[42]
Serbările de la Blaj

Ca în toţi anii de când se sărbătoreşte cu o tot mai generoasă splendoare ziua de 3/15 mai, evocatoare de mari amintiri, martora adunării din 1848 de pe Câmpul Libertăţii, şi în anul acesta – an jubiliar – cu un fast neîntrecut, cu o risipă decorativă de cortegii istorice, de concerte frumoase, de steaguri tricolore, de banchete, cu o bogăţie de discursuri şi de vorbiri naţionale, de toaste cu şi fără desuuri politice, şi în anul acesta Blajul s-a arătat vrednic de soarta ce i-a fost hărăzită: să păstreze şi grijească cu sfinţenie şi cu fidelitate de santinelă trează Piatra şi Câmpul Libertăţii. Să le păstreze în curăţenia marilor tradiţii, ca şi în solemnitatea marilor învăţăminte.

Loc de peregrinaj pentru toată suflarea românească, unde să se închine sufletul neamului umbrelor neîntrecuţilor dezrobitori de la 1848 şi frumseţii operei lor, unde să soarbă în inimi şi roua de pe firicelele de iarbă încolţită şi răsărită din glia călcată acum sunt 75 de ani de Bărnuţiu, de Avram Iancu, de Axente şi de cei 40.000 de iobagi, sosiţi din toate colţurile Ardealului să-şi scuture şi zdrobească lanţurile de ruşine ale degradării omeneşti!

Loc de peregrinaj pentru cei mici şi pentru cei mari, pentru sfetnici de tron şi pentru eleve de liceu, pentru plugari necăjiţi, pentru episcopi şi pentru preoţi de la sate, însă mai mult decât pentru oricine, în această zi de 3/15 mai, pentru tinerimea de la toate şcolile, care în cadrele unor sărbători naţionale va învăţa ce nu le va părăsi gândul niciodată: să trăiască palpitând din cultul străbunilor şi din profundele taine ale sufletelor lor să scoată toată mândria şi toate energiile pretinse de la cei care vin cei dintâi ca temeiuri de speranţe pentru viitor!

Într-adevăr serbările de 3/15 mai pot fi privite sub trei aspecte: unul naţional, al doilea politic, al treilea educativ.

A fost întâia adunare naţională a românilor ardeleni adunarea din 1848. Într-însa s-au strâns pentru întâia oară toţi fruntaşii neamului, „frun-

taşii naţiunii române, să delibereze despre soarta şi cele viitoare ale poporului". Cu „o seriozitate cu adevărat romană", zecile de mii „au manifestat pe lângă fruntaşii lor" chibzuind cele de făcut pentru „salutea" [siguranţă, integritate, izbăvire, din lat. *salus*, *salutis*; *n. ed.*] poporului românesc, căruia îi jură „credinţă veşnică". Latura pur naţională a adunării care a început revoluţia din 1848 este aceea care mai mult atrage lumea la Blaj. Ardelenii simt mai bine ca oricine ce înseamnă în viaţa unui popor ideea naţionalismului; cum putea înfăptui unitatea de gândire şi de acţiune a milioanelor de oameni, cum triumfă de toate obstacolele, fărâmiţează toate deosebirile de vederi, torcând într-un singur fir toate aspiraţiile, toate revendicările, pentru izbânda cea mare în războiul de toate zilele a existenţei unui neam.

De aceea, fiind Blajul locul de peregrinaj cucernic la amintirile trecutului, cel mai elocvent loc al celui mai pios peregrinaj, de 3/15 mai, serbările comemorative reînnoiesc în suflete luptele trecutului, cu toată curăţenia şi cu toată asprimea lor, deşteptând încă odată palpitări tainice de dragoste naivă, de dragostea naivă, arzătoare a celor de demult pentru neamul românesc.

Aspectul politic al serbărilor de la 3/15 mai încurcă multe minţi mai puţin calme. Fără îndoială Adunarea Naţională de la 1848 a avut un caracter eminamente politic. Programul ei, discursul lui Bărnuţiu, hotărârile luate, drepturile omului restabilite, începutul de demersuri pe lângă diriguitorii politici de pe atunci, lămuresc acest al doilea aspect al lui 3/15 mai. În '48 la Blaj s-a făcut politică şi încă politică revoluţionară, încadrând neamul românesc de dincoace în marea frăţie a tuturor neamurilor din lume care se zbăteau după libertăţi politice individuale şi de clasă, ori pentru câştigarea drepturilor esenţiale ale vieţii omeneşti de pretutindeni.

Serbările de la Blaj sunt menite să cultive entuziasmul încolţit acum 75 ani pe Câmpul Libertăţii, purificând atmosfera înăbuşitoare din jurul acestui cuvânt care se cheamă politică. Ele voiesc să niveleze asperităţile stricăcioase ori inutile şi să recheme în amintirea generaţiilor de totdeauna înaltele idealuri politice ale tribunilor, care nu şi-au precupeţit niciodată nici autoritatea, nici influenţa, care nu şi-au cruţat nici viaţa, nici deziluziile, nici sângele, nici nimic pentru nimic pe lume.

Iată de ce la Blaj, la Blajul partidului naţional, vin de 3/15 mai şi reprezentanţii altor partide politice. Iată de ce preşedintele Partidului Naţional, vorbind anul acesta lângă Piatra Libertăţii, cu o delicateţe şi cu un tact admirabil a ţinut să nu spună niciun cuvânt despre partidul său, care îşi comemora şi el la leagănul său de naştere a 75-a aniversare. Iată de ce, în întreg decursul acestor serbări, toţi parlamentarii naţionalişti au păstrat cea mai severă rezervă şi în cuvinte şi în atitudini. S-a crezut că în solemnitatea tăcerii se aduce cel mai elocvent prinos memoriei celor mari, propriilor înaintemergători de la '48.

S-a manifestat totuşi pentru d-nul Maniu la Blaj. Ar fi fost şi nenatural să nu se întâmple aşa. Oamenii cuminţi au înţeles pe deplin acest gest. Se putea oare ca pe nepotul lui Simion Bărnuţiu, în ziua de amintire a lui 3/15 mai să nu-l înconjori cu toată dragostea pe care o merită? Se putea oare ca organizatorii acestor serbări să influenţeze atât de hotărâtor miile de admiratori ai d-lui Maniu, încât să rămână impasibili când ei, de dragul serbărilor, aduseră o jertfă: ascultând cu simpatie pe toţi oratorii care s-au perindat la tribună, de orice culoare politică ar fi fost ei? Mulţimea de la Blaj, care fierbe şi clocote, şi-a păstrat cu o demnitate vrednică de „seriozitatea romană" de la '48 calmul şi frumuseţea ţinutei, lăsând să decurgă admirabilele serbări în albia lor normală şi înţeleaptă. – De aceea, toţi oaspeţii Blajului s-au depărtat emoţionaţi şi mulţumiţi.

Aspectul educativ al serbărilor a fost înţeles cu prisosinţă de mulţimea de profesori şi studenţi şi elevi de liceu, care au stat la Blaj ca într-un panteon al neamului nostru. Cercetând vechile urme lăsate de învăţaţii dascăli ai şcolilor de aici, călcând cu picior sfios peste piatra călcată de Şincai, de Maior, de Clain, de Petru Pavel Aron, spunând o vorbă creştinească lângă mormintele tribunilor şi ale arhiereilor plini de Spiritul Domnului, ori luând de aducere aminte două firicele de iarbă de pe Câmpul Libertăţii, elevii şcolilor din întreaga ţară au dus să împrăştie şi printre alţii comori de însufleţire şi gânduri bune de cinstire a neprihănitelor tradiţii de mărire naţională.

Rămânând în cadrul fixat de la început, serbările de 3/15 mai de la Blaj vor avea totdeauna o chemare în viaţa României.

Cultura creştină, nr. 6-7, 1923

Membri ai celui de-al 3-lea guvern Maniu (20.10.1932-13.01.1933). Din stânga: Emil Hațieganu, Ioan Coltor, Ion Mihalache, Virgil Madgearu, Nicolae Titulescu, Radu Irimescu, Iuliu Maniu, Armand Călinescu,
D.R. Ioanițescu

[43]
Cruciada pentru unirea Bisericilor

La 12 noiembrie 1923 se împlinesc 300 de ani de la ziua martiriului sfântului Iosafat, patronul unirii bisericilor. Al 3-lea centenar de la glorioasa moarte a unuia dintre cei mai străluciţi mărturisitori ai credinţei în unitatea acelei dumnezeieşti societăţi care este biserica înfiinţată de Mântuitorul lumii, ca sfidând toate valurile turbate ale vremurilor, toată împotrivirea patimilor omeneşti, întreg arsenalul trufiei ştiinţifice, încurcăturile mrejelor politice şi diplomatice, nebunia elenă şi sminteala evreiască, să rămână stâncă nebiruită – nici de porţile iadului.

Trei sute de ani lungi şi grei s-au scurs prin albiile tuturor răutăţilor omeneşti de când, pentru unirea bisericii răsăritene cu biserica Apusului, s-au vărsat cei dintâi stropi nevinovaţi de sânge cald din trupul martirului din Vitebsk, împurpurând cu roşul lor pământul frământat de îndoieli al dezbinării ruseşti. De trei sute de ani glasul sângelui strigă la cer din pământ.

Din incidentul acestei pioase amintiri de trei ori seculare, sufletele doritoare de o împăcare între Orient şi Roma organizează o zi de rugăciuni fierbinţi, care să spargă zidul despărţirii şi să readucă unirea între fraţii care se închină aceluiaşi semn al mântuirii.

La Paris şi în Franţa, unde pare că încolţesc toate gândurile mari ale marilor idealuri, s-a copt şi gândul acesta. Douăzeci şi cinci de arhiepiscopi şi episcopi au binecuvântat iniţiativa acestei cruciate pentru unirea bisericilor.

Apelul lansat a deşteptat un entuziasm fără pereche în analele acestor fel de lucruri. O mulţime imensă de preoţi: prelaţi şi oameni de studiu, profesori de universitate şi academicieni, simpli şi necunoscuţi preoţi de la sate, au aderat cu o însufleţire de apostoli. Până acum sunt promise 1.500 de sfinte liturghii care, slujite de mâini curate, înălţate spre cer, vor cere la 12 noiembrie – unirea bisericilor.

Ecoul acestui gând a trezit valuri extraordinare de interes în mijlocul francezilor. Cu miile, cu zecile, cu sutele de mii se îmbulzesc aceste inimi generoase să contribuie şi ele la reuşita acestui gând măreţ. Până când scriem aceste şiruri, în Franţa s-au înscris peste 700.000 de credincioşi, care în ziua solemnă de 12 noiembrie se vor împărtăşi cu Sfânta Cumine-cătură pentru unirea bisericii. Printre ei, cele mai înalte personalităţi, reprezentanţi din toate clasele, din toate straturile societăţii: de la generalul întors cu triumf din tranşee până la cel din urmă muncitor de fabrică, de la înalta doamnă din aristocraţia cea mai aleasă până la cea mai umilă servitoare dintr-un spital public, până la anonima ţărăncuţă din Bretagna ori din Pirenei, care în ziua de 12 noiembrie va plânge cu boabe mari de lacrimi în vreun colţişor obscur de bisericuţă peste dezbinările creştinilor. În mintea ei de copil naiv, în ochii săi luminoşi vor străluci aceleaşi mari speranţe care i-au susţinut credinţa învingerii în război. Franţa a început un nou război, îşi va spune ea. Franţa a câştigat unul. Franţa va câştiga şi pe al doilea. Iar în războiul acesta sfânt, în războiul acesta pentru pace, îngerii păcii au mai mult de lucru decât îngerii războiului pe fronturi. Şi peste cărticica ei de rugăciune vor picura diamantele de foc, cărora nu poate să le stea împotrivă nici ticăloşia neînţelegerilor, nici întunericul de prejudicii, nici Inima lui Hristos.

Pe noi ne priveşte mai de-aproape această cruciată de rugăciuni.

Credinţa nu este un eflux al sforţărilor teologice, nici al şiretlicurilor diplomatice. Dumnezeu se poate folosi de cele dintâi, poate permite pe acestea din urmă. Însă însăşi credinţa, darul acesta, mai presus decât toate darurile, care zdrobeşte în om şi prostia superbă şi superbia proastă, care împacă într-unul şi acelaşi elan fulgerător toate pretenţiile juste ale raţiunii cu toate avânturile inimii, credinţa care, în puritatea ei, „face din pescari apostoli şi din neamuri martiri" şi, trecând „peste toate hotarele firii", „mută munţii" şi le aruncă creierii „în inima mărilor", credinţa aceasta vie şi sfântă, una singură şi adevărată, este un dar a lui Dumnezeu, ce se câştigă cu dragoste şi cu lacrimi, au dragoste multă şi cu lacrimi multe, izvorâte în inimile curăţite de umbre prin contactul luminos al preacuratului trup al lui Hristos.

Credinţa, tocmai prin faptul că este ce o vesteşte numele, presupune recunoaşterea acelei autorităţi căreia să i se plece fără ezitări, fără încunjur

şi fără şovăire, cu dragoste şi cu aprinderea ce merge până la uitarea de sine, până la vărsarea sângelui, până la martiriul sfântului Iosafat.

Ori, autoritatea care să poată impune o astfel de ascultare nu este, nu poate fi decât o autoritate dumnezeiască, o autoritate infinită: un Dumnezeu care se arată. Revelarea divină însă nu se poate produce nici prin argumente, nici prin dovezi, nici prin politică. Pot acestea crea convingeri, însă nu pot naşte ceea ce se cheamă şi ce este credinţa. Convingerile simple nu vor strânge niciodată 700.000 de suflete care să-şi mărturisească păcatele şi să şi le plângă, să-şi plece genunchii şi să se roage la aceeaşi oră şi într-aceeaşi zi, să primească Sfânta Cuminecătură pentru nu ştiu ce străin de neam şi de limbă, ascuns în nu ştiu care stepă rusească ori prin cutare fiord din Estonia.

De o astfel de credinţă avem azi nevoie. O astfel de credinţă trebuie să fie singura credinţă a neamului românesc. Ea singură va nivela toate asperităţile şi va potoli toate patimile. Ea va închide drumurile care duc spre noi erezii şi va face să se simtă vie şi fecundă prezenţa lui Hristos în trupul acestui neam. Ea ne va reîncreştina sufletele otrăvite de toate scâlciiturile minţilor scrintite, ea ne va reda armonia învietoare de noi energii pentru marile înfăptuiri la care este menit acest sol al latinităţii în răsăritul Europei.

Pentru a ajunge la acest bine fără margini, nu ne trebuie nici oameni mari, nici filozofi subtili, nici politicieni consumaţi, ci oameni buni şi darul lui Dumnezeu. Iar oamenii buni vor şti spune un *Tatăl nostru* pentru împăcarea tuturor şi atunci darul lui Dumnezeu se coboară bogat şi covârşitor, împreunând într-o fericită fuziune de inimi toate marginile pământului.

De aceea pentru ziua de 12 noiembrie facem şi noi un călduros apel către toţi preoţii noştri să servească liturghia pentru intenţia aceasta şi să-şi îndemne credincioşii la sfânta cuminecare şi la rugăciune. Suntem siguri că nu va fi un sat românesc unde să nu se înalţe rugăciuni cucernice şi încrezătoare, ca din cerul din care ne-a venit singurul Mântuitor, care nu ne-a adus pe pământ mai multe credinţe dezbinate şi învrăjbite, ci una singură, a Lui, să trimită din nou flăcările de Rusale mângâitoare şi consumatoare, care să încingă în toate piepturile noastre, în toate inimile neamului românesc acelaşi foc al aceleiaşi iubiri, al aceleiaşi credinţe.

Rugăciunile şi jertfele noastre nu vor tulbura pe nimeni. Cruciada noastră este o cruciadă cu arme de pace, cu arme care pot provoca cel mult hazul spiritelor sceptice ori surâsul sufletelor uşuratice, care vor deştepta însă desigur respectul serios şi o deosebită consideraţie cel puţin pentru bunele noastre intenţii şi pentru tăria credinţelor noastre în minţile gânditoare, în inimile bune, în oamenii buni şi eventual pot câştiga tovarăşe de război, umăr la umăr şi din partea fraţilor neuniţi. Nimeni nu se va teme de efectele rugăciunii asupra inimii lui Dumnezeu. Nu are să-ţi dea şarpe când tu ceri peşte, nici nu îţi va da ţie scorpii în loc de pâine..., ci „spirit bun, tuturor celor ce cer de la dânsul".

Va fi cu neputinţă ca atunci când se vor ruga milioane cerul să rămână de plumb şi sufletele noastre de gheaţă

Cultura creştină, nr. 10-11, 1923

[44]
Prefața din „Istoria unui Suflet"

În ora în care Biserica înalţă la onoarea Fericiţilor pe aceea pe care de douăzeci şi şase de ani, cu o familiaritate plină de încredere, o numesc cu toţii Mica Soră Teresa, se cade să spunem că de ce nu i se scrie, cum este obiceiul, o biografie nouă, de ce nu se scrie o nouă viaţă a îngereştii Fecioare din Mănăstirea Carmelitanelor din Lisieux.

Motivul este următorul: multe personaje autorizate au fost unanim de părerea de a se scartà totul ce ar putea, după avizul lor, să întunece opera primitivă în care sufletul idealist al Servitoarei lui Dumnezeu îşi delinează propria sa istorie în accente ce nu se pot imita. Paginile aceste, de o prospeţime şi de o întraripare cerească, au încântat pe cei mai buni scriitori şi operează în fiecare zi schimbări surprinzătoare în multe suflete. Sunt ca o cântare de iubire dumnezeiască, ce a putut fi modulată numai de lira armonioasă a unei surori a îngerilor.

Autobiografia Fericitei Teresa de Pruncul Isus stă din trei părţi.

În partea întâi Teresa credea să satisfacă unei dorinţe a Maicii Agnes de Isus, sora sa Paulina, pe atunci Superioară în Mănăstire, care îi zise în 1895: „Scrie-ţi amintirile din copilărie, numai pentru mine". De aceea, tonul foarte simplu al acestor memorii frăţeşti.

Capitolele IX şi X, într-un stil mai rezervat, fură adresate în 1897 Preacuvioasei Maici Maria de Gonzaga, care urmase în slujba de Superioară, un an înainte Maicii Agnes de Isus, după ce fusese în oficiul acesta la intrarea în Carmel, la Înveşmântarea şi la Profesiunea Fericitei.

În sfârşit, capitolul XI este scris pentru Sora Maria de Sfânta Inimă – Maria, sora mai mare a Teresei. Capitolul XII s-a scris de călugăriţele carmelitane, martore ale virtuţilor şi ale sfintei morţi a Fericitei.

Deşi deosebitele manuscrise fură redactate fără nicio împărţire, a fost totuşi necesar să le împărţim în capitole, pentru înţelegerea mai uşoară a textului.

Însă înainte de a începe lectura, cititorii ar voi, fără îndoială, să ştie cine au fost părinţii eroinei noastre. Un episod din tinereţile lor, o idilă aceasta, pioasă şi mişcătoare, merită să fie citat.

Transcriem prin urmare, adăugând unele detalii suplementare, vechea introducere din *Istoria unui Suflet*.

* * *

În luna lui septembrie 1843, un tânăr de 20 ani urca dus pe gânduri şi visător culmea Marelui Sfânt Bernard. Privirea sa adâncă şi melancolică îi strălucea într-un entuziasm de cucernicie. Natura grandioasă a Alpilor îi trezea în suflet mii de gânduri generoase. Din când în când se oprea în drum, sta aşa pierdut într-o visare adâncă şi îndelungată, vărsa lacrimi, neputând să-şi stăpânească valul de avânt sufletesc ce i se înălţa în sufletul plin de laude şi de iubire dumnezeiască; continuându-şi apoi mersul întrerupt, ajunse curând la ţinta călătoriei sale, la Sfânta Mănăstire ce luceşte în depărtări din înălţimea acestor culmi, ca un far de speranţă şi de iubire.

Abatele Mănăstirii, impresionat de la început de frumseţea rară a oaspelui său şi de expresia loială a trăsăturilor lui, îl primi cu o specială bunăvoinţă. Se informă despre părinţii săi, despre locul său de naştere şi ajunse astfel să-i cunoască numele: Aloisiu Iosef Stanislau Martin, născut în Bordeaux la 22 august 1823, pe timpul când tatăl său, Cavaler al ordinului regal militar al Sfântului Ludovic, tip de credinţă şi de onoare, servea în garnizoană cu gradul de căpitan. Acum, familia îi locuia în Alençon, unde el era cel mai iubit între fraţii şi surorile sale.

Întreprinse el oare o astfel de călătorie numai ca să viziteze în trecere frumseţile acestei ţări fermecătoare? Era doar atât de lungă calea cu diligenţa din Normandia în Elveţia, având să şi-o continue de multe ori numai cu băţul în mână! Nu! El nu venea aici numai ca să ceară un azil pentru o noapte; căuta un locaş pentru noaptea cea mai lungă a vieţii...

„Tinere, îl întrebă atunci bătrânul călugăr, ţi-ai terminat d-ta studiile de latină?"

La răspunsul său negativ, îi zise:

„Regret mult, fiind aceasta e o condiţie esenţială pentru a fi primit printre fraţii noştri; însă să nu te descurajezi; întorcându-te în ţara d-tale, munceşte cu hărnicie şi pe urmă te primim cu braţele deschise".

Călătorul nostru îşi reluă prin urmare, cam dezamăgit, drumul ţării sale. În ziua aceea l-ar fi numit drumul exilului său. Scurt timp după aceea însă, el simţi că Mănăstirea de pe Marele Sfântul Bernard nu avea să-i mai rămână pentru întreagă viaţa decât o dulce amintire: Dumnezeu avea alte planuri cu el...

Tot în oraşul Alençon, câţiva ani mai târziu, d-şoara Zelia Guérin, o copilă pioasă, cu faţa agreabil marcată de o rară energie, se prezenta, însoţită de mama sa, la spitalul surorilor Sfântului Vincenţiu de Paoli. De mult voia să-şi solicite admiterea, însă Maica Superioară, călăuzită de Spiritul Sfânt, îi răspunse fără ezitare, de la cele dintâi întrevederi, că aceasta nu era voinţa lui Dumnezeu. Zelia rămase prin urmare la casa părintească, lângă sora sa mai mare şi lângă fratele său mai mic, despre care se va vorbi mai de multe ori în „Istoria unui Suflet".

După demersul acesta zadarnic, fetiţa se ruga de multe ori în inima sa, în chipul următor: „Dumnezeul meu, fiindcă nu sunt vrednică să fiu mireasa ta ca şi sora mea, am să mă căsătoresc, ca să împlinesc voinţa Ta sfântă. Te rog să-mi dai atunci copii mulţi, care să-ţi fie toţi sfinţiţi Ţie".

Dumnezeu rezerva pentru acest suflet de elită pe tânărul plin de virtuţi despre care am vorbit şi, printr-un concurs providenţial de circumstanţe, ei îşi celebrară căsătoria binecuvântată la 13 iulie 1858 în biserica Notre-Dame din Alençon.

În seara aceleiaşi zile – ne spune o scrisoare intimă din familie – Aloisiu descoperi tinerei sale soţii dorinţa de a o privi totdeauna ca pe o soră iubită... însă după mai multe luni, împărtăşind visul miresei sale, începu să dorească şi el, ca şi ea, să-şi vadă unirea lor aducând cât mai numeroase roade, ca să le ofere lui Dumnezeu, aşa că putu atunci spune rugăciunea admirabilă a curatului Tobia: „Tu ştii, Dumnezeul meu, că dacă iau eu pe pământ mireasă, este numai de dorul unei posterităţi în care să fie binecuvântat numele tău din veac în veac."

Din pământul acesta ales germinară nouă flori albe, dintre care patru încă din zorii zilei se deschiseră în grădinile cerului, până când celelalte cinci se desfăcură mai târziu, fie în Ordinul Carmelitanelor, fie într-al Vizitandinelor. Toţi copiii fură consacraţi încă din leagăn Nepătatei Fecioare, Reginei crinilor. Le dăm aici numele, făcând să se remarce al nouălea şi cel

din urmă, cel mai privilegiat dintre toţi, aşa cum se deosebeşte într-al nouălea cor de îngeri, corul Serafimilor.

Maria-Luisa, Maria-Paulina, Maria-Leonia, Maria-Elena, moartă la 4 ani şi jumătate, Maria-Iosef-Aloisiu, Maria-Iosef-Ioan-Botezătorul, Maria-Celina, Maria-Melania-Teresa, moartă la trei luni şi Maria-Francisca-Teresa.

Cei doi copii cu numele de Iosef fură câştigaţi cu rugăciuni şi cu lacrimi. După naşterea celor patru copile mai mari, se ceru de la Dumnezeu, prin interpunerea sfântului Iosef, un „mic misionar", şi îndată şi apăru pe pământ, plin de surâsuri şi de farmece, întâiul Maria-Iosef. Vai, el nu făcu decât că se arătă mamei sale... după cinci luni de exil, zbură la cer. Urmară atunci alte rugăciuni mai insistente; se voia cu orice preţ să se câştige pentru familie un preot, un misionar.

Însă „gândurile Domnului nu sunt gândurile noastre, nici căile Lui nu sunt căile noastre." Un alt mic Iosef veni, plin de speranţe, dar nu s-au scurs nici nouă luni şi el fugea din lumea aceasta, ca să ajungă pe fratele său în Corturile veşnice.

Atunci, s-a terminat; nu s-au mai cerut misionari. O, dacă viitorul şi-ar fi dezvelit încă de pe atunci tainele sale, ce ocean de bucurie le-ar fi inundat inimile! Nu s-a scris oare, şi pe dreptate, că: „Teresa este un mare misionar, puternică, irezistibilă în cuvânt, iar viaţa ei are un farmec ce nu se pierde niciodată şi toate sufletele care se lasă prinse în mrejele ei nu vor rămâne nici în apele trândăviei sufleteşti, nici într-ale păcatului."

Nu au devenit oare chiar şi părinţii săi misionari? Citim pe întâile pagini din traducerea portugheză a „Istoriei unui Suflet" dedicaţia mişcătoare a Părintelui Santana S. I. :

„Întru amintirea sfântă şi nemuritoare a lui Aloisiu Stanislau Martin şi a Zeliei Guérin, fericiţii părinţi ai Sorei Teresa de Pruncul Isus, ca să servească de pildă tuturor părinţilor creştini."

Ei nici nu suspicionau apostolatul acesta venitor, însă îl pregăteau fără să ştie, printr-o viaţă tot mai perfectă.

Multe încercări şi ispite au trecut peste ei, însă ca singur răspuns către Dumnezeu, Părinte totdeauna, ce nu-şi părăseşte niciodată copiii, ei aveau numai o resemnare plină de iubire.

În fiecare dimineaţă se vedeau înaintea sfântului altar, îngenuncheau împreună la Masa euharistică. Observau riguros posturile şi ajunurile Bisericii. Ţineau cu o fidelitate extremă repausul de Dumineca, iar lecturile sfinte erau singura lor recreere preferată. Se rugau în comun, în felul emoţionant al veneratului lor bunic, căpitanul Martin, pe care nu-l putea asculta nimeni recitând Tatăl nostru, fără să se simtă emoţionat. Marile virtuţi creştineşti străluceau în căminul acesta. Bunăstarea nu introducea luxul, ci în toate domnia o simplitate cu adevărat patriarhală.

În ce iluzii trăiesc cei mai mulţi dintre oameni, spunea des d-na Martin. Dacă au bogăţii, voiesc îndată şi onoruri, iar când ajung la ele, sunt din nou nenorociţi, pentru că inima, care caută altceva decât pe Dumnezeu, nu este nicicând mulţumită."

Toate ambiţiile sale de mamă îşi primeau orientarea din cer: „Patru dintre copiii mei sunt deja bine plasaţi, scria ea, şi ceilalţi, da, şi ceilalţi vor merge după ei în împărăţia cerurilor, încărcaţi de mai multe merite, pentru că ei vor fi luptat mai mult..."

Mângâind pe cumnata sa, care-şi plângea un copil, mort îndată după naştere, Doamna Guérin îşi destăinuie în modul următor gândurile, care o întăreau în astfel de circumstanţe de doliu:

„Când închideam ochii iubiţilor mei prunci mici, simţeam desigur o durere mare, însă o durere resemnată. Eu nu regret deloc cât am suferit pentru ei. Auzeam zicându-se: «Ar fi fost mai bine să nu-i fi avut niciodată.» Eu nu puteam suferi limbajul acesta, pentru că nu înţelegeam cum puteau fi puse în cumpănă durerile şi necazurile mele cu fericirea eternă a copiilor mei. Pe urmă, nu i-am pierdut pentru totdeauna. Viaţa e scurtă şi plină de mizerii, eu am însă să-i regăsesc acolo sus".

Caritatea sub toate formele sale devenea ca un flux continuu al acestei curăţenii de viaţă şi al acestor sentimente generoase. Cei doi soţi dădeau în fiecare an, din fructele ostenelilor lor, o sumă mare pentru Opera de Propagare a credinţei. Ajutau pe cei săraci în nevoile lor şi îi serveau cu propriile lor mâini. A fost văzut d-nul Martin ridicând de jos, fără să se ruşineze, ca un nou samaritean milostiv, un muncitor ce zăcea beat-mort într-o stradă frecventată; apoi, luându-i cutia cu ustensile, oferindu-i braţul şi conducându-l acasă, după ce îl făcuse cu delicateţe atent să se îndrepte.

Impunea blasfemitorilor, care tăceau în prezenţa sa, la o simplă observare.

Nimicurile respectului uman nu-ţi micşorează niciodată mărimea sufletului. Trecând pe dinaintea vreunei biserici saluta totdeauna Sfintele Taine, oricine ar fi fost cu el. Din respect pentru caracterul preoţesc, saluta de asemeni pe toţi preoţii pe care îi întâlnea în drumul său. Citäm în sfârşit un ultim exemplu de bunătatea inimii sale:

Întâlnind într-o gară pe un nenorocit epileptic ce murea de foame, lipsit de bani ca să se poată întoarce acasă, d-nul Martin, cuprins de milă, îşi luă pălăria, puse într-însa o întâi elemozină şi apoi începu să facă cheta printre călători. Piesele ploau în „poşeta" improvizată, iar bolnavul, mişcat de atâta bunătate, plângea cu recunoştinţă.

Toate binecuvântările lui Dumnezeu se lăsau peste toţi paşii acestui servitor credincios, ca o răsplată pentru virtuţi atât de rare.

În anul 1871 putu să-şi părăsească magazinul de bijuterii şi să se retragă în noua sa locuinţă din strada Saint-Blaise, continuând de atunci numai fabricarea de dantele, numite „Point d'Alençon", începută de d-na Martin.

În casa aceasta din strada Saint-Blaise germina floarea noastră cerească, îi zicem aşa, pentru că ea singură îşi întitulează Manuscrisul Vieţii sale: ISTORIA PRIMĂVĂRATECĂ A UNEI MICI FLORI ALBE. De fapt ea nu avea să cunoască şi să ştie ce este toamna, şi cu atât mai puţin ce este iarna cu nopţile sale îngheţate... Venea ca o vestitoare de pace şi ca un gaj de speranţă pentru Franţa, după războiul din 1870.

O întâmplare misterioasă ce-i precedă naşterea pare a voi să ne descopere furia demonilor împotriva acestei copile predestinate.

Într-o seară, când Doamna Martin rămase singură să vegheze, citind din Vieţile Sfinţilor, simţi dintr-odată că i se lasă pe umeri „ca o gheară de fiară sălbatică". După o întâi impresie de teroare, sufletul său umil şi încrezător în Dumnezeu îşi recâştigă seninătatea, fără de a înţelege însă atunci ce putea să însemne acest atac al duhurilor întunericului.

În 2 ianuarie 1873 la ora 11 şi jumătate seara îşi făcu intrarea în lume „mica Teresa". Data aceasta cădea pe zile de vacanţă, astfel şi surorile mai mari, din pensionul Vizitandinelor din Mans, se găseau la casa părintească. Care nu le fu fericirea când d-l Martin, urcându-se în noaptea aceea cu paşi uşori în camera lor, le spuse cu un glas plin de bucurie: „Copii, aveţi o surioară!" – Copila aceasta din urmă fu primită ca un dar din cer. Ea era buchetul, cum zicea mai târziu tatăl său. De multe ori o numea şi „mica sa Regină" adăugând uneori titlurile pompoase: „de Franţa şi de Navarra".

Îngerii de Crăciun cântară şi ei la leagănul Teresei, folosindu-se de glasul unui copil sărac, care veni, bătând stângaci, la poarta fericitei case şi lăsând o bucată de hârtie, pe care erau scrise versurile următoare:

Surâzi şi mare să creşti tu curând,
Te cheamă la fericire orice:
Gingaşe îngrijiri, gingaşe iubire.
Surâzi, da, astăzi din zorii de zi
Boboc de floare frumos mugurit
Tu ai să fi o roză într-o zi!

Auguriul acesta, în forma sa graţioasă, era o adevărată profeţie: bobocelul de floare deveni de fapt o rază de iubire, însă pe pământ, ea nu avea să înflorească decât pentru scurte momente: pentru spaţiul unei dimineţi!

Surâdea acum la viaţă, aşteptând momentele acelea, şi toată lumea îi răspundea cu surâsuri. La 4 ianuarie în biserica Notre-Dame avu loc ceremonia botezului. I se dădu de naşă sora sa mai mare Maria şi de nume cel desemnat mai înainte: Maria-Francisca-Teresa. Până aici totul era bucurie şi fericire, însă în curând gingaşul mugur de floare se plecă pe delicatul său cotoraş şi cu toţii aşteptau să-l vadă cum cade şi moare... „Trebuie să cereţi ajutorul sfântului Francisc de Sales, scria mătuşa vizitandină şi să promiteţi că, dacă nepoţica se vindecă, are să se numească cu numele său de al doilea: Francisca". Mama sa însă nu putea să se hotărască atât de uşor. Aştepta lângă leagănul iubitei sale Teresa oarecum momentul din urmă, zicându-şi: „Numai când mi se va părea pierdută orice speranţă, voi face promisiunea de a o numi Francisca".

Însă blândul Francisc de Sales declină de la sine onoarea aceasta. Copila reveni la viaţă şi se numi definitiv TERESA. Cu toate acestea, trebuia să i se asigure vindecarea printr-un sacrificiu, trimiţând-o la ţară şi dându-i o doică. Atunci micul mugur de roză se înălţă din nou pe cotoraşul său, deveni puternic şi viguros. Lunile de exil trecură repede, după care fu adus, proaspăt şi drăguţ, în braţele adevăratei sale mame.

Vai, îmbrăţişările acestea de mamă după puţin timp aveau să înceteze. Teresa nu avea decât patru ani şi jumătate, când Doamna Martin fu răpită de o boală dureroasă din mijlocul afecţiunii alor săi.

D-l Martin, după moartea soţiei sale, se hotărî să domicilieze în Lisieux, în apropierea d-lui Guérin, cumnatul său, a cărui soţie pioasă avea să se îngrijească de educaţia tinerelor orfane. D-l Guérin, martor de mai târziu al curajului eroic cu care acest neasemănat tată îşi oferise lui Dumnezeu, şi cu inima şi în faptă, toate copilele, îşi rezuma admiraţia în următoarele şiruri entuziaste, adresate uneia dintre nepoatele sale, atunci călugăriţă carmelitană:

„Într-o zi, Dumnezeu îmi arătă un arbore bătrân, încărcat de cinci fructe frumoase, pe cale de a se coace, şi îmi porunci să-l transplantez în grădina mea. Eu am ascultat... Fructele s-au copt succesiv: Pruncul Isus, cum se spune într-o legendă despre fuga în Egipt, trecu de cinci ori şi făcu de fiecare dată câte un semn: bătrânul copac se plecă cu iubire, lăsând fără murmur să cadă, în fiecare rând, câte un fruct în mâinile Pruncului-Dumnezeu. Ce spectacol admirabil acesta al unui nou Avram! Ce mărime de suflet! Noi nu suntem decât mici pitici pe lângă omul acesta!"

Nutrindu-se dintr-o astfel de sevă în casa părintească, „Fericita" se iniţia de timpuriu la practica virtuţilor. Foarte credincioasă din copilărie faţă de toate darurile dumnezeieşti, ea putu să facă, în toată simplitatea sufletului său, mărturisirea următoare, mărturisire foarte rară chiar şi pe buzele sfinţilor: de a nu fi refuzat niciodată nimic lui Dumnezeu, de la vârsta de trei ani.

O inteligenţă puţin comună, o siguranţă de judecată precoce şi o experienţă devenită, prin suferinţă, matură înainte de vreme, o aşezară foarte de timpuriu într-o atmosferă cu totul străină de atmosfera de pe pământ. Apoi, tânără şi fragedă, la etatea de 15 ani, îşi rupse cu o energie de foc cele din urmă fire care o mai legau de lumea aceasta, „zburând", dornică de sfinţenie şi de jertfă, în Carmelul din Lisieux.

Acolo, porumbiţa aceasta curată, ascunsă „în despicătura pietrei" (Cânt. II, 14) ne făcu destăinuirea cercetărilor sale active şi statornice, ca să poată împlini voinţa lui Dumnezeu, pe care îl simţea în mod cu totul particular lucrând în sufletul său. Însă calea ce avea să o urmeze nu-i era arătată prin extaze, ca altor sfinte, ci trebui să şi-o descopere ea însăşi în mijlocul celui mai adânc întuneric sufletesc. Se verifică pentru ea cuvântul Scripturii: „Ca şi cel ce ară şi seamănă, apropie-te de înţelepciune şi aşteaptă rodul ei bun".

Spiritul Sfânt adaugă: „Că mai pe urmă vei afla odihna ei şi se va întoarce ţie întru bucurie." (Sirah, VI, 19-29)

Aşa se întâmplă cu Teresa.

Într-adevăr, se pare ca şi cum Dumnezeu, învins de statornicia ei în urmărirea cu îndrăzneală a unui adevăr prea desconsiderat, s-ar fi întors spre ea cu o inimă emoţionată, zicându-i ca şi altădată smeritei cananeence: „Mare este credinţa ta! Fie ţie precum voieşti!" (Matei, XV, 28). Atunci îi fu deschisă şi ei şi miilor de suflete, calea sa proprie: CALEA SA CEA MICĂ. Iubirea dumnezeiască îi aprinse inima şi ea i se oferi ca o jertfă de tot şi muri consumată de flăcările acestea divine.

Dumnezeu va face prin mine lucruri minunate, care vor întrece la infinit nemăsuratele mele dorinţe, prezise Fericita Teresa.

Străbătând tainele viitorului, îşi cânta în chipul acesta, ca Maria, admirabilul său cântec de recunoştinţă: „Măreşte, suflete al meu, pe Domnul" şi putea, ca şi Prea Sfânta Fecioară, să sublinieze secretul minunatei sale predestinări: Pentru că am fost mică, am plăcut Celui Prea înalt (Off. B. Virginis).

A fost mică în înţelesul mistic al cuvântului, pentru că nu a avut altă ambiţie decât această creştere plină de merit, lăudată de atâtea ori în Sf. Evanghelie de însuşi Fiul lui Dumnezeu.

„Trebuie să recunoaştem, mărturiseşte un director spiritual, că spiritul acesta de copilărie supranaturală începea să se altereze chiar şi în cercurile de elită sufletească. Multe suflete umblau neîngrijite şi lâncezind, după o perfecţiune subtilă, uitând că Isus Hristos luase cândva în braţe un copil mic, ca să-l aşeze în mijlocul învăţăceilor săi şi să le zică stăruitor: De nu vă veţi întoarce şi să vă faceţi ca pruncii, nu veţi intra întru împărăţia Cerurilor. Că cine se va smeri pe sine ca pruncul acesta, acela este cel mai mare în Împărăţia Cerurilor (Matei XVIII, 1-4). Un superior al unui ordin religios, evocând scena aceasta plină de taine, scrie foarte judicios:

„Noi, care ne numim doctori în Israil, învăţam lumea o teologie foarte savantă, pe care credincioşii nu aveau timpul să ne-o asculte. – Daţi-ne de mâncare şi copiilor noştri cu ce să se îmbrace şi atunci noi vom asculta lungile voastre discursuri, ne spuneau ei; ori: – Daţi-ne câteva maxime simple de viaţă, pe care să le putem asculta, fără să ne oprim din drumul nostru şi pe care să le putem, păstra uşor în minte.

Şi Domnului i se făcu milă de mulţime... El luă o copilă, pe Teresa, o aşeză în mijlocul apostolilor săi. Şi copila aceasta le descoperi adevăruri atât de simple, atât de fermecătoare, încât doctorii trebuiră să-şi recunoască ignoranţa şi începură să urmeze pe copila aceasta, ca să-i răspândească doctrina în popor.

În felul acesta trezeşte Dumnezeu, după necesităţile timpurilor, «pe apostolii extraordinari ai iubirii sale» (Msg. Bougaud). Fericita Teresa de Pruncul Isus apare învestită de acest rol mântuitor.

Pentru epoca noastră de rezistenţă, Dumnezeu ne-a dăruit pe sfânta aceasta a abandonării; pentru epoca noastră de severitate, pe sfânta noastră de gingăşie; pentru epoca noastră de orgoliu, pe sfânta aceasta plină de umilinţă."

„Iubită Mică Sfântă, scrie într-un fel de rugăciune acelaşi autor, iubită Mică Soră, condu-ne pe calea Copilăriei spirituale, calea ta proprie şi oricât ar fi ea plină de deziluzii pentru orgoliul nostru şi pentru neliniştea noastră, arată-ne că ea este cea mai dreaptă şi cea mai sigură către Dumnezeu."

Cu o voce mult mai autorizată, Cardinalul della Chiesa, puţin mai târziu Papa Benedict XV, sublinia de asemeni această importantă învăţătură, ce ni se dă.

„Se pare că fiica aceasta a Carmelului, remarcă el, a voit să ne convingă cât e de uşor să ajungi la perfecţiunea creştinească, şi spre scopul acesta, se sileşte să ne arete calea sa de copilărie spirituală. Nimic nu poate fi mai uşor decât încrederea de copil şi abandonarea totală în braţele lui Dumnezeu."

Noi vom vedea mai târziu pe regretatul pontifice, care discerne atât de bine chemarea aceasta specială a Fericitei, făcând un minunat comentariu doctrinal cu ocazia Promulgării Decretului relativ la eroismul Virtuţilor sfintei copile.

Încă înainte de ce i-ar fi fost rupte lanţurile, ce o ţineau în exil, Teresa avuse personal intuiţia misiunii sale providenţiale:

„Eu simt că misiunea mea începe, zicea ea pe patul său de moarte, misiunea mea de a face să fie iubit Dumnezeu cum îl iubesc eu, de a dărui sufletelor calea mea cea mică."

Acţiunea sa, acum, că pentru ea s-a deschis timpul cuceririlor, se manifestă din zi în zi tot mai învingătoare, iar Biserica, interpreta fidelă a voinţelor dumnezeieşti, îi ratifică mandatul, înălţând-o pe altarele noastre.

„Mica Sfântă mare", cum o numesc mulţi, îşi câştigă îndată învăţăcei, mai întâi în Carmel, apoi în lumea întreagă.

„Isus îi dă o mulţime de învăţăcei", scrie un călugăr franciscan, „cum şi-a dat sieşi, cum a dat şi apostolilor săi. Ca o stea mare, strălucitoare de sfinţenie, ea îşi atrage o pleiadă de sateliţi, pe cari îi face să strălucească de focul, de flăcările sale, de flăcările Soarelui Dreptăţii, de care este ea atât de aproape."

Încetul cu încetul, grăuntele de muştar, „doctrina sa cea mică", devine un copac mare, aşa că o mulţime de suflete îşi găsesc odihna la umbra lui. Este împlinirea poeticei profeţii dumnezeieşti a înţeleptului (Sirah, XXIV, 31-33).

„Şi eu ca o albie de râu şi ca un şipot de apă, am ieşit în Rai. Zis-am: adăpa-voi grădina mea şi voi îmbăta sădirea mea. Iată s-a făcut mie din albie rău şi din râul meu s-a făcut mare."

Să mai fie oare nevoie să dovedim, că doctrina aceasta a Fericitei Teresa de Pruncul Isus nu este o inovaţie, că nu este o concepţie puerilă a evlaviei creştineşti, ci că dimpotrivă ea se bazează pe cuvintele nedezminţite ale Mântuitorului, pe linia de conduită trasă de el? Într-adevăr, interiorul binecuvântat al Sfintei Familii din Nazaret nu ne oferă alt conţinut pentru meditaţiile noastre. Însăşi Mama lui Dumnezeu îşi câştigă admiraţia noastră prin fidelitatea simplă şi continuă în datoriile sale zilnice, trăind din abandonare şi umilinţă, sfinţindu-şi cu dragostea şi cu credinţă cele mai mici acţiuni. Copila privilegiată a Fecioarei Maria se hotărî să-şi formeze inima la şcoala aceasta dumnezeiască, luându-şi de mobil iubirea, umilinţa de bază şi vizând la perfecţiune în actele vieţii sale comune, liniştindu-se întru toate conform dorinţelor Tatălui său ceresc. Acesta era unicul program pe care îl realiză ea în taină.

Însă programul acesta cuprinde cea mai sigură concepţie a sfinţeniei.

Un preot, încercând într-o zi să convingă pe sfântul Papă Piu X că în fizionomia Sorei Teresa de Pruncul Isus nu se găsea nimic extraordinar, primi următorul răspuns: „Ceea ce este mai extraordinar în sufletul acesta, este tocmai simplitatea sa extremă... Consultaţi-vă teologia".

„Singura mea ambiţie, spuse mai înainte gloriosul pontifice Piu IX, este să devin un mic copil în braţele lui Dumnezeu."

În sfârşit, reluând gândirea înaintaşilor săi, Benedict XV nu ezită să proclame solemn că „în copilăria sufletească se găseşte secretul sfinţeniei".

De fapt, aceasta era şi doctrina sfântului Francisc de Sales, căruia îi plăcea să repete: „Dumnezeu voieşte să fim ca pruncii cei mici".

Între autorii mistici contemporani, Mgr. Gay insistă în acelaşi înţeles.

„Abandonarea totală, scrie el, este culmea iubirii, iar ultima înălţime a acestei culmi este spiritul de copilărie."

Îmbrăţişând apoi într-o singură privire evoluţiile morale şi nevoile vremurilor noastre, continuă :

„Graţia aceasta a copilăriei spirituale lucrează într-o mulţime de suflete şi eu nu aş fi de loc surprins dacă aş vedea pe Dumnezeu pregătind în Biserică o nouă înflorire. Nu este niciun viciu al timpului nostru căruia să nu i se opună ea, nu este niciunul din relele noastre căruia să nu-i fie ea remediul".

Fiecare gest divin îşi are însemnarea sa pozitivă şi actuală. Acela de a cita în lume exemplul Fericitei Teresa de Pruncul Isus, ca un apostol al spiritului de copilărie, nu este oare o invitare clară de a face drumul urmat de sufletul acesta binecuvântat, despre care scria în anul 1898 un călugăr pasionat, venerabil prin vârsta sa înaintată ca şi prin virtuţile sale:

„Eu am convingerea cea mai intimă că steaua aceasta mică va deveni din ce în ce mai strălucitoare în Biserica lui Dumnezeu. Azi încă nu este decât o stea de dimineaţă în mijlocul negurei: *Stella matutina in medio nebulae*. Însă într-o zi ea va umple Casa Domnului: *implebit domum Domini"*.

Să lumineze deci ea „tuturor celor din casă" (Matei V, 15) şi să fie un gaj de speranţă şi de mântuire pentru lumea întreagă! Legiunea sa de suflete mici, victime ale iubirii, aşezată de-a dreptul în iradierea ei, să mângâie Biserica, schimbând în comori de iertare şi de milă judecăţile dumnezeieştii Dreptăţi.

Şi în sfârşit să cânte universul întreg cu împărătescul Profet :

„Din gura pruncilor şi a celor ce sug ai săvârşit laudă pentru vrăjmaşii tăi, ca să sfărâmi pe vrăjmaşul şi izbânditorul!" (Psalm VIII, 3)

LĂUDAŢI PRUNCILOR PE DOMNUL !

Cultura creştină, nr. 12, 1923

[45]
Gătiți calea Domnului

Problema unirii cu Roma, în faţa căreia stă astăzi conştiinţa neamului românesc, depăşeşte cadrele tuturor chestiunilor mari care agită ori pot agita un suflet, într-un moment dat al istoriei de fiecare zi a naţiunii. Ea atinge proporţiile infinite ale eternităţii. Într-însa răsar izbitoare toate întrebările ce au fost puse, toate răspunsurile ce li se pot da, relativ la marile destine ale acestui popor, fixat de vremuri şi de oameni, de politica oamenilor, de politica lui Dumnezeu, între hotare împinse departe în răsăritul Europei, departe, cu o continuitate a ţărilor care au aceleaşi morminte de strămoşi şi de eroi, spintecată de ape despărţitoare şi de munţi separatori; departe, între limbi străine de idealurile aprinse în fiecare pulsaţie a spiritului latin.

Dincoace de cele din urmă graniţe romanice, înfiptă adânc în adâncimile oceanului de slavi şi de asiatici, izolata insulă românească a simţit prin sutele, prin miile de ani toate loviturile zgomotoaselor valuri negre care îi atacau ţărmul ori îi săpau coastele; când furioase şi puternice, ameninţând cu masele de piepturi umede să sfâşie provincii întregi înghiţindu-le; când moi, unduioase, infiltrându-i-se prin albii de râuri, prin văi coborâte, încercând cu aleşuiri viclene să-i fărâmiţeze fiinţa. Puternică şi neînvinsă, mereu cutremurată de lupte, zguduită mereu de războaiele altora, de frământările proprii, marea insulă latină din răsărit a putut fi umilită, a putut fi îngenuncheată, i-a putut fi schimbat şi numele şi ignorată istoria; nu a putut fi însă niciodată nici zdrobită, nici ştearsă de pe faţa pământului. Niciodată! Pentru că în inima sa de stânci, în măruntaiele sale de pământ roman, în abisurile nepătrunse ale sufletului său latin vuiau ecourile eterne de tradiţii, de memorii, de simţiri, de viaţă italică; pentru că prin toate venele sale subpământene, nobile ca de aur, prin toţi codrii săi verzi ca de stejar, bubuiau aceleaşi ecouri de mărire şi de mândrie, glasuri neuitate – glasul sângelui.

Ori, un neam cu o astfel de istorie este dintre neamurile cu mari meniri în şirul altor neamuri. Destinul, cum voiesc unii, providenţa, cum credem noi, nu poate să arunce, ca dintr-un capriciu şi ca fără nicio finalitate milioane de oameni la voia întâmplării, prin lungul şir de veacuri. *Natura nil agit frustra*! Cel mai neînsemnat firicel de iarbă îşi are locul şi destinaţia în univers. Toate legile firii îi ocrotesc încolţirea, evoluţia şi perpetuarea. Stropul de rouă îl umezeşte dimineaţa, ca să nu-l ardă soarele de amiază. „Dacă iarba câmpului, care astăzi este şi mâine se aruncă în cuptor, Dumnezeu aşa o îngrijeşte, ce va face de voi, puţin credincioşilor?"

Şi cu cât au fost mai mari greutăţile prin care a răzbit la viaţă orice organism, cu atât este el mai trainic, cu atât îi este mai important rolul ce i se rezervă în întreg rostul firii. Ori vorbind creştineşte: cu cât Dumnezeu a cheltuit mai multă dragoste într-o operă a sa, cu atât o aşază mai la temelia întregii economii a mântuirii. Un popor pe care-l trece prin valurile Mării Roşii, fără să i le despartă, însă fără să-l înece, este destinat să fie în mâinile sale un hotărâtor factor de progres, de civilizaţie, de cultură, de viaţă divină pe pământ. Prin el se va hotărî soarta altor neamuri. Prin el se vor împărţi altora binefacerile Învierii. El este crainicul bunei-vestiri, el este păzitorul marilor adevăruri, creatoare de mari perioade de viaţă intensă în lume. Din fiii lui se vor alege apostolii şi evangheliştii pentru vecini şi pentru cei de departe. Şi ca să poată fi vrednic de atâta cinste şi ca să poată avea resurse pentru o astfel de operă, îi dă calităţile necesare şi apoi îl poartă prin toate luptele şi-l scoate biruitor din ele, la timpul potrivit şi la ora fixată de El, de marele Artist al celor mai perfecte capodopere. Îngăduindu-i uneori înge-nuncherea ori rătăcirea, i-o îngăduie trecător şi numai ca să-i mărească experienţa şi autoritatea după reînălţare.

Notele distinct măreţe în sufletele noastre sunt latinitatea şi creştinismul. Până când nu vor fi ele armonizate deplin, neamul românesc va trăi numai cu jumătate din coeficientul său de vitalitate, contribuind numai cu o parte din comorile gândirii şi inimii sale la gândirea şi la viaţa proprie, la progresul şi la fericirea omenirii.

De aceea reîncopcierea înţeleaptă a românismului în marile cadre ale creştinismului latin, păstrând, bineînţeles, fizionomia proprie răsăriteană în întreagă puritatea formelor externe de cult, este una dintre cele mai vii cerinţe, una [*sic!* n. ed.] dintre postulatele esenţiale ale neamului românesc întregit.

Să nu mai amintim apoi considerentele de natură politică, care toate, dar absolut toate ne sfătuiesc la o apropiere sufletească de biserica Romei. Suntem strânşi într-un cerc de duşmani la toate graniţele României: de Rusia, care nu aşteaptă decât cea mai apropiată clipă prielnică să ne atace de la miazănoapte; de Bulgaria, care nu va uita niciodată nici Dobrogea, nici tratatul de la Bucureşti; de ungurii, care – din încăpăţânare şi din explicabila mânie stârnită de fâlfâitul culorilor româneşti pe zidurile cetăţii lui Mihai şi pe parlamentul din Budapesta, visând totdeauna la revanşă, – vor şti, în vreme de pace, prin legăturile pe care le au ei, pe care le-am neglijat noi, în vreme de război, să ne conteste prin arme stăpânirea legitimă peste Ardeal.

Iar prietinii noştri cehoslovacii şi iugoslavii nu vor cheltui nicicând nicio bubuitură de tun, niciun glonţ de puşcă în vreun eventual conflict al nostru cu slavii de la Nord.

În situaţia aceasta grea, sprijinul celei mai mari autorităţi morale din lume; prietenia religioasă cu cele trei sute milioane de creştini, care azi privesc ca la un neam balcanic la neamul românesc, care s-ar simţi însă uniţi într-o comunitate de interese sufleteşti, divine cu cei care vor strânge de mâine legături de dragoste cu Roma, pe care ei o adoră; exponentul înalt de cultură şi de moralitate, de idealism şi de umanitarism ce însufleţeşte instituţiile lor, cu care s-ar întâlni instituţiile noastre incipiente; toate acestea, câştigate pentru România, pentru aspiraţiile, pentru viaţa ei, numără mai mult decât tot ajutorul ce ni l-ar putea da, ca să folosim un argument *per absurdum*, grecii ori bulgarii.

Apropierea de Apusul latin nu va însemna niciodată umilire ori înfrângere. În unirea bisericilor, nota aceasta, de învins şi de învingător, luată în înţelesul ce i se dă, nu poate fi nici amintită. Când legătura dintre biserici este întemeiată pe dragoste şi pe dezinteres, dispar noţiunile de luptă şi de război, chiar şi cele de armistiţiu ori de pace între adversari. Unirea va aduce cu sine, prin respect şi devotament reciproc, fuziunea sufletească a celor ce se înţeleg şi se iubesc.

În bisericile noastre, care vor rămâne româneşti, înaintea iconostaselor noastre frumoase, în stil bizantin, în întreagă desfăşurarea bogată în culori şi în poezie a ritului oriental, în slujba din altare, ca şi în disciplina canoanelor răsăritene, se va dezvolta liber şi armonic sufletul românesc, întinerit,

prin acel sublim contagiu în bine, provocat de contactul sufletesc cu fraţii de un sânge cu noi, cu care am purtat şi am câştigat războiul de unire al tuturor românilor, războiul de dreptate şi de dezrobire pe pământ. Cu ei împreună, chiar şi dacă până acum am fost mult timp aliaţi cu alţii, ca şi în războiul mondial, vom duce şi vom purta şi lupta cea mare, pentru reîntronarea în lume, în lumea întreagă, a împărăţiei Celui răstignit pe cruce. Cu ei ne vom împreuna armele, cu ei vom înfrunta furia valurilor protivnice, cu ei vom câştiga toţi laurii marilor glorii, marilor, dumnezeieştilor triumfuri, pentru care a fost lăsată pe lume rasa latină. Acesta este locul destinat nouă în lumea de limbi şi de popoare.

Acesta este locul fixat de veci pentru neamul românesc. Şi noi în curând ni-l vom ocupa cu mândrie şi cu demnitate.

Însă ca această înfăptuire a menirii noastre admirabile de pe pământ să nu întârzie şi ca să nu apărem zoriţi de timpul care este aproape, care este aici, noi vom încerca să ne purificăm sentimentele, să ne primenim intenţiile şi să continuăm cu încredere şi cu iubire începuta cruciadă a rugăciunilor pentru unirea bisericilor.

Sufletele noastre curate şi curăţite prin flăcările credinţei lui Dumnezeu, prin focul dragostei de neam şi de ţară, se vor topi într-o rugăciune dulce, mângâiată lângă tricolorul nostru românesc, lângă flamura noastră latină, lângă steagul nostru de biruinţă înfipt cu putere, înfipt pe veci în inima acestui pământ roman din răsăritul Europei.

Cultura creştină, nr. 1, 1924

[46]
Dr. Izidor Marcu

Una dintre figurile reprezentative ale Bisericii noastre, vicarul general al arhidiecezei dr. Izidor Marcu, plin de merite şi însoţit de regretul unanim al tuturor celor care l-au cunoscut şi apreciat, s-a dus dintre noi, lăsând un gol după sine ce cu greu se poate umple.

Era dintre oamenii aceia, puţini la număr, în sufletul cărora trăiesc sugestive, fierbinţi toate aspiraţiile credinţei, toate idealurile neamului românesc. Într-însul pulsau ecourile puternicelor convingeri care îi alimentau fiecare bătaie de inimă, fiecare gând, întreagă activitatea de albină creatoare de miere şi de ceară, de curată ceară a luminilor care ard veşnic pe altare. În profundă tăcere, în totala uitare de sine, ca într-o reverie supra-pământeană, nu cu zgomotul, nici cu vâlva lacomilor de măriri şi onoruri, acest preot nevinovat ca o fecioară a ştiut să întruchipeze în sine icoana fidelă a marilor ucenici ieşiţi din şcoala învăţătorului. Auster şi idealist, plămădit din marea rezervă de speranţei creştine şi de visuri româneşti, era din generaţia uriaşilor celor mai pure tradiţii de latinitate şi românism. Liniştit şi sobru până la totala abstinenţă de la orice fast, de la oricare pompă, de la toate poftele lumii, petrecând iernile grele în camera în care focul n-a ajuns niciodată să încălzească pe deplin pereţii, verile călduroase cu acelaşi rând de haine groase: în mijlocul caniculei ca şi în gerul Bobotezei.

Creştin desăvârşit, îşi căuta izvoarele de inspiraţie pe paginile Evangheliei. Trăind dintr-o idee, largă, plină de conţinut, acest monoideist armoniza uşor tendinţele şi curentele care ţâşneau ciocnindu-se în trupul Bisericii şi în sânul neamului. Voia să fie „un imitator cât mai desăvârşit al lui Hristos", cum scrie el însuşi într-una din operele sale.

Dr. Izidor Marcu a fost înainte de toate un mare preot, un adevărat şi devotat apostol al cauzei lui Hristos printre oameni. În toate fibrele fiinţei sale, în toate ascunzişurile conştiinţei sale zvâcnea aceeaşi suflare de viaţă, aceleaşi continue preocupări pentru interesele mari ale lui Isus, aceeaşi

puternică forţă lăuntrică, aceeaşi energie totdeauna tinerească, aprinsă, care îi dădea puteri în suferinţe şi lupte, în necazuri şi deziluzii, în războiul de toate zilele, în războiul de fiecare zi pentru bine şi pentru adevăr.

Împilările şi nedreptăţile, batjocura şi sărăcia, amărăciunile şi întreg odiul [ura, din lat. *odium*] de care a fost încărcată biserica unită în toţi anii, cât a avut printre preoţii săi pe acest preot, ea era centrul tuturor gândurilor, tuturor visurilor lui Izidor Marcu. Dragostea cea mai pură, gingăşia cea mai delicată, cea mai fină sensibilitate, din care se frământă aluatul profeţilor, erau consacrate cu profunzime şi fără niciun interes personal, fără pretenţii şi fără vanitate, bisericii româneşti unite. Pentru ea ştia să rabde înfruntări şi ocări, pentru ea să plângă cum plâng copiii lângă mama lor mâhnită, pentru ea şi cel din urmă şir scris în cărţi ori la gazetă, către guvernul ţării ori, în cercularele adresate clerului înţelegător.

Între cele mai grele împrejurări, vicarul general al mitropolitului se găsea la postul său. Când se părea că urletele valurilor şi arsura trăsnetelor ameninţa cu sfărmare luntriţa lui Petru din sânul neamului românesc, acest cârmaci destoinic şi treaz apărea mai plin de speranţe, mai încrezător, infiltrând printr-un contagiu ceresc tăria credinţelor sale în toţi care se apropiau de el. Calm, în mijlocul furtunii nefurtunos, provoca scânteile electrizante în masele care au început să aibă într-însul încrederea oarbă a oştirilor gata de suprema jertfă, a oştirilor care nu capitulează niciodată. Cu calmul, cu tactul, cu blândeţea sa a ştiut să inspire şi fraţilor neuniţi şi ungurilor străini respectul şi simpatia de care puţini prelaţi uniţi s-au împărtăşit vreodată.

S-a stins fără zgomot, cum a trăit, fără să tulbure lumea, lăsând însă în urmă pioasele amintiri ale unei vieţi neprihănite, sfinţite la altarul Domnului, consacrate norocului şi fericirii latinităţii şi creştinătăţii românismului.

Cultura creștină, nr. 5, 1924

[47]
ASTRA la București

În ceasurile grele care au urmat după nenorocirile de la Pirotehnie, când părea că se zguduie întreagă încrederea acestei ţări în marile ei meniri din Răsărit, ca un curaj de mângâiere pentru sufletele tuturor, ca o indicaţie a drumului de urmat, ca să putem reveni, între hotarele largi de azi ale României, la admirabila unire în cuget şi în simţiri, cum era când ne divizau nefireştile graniţe ale împărăţiilor prăbuşite, ca un semn din cer a fost sărbătoarea ASTREI noastre la Bucureşti.

Sătenii noştri, cântecele noastre, preoţii, arhiereii, intelectualii Ardealului, portul de pe Mureş, din Banat, din Bihor, din Maramureş, dansurile, credinţa, sănătatea, nădejdile şi amintirile noastre toate au plecat la Bucureşti, ca să aprindă în minţile îngheţate ale unora speranţe, din care am trăit totdeauna, ca să înlăture o umbră de îndoială din inimile altora: că s-ar putea frânge vreodată legăturile pe care Dumnezeu le-a strâns şi ca să facă din nou o dovadă cum poate oricând Ardealul stârni ecouri adormite, ecourile strigătelor de război, de războiul sfânt al unirii tuturor românilor.

ASTRA sărbătorită în capitala României a voit să desfiinţeze brutalele calomnii de separatism şi de ură, a voit să lumineze cu raze de pe bolta cerului nostru bezna din închipuirile copilăreşti ale atâtor nebuni care au putut crede vreodată că unirea noastră poate fi numai un vis şi că împreunarea tuturor provinciilor româneşti nu este o fuziune, nu este topirea pe veci a tendinţelor, a aspiraţiilor, a gloriilor, a activităţii, a mândriei noastre, în marea aceluiaşi triumf naţional, în viaţa înviată din sutele de mii de morminte de eroi.

Sărbătoarea de la Bucureşti ne-a dat să înţelegem cum – peste toate patimile politice, peste sălbăticiile reale şi crude ale administratorilor fără pricepere şi fără milă şi răi ai economiei naţionale, peste sfidările nerușinate ale îmbogăţiţilor din aurul scos din creierii munţilor, pe unde şi-au împrăştiat creierii şi oasele martirii durerilor româneşti, peste toată batjocura de care ne încarcă cei care nu ne cunosc şi nu ne cred – Ardealul curat şi tânăr,

Ardealul viu şi învietor nu s-a schimbat, nu şi-a schimbat nici portul, nici graiul, nici inima, nici sufletul. Iar acest Ardeal vesteşte tuturor celor care vor să-l asculte că unitatea sufletească a întregului neam numai prin cultură, numai prin cultura creştină s-a putut înfăptui cândva, a putut să rămână în zile tulburi şi poate să ne mântuiască şi pe viitor.

ASTRA la Bucureşti vrea să însemne o trezire definitivă de conştiinţă în masele largi ale întregului neam, prin afirmarea clară, luminoasă, a înaltelor simţăminte care, pornind din Ardeal, venind de dincolo de munţi, au croit drumul drept unde ne mână dumnezeieştile destine ale latinităţii noastre culte în cuprinsul nemărginit al Orientului Europei.

Asociaţia transilvană pentru cultura poporului român a fost, alături de bisericuţele noastre, elementul de vitalitate în trupul românismului, adunările ei erau prilejuri înălţătoare de unire şi de idealitate, sărbători anuale de înviere latină şi creştinească, de românism; sărbătoarea de la Bucureşti a readus memoriile admirabile ale trecutului şi le-a înfipt la picioarele palatului de la Cotroceni, în mijlocul României, în sufletul capitalei tuturor românilor.

Cultura creştină, nr. 6, 1924

[48]
Darul Romei

În cadrul unor serbători pioase va avea loc la Cluj, de Schimbarea la faţă, luarea în primire din partea Blajului a Bisericii Minoriţilor Conventuali şi a imobilelor aparţinătoare. Este princiara donaţie a Pontificelui Roman, făcută bisericii unite şi prin ea culturii şi vieţii sufletului românesc.

Acest dar papal a umplut de mângâiere pe toţi credincioşii bisericii noastre. Un sentiment de apreciere şi de recunoştinţă sinceră şi demnă s-a simţit vibrând în toate sufletele româneşti, în cele nepreocupate şi fără prejudecăţi. Darul Romei face să strălucească din nou în lumina sa adevărată caracterul legăturilor noastre cu latinitatea occidentală, legături de dragoste şi de prietenie, care împreună de peste două sute de ani creştinismul şi romanitatea noastră cu credinţa şi elanul latin al Apusului.

De peste două sute de ani, noi am beneficiat încontinuu de toate atenţiile Romei papale. Pe vremea când nimeni nu se gândea la noi, când nimeni dintre noi nu era în stare să atragă atenţia altora, când pâcla deasă a lipsei de cultură şi de civilizaţie apăsa peste toate hotarele româneşti, pe vremea aceea când se plămădea, frământându-se necăjit şi îndurerat, tot sufletul românesc, când preţul sângelui nostru stropit pe întinderile tuturor câmpiilor de bătaie ale altora, înroşind toate zidurile fortăreţelor apărate de vrednicia, de trupurile, de cadavrele noastre pentru atotputernicii stăpâni ai celui mai dispreţuit neam dintre neamurile de la picioarele Habsburgilor, când preţul sângelui nostru nu era răsplătit decât cu înmulţirea dispreţului şi a batjocurii, de pe atunci o singură mare putere, cea mai mare putere morală din lume a încercat să se apropie de inima noastră cu iubire, cu devotament şi cu dezinteres.

Roma nu a cerut de la noi nimic niciodată, nicio singură dată. Ce putea să ceară de la un neam de iobagi călcaţi în picioare, legaţi în lanţuri? Roma papală, venind în numele lui Hristos, trecând peste calculele diplomatice ale Burgului, lua contactul direct cu sufletele româneşti, nu ca să ne smulgă, în numele Evangheliei, în numele Crucii, bogăţiile pe care nu le aveam, cum

făcea Bizanţul cu fraţii de peste Carpaţi, care mai aveau câte ceva; Roma papală venea să ne aducă aminte că suntem latini, că suntem romani, că suntem români. Prin şcolile ei, prin învăţaţii pe care de atunci am început şi noi să-i avem şi pe care ea ni i-a luat din colibi de robi, ca să ni-i crească apostoli umblaţi prin bibliotecile Vaticanului, prin arhivele lui, grăitoare de gloriile trecutului nostru, Roma papală a scris întâia strofă din imnul nostru naţional, întâile cuvinte din *Deşteaptă-te, Române!*

De peste două sute de ani trăieşte această poveste minunată, sfidând toate apucăturile, toate sofismele, toată ura şi întreg păienjenişul de minciuni şi de falsitate nerom*â*nească, ţesut în jurul Unirii noastre cu Roma. De peste două sute de ani, glasurile de argint ale celor dintâi învăţăcei români ieşiţi din şcolile iezuiţilor de la *Propaganda* palpită melodioase, fierbinţi în fiecare slovă de istorie românească, în fiecare îndemn de avânt patriotic, de mândrie naţională. Şcoala lor a fost şcoala de trezire a unui popor, iar nenumăraţii lor ucenici au fost şi rămân până astăzi una [*sic!* n. ed.] dintre cele mai curate mărgăritare ale naţiunii.

Roma de atunci, Roma lor este Roma de astăzi, Roma noastră este Roma dintotdeauna: *Aeterna Urbs*. Darul de la Cluj este cea mai proaspătă dovadă, nu însă şi cea din urmă dovadă a atitudinii Sfântului Scaun faţă de noi, este cel mai nou inel din lanţul de aur al binefacerilor care ne-au ajutat să răzbim în idealurile noastre, care ne vor ajuta să imprimăm pecetea latinităţii şi a creştinismului nostru, statornică, nepieritoare de la Tisa la Mare.

Cultura creştină, nr. 7-8, 1924

[49]
Două evenimente

Între zilele de sărbătoare, încrestate cu dragoste pe răvaşul cultural şi bisericesc al modestului nostru Blaj, cu o stăruinţă spontană ni se îmbie sub condei, ca să-i rămână amintirea în două slove şi pe coloanele acestei reviste, ziua de 9 octombrie a. c. ne va evoca ea încă mult timp impunătoarea Adunare Generală a Reuniunii Arhidiecezane de Misiuni Sfinte, precum şi întâia şedinţă de fondare a mult-aşteptatei societăţi *Sfânta Unire*.

Amândouă aceste asociaţii, cu întreg aparatul lor de organizare şi de viaţă, umplu, în cadrele bisericii noastre, un mare gol din sufletul românilor din Ardeal, voind, prin apostolatul dezinteresat, prin înălţarea tot mai sus în inimi a marilor principii evanghelice, a profundelor, a curatelor gândiri creştineşti, să trezească vii şi puternice curente de idealitate şi cât mai multă râvnă pentru adevăr şi fapte bune. Şi una, şi cealaltă voiesc să limpezească atmosfera grea în care respiră anevoie plămânul bolnav al celor mulţi, şi mari, şi mici, încercând să grăbească arătarea printre noi a oamenilor curaţi, a generaţiei de oameni buni.

Iată de ce *Sfânta Unire*, cu întreg capitalul său de acţii şi de însufleţire, este menită să stâmpere multă sete după cartea prietenă, să aline mult dor după cititul de adâncă şi mângâietoare înţelepciune creştinească, care, în lipsa altor izvoare, se pierdea, dor pribeag, prin scâlciatele pagini biblice de ediţii britanice ori prin stupidele născociri de superstiţie bătrânească din *Visul Maicii Preciste*.

Iată de ce *Sfânta Unire* va încerca să pună în mâinile tuturor cărţi şi broşurele din neprecupeţita învăţătură a lui Hristos, „dorinţa tuturor marginilor pământului şi a celor de pe mare departe". Va tâlcui, va glosa, va scrie notiţe pe marginea cărţilor noastre sfinte. Va împrăştia cu dezinteres şi cu profunzime toate comorile, toate perlele sfaturilor şi poveţelor lui Dumnezeu. Va face să trăiască încă odată pe pământ, în haină românească, viaţa marilor eroi ai creştinătăţii, marilor martiri ai credinţei, marilor dispreţui-

tori de toată fala deşertăciunilor omeneşti, de toată suflarea ipocrită, otrăvitoare a măririlor trecătoare.

Astfel *Sfânta Unire*, fără să fie agresivă, fără să tulbure ape, fără să caute să pescuiască în cele turburi, va cheltui pricepere şi entuziasm, osteneală şi tragere de inimă pentru arătarea printre noi a generaţiei de oameni buni. Şi, în sfârşit, iată pentru ce şedinţa de fondare a *Sfintei Uniri* a făcut din 9 octombrie a. c. o zi memorabilă, însemnând în analele bisericii noastre, ceea ce înseamnă în toate istoriile din lume, mijitul unui crepat de ziuă plină după o noapte de nenorociri, luând proporţiile unui adevărat eveniment istoric.

Tot astfel, Adunarea Generală a Reuniunii de Misiuni Sfinte, cu cei 334 de membri ai săi, cu cele 150 de zile de reculegere din cele 45 de misiuni poporale, de exerciţii spirituale ţinute în 1924, în mijlocul zecilor de mii de credincioşi împărtăşiţi cu Trupul Domnului.

„Apostolia curată – ne spune Raportul Secretarului despre activitatea Reuniunii de Misiuni – căreia şi-a dedicat întreaga ei fiinţă, a adus şi anul acesta mult bine şi multă mângâiere. Viaţa care palpită în suflete pocăite, zvâcnind apoi în mâinile confesorilor în acele confidenţe intime care se îmbulzesc pe buzele credincioşilor pe urma unor cuvântări religioase, cu ocazia sfintelor misiuni; suflarea aceea de supranatural, care se lasă ca un nor dumnezeiesc de daruri; acel abia perceptibil fior cutremurat din contactul cu puritatea celor mai înalte elanuri evanghelice; alipirea naivă, încrezătoare, copilărească, de misionarii care vorbesc cuvintele vieţii de veci; întoarcerile cu sutele de păcătoşi înrăiţi, de conştiinţe disperate, de voinţe tăinuitoare de mari abuzuri, de mari sacrilejuri; precum şi lacrimile liniştite, dar mult mângâitor al spiritului de Rusale; suspinele abia auzite, mărturii de emoţii cu greu încătuşate în piepturi zdrobite de durere; toate aceste manifestaţii exterioare ale lucrărilor dinlăuntru ale darului ceresc sunt pentru apostolii Reuniunii de Misiuni, sunt pentru Reuniunea însăşi, pentru biserica noastră întreagă, cea mai dulce răsplătire a ostenelilor şi a multelor neajunsuri de care ne împiedecăm mereu, predicând pe Isus cel răstignit pe cruce. Convenim însă cu toţii că este cu mult mai mare răsplata decât greutatea slujbei, valorează un strop de balsam cât marea întreagă de amărăciune.”

De aceea, Reuniunea de Misiuni Sfinte cu Adunarea sa Generală din anul acesta a marcat o zi de amintire pioasă, o zi de adevărat triumf al cauzei celei bune – acum la încrucişarea anilor despărţitori de mari frământări, de mari perioade istorice; de aceea a luat şi ea proporţiile şi fizionomia unui adevărat eveniment.

Cultura creştină, nr. 9-10, 1924

Sufrageria familiei Coltor

[50]
Anul Sfânt

În seara de Crăciun se deschide în San Pietro „poarta cea sfântă", *la porta santa*, începându-se Anul Sfânt. Sute de mii de creştini vor intra în basilica vaticană prin această poartă, ce îşi desface aripile numai la un sfert de veac odată. Peregrini mulţi de pe toate cele cinci continente vor merge în tot decursul anului 1925 la Roma, venind de la marginile pământului, să serbeze memoriile eroilor credinţei, osemintele preacurate ale înaintemergătorilor întru Hristos. Sute de mii şi-au anunţat venirea. Cei din America latină au şi plecat de acasă din octombrie. Englezii din Noua Zeelandă pleacă zilele acestea. Vom merge şi noi românii, probabil prin mai şi septembrie.

Sub cupola din San Pietro, lângă minunatul mormânt al pescarului din Betsaida, lângă resturile pământeşti ale apostolului Petru, care de două mii de ani îşi doarme somnul drepţilor, nu departe de locul unde îşi implorase răstignirea cu capul în jos, ca să nu moară ca Fiul lui Dumnezeu, lângă trupul neînsufleţit al lui Gură de Aur, ori în genunchi pe marmură, santinelă de 1500 de ani a moaştelor celui din Nazianz sau a lui Grigorie Dialogul; în mijlocul atâtor relicve grăitoare de mari triumfuri şi de mari suferinţe – peregrinii Anului Sfânt vor respira înfioraţi suflarea suprapământeană a creştinismului, în toată puritatea tradiţiilor sale de două ori milenare.

În catacombe se vor putea închina sărutând cu sfială pereţii de pământ vulcanic, săpaţi prin labirintul subteranelor de creştinii cei mai sfinţi care au trăit vreodată, ca să moară stropind cu sânge mormintele scobite la palida lumină a felinarelor. Iar în Colosseum vor călca în vârful degetelor ţărâna, udă cândva de sânge de martiri sfâşiaţi de leoparzii, de tigrii, de leii pustietăţilor africane.

În Via Nomentana, fericita Agnes, copila junghiată după ce pe rugul aprins nu au putut să-i pârlească nici părul capului, ce îi învăluia ca într-o haină de doliu feciorelnicul trup, la Campo Verano sfântul Ştefan, întâiul mucenic, cel ucis cu pietre de jidovii rătăcitori, şi celălalt diacon ars pe

grătarul înroşit în foc, admirabilul Laurenţiu, la Tre Fontane Apostolul neamurilor, neostenitul Pavel, apoi Tarsiciu şi Monica şi Silvia şi Marele Leo, Iacint şi Protus, Cosma şi Damian şi Scara Sfântă, Năframa Veronicei şi Crucea dătătoare de viaţă, pe care a murit Isus; toate aceste preţioase comori, toţi aceşti învăţăcei ai Domnului, care îşi aşteaptă învierea prin frumoasele bazilici cu picturi de Rafael şi de Michelangelo, de Leonardo da Vinci, de Giulio Romano, de Dominichino, de Titian, cu fresce de Giotto, cu mozaicuri *della scuola nova romana*, cu stâncă de Cararra cioplită de Canova, – toţi îşi aşteaptă şi vizitatorii şi protejaţii, aşteaptă pe peregrinii Anului Sfânt.

Iar pe noi, pe români, ne cheamă şi Forul roman, şi Capitoliul, şi ruinele celor şapte coline, şi columna lui Traian cu toate amintirile, cu întreagă istoria, cu toată bogăţia trecutului nostru.

De aceea sunt atât de mulţi cei cari voiesc să meargă în acest an sfânt la Roma. De aceea nu se face nicio deosebire între român şi român, voind cu toţii să cinstească atât mormintele începătorilor creştinismului comun, cât şi cenuşa strămoşilor tuturor.

La apelul care în curând se va lansa şi la noi, de cei care au luat iniţiativa pelerinajului la Roma, vor răspunde sute şi sute. Să o facă însă cu gând curat şi cu inimă curată.

Cultura creştină, nr. 11-12, 1924

[51]
Pe pământ pace

Criza societăţii umane, după tragediile războiului distrugător de imperii şi alcătuitor de noi şi juste frontiere, nu voieşte să înceteze, ci, accentuând zilnic alte şi alte probleme, provoacă tot atâtea soluţii în mijlocul unei lumi rămase cu nervii zdrobiţi după cataclismul asasin.

Este ciudat apoi cât de repede se abandonează reţetele crezute la un moment dat ca fiind cele mai curative, cum leacul oferit astăzi se defineşte mâine ca o soluţie de otravă şi cum respingerea medicinii, cel puţin inutile, aduce fatal şi schimbarea doctorului dovedit incapabil, ca la rândul său să se părăsească şi noul tămăduitor, cu toate sugestiile şi hapurile lui.

Omenirea zbuciumată căutându-şi alte crezuri, alte dogme, decât cele care îi îndrumaseră destinele în anii care încă nu cunoscuseră un război al tuturor şi înfierbântată de flăcările unui umanitarism material şi plină de dispreţ faţă de copilăriile credincioase ale stărilor de incultură, s-a trezit în mijlocul ruinelor unei civilizaţii, tânguindu-şi lugubru cântarea de înmormântare peste cele patrusprezece milioane de cadavre împrăştiate să putrezească de-a curmezişul ţărilor dantelate în noi hotare. Peste altarele de idoli zdrobiţi s-a lăsat îngrozitorul întuneric al morţii. Atunci s-a încercat cu nervozitate, în sute de chipuri, tămăduirea şi n-a venit.

Acest tulburător faliment al tuturor tentativelor de realtoire a vieţii deşteaptă germenii disperării în cei ispitiţi încă de mirajul vechilor raţionamente materialiste care au brăzdat cu morminte Europa întreagă. Însă în haosul acestui zbucium se zăreşte tot mai limpede o potecă mântuitoare: a încolţit îndoiala în creierii multora relativ la însăşi [*sic!* n. ed.] temeiurile îmbătrânitelor doctrine. Poate că nu insuficienţa producţiei, nici înfrângerile valutare, nici dibuirile diplomatice, nici încâlcitele iţe din culisele ambasadelor ori din antişambrele marilor bancheri, poate că nu acestea sunt cauzele dezastrului. Şi în cazul acesta, căutându-se alţi microbi pentru bacilul infecţioasei gripe universale, se simte, abia bănuit altă dată, un adevăr vechi, cât este lumea de veche: că anarhiile materiale, crizele econo-

mice ori politice sunt, în toate timpurile, efectul unui proces de distrugere de ordin superior: sufletul este bolnav, nu trupul omenirii; anarhia are un alt substrat, ea este catalogată printre afecţiunile de natură psihologică.

Şi iată că peste minţile fierbinţi tremură, ca o adiere răcoritoare, fragede amintiri din anii de copil, visarea din nopţile de iarnă albă, ca zăpada lui Dumnezeu, când cu căpşorul în poala bunicii, lângă prietenoasa căldură a jărateculuiaprins în cămin, se ascultau poveşti – şi se credeau toate poveştile, se ascultau mângâioasele istorisiri adevărate despre naşterea micului Isus în peştera rece şi neagră din Viflaim, în luminoasa noapte de Crăciun.

Iar memoriile individuale şi singuratice părăsind, ca totdeauna între durerile tuturor, nota proprietăţii personale, se asociază cu amintirile comune ale colectivităţii, ale maselor, se confundă, se organizează, făcând, spontan şi logic, loc sublimei învăţături a lui Hristos despre mântuirea omenirii.

Din preajma ieslelor, în care şi-a găsit, între animale trudite şi harnice, leagăn de naştere Fiul Omului, de lângă staulul, umeda şi murdara locuinţă de vite, unde Isus veni pe lume, a izvorât odată atunci, de mult, scânteia vieţii.

Pentru sufletul dezamăgit şi înşelat al mulţimilor în goană disperată după mângâiere şi după pâine, intelectualismul sec şi brutal nu aduce nici pace, nici pâine, nici odihnă, nici haină caldă de iarnă. Cei mulţi, cei nenumăraţi cer hrană de mâncare şi nu li se dă, nici pe preţul muncii amare. Cei mari, cei bogaţi, cei învăţaţi caută cu nelinişte, cu înfrigurare pacea. Aceasta fuge de ei.

Din peştera naşterii Domnului, din împăturăturile imensului mister ce învăluie lumea, se desprinde – soluţia, singura şi desăvârşită: creştinismul. Nu creştinismul de faţadă, nu decoloratul de superstiţii, nu cel de sărbătoare, ci cel integral, cel muncitor, creştinismul viu, luptător şi plin de iubire.

Numai el citeşte în ochii minunaţi de copil ai lui Isus, deschişi mai întâi în lumea durerilor pământene în noaptea de Crăciun, să vadă rănile sufletului omenesc şi să le vindece, numai el destramă întunericul nopţilor noastre, numai el dezrobeşte iluziile şi le face să tremure la lumină, să joace în aer, numai el dă ochilor vedere, dă muţilor grai, dă celor mici dreptate, dă celor mici liniştire, celor învăţaţi mângâiere, dă tuturor iubire şi pace.

Îndreptarea lumii e o problemă morală, cheia acesteia o păstrează credința. O reîntoarcere la străvechiul crez, o reînoculare a principiilor admirabile ale creştinismului în sufletul bolnav al umanităţii, înţelegerea din nou a nemărginitei poezii cântate în colinzi cu steaua, risipite în memoriile copilăriei, scrise pe toate paginile Evangheliei, reîncreştinarea lumii va aduce ordinea şi belşugul şi pacea.

Şi omenirea începe să vadă încă odată.

La picioarele Mântuitorului îşi depune toate armele frânte, toată sfătoşenia amuţită, toate silogismele zdrobite. De la apus, de la miazănoapte, din răsărit ţipetele ascuţite ale copiilor flămânzi, ale femeilor îmbătrânite în amărăciune şi lacrimi, vaietele sfâşietoare de fiare omeneşti, suspinele înăbuşite în piepturile chinuite de dubii ale învăţaţilor şi ale cârmuitorilor, răcnetele disperate ale gloatelor stoarse în mizerie şi frig ies volburoase, ca din nişte peşteri ce nu mai pot îneca în abisuri acest clocot al deznădejdii, silind privirile tuturor să se îndrepte spre peştera din Viflaim.

Acolo, pe faţa albă de crin, pe obrăjorul roşu ca un strop picurat dintr-o boabă de strugure într-un potir de sânge, în ochii cu reflexe de bunătate, de infinită iubire, acolo în fiinţa nevinovată şi plăpândă a lui Isus se găseşte mântuirea omenirii, cu sufletul bolnav, dornică de nemărginire, dornică de pace, de pacea fiilor lui Dumnezeu.

Cultura creştină, nr. 1, 1925

Catedrala „Sfânta Treime" din Blaj în ziua morții lui Ioan Coltor,
29 decembrie 1933

[52]
Fluctuat nec mergitur

Între frământările religioase care agită cu înverşunare pe o seamă de oameni, făcându-i să-şi piardă cumpătul şi să-şi secătuiască până la istovire puterile cu care ar putea aduce un conţinut sufletesc în suflete roase de vicii şi pline de răutăţi: două cuvinte liniştite.

Chestiunea cea mare, problema cea importantă, a unirii în credinţă, înfiptă astăzi dureros în sufletul, în conştiinţa românismului, se va pune integral odată, se va pune curând, când, pregătite inimile prin darul lui Dumnezeu, căruia îi aparţine biserica, pregătite prin apostolia celor buni, care adâncesc totdeauna ei fundaţiile imenselor opere, vor vedea, ca într-o lumină de fulger, limpede, evidentă, inexorabilă, singura, unica ei soluţionare.

Norii din al căror întuneric se va desprinde scânteia vor fi probabil din furtuna de la miazănoapte.

Atunci va fi uşor ce astăzi pare imposibil. Atunci se vor nărui munţi împiedecători, bariere de netrecut vor dispărea, se vor găsi apostoli prin toate văile ţării: glasul sângelui va vorbi. Glasul sângelui şi al conştiinţelor curate.

Reacţia unui adevărat creştinism zădărnicit de elemente străine, revolta forţelor noastre vitale înăbuşite în scorbura urilor greceşti, care nu au nimic comun cu demnitatea, cu bărbăţia, cu adâncimile sufletului românesc, setea după adevăr, setea fierbinte după credinţă, după viaţă vor aprinde atunci focurile mari în care vor pieri toţi idolii patimilor omeneşti, se vor nimici toţi aburii de otravă, care, întunecându-ne zarea, ţin pe atâţia fraţi iubiţi despărţiţi şi departe de trupul cel mare şi viguros al bisericii universale a lui Hristos.

Zgârieturile care ne apar acum pe frunte încă nu sunt împunsăturile unei cununi de spini; nici zvârcolirile neputincioase împotriva marilor convingeri încă n-au deschis răni ca ale martirilor lui Dumnezeu, după care suspină cei mai buni dintr-ai noştri. Va trebui însă să trecem şi peste acest munte al Căpăţânii, ca să se zbiciuiască prin biserica unită slăbiciunile poporului.

Acesta este miezul mistic dătător de viaţă în mijlocul amărăciunilor de toate zilele, acesta este crezul ispititor, rugăciunea înfocată în miezul de noapte al nopţilor noastre vegheate.

Ne mulţumim astăzi, că, printre lacrimi, cunoaştem visul, mâine ne vom cutremura de entuziasmul înfăptuirii. Iar până atunci ura altora să o topim în iubirea noastră, cucerind cu bunătatea inimii inimile bune, sincere, neuitând însă niciodată să apărăm până la sânge, în interesul neamului, comoara încredinţată nouă, ştiind bine că nava lui Petru se leagănă pe creasta de spume a turbatelor valuri, dar nu se scufundă: *fluctuat nec mergitur*.

Cultura creștină, nr. 2, 1925

[53]
Patriarhia românească

În mijlocului haosului din întreagă biserica ortodoxă, Scaunul primat al României se ridică la rangul de patriarhie.

Moscova zdrobită sub călcâiul bolşevic, Alexandria, Antiohia şi Ierusalimul pierdute de mult pentru viaţa religioasă a omenirii, stafii fără suflare ale străvechilor glorii, Sofia excomunicată, Belgradul ţinut în seculara neputinţă balcanică de cultura, de occidentalismul croat, slavon şi sloven, iar nenorocitul Ţarigrad căutându-şi pribeag un loc de înmormântare al ambiţiilor ecumenice pe pământul grecesc al cărui slujitor credincios era în toate veacurile trăite de coroana din Fanar, întreagă lumea Răsăritului, marcând limpede stigmatele negre ale celei mai teribile dezagregări sufleteşti, – priveşte cu invidie şi cu scârbă la deplasarea pe un pământ latin, dispreţuit şi urât din toată inima de toată suflarea greco-slavă bizantină, a centrului de greutate al ortodoxiei...

Scriitorul acestor rânduri se înapoiază de la Roma, unde a avut prilejul să vadă pe Sfântul Părinte, în zilele în care se consuma tragedia Bizanţului şi se preciza definitiv România ca moştenitoarea chemării dumnezeieşti pierdute de grecii nevrednici de ea, putând să constate sub ce largi orizonturi, prin cât de clară prismă se privesc acolo noile evenimente şi cu câtă simpatie...

Impresia adusă acasă şi cea mai intimă credinţă a lui este, şi nu numai a lui, că amarul proces deschis între Răsărit şi Apus se termină prin sentinţa finală pronunţată de dreptatea lui Dumnezeu, fără drept şi fără putinţă de apel. În scrisoarea de excomunicare lăsata de legaţii papali pe altarul din Sf. Sofia, acum sunt câteva veacuri, ardeau cuvintele de foc: „Aici să judece Dumnezeu!" care îşi găsesc astăzi răspunsul de binecuvântare şi de blestem.

Peste stafii şi peste mumii îngropate în păcate şi ură se înalţă dumnezeiască făgăduinţă a păcii; a păcii şi a iubirii tuturor creştinilor.

Iar pământul menit să primească temeliile noului aşezământ al dragostei lui Hristos este un pământ latin, scăldat în lumina tuturor splendorilor răsăritene.

Cultura creştină, nr. 3, 1925

Catedrala „Sfânta Treime" din Blaj în ziua înmormântării lui Ioan Coltor, 31 decembrie 1933

[54]
Înviere. De ziua Învierii – două cuvinte de lămurire

Misiunea Bisericii noastre este să lupte în contra spiritului de decreştinare a României, să introducă în viaţa milioanelor de români înaltele aspiraţii ale Evangheliei şi, purificând prin pilduirea sa, prin apostolatul său, prin toate instituţiile sale atmosfera otrăvită de importul prin contrabandă în sufletul maselor largi ale neamului al doctrinelor fără Dumnezeu, să contribuie la realizarea marilor destine ale acestui popor la porţile răsăritene ale Europei.

Ea nu se poate dezinteresa de nicio părticică din patrimoniul spiritual al ţării, cercând să-l apere oricând şi împotriva oricui, chiar şi împotriva noastră înşine, care, rău consiliaţi, am putea la anumite momente să confundăm adevăratele idealuri cu strălucirile înşelătoare ale unor pietre false.

Harnică şi cultivată, necrezând că şi-a terminat misiunea, deşi din inima ei, din sufletul inspirat al celor mai destoinici fii ai săi a înviat credinţa pentru toţi în latinitatea noastră ca neam şi prin aceasta în unitatea noastră naţională astăzi înfăptuită, Biserica unită ştie că pe drumul ce duce la supremul triumf al cauzei reprezentată de ea va întâlni piedeci multe şi multe obstacole îi vor tortura viaţa. Ea îşi va predica însă cu seninătate crezul, în mijlocul furtunii urlătoare ca şi în liniştea sfântă a sanctuarelor sale, fiind convinsă că numai lacrima căzută în tăcere, picurată pe ascuns, fecundează adâncile simţiri ale iubirii. Iar iubirea de adevăr, iubirea de oameni, şi de cei buni, şi de cei răi, iubirea ţâşnită din coasta străpunsă a Răstignitului, singură ea poate să ajute înfăptuirea dumnezeieştilor idealuri pentru care se zbate, pentru care trăieşte, pentru care e gata să rabde şi pălmuiri, şi lanţuri şi spânzurarea pe cruce Biserica noastră.

În special, între frământările actuale, noi nu avem să opunem agitaţiei febrile a unora care nu ne cunosc ori nu ne-au cunoscut niciodată, decât seninătatea demnă a unei apărări dusă până la sacrificiu. Nimic nu dezarmează mai sigur şi mai curând pe adversarii de bună credinţă decât bună-

tatea. Iar cei care astăzi ne încrucişează cărarea, în marea lor majoritate, sunt minunaţi oameni de omenie. Acestora le vom desfăşura cu dragoste şi modestie frumseţea emoţionantă a eforturilor realizate, splendoarea scânteietoare a programului nostru, a principiilor noastre. *Quand j'ai eu découvert mes principes* — spunea cu înţelepciune Montesquieu — *tout le reste est venu a moi*.

Taina divină din ziua Învierii, răsărită după noaptea grozavă din Vinerea Patimilor, este şcoala de război din care îşi scoate Biserica unită întreg arsenalul armelor sale de luptă. Formulele de veşnică nemulţumire, protestele violente în contra răului suferit, dezlănţuirea urilor pătimaşe şi a revoltei sunt în ochii săi un anacronism, care poate tulbura sufleteşte ca stupefiantele, aducând o uşurare trecătoare, sunt însă incapabile să producă marele bine al Învierii. Pentru ea, astăzi ca totdeauna, astăzi ca în vremuri mai grele decât acum, doctrina învingerii se bazează pe istoria pătimirii: învierea lui Hristos n-a luminat în lume decât din mormântul de pe Golgota.

Cultura creştină, nr. 4, 1925

[55]
O sfântă din zilele noastre.
– Din prilejul canonizării fericitei Tereza –

Pe la noi se mai repetă încă, şi cu graiul şi în scris, că viaţa modernă, viaţa exagerat de fierbinte, de practică, de complicată a omului de azi nu se poate împăca nici cu puritatea Evangheliei, nici cu postulatele superioare ale credinţei. Aeroplanele şi motoscafurile expropriază sufletul. Înfrigurarea socială modernă destramă intuiţiile interioare. Radiul şi ectoplasma materializată nu-i dă omului răgaz nici să adâncească marile probleme ale devenirii sale, nici să se reculeagă, adorând şi încercând să întruchipeze întru sine pilduirea divină a înţeleptului Isus din Nazaret. Ştiinţa de astăzi, supraîncărcată de teorii şi ipoteze, sfârtecă înţelegerea integrală a crezului creştinesc, angajând teze contradictorii în raport cu religia. Din laboratoare şi din uzine, din cinematografe şi din forfotul nervos, cotidian, ameţitor al tuturor senzaţiilor care obsedează creierul, din angajantele atracţii tot mai noi, tot mai variate ale ceremonialului laic nu poate să iese decât distrugerea ori cel puţin scârţâirea fenomenului religios. În veacul al 20-lea nu mai sunt nici minuni, nici sfinţi; cel mult un creştinism de suprafaţă, ori un creştinism de estetică, ori unul de o valoare pur artistică ori pur filozofică. Nimic mai mult.

Şi, deşi frământările anilor din urmă au adus o bogată contribuţie pe lângă argumentarea în sens contrar, iar în alte ţări, unde soarele răsare mai târziu, poate ca să fie mai luminos şi mai încălzitor, viaţa sufletească a omului cult îşi găseşte drumul drept şi printre infinitele iţe încâlcite ale regimului modern, totuşi la noi se încăpăţânează grosolana concepţie învechită a unui fel de materialism superstiţios şi bizar, lânced şi senzual în acelaşi timp. Reîmprospătarea surselor de spiritualitate ale celor de demult, pe aici, al celor de azi, prin alte părţi, este abia la întâile sale începuturi. Sensibilitatea agresivă a unei generaţii scofâlcite de liberi cugetători declasaţi continuă să suspende circulaţia gândirii sufleteşti, încadrând-o stângaci între pretinsele pretenţii ale unei ştiinţe care-şi calcă hotarele de compe-

tenţă şi între dispreţul şi grandomania unei independenţe omeneşti fără niciun hotar.

În faţa acestor îmbătrâniţi tulburători de apă limpede, care, har Domnului, şi la noi sunt tot mai puţini, Biserica îşi ridică solemnă şi sigură fruntea încununată de aureola celor două mii de ani trecuţi prin toate furtunile lumii. Doctrina ei sfidează înţelepciunea stearpă a tuturor filozofiilor şi în cele zece porunci îşi predică şi în veacul aeroplanelor şi al radiofoniei cel mai închegat sistem de etică socială, cea mai desăvârşită metodă de înălţare individuală. În veacul al 20-lea ea încă vesteşte pe Hristos cel răstignit pe cruce, pe cel înviat în Ierusalim. Şi o cred cei mici şi se închină, şi o cred învăţaţii şi o apără, şi o respectă inamicii şi se tem de ea şi o adoră sutele de milioane şi-i ascultă învăţătura cu drag şi i-o urmează...

În 17 mai la Roma în San Pietro va fi canonizarea fericitei Tereza din Lisieux. Franţa întreagă cu mareşalii, cu diplomaţii, cu poeţii, cu academicienii, cu delegaţiile bretonilor şi normanzilor, cu reprezentanţii presei şi ai institutului va fi prezentă şi va tresări de fiorul celei mai dumnezeieşti emoţii: va fi scrisă în cartea vieţii o fiică a ei, născută şi moartă şi înălţată între sfinţi în veacul tuturor luminilor moderne. Din clopotniţele tuturor bisericilor de pe cele cinci continente vor picura armonice glasurile de argint mângâind suflete, cântând triumfuri, cântând divina melodie a triumfurilor supreme ale omului de oriunde, ale omului de oricând, înălţat până la Dumnezeu.

Cultura creştină, nr. 5, 1925

[56]
La picioarele lui Petru

La 25 mai a. c., peregrinii români sunt primiţi în audienţă de Papa Pius XI. Sala Ducală, martoră de veacuri ale [*sic!* n. ed.] marilor manifestaţii de credinţă, cuprinde uşor pe cei 150 de români veniţi să asculte cuvântul Pontificelui şi să-i ia binecuvântarea.

Aurul unui soare primăvăratec poleieşte înălţimile Vaticanului cu cele din urmă focuri ale unui apus de luna mai la Roma. San Pietro arde în flăcările amurgului, pierzându-se în albastrul unui cer imaculat. În Sala Ducală e linişte solemnă. Doar bătăile inimilor în aşteptare umplu tăcerea sărbătorii. Vine Papa! Iată-l între noi. În haina albă ca zăpada trece ca o arătare de vis de la unul la altul, întinde fiecăruia mâna, binecuvântă pe fiecare şi apoi, urcând tronul papal, cu o senină bunătate în cuvinte, începe să ne vorbească...

Omul acesta, care reprezintă credinţa celor 340 de milioane de suflete, omul acesta al cărui nume se pronunţă cu respect şi cu dragoste prin toţi munţii şi prin toate văile celor cinci continente, omul acesta, la porunca abia şoptită a căruia armate de misionari străbat câmpiile de gheaţă de la poluri, pustiurile de foc de la ecuator, ţinuturile fioroase ale triburilor de canibali, la îndemnul căruia poeţi şi scriitori, gazetari şi savanţi îşi chinuiesc viaţa şi sufletul prin laboratoare, prin arhive, prin biblioteci bătrâne, acest om – ne vorbeşte...

Cel mai iubit şi cel mai urât om de pe pământ, pentru cuvântul căruia s-au sacrificat vieţi, s-a jertfit sânge de martiri, s-au consacrat preacurate fecioare fără nume, fără număr, s-au abandonat palate şi pompe şi triumfuri invidiate, împotriva căruia s-au purtat războaie, s-au dezlănţuit uri aprinse de ultimă nebunie, de cea mai spumoasă, de cea mai sălbatică furie; omul acesta, episcopul Romei, ai căruia înaintaşi pătrund prin veacuri de lumină, prin veacuri de întuneric până la Petru, până la Hristos, omul acesta, pentru care în fiecare zi, în fiecare oră se spun duioase rugăciuni prin toate bazilicile, prin toate catedralele, prin toate domurile, prin toate umilele bisericuţe

ale albilor, ale negrilor, ale neamurilor galbene, ale pieilor roşii, unde nu mai respiră suflare omenească, unde nu mai bate inima umanităţii. Acest om cu adevărat reprezintă pe Isus Hristos în mijlocul nostru, este Pontificele Suprem al Creştinismului, este Papa vorbind românilor...

Două mii de ani de lupte şi de pace, de uragane şi de ceruri senine, două mii de ani de progres şi de reacţie, de sclavagism şi de cavalerism, de renaştere artistică, de cruciade, de emigrări barbare, de vandali şi de goţi şi de slavi, şi de turci, de enciclopedişti, de materialişti, de panteişti, de atei, de eretici şi de bolşevici, două mii de ani, mărturii ale tuturor prigonirilor, ale tuturor revoluţiilor, ale tuturor disperărilor, ale tuturor gloriilor, ale imperiilor zdrobite, ale neamurilor dispărute, ale tronurilor sfărmate, ale tuturor tragediilor şi epopeelor omenirii au ascultat glasul lui Petru.

Sunt două mii de ani de când s-a spus cuvântul atotputernic al celei mai formidabile forţe, al celei mai dumnezeieşti puteri: „Tu eşti Petru şi pe această piatră voi zidi Biserica mea". De două mii de ani, istoria creştinismului învingător se confundă cu istoria lumii, cu istoria Vaticanului, cu istoria urmaşilor pescarului din Galileea, verificând an de an, secol de secol împlinirea versului profetic al Domnului. La picioarele lui Piu XI, în istorica Sală Ducală, în orele solemne ale unei înserări de primăvară, la 25 mai, românii au simţit întreagă zguduirea creatoare a cuvântului unui Dumnezeu:

„Pe Petru voi zidi Biserica mea şi porţile iadului nu o vor învinge".

Cultura creştină, nr. 7-8, 1925

[57]
Taina nopții de Crăciun

Între împăturările marilor mistere care biciuiesc cu adâncime frământatul creier omenesc, stau ascunse începuturile istoriei mântuirii, cum trăiesc în germenul boabei de grâu unduite de vânt, umede de ploaie, soritele valuri ale holdelor de primăvară. Cine ar fi crezut vreodată că din ruşinea batjocorită a crucii de criminal osândit la răstignire de către suprema autoritate religioasă a timpului, în deplină conglăsuire cu sentința pronunțată de reprezentantul Romei imperiale, ar fi putut să răsară creştinarea lumii?

Cine ar fi visat că în întunerecul unei crepături de munte, în staulul sărac şi muced de la o margine de sat nescris pe nicio hartă geografică, în mizeria ultimei părăsiri şi a dispreţului din urmă avea să se nască Mântuitorul, că întâiul an al cronologiei omeneşti avea să fie acela în care o fecioară din Iudeea, neştiută de nimeni, neprimită în casa de oaspeți a nimănui, avea să strângă în zdrențoase scutece un copil ca toți copiii, care nu ştia decât să plângă şi să sugă lapte de la mama lui?

Şi totuşi aşa a fost, şi încă nu fără cumpănire înainte şi nu fără divină hotărâre.

Nu venea oare Hristos să umilească orgoliul, să stingă patimile îmbuibării, să coboare semețele măriri ale cugetării, să zdrobească idolii de marmură albă ai bogăţiilor pământene? Nu avea el să pună ca o condiţie inesorabilă a mântuirii copilăria sufletească, schimbând printr-o dumnezeiască alchimie în aur călit gunoaiele lepădăturilor omeneşti, de care nu era lumea vrednică, dintre pescarii ignoranți şi simpli scoțându-şi apostolii, dintre sclavii tuturor nenorocirilor martirii, din poporul mărunt şi uitat pilaştri tăriilor împărăţiei sale?!

Sfidând indignarea fariseică şi severitatea dogmatică a cărturarilor moralişti, transplantând în sufletele dezgustate de viață dorul după întreaga ei plenitudine, înlocuind urâta brută omenească prin omul normal, paşnic şi drept, Isus avea să trezească în conştiința umanității logica rectilinie a iubi-

rii de alţii şi a dezinteresului propriu, sănătatea etică în contradicţie deplină cu degradarea apetitului omenesc. Multiplele şi elasticele subtilităţi ale îngâmfării spiritului, laşităţile inimii şi glasul imperios al cărnii trebuiau învinse, în trunchiul sălbatic trebuiau altoite mlădiţele viguroase ale virtuţii.

De aceea s-a născut Fiul omului în spelunca schimbată într-o casă pentru animale domestice.

De aceea în istoria minunată a nopţii de Crăciun, adorarea magilor, cântecul de mărire al îngerilor, tămâia, aurul şi smirna abia ajung să decoreze stilar fondul real, interiorul de sărăcie fără margini al staulului murdărit şi umezit de vite. Ele zugrăvesc cerul, lăsând să se întrezărească eternitatea. Apar numai în fugă, ca să mărească imensitatea dezolării şi a pustiului. Picuratul de fluier de păstori îi păstrează mai armonic caracterul. Asinul trudit şi boul melancolic sunt însă adevăraţii şi cei dintâi închinători ai Fiului lui Dumnezeu.

Răstignitul între tâlharii de pe Golgota nu putea să se nască decât în ieslele animalelor din Bethleem.

Cultura creştină, nr. 11 – 12, 1925

[58]
Preoții

În vara aceasta, a doua oară s-au adunat sutele de preoţi la Blaj la sfinte exerciţii spirituale. Ca şi anul trecut, prepozitul capitular de la Gherla P.S. Dr. Octavian Domide le-a condus cu pricepere şi cu multă dragoste. Mângâiaţi, preoţii mitropolitului Vasile binecuvântau în suflet şi cu vorba acest pios gând al I.P.S. Sale, de a-i strânge, din când în când, în jurul aşezămintelor Blajului, la altarul catedralei în care au primit hirotonirea, să se primenească sufleteşte, să se cureţe de păcate şi să soarbă un nou avânt, o nouă încurajare, pentru zbuciumata lor viaţă.

Au venit cei chemaţi până la unul şi s-au depărtat, cutremurându-se de bunătate şi de mângâiere, toţi până la unul. În ochii lor umeziţi de fiorul apropierii de Domnul se citea focul tinereţilor neprihănite, proaspete, că acum sunt douăzeci, treizeci ori cincizeci de ani când părăsiră, pentru turma lui Hristos, bucuriile spirituale ale seminarului.

Toate amintirile li se îmbulzeau în minte, amintiri din copilăria sufletească, din anii începuturilor în via Domnului, amintiri de iluzii pierdute, de lupte în care au învins, în care au căzut, amintiri de multă obidă, de multă jale pentru sămânţa căzută din mâna lor pe piatră, între spini, pe cale, toate amintirile torturatei vieţi de preot român unit de la sate îşi adunau drojdiile ori spuma albă în orele de meditaţie profundă a eternelor adevăruri evanghelice, în orele de adâncire în spintecatele răni, în cele cinci răni ale Învăţătorului.

Cuvintele care le-au spus ei de atâtea ori altora li se predicau lor şi li se păreau noi, îngemănate cu viaţa, cu activitatea, cu lâncezeala, cu entuziasmul, cu pustiul din inimile lor. Comparaţiile instinctive între adevărul predicat acasă, ascultat aici, între paginile elocvente din pilduirea lui Isus în umilinţe, în blândeţe, în iertare, în râvnă şi între propria conduită, aduceau cute adânci printre zbârciturile frunţii şi un tremur uşor pe buzele strânse şi nu de puţine ori, în tăcerea singurătăţii, scăpa, ca dintr-un piept sfâşiat, câte un necontrolat suspin de durere, de regret, de întoarcere.

Era examenul de conştiinţă al apostolilor, examenul din Vinerea mare.

Căci oare nu e şi astăzi răstignit pe cruce Fiul lui Dumnezeu?

Oare nu-i batjocorit şi astăzi de poporul neînţelegător pentru care murise între tâlhari?

Şiroaiele de sânge dumnezeiesc nu curg şi acum din venele deschise de piroane ruginite?

Nu-l biciuiesc peste obraz toate spurcăciunile brutelor care se numesc oameni?

Căsătoriile sunt uşor desfăcute, familia zdrobită, copiii răzvrătiţi, bărbaţii blasfemi, învăţaţii necredincioşi, cârmuitorii nedrepţi şi lacomi, tinerii senzuali, femeile fără ruşine, orfanii părăsiţi, văduvele lipsite de ajutor, altarele uitate, iar apostolii lui Dumnezeu fără virtute şi fără curaj! Este un caz izolat necredinţa cu toate alaiurile ei de patimi nepotolite?

Este o arătare mai mult ghicită, ori doar şi-a imprimat stigmatul nelegiuit peste mulţime multă de creştini, multă foarte?

Iar vina a cui este?

Preoţii s-au adunat la Blaj în reculegere dumnezeiască şi au aflat răspunsul. Acasă îl vor tălmăci în fapte, ştiind că creştinarea deplină a României şi fericirea ei de la ei va veni.

Cultura creştină, nr. 10, 1926

[59]
Darul din 1926

Abia ni s-au prins rănile din anii petrecuţi în robie străină, visând ispita tuturor fericirilor suprapământene în ţara noastră şi iată că din senin ni se fixează pe retină perspectivele unor noi frământări, cu atât mai odioase, cu cât mai neaşteptate.

Ministrul Cultelor, printr-o decizie din 15 noiemvrie 1926, ne readuce la realitate. Este vorba de a nu se mai acorda de către stat subvenţie acelor parohii care la sate nu au 200 familii, la oraşe 400. Precis, barem pentru cazul când astfel de parohii, devenind vacante, s-ar completa din nou.

Este darul de sfintele Sărbători din Anul Domnului una mie nouă sute douăzeci şi şase.

Este revizuirea radicală a splendidei situaţii în care zburdă într-o beatitudine fără margini cei mai nevrednici miluiţi ai bugetului român. Nevrednici de trecutul acestui neam. Netrebnici pentru viitorul lui. Fantome urâte ale zilelor care trebuie uitate. Balast inutil, dăunător în progresul viitorimii.

Uimindu-ne stăm în faţa acestei decizii. Este o greşeală, o neînţelegere, o rea-voinţă, un atentat, o crimă?!

Ce se intenţionează?

La ce se ţinteşte?

La ce?...

Se crede oare că sunătorii arginţi vor putea să aducă peste noi brutalitatea trădării celui din Iscariot?

Nu se ştie că în sânul bisericii noastre ruşinea lăcomiei n-a fost nicicând mobil hotărâtor de atitudini şi că în veacul al 20-lea nu se mai cumpără cu bani cele mai sfinte adâncuri ale credinţei?!

Se crede că învechita haină de preot valah acum nu se va mai şti purta cu aceeaşi mândrie şi cu acelaşi devotament ca pe vremea de urgie ungurească?

Şi nu se reflectează că nu e prea mult de atunci, aşa că încă nu s-au dezobişnuit oamenii de sărăcia şi de gloriile ei de altă dată?!

Crede cineva că negând acel mizerabil ajutor de la stat celor mai vrednici apostoli, care şi-au îngropat tinereţile şi viaţa în sătuleţe părăsite de toată lumea, consacrându-se înălţării celor mai abandonaţi fii ai neamului, crede cineva că îşi vor părăsi ei dumnezeiasca misiune şi turma îngrijită până acum cu atâta risipă de sine?

Să nu creadă nimeni!

Ei vor rămâne acolo de strajă lângă comorile scânteietoare din sufletul celor mici, putând să-şi arate, ca războinicii ajunşi cerşetori pe drumuri, zdrenţele care ţin astăzi locul lanţurilor de altădată; vor putea să arate tuturor străinilor din satul lor, tuturor drumeţilor prin satul lor, cât este de adâncă recunoştinţa acestui neam cu o memorie atât de scurtă.

Copiii lor vor cere pâine; le vor spune că pentru copiii de preot român din satele cele mici nu creşte holdă în ţară. Copiii lor vor voi să meargă la oraş la şcoală, cum au mers totdeauna copiii de preot, creând aproape întreagă pătura noastră intelectuală, ieşită de la sat şi intrată în lume; le vor spune că şcolile s-au închis în România pentru copiii de preoţi săraci. Vor plânge după o hăinuţă mai caldă iarna şi după încălţăminte pentru zăpezile din munţi, pentru noroiul din vale; tatăl lor, bietul, înecându-şi în inimă amarul, nu va îndrăzni să le spună că un astfel de lux îl opreşte noua evanghelie de la Ministerul Cultelor.

Da, ei vor rămâne acolo, batjocoriţi de cei mari, râşi de netrebnici, disprețuiți de străini, însă mari în sufletul lor, în jertfa lor, în credinţa lor, în speranţele lor.

Vor rămâne acolo în sate mici, în sătuleţe pierdute prin codri, răsfirate pe creştet de munte, ascunse prin văgăunile necercetate de automobile ministeriale; vor rămâne să înalţe sus privirile către largile, către albastrele orizonturi ale ţării, să purifice conştiinţele şi să predice pe Hristos cel răstignit pe cruce.

Vor rămâne la post, colorând mângâios din sănătatea lor sufletească sumbrele aspecte ale persecuţiei, capitalizând înţelepciunea şi frica Domnului în coşmarul venit de sus.

Ei, cei mai curaţi, cei mai buni, cei mai modeşti, cei mai români, cei mai copii, nevinovaţi copii ai României, goniţi ca o hoardă de barbari, ca o ceată de răufăcători, vor păzi totuşi altarele strămoşilor, refuzând complicitatea laşităţii la o crimă, şi „se vor ruga pentru cei cari ne fac nouă rele”.

Mă tem însă că rugăciunea lor, picurată cucernic de pe cucernice buze, va răzbubui în faţa Celui care face dreptate ca cel mai fioros blestem de veci, cutremurat vreodată la picioarele unui altar.

Cultura creștină, nr. 12, 1926

Dr. Ioan Coltor, 1933

Preot, profesor, consilier, om politic și publicist, născut la Blaj în 1886 și mort tot acolo în anul 1933, Ioan Coltor a studiat în urbea natală și la Roma. Cunoscător al mai multor limbi europene, perfect documentat în chestiunile bisericești și românești ale Ardealului, a fost multă vreme deputat la București, membru ASTRA. Pentru numeroasele sale merite naționale și bisericești a fost distins cu mai multe decorații și premii. A scris o lungă vreme articolele de fond în revistă, analizând, cu luciditate și profunzime, diverse aspecte ale vieții culturale și religioase și servind în felul acesta drept ghid pentru interpretarea evenimentelor vremii. Volumul de față reprezintă o redescoperire a mesajului creștin și cultural al blăjeanului Ioan Coltor, la 140 de la naștere și la 93 de ani de la moartea lui.

Neamurile au părăsit din nou drumul cel drept. În multe suflete s-au ofilit florile primăverii. Pământul ce le încolțea a avut lipsă de o puternică irigare și, vai, irigarea a venit în valuri de sânge omenesc. Geometria gândirii popoarelor și-a fost sfărmat axa de orientare, logica noastră și-a fost uitat de silogismele moralei. Spiritul Sfânt se află în fața unei mase amorfe de spirite omenești, care nu mai voiau să admită influxul dătător de viață al șoaptelor lui, printre cutele îmbătrânite ale omenirii nu-și mai găsea loc seninătatea dumnezeiască a credinței. Era lipsă de o primenire radicală, de o simțită zguduire supranaturală și aceasta a sosit, cutremurând pământul și înmuind inimile tuturor. Un nou război zguduie popoarele, nu este însă războiul Rusalelor.

[...]

Dumnezeiescul Spirit ne cheamă la rugăciune. Scânteiatul lucitor al acestei arme totdeauna biruitoare ne atrage la sine. În zbuciumul uraganului se aude glasul de tunet al dreptății dumnezeiești, cerând jertfe de împăcare, și aceste jertfe nu se pot înlocui decât prin prinosul bogat al cererilor de pace. Așa și numai așa se vor împlini vorbele proorocului, că „Îndurarea și adevărul s-au întâmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat. Adevărul din pământ a răsărit și dreptatea din cer a privit" (Ps. 84. 10, 11). Numai învingând furia războiului de arme prin focul războiului de Rusale al Spiritului Sfânt vom putea ajunge curând să ne bucurăm fericiți de binecuvântările păcii.

Atunci se vor primeni sufletele scăldate în văpaia focului rugăciunii și nu va mai fi lipsă de premenirea lor prin valuri de sânge.

(din „Războiul de Rusale al Spiritului Sfânt", *Cultura creștină, nr. 10, 1915*)

EDITURA CURS

ISBN 978-606-9685-73-0
ISBN 978-606-37-3024-5